

KATONAI
LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

„Tactics is the art of the logistically possible”

„Harcászat a logisztikai lehetőségek művészete”

KATONAI LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

TARTALOMBÓL :

- Felső szintű logisztikai vezetészervek kialakításának elgondolása a haderóreform jelenlegi szakaszában
- Az állami logisztikáról a logisztikai szolgáltató központok (LSZK) ürügén
- Polgári szükségállapot tervezés a NATO-ban és a Stockholmi Javaslatok (Nemzetközi tapasztalatok)
- Védelmi iparunk minőségi követelményei és fejlődésének kilátásai

1997

2

MH ATFCSE-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Szerkesztő bizottság

Elnök Dobó Péter

Tagok Domine János, Kapussy György,
Svéd László, Szenes József, Szenes Zoltán,
Halász Csaba, Ballai Zoltán,
Csűrös János, Kiss László Ferenc

Szerkesztőség

Főszerkesztő Szücs László
Felelős szerkesztő Tóth József
Felelős kiadó Littomiczky János

Készült: 270 példányban
Egy példány: 133 lap

KATONAI LOGISZTIKA

A FELSŐSZINTŰ LOGISZTIKAI VEZETŐSZERVEK KIALAKÍTÁSÁNAK ELGONDOLÁSA A HADERŐ- REFORM JELENLEGI SZAKASZÁBAN

Dobó Péter, Jároscsák Miklós¹

A Magyar Honvédség átalakítása középtávú tervének módosítását elrendelő 66/1996. HM utasítás és végrehajtására kiadott 107/1996. MHPK, VKF-i parancs alapján 1997. első negyedév végéig befejeződött a felsőszintű vezetőszervek (azon belül a logisztikai vezetőszervek) feladatrendszerének pontosítása és azzal összefüggésben a szervezeti keretek, létszámok aktualizálása.

Kidolgozásra és a HM illetékes vezetőivel egyeztetésre került a témára vonatkozó kormányelőterjesztés, amely a szakterületre vonatkozóan azzal számol, hogy a haderő logisztikai biztosítását középtávon az **ágazati működési rend** fenntartásával számolva kell megvalósítani, ami egyben behatárolja a logisztikai vezetés átalakításának mélységét is.

A megjelölt időszakra vonatkozóan ugyancsak döntés született a felsőszintű logisztikai vezetés helyéről, melynek értelmében a felsőszintű logisztikai vezetőszervek a Magyar Honvédség keretein belül maradnak.

Az alapkérdések tisztázását követően világossá vált, hogy a jelenlegi MH Anyagi–Technikai Főcsoportfőnökség átalakítására korábban kialakított és számos vezetési, tudományos fórumon megvitatott elgondoláson csak egyes részeit érintően szükséges változtatni.

Mára már elérkezett az ideje annak, hogy a kidolgozásba bevont állományon kívül a szélesebb szakmai réteg is megismerje az új felsőszintű logisztikai vezetőszervek létrehozására kialakított szakmai koncepció lényegét.

---

¹ Dobó Péter vezérőrnagy, MH Anyagi–technikai főcsoportfőnök, Jároscsák Miklós ezredes, MH ATFCSF-ség Szervezési és hadkiegészítési osztályvezető

gét, valamint a feladatok átrendezéséhez kapcsolódó szervezeti keretek indokoltságát.

Támaszkodva a cikk megírása időpontjában alapként elfogadható döntésekre és állásfoglalásokra, a címben jelzett téma leginkább az alábbi fő kérdések megválaszolásával közelíthető meg:

1.) Az MH Anyagi–Technikai Főcsoportfőnökség jelenlegi feladatrendszeréhez rendelt szervezet működésének megítélése.

2.) Honvéd Vezérkaron belüli logisztikai szervezet fő feladatai és szervezete. (LOGISZTIKAI FŐCSOPORTFŐNÖKSÉG)

3.) Honvéd Vezérkar alárendeltségébe tervezett központi logisztikai vezetős szerv fő feladatai és szervezete. (MH LOGISZTIKAI FŐIGAZGATÓSÁG)

4.) Haderőnemi Vezérkaron belüli logisztikai szervezet fő feladatai és szervezete. (LOGISZTIKAI CSOPORTFŐNÖKSÉG)

A négy alapvető kérdés kifejtésén túlmenően célszerű még teret szentelni a **logisztikai szervezetek egyes tagozatokon belüli megjelenésének**, valamint a felsőszintű logisztikai szervezetek **kapcsolatrendszere, együttműködése** összefüggéseinek. Így a kifejtésre kerülő tartalmi elemek együttesen átfogják a kialakítandó felsőszintű logisztikai vezetőszervek elméleti alapjait, de nem terjednek ki a különböző befolyásoló tényezők, meghatározott paraméterek hatásainak elemzésére.

1.) Az MH Anyagi–Technikai Főcsoportfőnökség jelenlegi feladatrendszere és szervezete, mint az új felsőszintű logisztikai vezetőszervek bázisa fontos kiinduló alapnak tekinthető.

a.) Rendeltetése:

A Magyar Honvédség anyagi–technikai, elhelyezési, egészségügyi, valamint közlekedési biztosításának tervezése, szervezése, a végrehajtás MH szintű irányítása és ellenőrzése.

Gazdálkodás irányítási–szervezési hatásköre a szervezetébe tartozókon kívül kiterjed az MH kijelölt felsőszintű, gazdálkodó szervezeteire.

Megvalósítja az MH gazdálkodási tevékenységének általános koordinálását.

b.) Feladatrendszerének főbb összetevői:

Az MH Anyagi–Technikai Főcsoportfőnökség, mint a honvédség anyagi–technikai biztosításának **felsőszintű vezetés szerve hármass feladatkomplexumot fog át:**

ELŐSZÖR: Ellátja az alaprendeltetésből adódó feladatait

– részt vesz az MH alkalmazása tervezésében, háborús, HKSZ–M feladatai végrehajtásának szabályozásában, a központi követelmények meghatározásában;

– irányítja, összefogja és koordinálja az MH éves szakági és koordinációs hatáskörébe tartozó területek költségvetésének tervezését, végzi az előirányzatok elosztásával, kezelésével és elszámolásával kapcsolatos feladatokat;

– ágazati rendszerben tervezi, szervezi és irányítja az MH anyagi–technikai biztosítását;

– részt vesz a haderőfejlesztés különböző időszakokra szóló tervei kidolgozásában, valamint más vezérkari szintű feladatokban;

– mint alkalmazó főnökség tervezi és szervezi a neki alárendelt logisztikai szervezetek (szervezeti elemek) kialakításával, módosításával kapcsolatos fejlesztéseket;

– ebben a témában véleményezési jogot gyakorol a nem alárendelt szervezetek javaslataival kapcsolatban;

– szabályozza és felügyeli a szakképzést, felkészítést, tervezi az MH anyagi–technikai tiszti és tiszthelyettesi utánpótlását;

– tervezi és koordinálja a nemzetközi logisztikai együttműködés felsőszintű feladatainak végrehajtását.

MÁSODSZOR: Átfogja a haderónemekhez nem kapcsolható területeken jelentkező szakmai feladatokat

– végzi az MHP (VK) közvetlen katonai szervezetek szakmai biztosításának irányítását, felügyeli a szakállomány tevékenységét;

– szervezi – a kialakított utaltsági rend alapján – a HM és háttérintézetei logisztikai biztosítását;

– közvetlenül irányítja a HM és hivatalai, valamint az MHP szervek közvetlen biztosítását végző katonai szervezetek tevékenységét.

HARMADSZOR: Szolgálati és szakmai előjárói jogkört gyakorol

Szolgálati előjárói jogkörben irányítja a központi anyagi–technikai szervezetek tevékenységét.

Szakmai előjárói jogkörben irányítja a csapatok, intézetek logisztikai szervezeteit, javaslat–tevői jogkörében elbírálja a szervezeti fejlesztések javaslatait.

A **hármass feladatkomplexumot** az MH ATFCFSF–ség 13 szakmai ágazat összefogásával látja el, **tevékenységét közvetlenül** támogatja az MH Repülőműszaki Intézet, MH Anyagi–Technikai Informatikai Központ, valamint részeivel a Hadtáp Szolgáltató Központ.

(Az MH ATFCFSF–ség jelenlegi feladatrendszerét az 1. sz. vázlat tartalmazza).

c.) A főcsoportfőnökség működési rendje:

A főcsoportfőnökség szervezetét alkotó csoport– és szolgáltofőnökségek, valamint a közvetlen osztályok feladata az MH anyagi–technikai biztosítása felsőszintű tervezésének, irányításának megvalósítása, illetve a főcsoportfőnökség alárendeltjei (központi anyagi–technikai szervezetek) szolgálati vezetése, a főcsoportfőnökség belső működtetése. Ezen tevékenységi sort a követelményekhez, feladatokhoz viszonyítottan elégtelen létszámfeltételekkel rendelkező szervezeti elemek kizárólag az alárendelt középírányító szervezetek bevonásával, részükre meghatározott feladatok átruházásával képesek ellátni.

Az MH szolgálatfőnökségek működése elvileg úgy került elgondolásra, hogy azoknak a felsőszintre tartozó szakmai feladatokon kívül más irányú tevékenységekkel nem kell foglalkozni. Ezzel szemben a gyakorlati élet azt igazolta, hogy a gazdálkodás, a hadművelleti tervezés, a felkészítés-, kiképzés, a személyi utánpótlás tervezés, az alárendeltek szolgálati vezetése mind-mind igényli az ágazati vezetőszervek beavatkozását, jelenlétét.

A főcsoportfőnökséget is érintő létszámcsökkentések a működési nehézségeket tovább súlyosbították.

Az ágazati vezetés helyzetéhez hasonlóan a főcsoportfőnökség törzskari szervezetei (közvetlen osztályai) is egyre mélyülő, működési problémákkal állnak szemben, mivel a haderő egy idő óta permanensnek tekinthető átalakítása közepette az elvi kidolgozó munka területei kibővültek, tartalmi összetevői megváltoztak.

A korábban egy-két szakterületet művelő, koordináló főtisztekre (HKSZ, M, szakkiképzés, tervezés, szervezeti fejlesztés) mind több és több plusz feladat hárul, melyek végrehajtását már csak külső erők bevonásával (vezénylések) lehet megoldani.

Főcsoportfőnökségünk működésében a mindenkor adott feltételek legoptimálisabb kiaknázása mellett sem valósulhatott meg az ágazati vezetés és a törzskari szervezetek zavartalan tevékenysége.

Éppen ezért az új logisztikai vezetőszervekre vonatkozó elgondolások kialakításánál – a központi követelményekhez illesztve – egyik legfontosabb szempontnak tekintettük, hogy a mai működést akadályozó tényezőket ne vigyük tovább. Az MH ATFCSF-ség **több, mint hét éves működési tapasztalatai alapján**, birtokában vagyunk mindazon ismereteknek, melyekkel a főcsoportfőnökség utódszervezetei feladat orientáltan alakíthatók ki. Természetesen csak akkor, ha a szervezési alapelvekben elfogadjuk azt a tényt, hogy minden feladatra a tényleges szükségletnek megfelelő állomány kerül kialakításra.

(Az MH ATFCSF-ség jelenlegi feladatrendszerének főbb összetevőit a 6.sz. vázlat tartalmazza).

A haderőátalakítás 1997. végén befejeződő szakaszában terveink szerint létrejönnek az MH logisztikai biztosításának új típusú és feladatrendszerű vezetőszervei.

Ezek konkrétan:

– a HVK-n belüli MH LOGISZTIKAI FŐCSOPORTFŐNÖKSÉG (MH LFCSF-ség);

– a HVK alárendeltségében működő MH LOGISZTIKAI FŐIGAZGATÓSÁG (MH LFI);

– a Haderónemi Vezérkarok LOGISZTIKAI CSOPORTFŐNÖKSÉGEI.

A jóváhagyás előtt álló szervezeti keretkből adódóan az MH AT-FCSF-ség jelenlegi egységes feladatrendszerét több részre kell szétválasztani, illetve a feladatokat különböző szintekre szükséges tagolni (leosztani). Ennek megvalósítása során mindvégig szem előtt kell tartani a tiszta jog- és hatásköri viszonylatok fenntartását.

2.) HVK logisztikai főcsoportfőnökség (MH LFCSF-ség) rendeltetése és főbb feladatai

A jelentős nagyságrendű feladatátrendezés következtében e szervezetben kizárólag csak a **HVK-i szintű feladatrendszer** összpontosul, a többi feladat a **haderónemi vezérkari szintre**, illetve az **MH Logisztikai Főigazgatóság** részére **leadásra kerül**.

A tervezett feladatok leadása jog- és hatásköri kérdéseket nem sért.

Ez a működési rend teljes összhangban van a felsőszintű összefgyvernemi vezetéssel kapcsolatban kialakított elgondolással.

a.) Rendeltetése:

Az MH logisztikai biztosításának legfelső szintű tervezése, szervezése és irányítása, a gazdálkodási tevékenység MH szintű szabályozása, az éves szakági költségvetési tervezés irányítása, az MH fejlesztéséhez

logisztikai javaslatok kidolgozása, a nemzetközi kötelezettségekből adódó logisztikai feladatok koordinálása, a szakmai tevékenységek elveinek, követelményeinek meghatározása, a logisztikai biztosítás szabályzó rendszerének kialakítása, működésének felügyelete.

b.) Az MH LFCSF-ség főbb feladatcsoportjai:

– részvétel a HVK szintű tervezési, koordinációs feladatokban (MH alkalmazása, HKSZ–M, VTR), azok szakmai hátterének biztosítása;

– MH logisztikai biztosítása elveinek kimunkálása felsőszintű követelményeinek meghatározása, szabályozási tevékenység folytatása;

– a gazdálkodás MH szintű szabályozása, az MH éves szakági költségvetése tervezésének irányítása, összefogása, felhasználásának koordinálása, a HVKF gazdasági döntéseinek előkészítése;

– a nemzetközi és hazai logisztikai kapcsolatrendszer felsőszintű tervezése, szervezése és koordinálása;

– a felkészítés és kiképzés általános logisztikai követelményeinek meghatározása, a végrehajtás felügyelete;

– a haderőnemi vezérkarok logisztikai csoportfőnökségei, valamint az MH Logisztikai Főigazgatóság (MH LFI) részére szakmai követelmények meghatározása.

(A feladatrendszer főbb elemeit a 2. sz. vázlat tartalmazza).

c.) MH LFCSF-ség belső tagozódása, jog- és hatásköre

A tervezett feladatok megoldására a **Tervező és Koordinációs Csoportfőnökség**, a **Gazdálkodási Csoportfőnökség**, valamint a főcsoportfőnökség belső működését biztosító **Törzssztyál** hivatottak.

Az MH LFCSF-ség, mint az MH logisztikai biztosításának legfelső szintű vezetőszerve jogosult:

– MH szintű szakmai követelmények meghatározására, azok alapján

az LFI-ság előkészítésével a szakutasítások, szakintézkedések kiadására (szabályozási tevékenység);

- szervezeti fejlesztések szakmai részének elbírálására;
- az MH szakági és a koordinációs jogkörébe tartozó területek éves költségvetése tervezésének irányítására, összefogására, kezelésére;
- gazdálkodási szabályzók kiadásának előkészítésére (előkészítettetésére);
- az MH LFI-re vonatkozóan a szolgálati előjárói jogkör gyakorlására, VKF-től átruházott jogkör alapján.

Hatásköre kiterjed:

- a HM szervekkel, hivatalokkal történő közvetlen kapcsolattartásra;
- az érintett HM szerveken keresztül a tárcák és a nemzetgazdaság MH szintű logisztikai biztosításában érintett szervezeteivel történő együttműködésre.

(Az MH LFCFSF-ség belső szervezeti tagozódását a 3.sz. vázlat tartalmazza).

3.) HVK alárendelt MH Logisztikai Főigazgatóság főbb feladatai (MH LFI)

Szervezetébe az **ágazati biztosítás MH szintű** irányítását végző csoport- és szolgálatfőnökségek mellett az alárendeltek irányítására, illetve a főigazgatóság belső működésének biztosítására hivatott szervezeti elemek tartoznak.

a.) Rendeltetése:

Az MH egésze béke és minősített időszakos logisztikai biztosításának ágazati rendben történő tervezése, szervezése és irányítása.

A főigazgatóság az MH felsőszintű irányító szerveként végzi az MH csapatai, a HVK közvetlenek és külön HM-i felhatalmazással a HM háttérintézményei szakmai irányítását és közvetlenül szolgálati előjárói jogkörben vezeti a saját alárendeltségébe tartozó katonai szervezeteket.

Az MH LFI-vel kell és lehet megoldani az MH logisztikai biztosításának mindazon törzskari és ágazati szakfeladatait, melyek döntő részét a korábbi MH ATFCSF-ség valósította meg. Ennek megfelelően a felsőszintű logisztikai, vezetőszervtől a feladatokat és hozzájuk kapcsolódó jog- és hatásköröket le kell adni.

b.) Az MH LFI feladatrendszerének alappilléreit alkotják:

– az ágazatok gazdálkodásának irányítása, a szakági biztosítás tervezése, szervezése;

– a logisztikai fejlesztések ágazati javaslatainak összeállítása, véleményezése, szakintézkedések kidolgozása;

– az ágazati felkészítés, képzés követelményeinek meghatározása, a végrehajtás felügyelete, illetve támogatása;

– a nemzetközi és hazai kapcsolatrendszer ágazati feladatainak tervezése, szervezése, a végrehajtás koordinálása;

– az MH LFCSF-ség működéséhez szakmai-informatikai háttér biztosítása, részvétel a tervezési, szabályozási, felügyeleti feladatok végzésében;

– az alárendelt központi logisztikai szervezetek szolgálati vezetése;

– a HVK közvetlen szervezetek és utaltsági rend alapján a HM háttérintézetek logisztikai biztosításának irányítása.

Míndezeken túlmenően az MH LFI- re döntő szerep hárul – az MH LFCSF-ségből hiányzó ágazati területek miatt – az előjáró szakmai szervezet működési hatékonyságának biztosításában. Így feladatrendszerre több vonatkozásban ráépülhet, illetve kiegészítheti az MH LFCSF-ség feladatrendszerét.

(Az MH LFI feladatrendszerének főbb összetevőit a 4. sz. vázlat tartalmazza).

c.) Az MH LFI jogosult:

– az ágazati gazdálkodás, biztosítási tevékenység MH szintű szakintézkedésekkel történő szabályozására;

– leadott jogkör alapján kapcsolattartásra a tárcák, illetve a nemzetgazdaság szerveivel, szervezeteivel;

– nemzetközi ágazati kapcsolattartásra;

– vezérkari szinteken lévő alkalmazó szervezetekkel történő közvetlen együttműködésre;

– alárendeltjei részére parancsok, intézkedések kiadására.

Hatásköre kiterjed:

– az MH LFCSF által meghatározott követelmények ágazati kereteken belüli érvényesítésére;

– felső- és középszintű tanintézeti képzés szakirányú követelményeinek meghatározására;

– a biztosítási feladatokban résztvevő hadrenden kívüli szervezetek tevékenységének támogatására.

(Az MH LFI szervezeti felépítését a 5. sz. vázlat tartalmazza).

4.) A haderőnemi vezérkarok logisztikai feladatrendszerének főbb elemei

A haderőnemi vezérkarokon belül az ágazati felépítés szerint létrehozott **Logisztikai Csoportfőnökségek** alapvető feladata a logisztikai biztosítás haderőnemi szintű feladatainak tervezése, szervezése, a végrehajtás irányítása és felügyelete.

A Logisztikai Csoportfőnökségek feladatrendszerében megjelennek az alaptevékenységből következő , illetve a felsőszintről leadott feladatok.

Ezek főbb elemei az alábbiak:

a.) Alaprendeltetésből következő feladatok:

– haderőnemi alkalmazás logisztikai biztosításának tervezése, előkészítése;

– csapatlogisztikai szervezetek fejlesztésére vonatkozó javaslatok kidolgozása, véleményezése, felterjesztése;

– béke és minősített időszakai működés szakmai biztosítási feladatainak részletes szabályozása, az alárendelt szervezetek tevékenységének irányítása;

– haderőnemen belüli szakmai felkészítés, szakkiképzés tervezése, a végrehajtás szervezése, illetve felügyelete;

– a felsőszintű szakmai követelmények lebontása, végrehajtása felteteleinek biztosítása;

– az alkalmazó főnökségekkel együttműködésben a haderőnemi készlet, anyaggazdálkodás feladatainak végzése;

– a haderőnem éves költségvetése tervezésének összefogása, a költségvetési gazdálkodás haderőnemi feladatainak végzése;

– a szakmai alárendelt tevékenységének irányítása.

b.) Felsőszintről leadott főbb feladatok:

– a minősített időszakai feladatok logisztikai biztosításának tervezése, szervezése, a központi tagozatból átvett szervezetekkel a haderőnem autonómiájának elősegítése;

– a szakági követelmények haderőnemi vezérkari szintű lebontása, a végrehajtás saját hatáskörű szabályozása és koordinálása;

– PfP, PARP, BÉKEFENNTARTÁS, nemzetközi gyakorlatok szakmai előkészítésével, biztosításával kapcsolatos tervezés, szervezés és koordináció;

– teljes körű javaslattétel a végrehajtó tagozat logisztikai szervezeti fejlesztésre;

– haderőnemi raktárgazdálkodás szabályozása;

– haderőnemen belüli készlet- és anyagátcsoportosítások elrendelése (tájékoztatási kötelezettség);

– tartalékos parancsnoki képzés szakmai követelményeinek meghatározása;

– MZ anyagok technikai igénybevételének engedélyezése;

– haderőnemen (MH-n, Bp. helyőrségen) belüli szállítás szervezése.

(A haderőnem LCSF-ség feladatrendszerének főbb elemeit a 7.sz. vázlat tartalmazza).

c.) A haderőnemi vezérkar Logisztikai Csoportfőnökségei jogosultak:

– az előljáró szakmai követelményei, keretintézkedései alapján a feladatok végrehajtásának teljes önállósággal történő szabályozására;

– a haderőnemen belüli szakkiképzés felügyeletére;

– technikai eszköz és anyagátcsoportosítások haderőnemen belüli elrendelésére, a tárolókapacitások elosztására;

– gazdálkodási döntések előkészítésére, felsőszintre tartozó eljárások (selejtítés, káreljárások, rendszerben tartás) kezdeményezésére.

Hatáskörük a haderőnemi logisztikai biztosítás teljes egészére, valamint a felső-, illetve középszintű logisztikai szervezetekkel történő együttműködésre terjed ki.

(A Haderőnemi Vezérkar LCSF-ség elvi felépítését a 8.sz. vázlat szemlélteti).

5.) Az MH tervezett logisztikai biztosítási rendszerének tagozódása, a logisztikai vezetőszervek kapcsolatrendszere

A haderő logisztikai biztosításának tervezett rendszerét az **MH hadrendjébe tartozó logisztikai szervezetek** és az **érintett nemzetgazdasági szervezetek**, illetve a **nemzetgazdaságból igénybevett biztosítások, szolgáltatások** együttesen alkotják.

Az MH-n belüli logisztikai biztosítás vezető szervei az ágazati (alegység szinten az összevont ágazati) felépítést követő Logisztikai Főnökségek (alegység szinten Logisztikai Szolgálatfőnökségek), **végrehajító szervezetei** a logisztikai egységek, logisztikai alegységek.

A.) Végrehajító logisztikai szervezetek tagozódása:

a.) Csapattagozatban

- zászlóaljnál (osztálynál) **logisztikai század;**
- dandárnál (ezrednél) **logisztikai zászlóalj;**
- hadosztálynál békében **logisztikai ezred;**
háborúban **logisztikai dandár.**

b.) Haderőnemi vezérkarnál

- **logisztikai ezred** (csak LEVK-nál);
- SZFVK közvetlen alárendeltségében békében **javítózászlóalj és vegyesraktárak;**
- M után **logisztikai dandár.**

B.) MH Logisztikai Főigazgatóság alárendeltségében:

- szakanyag ellátó központok;
- javítóüzemek;

- raktárak;
- központok (elhelyezési, közlekedési);
- inkurrencia tároló raktárak (ideiglenesen);
- vezető szervezeteket biztosító egység (Log.Tám.dd.).

C.) Nemzetgazdasági forrásokra tervezve, illetve azokra építve

- ipari szintű javítások;
- MH szükségletéből hiányzó szakanyag-, eszköz gyártások;
- honvédségi inkurrencia kezelése, értékesítése;
- elhelyezési szolgáltatások biztosítása.

(Az MH-n belüli logisztikai biztosítás tervezett rendszerének tagozódását a 9. sz. vázlat szemlélteti.)

6.) Az MH logisztikai vezetésének kapcsolatrendszere

A logisztikai vezető szervek kapcsolatrendszerét meghatározó tényezők:

- az MH vezető szervein (HVK, haderőnemi VK-k, ho.p.ságok, katonai szervezetek) belül helyezkedik el, ugyanakkor feladatai legtöbb vonatkozásban tárca szintűen jelentkeznek;
- egyidejűleg kell megvalósítani a közvetlen katonai vezetést és szakmai irányítási funkciókat;
- a logisztikai biztosítás feladatait jelenleg és várhatóan az elkövetkező évek során ágazati rendszerben szükséges megvalósítani;
- a feladatok végzéséhez szerteágazó kapcsolatokat kell fenntartani az MH-n (tárcan) kívüli irányító szervekkel és gazdasági egységekkel;
- szükség van élő és működő közvetlen nemzetközi katonai-szakmai és gazdasági kapcsolatokra.

MINDEZEK ALAPJÁN A KAPCSOLATRENDSZER HÁROM ELEMÉNEK VIZSGÁLATA SZÜKSÉGES:

a.) A logisztikai vezető szervek helye, szerepe a katonai vezetés (szolgálati alárendeltség) rendszerében

– a logisztikai főcsoportfőnök (LFCSF) az MHPK, VKF közvetlen szolgálati alárendeltségébe tartozik, a főcsoportfőnökség a honvéd vezérkar logisztikai szakmai szerve;

– a HVK közvetlen szolgálati alárendeltségébe tartozó MH Logisztikai Főigazgatóság irányítása katonailag történhet a VKF által közvetlenül is, de szakmailag kizárólag csak a LFCSF útján, ezért célszerű, ha a VKF a teljes irányítást az LFCSF-en keresztül valósítja meg;

– az MH LFI sajátos jogállású szervezet lesz, mivel mint katonai vezető szerv vezeti a központi logisztikai tagozathoz tartozó szervezeteket ugyanakkor tervezi, szervezi és irányítja az MH ellátását, logisztikai biztosításának szakágankénti feladatait.

b.) Az MH logisztikai biztosításának szakmai irányítása

– az MH (HM tárca) logisztikai biztosításának szakmai irányítása a HM gazdasági ügyekért felelős helyettes államtitkárának felügyeletével történik (a törvény előírja a gazdálkodás felügyeletét a HM-nek);

– a HVK szintjén a legfelső szakmai irányító az LFCSF, akinek alárendelt szervezete megoszlik az **integrált LFCSF-ség állományára**, valamint az MH LFI-nél lévő szakági vezetők (szolgálatfőnökségek) állományára;

– az LFCSF szakmailag **irányítja:**

- a haderőnemi vezérkarok logisztikai szerveit;
- az LFI szakági vezetőit;
- az általános szabályozásaival valamennyi katonai szervezetet;
- áttételesen (esetleg leadott hatáskörrel) a HM közvetleneket.

– a logisztikai biztosítás szakági rendszerben történő működtetése esetén elengedhetetlen az egyes szakágak MH szinten (tárca szinten) történő egységes tervezése, szervezése, szabályozása és irányítása, ezért az ezt végző szervek vezetőinek MH jogállásúnak kell lennie;

– az MH állományában lévő MH szakági vezetők (szolgálatfőnökök) szakmailag **irányítják**:

- a haderőnemi vezérkarok logisztikai szerveiben lévő szakmai személyeket;
- az MH katonai szervezeteinél lévő szakágakat;
- átruházott hatáskörben a HM közvetlenek szakágait;
- a központi logisztikai tagozatnál lévő saját szakági ellátó, biztosító szervezeteket.

c.) A logisztikai vezető szervek együttműködése

A szakmai feladatok megoldása érdekében történő együttműködés minden esetben a katonai (szakmai) "előljáró" szerv **elvei és követelményei** alapján valósulhat meg.

Az MH LFCSF(–ség) közvetlenül együttműködik:

- az MH főosztályaival és hivatalaival;
- a HVK szerveivel;
- az országos főhatóságokkal,
- az érintett minisztériumokkal szakmai kérdésekben;
- nemzetközileg egyrészt az adott haderő katonai–szakmai vezetésével, másrészt gazdasági szerveivel;

Az LFCSF HM által koordinált együttműködést folytat (amely azonban nem zárhatja ki a közvetlen kapcsolatokat sem).

Az MH LFI(-ság) együttműködik:

(A szervezetében lévő csoport- és szolgálatfőnökök, valamint főnökök az előjárók által koordináltan működnek együtt.)

- az érintett miniszteriális szervekkel, azok által irányított nemzetgazdasági szervezetekkel;
- az országos főhatóságokkal;
- nemzetközi katonai szervekkel;
- a HVK érintett szerveivel,
- a haderőnemi vezérkarok szolgálataival.

A központi logisztikai szervezetek (főként az ellátó központok) közvetlenül együttműködnek:

- az MH katonai szervezeteivel;
- a HM közvetlenekkel;
- a nemzetgazdaság termelő és szolgáltató egységeivel (esetleg a SZF-ség koorinálásával).

(Az együttműködés területeit és irányait a 10., 11., 12. sz. elvi vázlatok szemléltetik.)

A logisztikai vezetőszervek feladatrendszerének összefoglalását a 13.sz vázlat szemlélteti.

Összefoglalva a cikkben feldolgozott fő kérdések lényégét reményeink szerint sikerült megjeleníteni mindazon elméleti alapot, melyekre építve a jövő logisztikai szervezeteinek kialakítása, létrehozása, illetve a meglévők módosítása sikeresen megvalósítható.

Ugyanakkor azt is látni kell, hogy a makró szintű szervezeti átalakítás befejeztével a hadsereg átrendezését követően a működés tapasztalatai alapján az új középtávú terv részeként el kell végezni a szükséges korrekciókat. Hosszabb távon az ágazati vezetési rendszerről elő kell készíteni egy a már szervezetében és működésében is integrált átalakítást.

A cikkben szereplő szervezetek és vezetési modellek elméletinek tekinthetők, melyek konkretizálása a feladatok függvényében a kidolgozásra kerülő állománytáblákban fog megvalósulni.

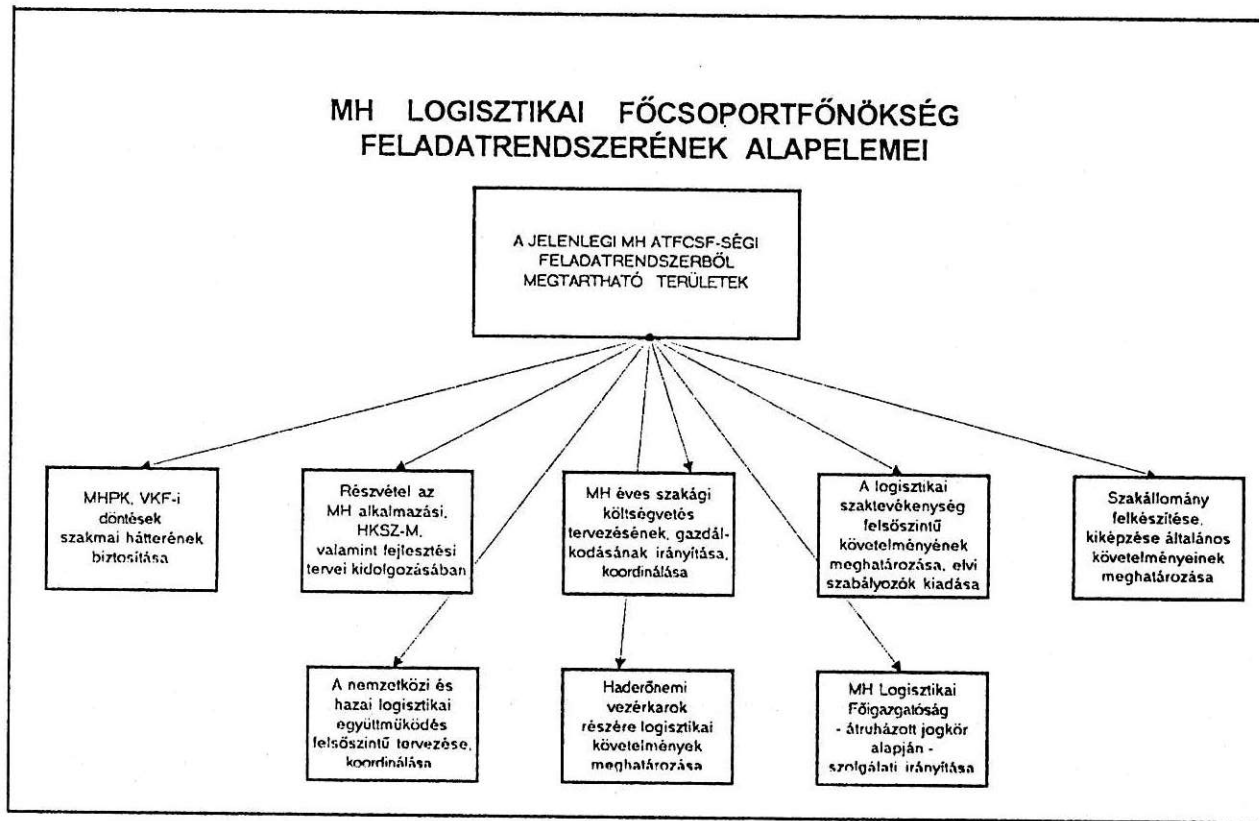
Irodalom

- 1.) MH katonai szervezetei B–M állománytáblái.
- 2.) Vezető Tanács és HM Kollégium részére kidolgozott előterjesztések.
- 3.) 1993. évi CX törvény Honvédelemről.
- 4.) 178/1993 (XII. 27) Korm. rendelet A honvédségről szóló 1993. CX.törvény végrehajtásáról.
- 5.) 12/1996 (HK 7) HM utasítás a védelmi tervező rendszer fejlesztéséről.

MH ANYAGI-TECHNIKAI FŐCSOPORTFŐNÖKSÉG JELENLEGI FELADATRENDSZERÉNEK FŐBB ÖSSZETEVŐI

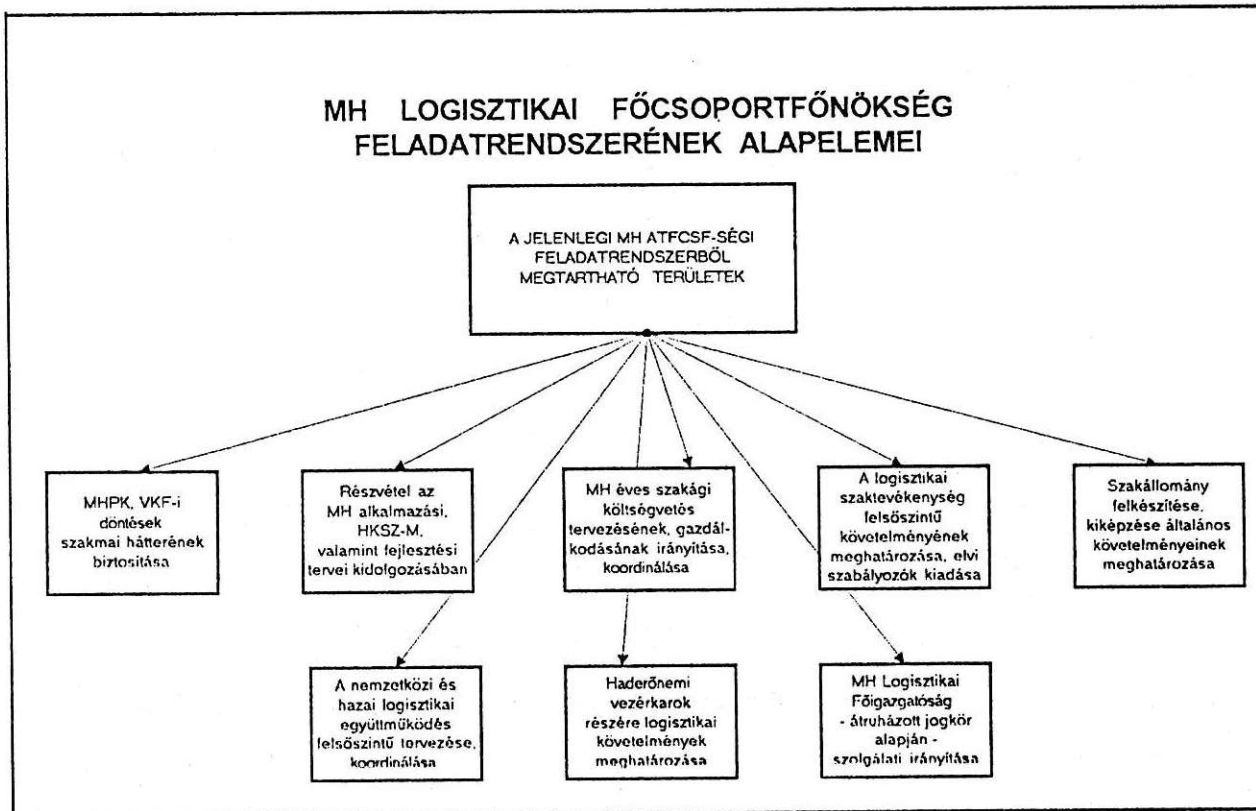
MH LOGISZTIKAI FŐCSOPORTFŐNÖKSÉG FELADATRENDSZERÉNEK ALAPELEMEI

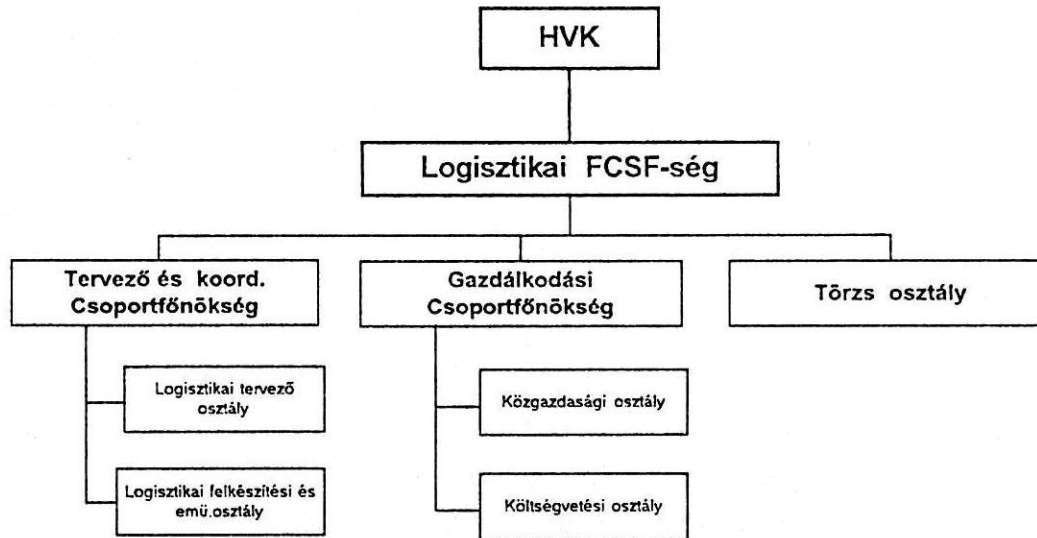
MH ANYAGI-TECHNIKAI FŐCSOPORTFŐNÖKSÉG JELENLEGI FELADATRENDSZERÉNEK FŐBB ÖSSZETEVŐI

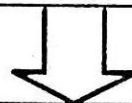

A Logisztikai Főcsoportfőnökség szervezeti felépítése

MH LOGISZTIKAI FŐIGAZGATÓSÁG FELADATRENDSZERÉNEK FŐBB ÖSSZETEVŐI

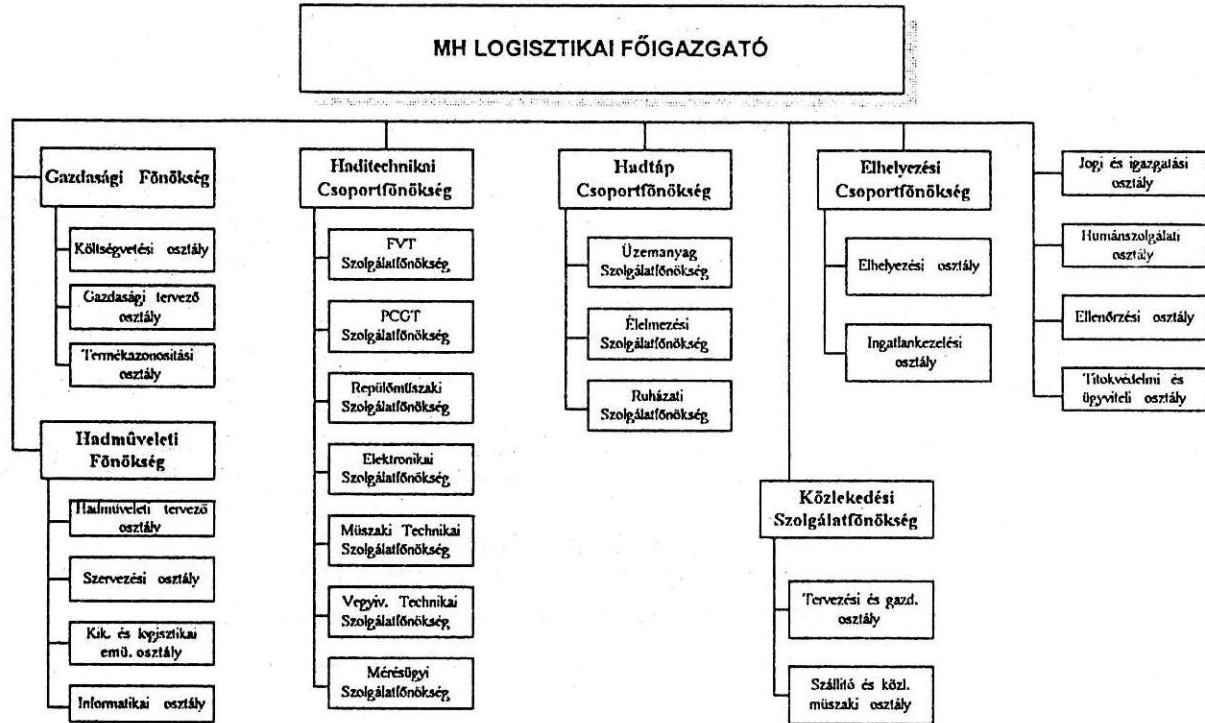
MH ANYAGI-TECHNIKAI FŐCSOPORTFŐNÖKSÉG
JELENLEGI FELADATRENDSZERÉBŐL
LEADÁSRA TERVEZVE

MH szintű szakági biztosítás tervezése, szervezése, végrehajtásának irányítása	Ágazati gazdálkodás MH szintű feladatainak végzése	Ágazati logisztikai fejlesztések javaslatainak összeállítása, illetve véleményezése. Szakintézkedések kidolgozása.
Az ágazati felkészítés, kiképzés követelményeinek meghatározása, a végrehajtás irányítása és felügyelete	MH Logisztikai Főcsoportfőnökség szakmai-informatikai hátterének biztosítása	A nemzetközi logisztikai együttműködés ágazati tervezése, koordinálása
HVK közvetlenek, HM háttérintézetek logisztikai biztosításának irányítása, felügyelete.	Alárendeltek szolgálati vezetése (törzskari feladatok végzése)	HM és hivatalai, valamint a VK szervek biztosításának irányítása (Logisztikai Támogató Dandáron keresztül)

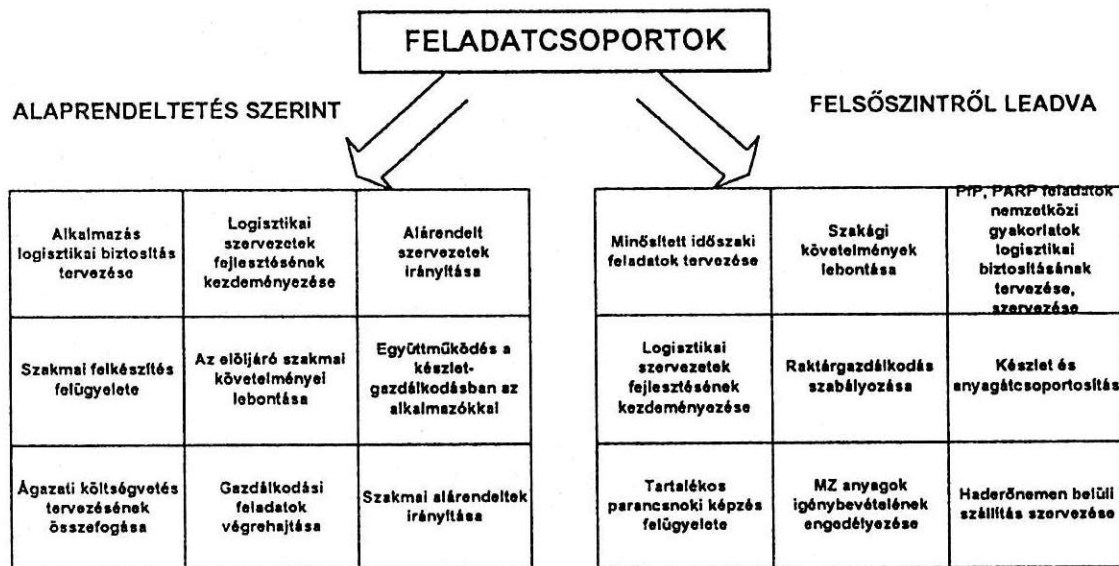
A Logisztikai Főigazgatóság szervezeti felépítése

5. számú vázlat

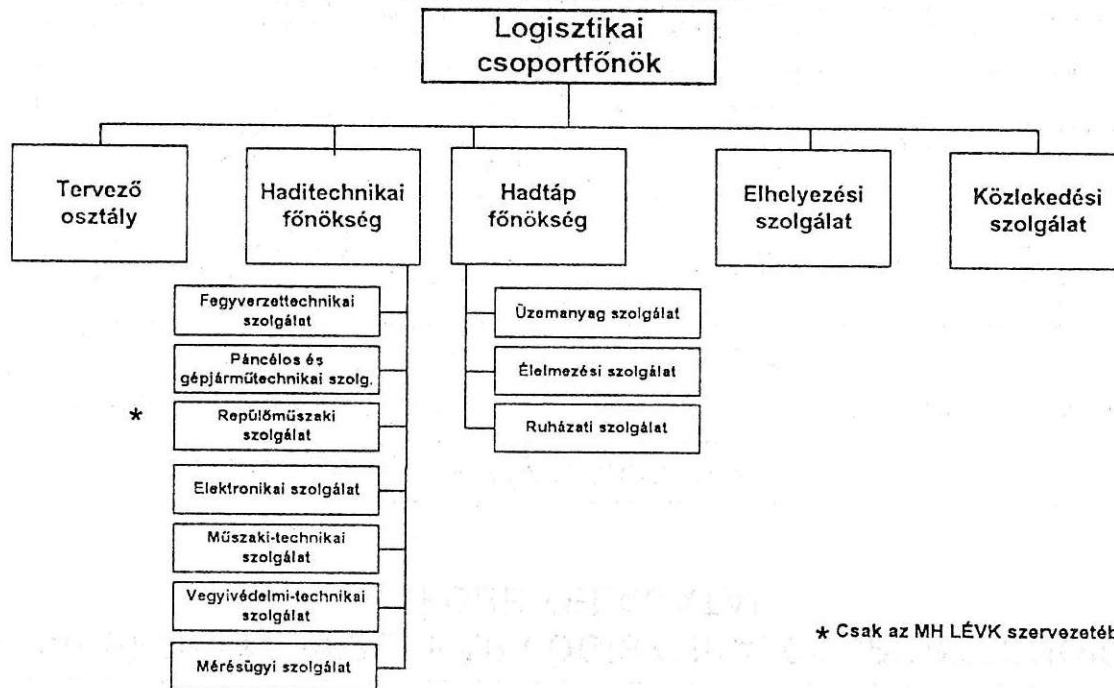

A HADERŐNEMI VEZÉRKAR LOGISZTIKAI CSOPORTFŐNÖKSÉG FŐBB FELADATAI

A HADERŐNEMI VEZÉRKAR LOGISZTIKAI CSOPORTFŐNÖKSÉG ELVI FELÉPÍTÉSE

LOGISZTIKAI SZERVEZETEK RENDSZERE

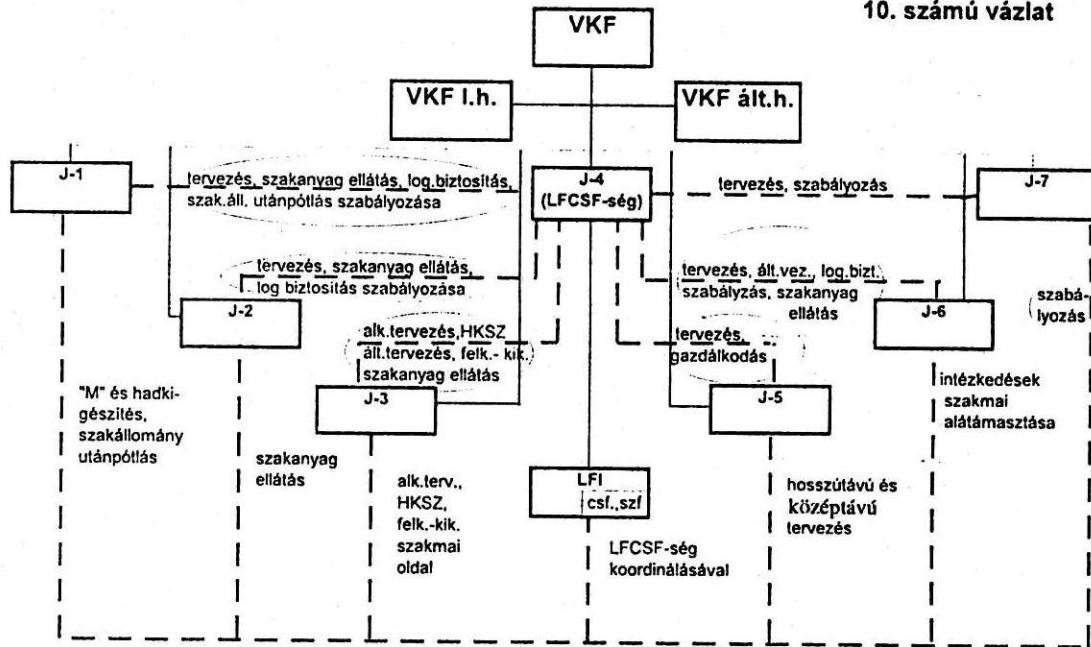
(ALÁ- ÉS FÖLÉRENDELTSÉGET SZEMLÉLTETŐ ELVI TAGOZÓDÁS)

HONVÉD VEZÉRKAR			
		J - 4 LFCSF-ség	
MH SZVK LOG. CSF-ség	MH LEVK LOG. CSF-ség	MH LFI (Tám. P-ság)	BP. HEGP. LOG.FŐNÖKSÉG
Közvetlen log.dd. (zászlóalj, raktárak)	Közvetlen log.szerv.-k (logisztikai ezred)	ELLÁTÓ KÖZPONTOK	
Hadosztály LOG F-ség		JAVÍTÓ ÜZEMEK	
Hadosztály log. szervezet Logisztikai ezred (dandár)		IGAZGATÓSÁGOK	
Dandár (ezred) LOG F-ség		Dandár (ezred) LOG F-ség	
Dandár (ezred) logisztikai zászlóalj		Dandár (ezred) logisztikai zászlóalj	KÖZPONTI RAKTÁRAK
Zászlóalj (osztály) logisztikai szolgálat	Zászlóalj (osztály) logisztikai szolgálat	Inkurrencia raktárak (ideiglenesen)	ezred (z.) LOG F-ség
Zászlóalj (osztály) logisztikai század	Zászlóalj (osztály) logisztikai század	Egészégügyi szervezetek (háborúban)	ezred (z.) log.z. (szd.)
Század, szakasz, raj logisztikai szolgálati személyek		Vezető szervezet biztosító egység (Logisztikai támogató dandár)	Század, szakasz, raj logisztikai szolgálati személyek
EMBER - TECHNIKA - OBJEKTUM			

**Az LFCSF-ség (és LFI) együttműködése a
HVK szerveivel**

10. számú vázlat

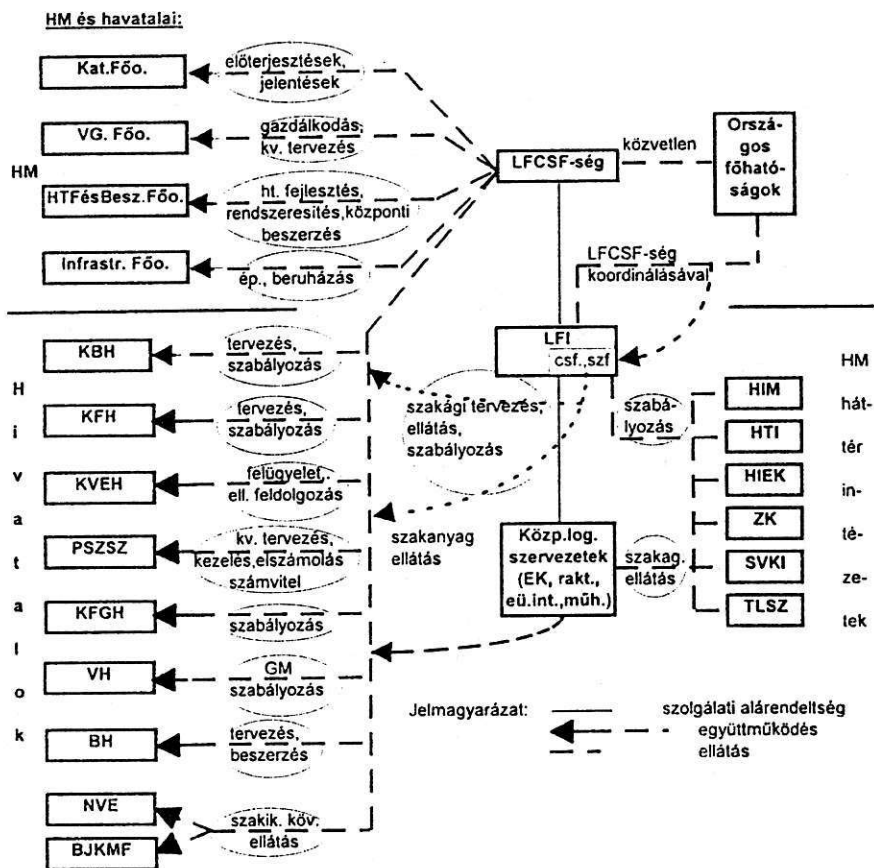

Jelmagyarázat: ———— szolgálati alárendeltség
 - - - - - együttműködés

FCSF
 LFI

**Az LFCSF-ség (LFI, közp.-i elló. szervek) együttműködése
a HM szerveivel és közvetlen alárendeltjeivel**

11. számú vázlat

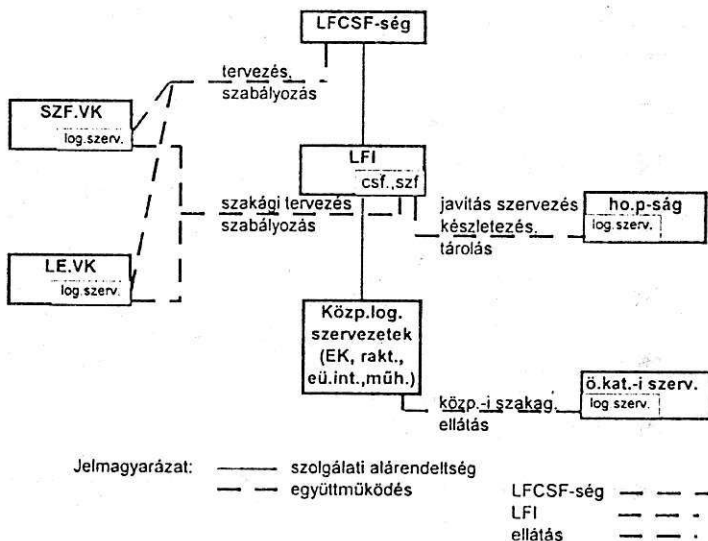

Az LFCSF-ség (LFI, közp.-i elló. szervek) együttműködése
az MH szervezeteivel

12. számú vázlat

Haderónemi vezérkarok

Katonai szervezetek

LOGISZTIKAI VEZETŐSZERVEK FELADATRENDSZERE

13. sz. vázlat

/ ÁTTEKINTŐ TÁBLÁZAT /

Funkcionális feladatok		MH LFCSF-ség	MH LFI	HADERŐNEMI VK-ok LCSF-ségei
Tervezés	Fe-s véd. log. bizt HKSZ- M VTR	-elvek, követelmények meghatározása szakmai követelmények bedolgozása -részfeladatok végzése	-ágazati biztosítás tervezése, bedolgozás -szakmai intézkedések kidolgozása -ágazati feladatok kidolgozása	-haderőnemi tervezés -haderőnemi szabályozás, felügyelet -részvétel az ágazati feladatok végzésében
Felkészítés, kiképzés	Tanintézetű képzés Felkészítés Sorállományú kiképzés Tart. pk.-i képzés	-általános követelmények megfogalmazása -általános követelmények megfogalmazása, felügyelet -felügyelet	-tanintézetű képzés ágazati követelményeinek kidolgozása -szakági felkészítés irányítása szakmai követelmények meghat. -a Kik. Központok részére.	-koordináció, felügyelet, végrehajtás -kiképzési programok végrehajtásának felügyelete -szervezése, végrehajtás irányítása
Gazdálkodás	szabályozás éves kv. tervezés előirányzatok tervezés - nyilvántartás javítások tervezése üzemeltetés raktárgazdálkodás	Javaslathoz a HM szervek részére MH szintű irányítás, összefogás, kezelés, felhasználás koordinálása előszámolás.	-szakágazati szakutasításainak kidolgozása -ágazati szintű tervezés -MH szintű tervezés -központi és csapatszintű készletek nyilvántartása -MH szintű tervezés -technológiák kidolgozása, felügyelet -központi raktárakat érintően MH szintű irányítás, felügyelet	-részterületeken -haderőnemen belüli összesítés -haderőnemi szinten operatív adatbázis -haderőnemi szinten konkrét szabályzások -haderőnemi szintű irányítás, felügyelet, tárolóter elosztási jogosítv.
Szervezeti fejlesztés	-állománytáblába építés -létszámigazdálkodás	-javaslati jogkörben a MH logisztikai szervezetei fejlesztése -létszámigazd. (központi logisztikai szervezetek vonatkozásában)	-javaslathoz kidolgozása, véleményezése	-javaslathoz kidolgozása véleményezés, felterjesztés
Vezetés	HVKF döntéseinek előkészítése	-vezérkari feladatok szakmai oldalról történő támogatása	-LFCSF-ség szakmai háttérnek biztosítása	

AZ ÁLLAMI LOGISZTIKÁRÓL A LOGISZTIKAI SZOLGÁLTATÓ KÖZPONTOK¹ (LSZK) ÜRÜGYÉN

Szücs László²

I. Bevezető

Úgy vélem, minden felelős beosztásban lévő szolgálati személy, kötelessége, hogy feladatait ésszerű költségráfordítással oldja meg. Ebben segít a logisztika, a logisztikai szemléletmód. Vannak azonban olyan feladatok vagy problémák, amelyeket csak legfelső szintek közreműködésével lehet megoldani az állami (közületi) logisztika keretében.

A Magyar Tudományos Akadémia illetékes albizottságában vitát váltott ki az Állami Logisztikával kapcsolatos témafelvetés. Mindaddig, amíg az állam alaptörvényekben foglalt felelősséggel tartozik olyan területekért, amelyeket nagyjából csak állami koordináció vagy irányítás mellett lehet fenntartani igen jelentős értéket képező tulajdon működtetésével, nem kérdőjelezhető meg komolyan ennek a fogalomnak a létjogosultsága.

Alapvető indok a sajátos tulajdonviszony, amelyben az állam valamely szaktárca vagy főhatóság, illetve önkormányzat útján működteti az igen nagy értéket képviselő tulajdonát. (Egyes felmérések szerint a GDP 70 %-át ma már a magánszféra állítja elő, az értékben kifejezett tulajdonarány azonban ettől jelentősen eltér az állam javára).

---

1 A Logisztikai Szolgáltató Központ olyan polgári létesítmény, amely a különböző termelők által előállított anyagokat a felhasználók (forgalmazók) igényei szerint készletezi, és alkalmassá teszi gazdaságosan (pl. elosztó járással vagy éppen gyűjtőmódszerrel), a többféle anyagból egy felhasználó részére összeállított egységgrakomány kiszállítására. Az LSZK általában 2–4 szállítási ágazat találkozási pontján létesül, lehet nemzetközi, regionális vagy városi rendeltetésű. Hazánkban a KHVM karolta fel az LSZK-k létesítésének feladatait. Eddig 7–8 körzet került kiválasztásra az ország területén. A közeljövőben – az igények alapján – 1–2 ilyen LSZK létesítése várható (pl. a győri ipari körzetben.).

2 Dr. Szücs László ezredes, a hadtudomány kandidátusa, MH Közlekedési szolgálatfőnök

A címben leírtak pontosítása érdekében – mely szerint az LSZK az állami logisztika egyik eleme – előre kívánom bocsátani, hogy az infrastruktúrára gondolok elsősorban, nem pedig az üzemeltető szervezetre. Úgy vélem, az LSZK-k bázislétesítményeinek létrehozása éppúgy állami feladatkörbe tartozik, mint az országos közút vagy vasúthálózat. Amikor városi (city) logisztikáról van szó, egy nagyváros ellátásának korszerűsítésére létesített LSZK is ide sorolható.

II. Az állami logisztika fogalma, tartalma, lehetőségei:

Fogalma: Mindazon szabályzók, szervezési eljárások, módszerek, műszaki és finanszírozási megoldások, létesítmények, szervezetek és célirányosan megalkotott vagy kiválasztott eszközök összessége, amellyel az állam (közület) egyrészt a tulajdonosi szemléletet, másrészt a lakosság életminősége és a gazdaság versenyképessége növelésével kapcsolatos felelősségét érvényre juttatja. *(A fogalom leírását – éppúgy, mint a teljes cikket – gondolatébresztőnek tekintem és nem biztos, hogy ez az egyetlen helytálló megfogalmazás).*

Szabályzók: olyan törvényi háttér szükséges, amely együttműködésre kötelezi az állami szféra különböző hovatartozású szervezeteit a fajlagos működési költségek csökkentése, lehetőség szerint hazai bázison, összehangoltan történő fejlesztésének ösztönzése érdekében. Nem engedhető meg – ki tudja, milyen partikuláris érdek alapján – olyan törvény, amely a tehergépkocsi importot vámmentessé tenné, holott a RÁBA a haszonjárművek széles skáláját gyártja. Ugyanakkor vámmentessé kell tenni a tehergépkocsi gyártáshoz importált részegységeket. Ezt azért említettem meg, mert egy konkrét közlekedés fejlesztési programban észleltem a tehergépkocsik vámmentességére vonatkozó elgondolást. (Remélem, a tárcaközi egyeztetés során sikerült ezt az elképzelést megtorpedózni).

A szervezési eljárások közül kiemelhető a különböző hovatartozású erőforrások meghatározott részeit egyetlen, az eredeti alaprendeltetés-től eltérő cél érdekében aktivizálni és összehangoltan működtetni képes, állandó vagy ideiglenesen létrehozott vezető szervekkel. Az állandó (és általában igencsak kis létszámú) stábok előre kidolgozzák (vagy a részvételre kijelölt szervekkel kidolgoztatják) az alkalmazási terveket. Klasszikus példa erre az árvízvédelem vagy a katasztrófa-elhárítás. A terveken

túl azonban az összehangolt, célirányos eszközejllesztésre nem igen van példa.

A célirányos műszaki megoldások alapját a kettős (vagy többcélú) rendeltetés elve képezi. *Erre van néhány jó hazai példa:* egyik az 1600 t TS típusú uszályokból építhető vasúti, illetve közúti úszóhid. Az eredeti uszályt néhány kiegészítő műszaki megoldással és néhány más felszereléssel alkalmassá tették híd- vagy kompátkelő helyek berendezésére. Ezzel 3 készlet hadihíd beszerzését takarították meg, akkori áron ez 1,2 milliárd Ft-ba került volna. Az uszályhid-képesség kialakításának többletköltség azonban csak az uszályok bekerülési költségének 10 %-át tette ki, a megtakarítás értéke hidanként 1 milliárd Ft volt. A direkt megtakarítás mellett rendkívül fontos az, hogy az uszályokat szállítási feladatokra használták, csak rendkívüli állapot esetén vontuk volna ki a forgalomból.

Hasonló elven történt a sebesültszállító autóbuszok, illetve a sebesültszállító (más néven kórházvonat) kialakítása is. 600 db IKARUS-250-es autóbusz futott például úgy, hogy a hordágyrögzítő pontok beépítésre kerültek, az ülések kiszerelese után alkalmasak lettek volna katasztrófhelyzetben nagytömegű sérült szállítására (elsősorban a Polgárvédelem alkalmazta volna ezeket az eszközöket). A legtöbb ilyen busz kiöregedett, az új beszerzésű járművek már nem alkalmasak hordágyak beszerelésére, pedig csak néhány ezer Ft többletköltségről lenne szó. Ma ehhez a darabonkénti néhány ezer Ft biztosításához hiányzik a felismerés, az állami érdek és felelősség érvényesítésének szándéka.

Készek vagyunk elindítani a nemzetgazdasággal integrált katonai szállító gépjármű fenntartás programját, amely szintén a kettős rendeltetés elvén alapul. Eléggé közismert, hogy az MH telephelyein (még a néphadseregtől örököelve) sok ezer hazai és külföldi gyártású terepjáró tehergépkocsi öregedett el, mára jóformán használhatatlan állapotba került annak ellenére, hogy csak néhány száz vagy ezer km-t teljesített. Ez a járműgazdálkodás csődje, amely a jövőben nem engedhető meg. A program lényege az, hogy a honvédség a műszaki igényeket csökkenti, megelégszik a nagyon drága terepjáró gépkocsik helyett **összkerékhajtású** szállító járművekkel, amelyek azonban a polgári szférában elterjedt közúti gépjárműveknél biztonságosabban alkalmazhatók a mezőgazdasági, erdő- vagy bányaművelési munkáknál és még egy sor más területen. A civil gépjárművásárlók megkapnák előre állami támogatásként a normál közúti és az összkerékhajtású gépjármű beszerzési és meghatározott idő-

re (pl. 5 évre) számított üzemeltetési költségek különbözetét. A szerződésben rögzített időszakban (az említett 5 évben) az üzemeltető kötelezettséget vállalna, hogy rendkívüli állapot esetén 2–3 nap alatt üzemképes állapotban rendelkezésre bocsátja a járművet, amely közben bevételt termel és nem állóhelyben rothad el. A járműbeszerzést hazai bázison kívánjuk megoldani azért is, mert a RÁBA Rt. teljes mértékben felkészült ezen járművek gyártására. A program másik célkitűzése a modernizáció, a több feladatra alkalmas járművek elterjesztése.

A modernizációs program megvalósulása az érintett szerveknél, illetve járműkategóriákban a hordozó járművek db számát a felére csökkentené, az egy gépjárművezetőre jutó teljesítményt pedig 3–4-szeresére növelné. Ez a cserefelépítményes rendszer, amely nyugati gazdaságban és a haderőkben gyorsan terjed, az egyetlen olyan kombinált szállítási mód hordozója is, amely hazai viszonylatokban, a rövid szállítási távolságok mellett is gazdaságosan alkalmazható a vasúti–közúti kapcsolatban. Az ACTS rendszerre gondolok, amely rendkívül munkaerő–kímélő megoldás, szervezés, informatika valamint speciális eszköz– és infrastruktúra igény szempontjából igen kedvező.

Törvényeink nem kedveznek az ilyen fajta ésszerű programnak. Költségvetési szerv pl. nem pályázhat az OMBF–hez fejlesztési költségért, a tárcaközi részarányos finanszírozásról a pénzügy hallani sem akar. Rendkívül nehéz elérni az állami támogatás biztosítását is, annak ellenére, hogy végeredményben 25 %-os ráfordítással egy 30 milliárdos program 75 %-a megtakarítható lenne. Szeretném itt külön is hangsúlyozni a hazai gyártó bázis fontosságát. Az állami szférában igenis létjogosultsága van a hazai termékek favorizálásának, főként jelenlegi helyzetünkben, mert az munkahely–megtartó (létesítő), az adott cég versenyképességét növelő, a vámmentesség miatt költségsökkentő lehetőség. Rendkívüli állapot esetén pedig rendelkezésre áll a hazai gyártó és javító kapacitás, alkatrészbázis, mely együtt stratégiai fontosságú. Nem könnyű persze a nemzetközi jogharmonizációt és a saját érdekek érvényesítését is biztosítani.

Nagy lehetőségek rejlenek a **közös létesítmény** használatban is. Erre nálunk is vannak példák: a Katonai Szállítási Igazgatóságok a Vasútigazgatóságokkal közös elhelyezésben vannak vagy most épült meg Tatán az **ICAO követelményeknek megfelelő heliport** – azaz csoportos helikopter leszálló hely, amely katonai és polgári célokat egyaránt szolgál, de ez a lehetőség még kihasználatlan. Svájcban pl. a népességhez viszonyítva a

világ legnagyobb és igen modern hadseregét tartják fenn a legkisebb fajlagos költséggel, többek közt a közös objektumhasználat, a katonai és polgári tartalékkészletek integrált (együttes) tárolása és a mintegy 600 ezer fő tartalékos kézi fegyverei, lőszer- és személyi felszereléseit otthoni tárolása eredményeként.

Az állami logisztika nagy lehetőségeit hordozzák a Honvédség, a BM-szervek (Rendőrség, Határőrség, Polgárvédelem), a közúthálózat és vasúti pályafenntartás, hírközlés, egészségügy, katasztrófa-elhárítás eszközrendszerei, anyagszükségletei és létesítményei. Realizálásuk a mai törvényekkel nem vagy csak nehézkesen oldható meg. De a jogszabályok megváltoztathatók!

III. A Logisztikai Szolgáltató Központ - a kettős rendeltetésű létesítmény

Ha Kaposvár térségében lett volna egy LSZK, akkor az IFOR-ba felvonuló amerikaiak azonnal kibérelték volna. Ennek hiányában szét-szórta közlekedési objektumokból, a vasúti iparvágánnyal rendelkező repülőtérből (annak szabad területeire épített sátorvárosból) hozták össze azt a logisztikai bázist, amely biztosította a felvonulást, majd később a folyamatos ellátást és időnként a csapatcserét. A bázis tevékenysége nagyon hasonlít a polgári LSZK-ban folyó munkához, mert a beérkező anyagok 20-as konténerben többnyire Németországban tartós tárolásban lévő haditechnika és a légi úton vagy közúton ide szállított személyi állomány itt találtak egymásra, itt formálódtak komplex alegységekké és indultak tovább Boszniába. **Ez lényegében, funkcióit tekintve egy szállítási és logisztikai, azaz multifunkcionális³ centrumként működik.**

A magyar gazdaság (a gazdasági egységek méretei, teljesítményei) mindenképpen **multifunkcionális** tevékenységet indokolnak, csak úgy képzelhető el a gazdaságos működtetés, ha szállítási, logisztikai, ezen be-

---

3 A nyugat-európai (főként német) fogalomrendszer különbséget tesz a kifejezetten anyagrendelési funkciókat ellátó központ (ezt nevezi LOGISZTIKAI-nak) valamint a szállítási ágazatok kapcsolódó pontjain az átrakás, ezzel együtt nagybani anyagrendezés végrehajtására szakosodott SZÁLLÍTÁSI Centrum vagy a kettő kombinációjából származó MULTIFUNKCIONÁLIS központ között.

lül vagy kapcsolódóan city logisztikai funkciókat is együtt kezelnek. Hazánkban a kényszervállalkozások, a rossz törvények, a nem megfelelő gazdasági szabályzók, a vasúti és közúti valós versenysemlegesség hiánya és más magasabb szempontok figyelmen kívül hagyása miatt **a közúti szállítási kapacitás többszöröse a szükségesnek**. Nincsenek olyan ösztönzők, amelyek a szállítást kívánnák racionalizálni. Emiatt joggal tarthatunk attól, hogy az LSZK-kat – ha azok csak üzleti alapon létesülnének és működnének, emiatt nem olcsón – elkerülik a szállítatók. Elengedhetetlen tehát a jogszabályi háttér korszerűsítése, a célirányos ösztönzők alkalmazása.

Ha az állam résztvesz a finanszírozásban, a jövőben létrehozásra tervezett LSZK-knak rendelkezni kell azokkal a kiegészítő lehetőségekkel, amelyek alkalmassá teszik **katonai logisztikai** feladatok ellátására is.

A kiegészítő kapacitások egyrészt előre beépíthetők (pl. nehéz járművek vasúti be- és kirakásának biztosítására) vagy légi (helikopteres) szállításokhoz heliport kiépítése, másrészt rendkívüli állapot esetén oda telepíthető le. A kiegészítő katonai igények bekerülési költsége nem haladja meg a 8–10 %-ot. (Nem engedhető meg a jövőben az, amit az MO bizonyos szakaszain elkövettek: nem 80, hanem csak 40 t-ra tervezték a műtárgyakat), **ezért a nehéz harcjárműveket szállító szerelvények nem használhatják.**

Ki kell alakítani az informatikai kompatibilitást biztosító alapokat, valamint a szállítmányok automatikus helymeghatározását biztosító ún. GPS rendszer stacioner elemeit. Az LSZK-k rendkívüli állapot esetén is biztosítanak az alaprendeltetést (természetesen az erősen korlátozott gazdasági tevékenységnek megfelelően) a rájuk települő katonai szervezet valamilyen mobil logisztikai egység pedig a civil vezető szervezettel integrálódva (vagy csak együttműködve) végeznék a katonai feladatokat.

Ha valóban bekerülünk a NATO-ba, akkor hazánk elsősorban **logisztikai támogatást** ajánlhat fel (korszerű harcos erőt kevésbé), amelynek fontos elemei lehetnek az LSZK-k (vagy a tőlük megvásárolt szolgáltatások).

Összefoglalás képpen hangsúlyozni szeretném, hogy jelenlegi gazdasági helyzetünkben és a közeljövő (8–10 év) távlatában az LSZK-k létesítményi elemei állami felelősségi körbe kell hogy tartozzanak (ké-

sőbb privatizálhatók lesznek), létrehozásuk részarányos finanszírozással történhetne az érintett tárcák költségvetéséből. Kialakításukat a direkt gazdasági szempontok mellett a honvédelem vagy a környezetvédelem ügye is kell hogy vezéreljék.

Úgy vélem **célszerű lenne**, ha a magyar logisztikai szervezetek ajánlásokat fogalmaznának meg az állami vezetés részére (nem azért, hogy kioktassuk a kormányt vagy az önkormányzatokat). Az elmondottak jelentős része a nyugati fejlett országokban már régóta alkalmazott. Ha a "*kapitalistáknak*" megéri, akkor nekünk is. Ha az USA kormánya a magán légitársaságok repülőgép beszerzéseire 10 %-kal beszáll, ezáltal rendkívüli állapot esetén előjoga van az igénybevételre (persze pénzért), illetve katonai szállításokra is alkalmas gépeket szereznek be vagy a polgári hajózás, sőt a halászflootta estében is hasonlóan járnak el, a műsor-szóró és telekommunikációs műholdakról már nem is beszélve vagy az NSZK-ban a szállító gépjárműfenntartást megemlítve kitűnő példák vannak. Ebben igen nagy megtakarítási lehetőségek rejlenek (ha komolyan vesszük az állami kötelezettségeket és nem érvelnek azzal, hogy nincs megtakarítás, mert nem is vennénk meg azokat az eszközöket). Ezért tartom én helytállóknak az **állami logisztika** fogalmát.

Végezetül szeretném rádöbenteni azokat, akik az LSZK-ban valamely csodaszert látnak az anyagforgalom forradalmasítására, hogy a "*Just in time*" (Éppen időben) nem az LSZK-ban folyó tevékenységtől függ elsősorban, hanem attól, hogy a **szállítmány menetrend szerint megérkezzen rendeltetési helyére**. A JIT domináns feltétele tehát a közlekedési rendszer működésképesége, mert a "*Just in Tau*" (A szállítmány éppen dugóban) nem old meg semmit. Japánban ezért már egyes irányokban szétválasztják a személy- és teherforgalmat – azaz külön utakra terelik.

Az LSZK tehát csak megfelelő közlekedési körülmények mellett képes minőségileg új és magasabbrendű szolgáltatásra. Ez a katonai ellátási rendszerre is érvényes, és ezt azért kívánom hangsúlyozni, mert a logisztikai rendszer fejlesztése során érzékelhető a közlekedési (szállítási) összetevő háttérbe szorítása. Nélküle pedig a logisztikai biztosítás csak puszta frázis marad.

HADERŐ-FEJLESZTÉS

A HADERŐ ÁTALAKÍTÁSÁNAK ÁLTALÁNOS ÉS LOGISZTIKAI ÖSSZEFÜGGÉSEI (A szervezési lehetőségek érvényesülésének körülményei)

Jároscsák Miklós¹

A SZEKTOR fedőnévvel jegyzett honvédségi szintű átalakítási feladat leállítással új fordulatot vett HADERŐREFORM, mára döntő szakaszához érkezett. Sajátságos módon kerültünk abba a helyzetbe, amikor a csapatszervezetek átalakítása folyamatában, az átdiszlokálások, átcsoportosítások beindulásával egyidejűleg kell előkészíteni a felsőszintű vezetőszerkezet kialakítását, valamint a központi logisztikai szervezetek létszámcsökkentését és struktúra váltását.

Ma és az előttünk álló időszakban a mennyiségi változások mellett először jelennek meg az egyre több (nem csak logisztikai) területen felszínre törő minőség jegyei. Példa erre az új rendszerű kiképzés előkészítése, a kiképző központok felállításával a feltételek megteremtése, a csapatok célirányos feltöltése, kategorizálása és alkalmassá tétele a hazai és nemzetközi feladatok végrehajtására, a jelenleginél korszerűbb szárazföldi technika hadrendbe állítása, a régiék lecserélése, és nem utolsósorban a nemzetgazdaságra fokozottabban támaszkodó logisztikai rendszer kiépítésének megkezdése, az ágazati ellátáson belül új működési formák kialakítása.

A felgyorsult haderőfejlesztés szédületes ütemét az állománytáblák váltása, a módosítások gyakorisága hűen tükrözi. A hivatásos állomány meghatározó hányada hosszabb idő óta szinte mással sem foglalkozik, mint az állománytáblák kialakítása, a jóváhagyott szervezetek feltöltése, illetve működőképességének megteremtése, majd azoknak a gyakorlati élethez igazítása. *Lásd az 1. sz. ábrát.*

Ebben az újra és újra ismétlődő körforgásban szükségesnek tartom egy pillanatnyi megállással elvégezni a szervezés terén kialakult helyzet elemzését annak érdekében, hogy az összefüggések feltárásával levon-

---

1 Jároscsák Miklós ezredes, MH ATFCSF-ség Szervezési és hadkiegészítési osztályvezető

hatóak legyenek mindazon következtetések, amelyek a további feladatok sikeres végrehajtásához járulhatnak hozzá.

Mindezek előtt érdemes felidézni a szervezés lexikonokban rögzített fogalmát:

"A szervezés: vezetési funkció, egyúttal olyan alkotó, szellemi tevékenység, amely meghatározott cél érdekében munkafolyamatokat és az ellátásukra hivatott szervezeteket hoz létre, vagy fejleszt, előírja működésük tartalmi és formai rendjét, tevékenységeket és erőforrásokat rendel egymáshoz és hangol össze.

A meghatározás a cél elsődlegességét hangsúlyozza, ennek rendeli alá a folyamatok, s ez utóbbiaknak pedig a szervezeti struktúrák kialakítását. Ez a cél-folyamatszervezet összefüggés a szervezés olyan alapelve, melynek betartása általános követelménynek tekinthető".

I.

A célmeghatározás lényege

Az összefüggések feltárásához célszerű a haderőfejlesztés céljából és tartalmából kiindulni.

1.) **Hadseregünk átalakítása** az 1980-as évtized közepétől kisebb megszakításoktól eltekintve folyamatos kihívást, ugyanakkor megpróbáltatást jelent a személyi állomány számára.

Az átalakítások döntő motívációja korábban a haditechnikai eszközparkban bekövetkezett változásokhoz kötődött, illetve a szövetségi rendszeren belül egy korszerűbbnek ítélt strukturális átrendeződéshez kapcsolódott. Napjainkban viszont elsősorban a biztonságpolitikai elgondolások és döntések, az ország teherbíró képessége, a költségvetés lehetőségei követelik meg a régi szervezeti keretek lebontását, mely mellett meghatározó az ország NATO csatlakozásának politikai szándéka, az abból eredő feladatok előkészítése.

Nem lebecsülve a RUBIN, GERECSÉ, GAMMA, SEKTOR fedőnevekkel megjelölt átalakítási feladatok jelentőségét, koncepcionális értékeit, tapasztalatait ma már nyilvánvalóvá vált, hogy az 1997. év hátralévő időszakában a Magyar Honvédség átalakítási periódusa törté-

nelmének szinte példátlan nagyságrendű és bonyolultságú szakasza lesz, melynek sikeres lezárása egyben a továbbfejlődés záloga.

A feladat megoldása a honvédség jelenlegi béke állományára hárul és a végrehajtás sikere mind a vezető-, mind a végrehajtó szervezetektől nagyfokú hozzáértést, áldozatvállalást feltételez. Különösen érthetővé válik e kitétel mindenki számára akkor, ha belegondol a feladat és a végrehajtására rendelkezésre álló idő komponensek konkrét adataiból levezethető következtetésekbe.

2.) Jó esetben is alig több mint néhány hónap áll rendelkezésre olyan MH szintű feladatok megvalósítására, mint

a.) Csapattagozatban:

- a hadrendi elemek számának csökkentése,
- új szervezetek létrehozása,
- a sorállomány kiképzési rendszerének átalakítása, a kilenchnapos sorkatonai szolgálat bevezetése,
- a létrehozott kiképző központok működési feltételeinek biztosítása,
- az 1997. év végére jóváhagyott létszámok beállítása,
- szerződéses sorkatonai beosztások jelentős növelése,
- a közalkalmazotti létszám drasztikus csökkentése,
- a tiszthelyettesi létszám jelentős növelése, melynek létszámfedezete több évig tartó képzés útján valósítható meg,
- szervezeteken belüli átalakítások végrehajtása,
- minősített időszakos logisztikai biztosítás rendjének módosítása,
- a szervezési feladatokkal együttjáró technikai eszköz és anyagát-csoportosítások tervezése, szervezése, végrehajtása,
- a nemzetközi feladatokra kijelölt csapatok felkészítése a vállalt kötelezettségekből adódó feladatok teljesítésére,

– csapatvezetés rendszerének módosítása, vezetési okmányok átdolgozása.

b.) Vezető szervezeteket érintően:

– a Honvéd Vezérkar új struktúrájának kialakítása, az MHP-ság megszüntetése,

– Haderőnemi Vezérkarok létrehozása,

– Logisztikai Főigazgatóság létrehozása,

– a vezető szervek elhelyezésének rendezése,

– a Honvéd Vezérkar működési hátterének megteremtése (Logisztikai Támogató Dandár létrehozása),

– az MH új béke és háborús hadrendjének kialakítása,

– új vezetési módszerek és eljárások kimunkálása, majd bevezetése.

3.) Miben nyilvánul meg a vezetőszervek feladata?

A leglényegesebb feladatokra kiterjedő felsorolásból kitűnik, hogy a vezetőszervek átalakulásával egyidejűleg döntő folyamatok zajlanak a csapattagozaton belül, melyek szervezett levezénylése, az egész átalakítás közben tartása a különböző vezetési szintek számára elemi követelményként fogalmazódik meg.

Az átcsoportosítási tervekből körvonalazódó feladatok szakszerű előkészítésével, a végrehajtás szabályozására – irányítására **kikülönített vezetési csoportok** hatékony működésével lehet reális esélyünk a káosz, a pazarlás, a különböző szintű események, illetve visszaélések elkerülésére.

Amennyiben a vezető szervezetek saját átalakulásukkal lesznek kizárólag elfoglalva, a béke hadrendben maradó csapatokra háruló többletfeladatok végrehajtása a szervezési változások végrehajtásával szemben előtérbe kerülhet, ami egyben maga után vonhatja a helyi érdekek érvényesülését, ugyanakkor az MH érdekeinek háttérbe szorulását.

4.) Mindezek mellett **különösen jelentős a központi logisztikai szervezetek szerepe**, melyek szintén saját átalakulásuk közepette hivatottak a nagytömegben beáramló anyagok, technikai eszközök átvételére, betárolására, a béke feladatok biztosítására, a nyilvántartások megbízható vezetésére, az elszámoltathatóság feltételeinek fenntartására.

Túlzás nélkül állítható, hogy a felső vezetés által 1997–98. évekre célul kitűzött életképesség fenntartása döntően **a logisztikai szervezetek működőképességének megőrzésétől** függ. Ebből adódóan különösen fontos a következő blokkban kifejtett szervezési elemek érvényesítése.

II.

A szervezési elemek aktualizált tartalma

Ez év még hátralévő időszakában tehát – az MH alaprendeltetéséből adódó feladatai végrehajtására vonatkozó képességek megőrzése mellett – várhatóan **sikeresen befejeződik** a csapatok strukturális átrendeződése, létszámuk csökkentése, a technikai eszközök és anyagok átcsoportosítása, a kiképzés és a sorállomány váltás új rendszerének beállítása, a központi logisztikai szervezetek átalakítása, az új támogatási formák bevezetésének előkészítése, továbbá a felső- és középszintű vezetőszervek átalakítása (annak keretében a logisztikai vezetőszervek létrehozása, működési mechanizmusai kimunkálása). *Lásd 2. sz. ábrát.*

Az előttünk álló feladat logisztikai tartalmából – aktualitását és meghatározó szerepét figyelembe véve – **a szervezési elemek** kibontása különösen nagy jelentőséggel bír. Ennek kapcsán indokolt számbavenni a **szervezési elemeket** alkotó összetevőket, azok megvalósításához vezető legcélszerűbb lépéseket, a közelmúlt szervezési tapasztalatai felhasználásával ajánlható módszereket.

Általános érvényű szervezési elemeknek tekinthetők:

- 1.) A célok egyértelmű és pontos megfogalmazása.
- 2.) A célok eléréséhez vezető utak kijelölése, a feladatok meghatározása.
- 3.) Szervezési elvek és követelmények kiadása.

4.) A szervezetek állománytábla javaslatainak összeállítása:

- létszámkeretek
- működési formák
- szervezeti tagozódás

5.) Állománytábla javaslatok egyeztetése, véleményezése.

6.) A jóváhagyott állománytáblák alapján a Szervezeti és Működési Szabályzat (munkaköri leírások) kidolgozása.

7.) Az új szervezet működtetése, a szükségessé váló szervezeti korrekciók elvégzése.

A felsorolt szervezési elemek legfontosabb általános és logisztikai összetevőit a **konkrét átalakítási feladatba ágyazva** célszerű kibontani. Ezáltal közelebb hozható és életszerűbben jeleníthető meg a különben elméleti síkon maradó gondolkör. **Részletesen tárgyalva az egyes elemek tartalmát számos következtetésre nyílik lehetőség, melyek az alábbiak szerint fogalmazhatók meg:**

1.) **A jelenleg folyó átalakítás céljai között szerepelnek**

- a haderő megváltozott feladataihoz igazított struktúra kialakítása,
- szervezeti, informatikai, logisztikai kapcsolódási pontok kiépítése a NATO csatlakozás, a PFP, PARP és más nemzetközi katonai együttműködésből adódó feladatok sikeres végrehajtása érdekében,
- új típusú felső- és középszintű vezetőszervek létrehozása,
- az ország teherbíró képességéhez létszámában, állományarányai-ban, illetve támogatási formáiban rugalmasan alkalmazkodó hadrend életbe léptetése.

Az átfogó célkitűzéseken belül meghatározó jelentőségű az olyan alapvető szakmai célok megfogalmazása, mint például:

- a logisztikai szervezetek működőképességének megőrzése,

– az ágazati rendszerű logisztikai biztosítás fenntartása, új működési formák bevezetésének előkészítése, feltételek megléte esetén azok bevezetése,

– haderőnemek logisztikai autonómiájának szervezeti és más (leadott jogok és hatáskörök) eszközökkel történő megteremtése,

– a gazdálkodási körbe tartozó mobilizált, illetve helyben maradó honvédségi vagyoni megóvása.

A célok helytelen, megalapozatlan vagy tudományos vizsgálatokat nélkülöző kijelölése, azok alapján a feladatok meghatározása, végrehajtásuk beindítása jó esetben visszafordítható, rosszabb esetben jelentős károsodásokat okozó folyamatokat eredményezhet. **Erre napjaink aktuális helyzetét illusztráló példaként állhat az MHPK, VKF körlevelének vonatkozó része:**

"A Magyar Honvédség napjainkra kialakult helyzetéből levonható legfontosabb következtetés, hogy – az átalakítás eddigi eredményei mellett – a honvédség működésének több területén olyan, hatásaiban rendkívül súlyos feszültségek vannak jelen, amelyek megoldása, illetve mérséklése nélkül a további feladatok rendkívüli erőfeszítésekkel sem hajthatók végre teljes mértékben, a kitűzött célok nem érhetők el, illetve a szükséges intézkedések elmaradása esetén az átalakítás eddigi eredményei kétségessé, az ennek érdekében hozott személyi és anyagi áldozatok a hivatásos állomány szemében értelmetlenné válhatnak".

2.) A célok eléréséhez vezető feladatok meghatározása

Az elmúlt év derekán, a különböző szintű döntési fórumokon lerakták az MH már megkezdett átalakítása továbbfolytatásának alapjait. Ezek az alapok a megváltozott tartalmú célkitűzésekkel összhangban a béke haderő létszámára, összetételére, a katonai szervezetek számára, készenlétére, a vezetészervek kialakítására, valamint a végrehajtás ütemezésére vonatkoztak.

A teljességet nélkülöző alapokra építve a tervezett feladatok kimunkálása sem tekinthető átfogónak, aminek számos oka közül legdöntőbb az időtényező és a költségvetés szorító ereje. Igazolja e megállapítást, hogy a SZEKTOR fedőnév alatt futó koncepció felülvizsgálatára, a már folyamatban lévő végrehajtás leállítására, továbbá a megváltozott hely-

zetből kiinduló új program felvázolására, annak elfogadtatására csak néhány hónap állt rendelkezésre az MH vezetése számára.

Milyen alappillérek hiányoztak a feladatok célravezető meghatározásához?

Csak a leglényegesebb összetevőkre kitérve itt az alábbiakra gondolhatunk:

– nem állt rendelkezésre az a létszamos béke és háborús hadrend, mely 1997. év végén életbe léptethető;

– függőben voltak a diszlokációs kérdések;

– nem került rögzítésre az MH szükséglete, változatlanul a korábbi feladatrendszerű és struktúrájú haderő készletei, normái terhelnek bennünket;

– alig történtek gyakorlati lépések a honvédségi inkurrencia hadrenden kívül helyezhetőségének, a szükséges gazdasági társaságok megalakításának konkrét előkészítésére, még ez évi végrehajtására;

– elmaradtak a nemzetgazdaságból igénybevehető szolgáltatások, támogatások előkészítő tárgyalásai, lassan haladt az átterelés forrásainak biztosítása;

– zavar mutatkozott a központi egészségügyi szervezetek (gyógyító intézetek) hadrendben tartása, finanszírozhatósága ügyében;

– nehezen került nyugvópontra az MH felsőszintű vezetésének átalakulása, a HVK összetételének, létszámának véglegesítése.

A fenti összetevők egyben a feladatok kijelölése vonatkozásában bizonytalansági tényezőként hatottak és hátrányosan befolyásolták a végrehajtás előkészítését. Ebből adódóan a feladatok meghatározása rövid időszakokra bomlott és több változatra is kiterjedt, megnehezítve ezzel a hatékony végrehajtást. Lásd 3. sz. ábrát.

3.) Szervezési elvek és követelmények kiadása

Minden jelentős, illetve kevésbé jelentős átalakításhoz nélkülözhetetlen egy általános, illetve az adott feladatra érvényes szervezési elv és

követelményrendszer kiadása. Ezen a téren van talán a legnagyobb MH szintű elmaradás és itt a legsürgetőbb a hiánypótlás.

Már régen itt lenne az ideje egy felsőszintű SZERVEZÉSI UTASÍTÁS vagy bármely más elnevezésű alapidokumentum kiadásának, mely a parancsnokok és az érintett szakállomány részére egységes útmutatót adna az adott fegyverhez, harcjárműhöz, komplexumhoz, stb. kötődő típusalegységek kialakításához, a szervezetek állományarányai, rendfokozati összetételei behatárolásához.

A mindenkire egyaránt érvényes szervezési elvek és követelmények nélkül továbbra is tért nyerhetnek a **szubjektív szempontok**, nagyobbak a szervezetek kialakításánál bekövetkező hibalehetőségek. A változatosan kialakított szervezetek alkalmazása, vezetése nehézkes, informatikai háttere bonyolultabb.

Ezt a helyzetet javítandó az MH ATFCSF-ség vezetése a múlt év második felében összegezte az új típusú logisztikai szervezetek kialakításának tapasztalatait és **főcsoportfőnöki intézkedésben – MH szinten – érvényesítette a különböző csapatoknál, tagozatokban kialakítandó logisztikai szervezetek megnevezését, összetételét, a szolgálati személyek állománykategóriáját.**

A várakozással szemben nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket az 1996. évi XLIII. törvényben előírt módosítások rendszere, az erre vonatkozó 19/1996. (XII. 30.) számú HM rendelet indokolatlan állományfeszültségeket idézett elő, mely következtében szükségessé vált a rendeletben foglaltak felülvizsgálata, a változtatások kezdeményezése. A kellő előkészítés és egyeztetés hiánya e téren is megbosszulta magát.

Lényegében a szervezési szabályozás terén fennálló űr betöltése a logisztikai szervezetek vonatkozásában megkezdődött, de MH szinten a feladat továbbra is fennáll.

Működőképes, hatékony és létszámtartálos szervezetek létrehozásához szilárd alapokra van szükség. E téren egyik célkitűzés a panelszerű szervezeti elemek és azok háttérének kialakítása lehet, melyekkel a megbízható, gyors építkezés minden helyzetben és a különleges feladatok esetén is lehetővé válik.

4.) A szervezetek állománytábla javaslatának összeállítása

Tényként kell kezelni, hogy az állománytáblák kialakítása egy olyan folyamat, mely magában hordozza a cél, feladat meghatározás jegyeit, tükrözi az esetleges bizonytalansági faktorokat, valamint az egységes szervezési elvek és követelmények hiányát. Ezen túlmenően a katonai szervezetek kialakításában szerepet játszanak mindazon korlátozások, melyek elsősorban a létszámok, állományarányok kötöttségéből adódnak.

Hogyan alakulnak ki a szervezeti alapok?

A haderő létszáma és az azon belüli állományarányok, valamint a hadrendben tartásra tervezett fegyverzettechnikai eszközök, repülőgépek, harcjárművek, illetve ezek biztosító–kiszolgáló rendszerei együttesen alkotják az állománytábla szerkesztés alapjait. Az alapszámokat az Országgyűlés hagyja jóvá, azt követően kezdődhet meg a nagyobb egységek (haderőnemek, központi szervezetek, közvetlenek) szerinti lebontás és a tervezési folyamat végére alakulhat ki a hadrendi elemek (csapatok, intézetek) részére biztosítható létszámkontingensek nagyságrendje, melyen belül az alaprendeltetés szerinti feladatokhoz – optimális esetben az arányok helyes megtartásával – kell rendelni a harcolók (alaptervékenységet folytatók), illetve a szervezet működését biztosítók létszámát.

A mindenki által ismert általános követelmény a konkrét végrehajtásig, tehát az adott katonai szervezet belső felépítése megkezdéséig elfogadottnak tekinthető, viszont amikor az állománytábla összeállítására kerül sor – döntően a meghatározott feladatok és az azokhoz rendelt létszámok aszinkronjából következően (feltételek hiánya) a különböző érdekek hatása felerősödik, azok által a szervezeti kialakítás helyes medrétől kizökken, attól eltávolodik.

Visszaulva az elemzés indító gondolataira itt is a jelenlegi helyzet valóságának kritikus feltárása adhat támpontokat a továbblépéshez.

A tapasztalatok alapján az alábbi műveleti sorrend tekinthető általánosnak:

a.) Célkitűzések, feladatok behatárolása.

b.) A szervezeti keretek nagybani felvázolása a létszámok és létszámarányok elsődleges hozzárendelésével.

Ebben a fázisban általában az alaptevékenységre való koncentráció a jellemző, ekkor a "végrehajtó szervezetek" működőképés kialakítása fő hangsúlyt kap. A többi szervezeti elemre a felépítés sorrendjében kerül sor.

c.) Az állománytáblába tervezett szervezetek részletes kibontása (beosztások nevesítése), a létszámvonzatok megjelölése.

Korábbi levezetésre hivatkozva itt jelenik meg teljes valóságában és fejt ki hatását a **feltételek hiánya**, amely abban nyilvánul meg, hogy mielőtt a szervezeti kialakítás végére érnének elfogy a létszám.

Ekkor más lehetőség hiányában vissza kell térni a kezdő lépésekhez és a folyamat újra indul.

d.) A nélkülözhető (helyettesíthető) szervezeti elemek, beosztások keresése, kompromisszumos megoldások alkalmazása.

Mindenképpen az adott kereteken belül kell a szervezetet felépíteni, amely feltételek hiányában már szinte valamennyi funkcióját tekintve megsínyli a kényszerűen közbeiktatott kompromisszumokat.

Végigtekintve a szervezeti kialakítás gyakorlati megvalósításának gyötrelmein, el kell ismerni, hogy **nemcsak** a logisztikai szervezetek kialakításánál volt (van) érvényben a "*maradék elv*". Az viszont számszerűen bizonyítható, hogy **a feltételek hiánya leginkább az állománytáblák végén szereplő logisztikai szervezeteket érintette.**

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy azokat a szervezeteket, melyek a személyi állomány napi ellátását, a technikai eszközök üzemeltetését, a különböző kiképzési és más rendezvények biztosítását, a többségében leromlott honvédségi ingatlanállomány fenntartását vannak hivatva szolgálni, kötelező szervezetbe állítani.

A logisztikai szervezeteknél egy-egy szakterület alulszervezése, kivívó esetben az adott szolgálat vezetés nélkül hagyása súlyos erkölcsi és

anyagi veszteségeket okozhat, végső soron az ellátási ág megbénulásához vezethet.

E helyzetből kivezető út megtalálása nagyon nehéz, csak elkötelezett, együttgondolkodni képes és akaró parancsnoki állománnyal képzelhető el a részérdekeken felülemelkedő megoldások elérése.

A logisztikai szakterület vezetése számos kezdeményezéssel előállva kísérte meg elsősorban a létszám gondok enyhítését. Hosszabb ideje áll döntés előtt a **hadrenden kívülre helyezhető szolgáltatások ügye** (jelentős létszámfelszabadítást eredményező elhelyezési szaktevékenység, katonai ruházati bolthálózat), az arra alkalmas objektumok őrzésének, va-gyonvédelmének megvásárlása és nem utolsósorban a honvédségi inkur-rencia (szükségleten felüli technikai eszközök és anyagok) tároló, kezelő szervezetekkel együtt történő átadása az e célra létrehozott gazdasági társaságoknak. (Inkurrens eszközöktől, anyagoktól, feleslegessé vált ob-jektumoktól való mielőbbi megszabadulás). *Lásd 4. sz. ábrát.*

Összegezve az e pontban megfogalmazottak lényegét belátható, hogy jó állománytáblák életbeléptetésére csak kevés esetben nyílik lehetőség. A kompromisszumok árán született állománytáblák javításával kapcsola-tban reményt csak a haderőreform továbbvitele időszakában körvona-lazódó célkitűzések elérése adhat. A feltételek kedvezőbb alakulása ese-tén *egymással egyenszilárd* szervezeti elemek kialakítása reális és végre-hajtható követelményként fogalmazódhat meg.

5.) Az állománytábla javaslatok egyeztetése, véleményezése

Alapvető követelmény még az állománytáblák kidolgozása idősza-kában a fegyvernemek, szakterületek közötti folyamatos egyeztetés. Külön nem szükséges hangsúlyozni az egyeztetés fontosságát, hiszen nélkü-le állománytábla nem készülhetne el.

Egyeztetésre szervezeten belül, illetve a szolgálati- és szakmai elő-ljárókkal egyaránt szükség van. Ekkor lehet a még nem teljesített köve-telmények irányába elmozdulni, az egymáshoz kapcsolódó tevékenysé-geket folytató szervezeti elemeket összehangolni.

Véleményezésre a már kidolgozott állománytábla javaslatok eseté-ben kerül sor, amikor a javaslattevő szakmai elöljáró megítéli, elbírálja

az adott katonai szervezet állománytábláját. Ha a kívánatos, illetve a kötelező egyeztetések rendben megtörténtek és menet közben a kellő korrekciókat elvégezték a véleményezés már csak formalitás. Ellenkező esetben viszont a véleményezés különös jelentőséggel bír, utolsó alkalom amikor még helyre lehet tenni az elkövetett hibákat, az esetlegesen fennálló hiányosságokat.

Előfordult, hogy a véleményezés lefolytatásánál kellett szolgálati ágakat (főnököket, vezetőket), létfontosságú szakmai alegységeket, technikai eszközöket visszahelyezni az állománytáblába. *Lásd 5. sz. ábrát.*

Ma már a javaslatvételi jogkör következetes betartása minden szinten elfogadott, a véleményezésre jogosult eljárók egyeztetése nélkül állománytábla nem kerülhet kiadásra. Ezt a gyakorlatot tovább kell erősíteni és az átalakítás során érdemes szigorúan betartani.

6.) Szervezeti Működési Szabályzatok (munkaköri leírások) kidolgozása

A jóváhagyott állománytáblák kiadását követően, az új, illetve módosított szervezeti beállással párhuzamosan ki kell dolgozni a katonai szervezet béke működését szabályozó **Szervezeti Működési Szabályzatot**, az arra vonatkozó kötött formai és tartalmi előírások szerint.

A Szervezeti Működési Szabályzat az állománytáblára épülő **alapkormány**, a szervezet rendeltetésének, felépítésének, a különböző szervezeti elemek egymásra épülő és összehangolt működésének dokumentuma, egyben törvényesíti is a folyamatokat, a folyamatban résztvevők jogait, kötelességeit. Ebből adódóan kidolgozására, jóváhagyása előtti szakszerű elbírálására, majd lebontására (kivonatok, munkaköri leírások) különösen nagy figyelmet kell fordítani, azt a legjobban felkészült személyekre kell bízni.

7.) Az új szervezet működtetése, a szükségessé váló szervezeti korrekciók elvégzése

A leg gondosabb előkészítés, a legszakszerűbben elvégzett állománytábla szerkesztés, az adott feltételek kellő mérlegelése sem helyettesítheti a **gyakorlat próbáját**, a valós működés tapasztalatait.

Így rövidebb – hosszabbtávú működés után sorra jelentkeznek a korrekciós igények, melyekkel számolni kell. A legfontosabb cél a korrekciós igények súlyának, számának minimálisra történő csökkentése. Ennek érdekében szükséges felhasználni, megszívlelni az 1–5. pontok alatti szentenciákat, melyek nem az *"íróasztal mellett"* született elméletekből, hanem a közelmúlt élő gyakorlatából táplálkoznak.

III.

Végekövetkeztetések

Azáltal, hogy a tárgyalt téma egy-egy feldolgozott részén belül levonható következtetések kiemelésre kerültek, reményeim szerint a problémák gyökereihez vezető út is megvilágosodik. Ha a szervezeti fejlesztésekkel foglalkozó (abban érintett) állomány érdemesnek tartja átgondolni és súlyának megfelelően kezelni a feltárt összefüggésekből adódó feladatokat az eredmény biztos nem marad el.

Végekövetkeztetést legalább négy aspektusból indokolt rögzíteni.

Először:

A szervezeti átalakításokhoz is, de a fejlesztésekhez méginkább **erőforrásokra** van szükség és itt is érvényesül az az általános törvény, mely szerint a későbbi haszon reményében először befektetni kell.

A szükséges erőforrások hiányában szervezeti struktúrákat, működési, eljárási módokat korszerűsíteni nem célszerű, mert ez annyit jelent, mint egy eltervezett autópálya helyett autóúttal vagy főútvonallal, legrosszabb esetben másodrendű úttal megelégedni. Ennek bekövetkezése ellen minden eszközzel küzdeni kell.

Másodszer:

Egy olyan volumenű feladathoz, mint a honvédség egészének átalakítása még a végrehajtás előtt meg kell találni (ki kell választani) a **megfelelő személyi állományt**, akik képesek az új szervezetek kialakítására és a koncepcionális célkitűzésekkel történő azonosulásra.

Különösen a vezető állományra vonatkozóan fontos a fenti követelmény érvényesülése.

Harmadszor:

Működőképes szervezetek létrehozásának meghatározó feltételei közé tartozik a **szervezési tisztesség** fenntartása, hiszen kizárólag annak alapján lehet a különböző fegyvernemek és szakmák egymás rovására kiterjedő építkezését megakadályozni.

Negyedszer:

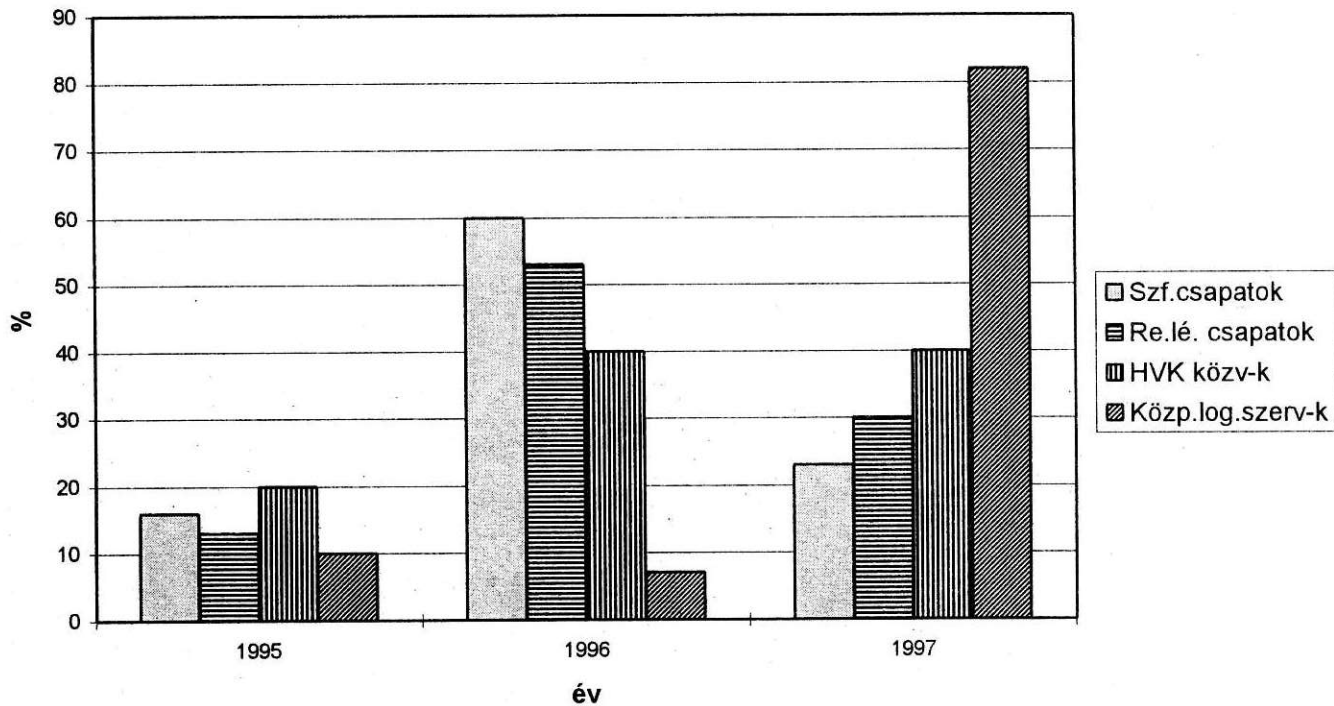
Logisztikai szakterületen a jelenlegi átalakítási szakasz **a központi tagozatban leépítést** jelent, aminek végrehajtását számos *bizonytalansági tényező*:

- a tervezett új működési formák bevezethetősége;
- MH szükségletének eldöntése, az inkurrencia hadrenden kívül helyezhetősége;
- a lecsökkentett létszámú szervezetek képessége (a törvényi előírásokból fakadó feladatok, a beszűkült kapacitások kiváltásának kérdése);
- nyilvántartások megbízhatósága, szervezetek visszaállítása egyidejű létezése mellett, a biztosítási felelősség folyamatos fenntartásával kell megoldani.

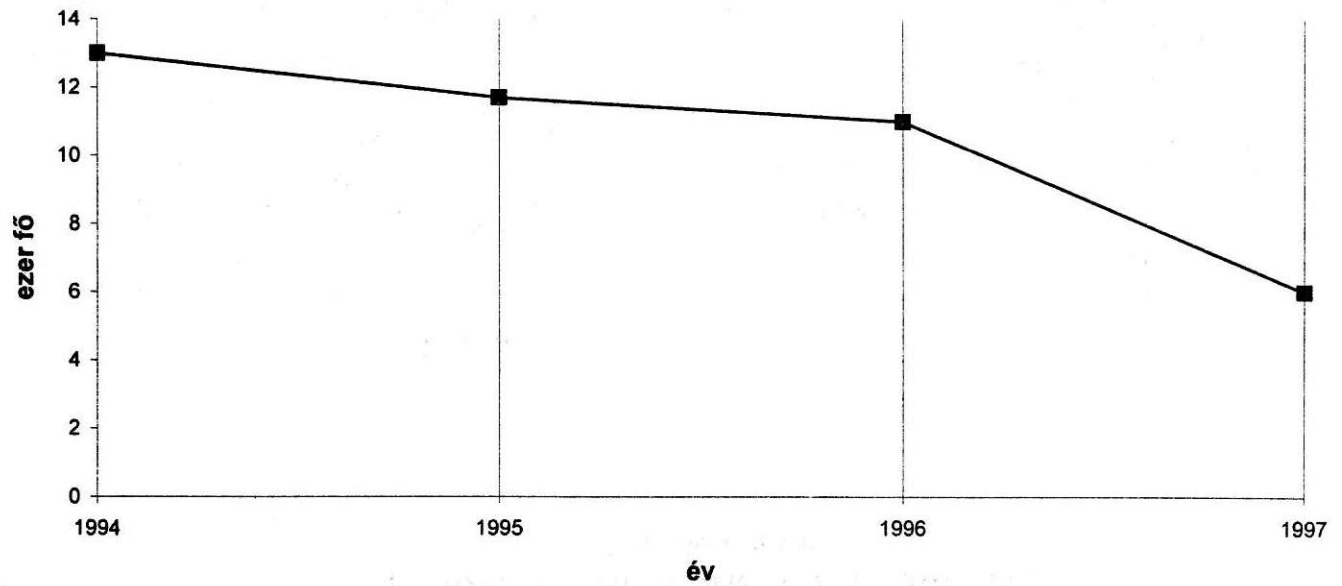
Irodalom:

- 1.) Hadtudományi Lexikon 1995. évi kiadás.
- 2.) MHPK, VKF személyi állományhoz intézett körlevele.
- 3.) 19/1996. (XII. 30.) HM rendelet.
- 4.) 1996. évi XLIII. törvény A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról.
- 5.) 19/1996. (XII. 30.) HM rendelet az MH ht. és szerződéses állományú tagjainak beosztási kategóriákba történő részletes besorolásáról és a szolgálati beosztásokban elérhető rendfokozatokról.
- 6.) MH ATFCSF 1997. évi feladatszabó értekezlet anyaga.
- 7.) Az MH érvényben lévő állománytáblái.

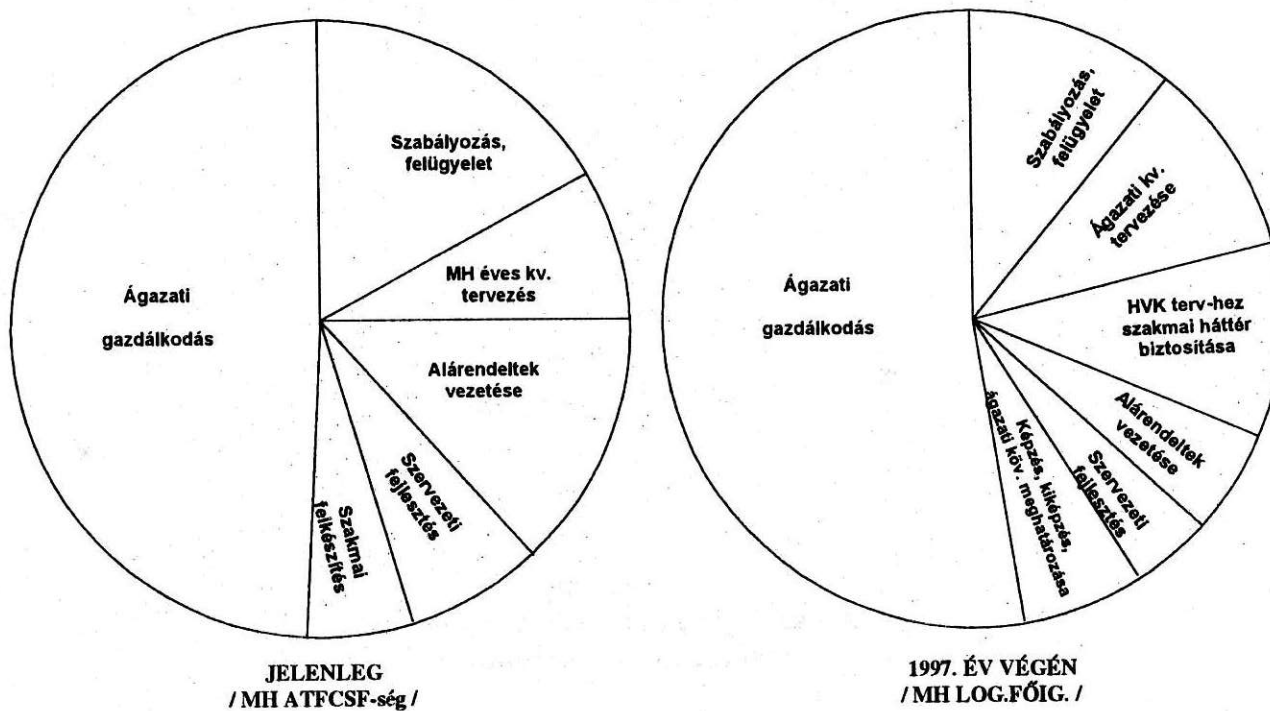
Csapatlogisztikai szervezetek kialakítása

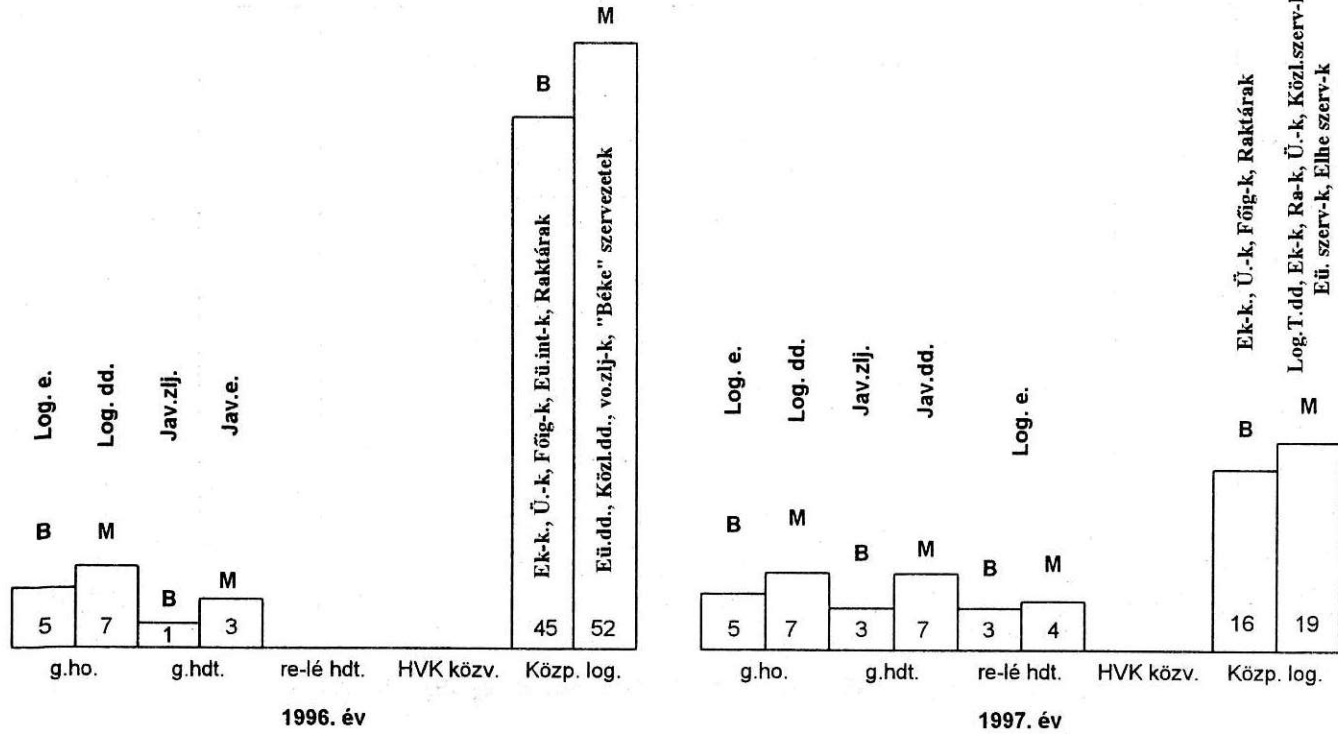
**Központi anyagi-technikai
(logisztikai) szervezetek békelétszámának
alakulása**

Logisztikai vezetőszervek feladatrendszerének főbb összetevői

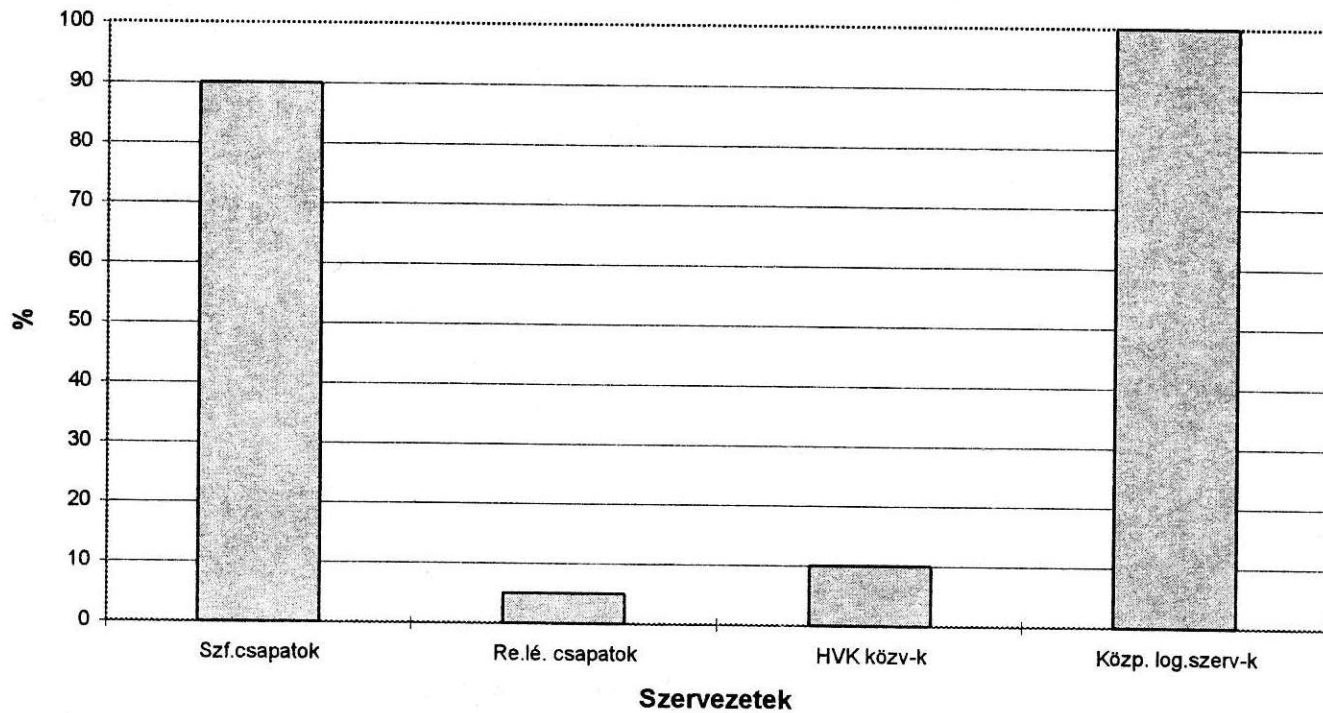

B-M logisztikai hadrendi elemek változása

Állománytábla javaslatok egyeztetésének helyzete

5.sz. ábra

POLGÁRI SZÜKSÉGÁLLAPOT TERVEZÉS A NATO-BAN ÉS A STOCKHOLMI JAVASLATOK

(Nemzetközi tapasztalatok)

*Csabai György*¹

Kiindulva abból a tényből, hogy az Észak-Atlanti Szerződés Szervezete politikai és katonai intézményeiben folyó kooperatív polgári szükségállapot tervezés kérdéskörében jelentékeny tapasztalattal rendelkeznek, ezért ebben a tanulmányban a szerző a polgári szükségállapot tervezés fogalmát, célját, béke- és hadi intézményrendszerét dolgozza fel - egy vizsgálódás ezen állomásaként, a logisztika és az infrastruktúra témában megjelent tanulmányok folytatásaként.

A tanulmány a nemzetközi tapasztalatok általánosítása következtében rámutat a benne lévő egyes elemek, részek lehetséges hasznosítására, adaptálására is, egyben segít tisztázni a fogalmak értelmezésében meglévő eltéréseket.

Ezek után felvetődhet a kérdés, hogy tulajdonképpen **mi is az a polgári szükségállapot tervezés?** A választ a következőkben kapjuk meg.

1.) A polgári szükségállapot tervezés problematikájának általános kérdésköre

Az Észak-Atlanti Szerződés Szervezete (a továbbiakban Szövetség) az 1949-es megalakulása óta úgy tartja számon, sőt hirdette és hirdeti most is, hogy a rugalmas reagálás hadászati koncepciója, majd a Szövetség állam- és kormányfőinek 1991. november 7-8.-i Római Csúcstalálkozóján együttesen elfogadott "*Új Stratégiai Koncepciója*" csak úgy valósulhat meg teljes mértékben, ha a fegyveres erők elégséges katonai jelenléte, harci készenléte párosul a megfelelő polgári készenléttel.

---

1 Dr. Csabai György alezredes, a hadtudomány kandidátusa, a Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet főmunkatársa

Netán mindez a jövőben azt is jelentheti, hogy a szövetséges erők előretolt jelenléte, de ugyanakkor a csökkentett szintje alapján a **nemzeti forrásoknak olyan minőségi készenléttel kell rendelkezniük, hogy az ún. totális vagy a közismert kifejezéssel élve a teljes védelmi erőfeszítés esetén a kellő mértékű támogatás érdekében egyrészt biztosítsák a demokratikus kormányzás hatékonyságát, de legfőképpen a folyamatosságát, másrészt pedig lehetővé tegyék a polgári lakosság - az állampolgárok - sebezhetőségét csökkentő oltalmi intézkedések meghozatalát.**

A fentiekből eredően a polgári szükségállapot tervezés hatóköre meg lehetőségen kiterjedtnek és mindent átfogónak mondható. Ez a megállapítás az alábbiakból is érzékelhető.

Hazai értelemben, jogi kategóriában kifejezve átfogja a veszélyhelyzetet, a szükségállapotot, a rendkívüli állapotot és a hadi állapot fogalmi körét.

Ezután áttérek a polgári szükségállapot tervezés fogalmának és céljának felvázolására és bemutatására.

2.) A polgári szükségállapot tervezés fogalma és célja

A polgári szükségállapot tervezés fogalma - a Szövetségben - magában foglalja:

1.) a mozgósítást,

2.) az alapvető nemzeti (erő) forrásoknak a lehető legelőnyösebb felhasználását, beleértve például az élőerőnek, az energiának, az élelmiszereknek, a nyersanyagoknak, a különböző mezőgazdasági terményeknek, az iparnak, a távközlésnek, a szállításnak, sőt még az infrastruktúrának az igénybevételét,

3.) továbbá a polgári védelmi és az egyéb kiegészítő rendelkezéseket és intézkedéseket is.

Az előző rendelkezések és intézkedések általában azt célozzák meg, hogy egy ún. esetleges konfliktusban vagy válsághelyzetben minimálisra csökkenjenek az egyes tagországok polgári lakosságát közvetlenül érintő negatív következmények és hatások. Jelen esetben a 16 tagnemzetről, a

fejlett ipari társadalmakról, a szupranacionális gazdaságokról, kereskedelmi és igen fejlett pénzügyi rendszerekről van szó.

A Szövetségben folyó polgári szükségállapot tervezés specifikájához tartozik az is, hogy a résztvevő államok társadalmi életének gazdasági működtetésének funkcióján túl, polgári támogatást nyújtsanak a Szövetség egyesített fegyveres erői számára. A valóságban ez azt is jelenti, hogy a megegyezések szerinti mértékben és mérvben **polgári támogatást** kötelesek nyújtani azon kijelölt katonai erők megerősítéséhez, amelyek az európai Legfelsőbb Parancsnok (a SACEUR) alárendeltségébe tartoznak. Ezen erők feladatát gyakorlatilag a felelősségi körükbe tartozó terület, illetve térség megvédése képezi.

A Szövetséget alkotó tagnemzetek körében a már jól bevált szokásnak és gyakorlatnak megfelelően a katonai védelem polgári támogatására egymással megállapodásokat (két- és többoldalú), valamint szerződéseket kötnek. Magában a Szövetség különböző szervezeteiben folyó polgári szükségállapot tervezés során rendszeresen számba veszik egy-egy tagország potenciálját, lehetőségét és lehetséges képességét.

Ezzel kapcsolatban talán hosszabb elidőzés nélkül meg kell említeni a politikai, katonai, a gazdasági és más **különböző szférájú nyomással** a más országokkal történő ráhatások lehetőségeit, adottságait és azok esetleges korlátait. Hiszen ezek a különböző mértékegységekben egyrészt taxatívén kifejezhető, másrészt csak a politikai kategóriákban reprodukálható, de a nyomás gyakorláshoz aktívan igénybe vehető és mindenkor felhasználható, azaz a konfliktus és válsághelyzetekben igen bőséges eszköztárnak minden elemével a Szövetség *"esetleges ellenségének"* számolni szükséges, az előrelátás és előretervezés szintjén egyaránt. Így volt ez az 1991-es Öböl-háború idején, a jugoszláv válság és a Szovjetunió szétesése után is.

A polgári szükségállapot tervezés újabb sajátossága az, hogy a nemzeti felelősségen alapul, sőt ez kiterjed az erőforrásokkal történő teljeskörű gazdálkodásra is.

Mindezek valójában azt is jelentik, hogy a tagnemzetek nem adták és jelenleg sem adják fel, sőt megőrzik a saját nemzeti forrásaik fölött az ellenőrzési jogaikat. Ezek a jogok egyaránt érvényesek a konfliktus- és válsághelyzetekben és a hadi cselekmények során.

Az egész világ előtt jól ismert az a tény, hogy a szövetséget alkotó tagnemzetek gazdasági interdependenciában funkcionálnak. Ez főképp a határokat nem ismerő multinacionális cégek természetéből fakad, s talán ezért és még más tényezők következtében is folyamatos, de jelentékeny szerepet szánnak a Szövetség keretei között folyó szakadatlan egyeztetésnek, a békeidőszaktól, az esetleges válsághelyzettől és a háborútól függetlenül. **Ennek a folyamatos egyeztetésnek az egyik nagy előnye az, hogy jelentősen megkönnyíti a nemzeti szinten és a nemzeti keretekben történő tervező munkálatok elvégzését. Ugyanakkor elősegíti a költséghatékony módszerek érvényre juttatását.**

A polgári szükségállapot tervezés **alapvető célja** - a funkcióból eredően - más békéjében, más növekvő feszültség időszakában és megint csak más a hadicselekmények során.

Többek között a **növekvő feszültség** időszakában a célt azzal érik el, hogy az intézkedések sokaságával megkönnyítik a válságkezelésével kapcsolatos szabályozást. Együttal az Észak-Atlanti Tanács rendszeres és kellő mélységű információt kap a tagnemzetek polgári készenlétének szintjéről, állapotáról és helyzetéről. Így ezek a nemzetek a polgári szükségállapot megerősítésében összehangoltan képesek tevékenykedni.

Hadi helyzetben a célt a források felhasználásában a polgári és katonai védelmi szükségletek teljes kielégítése képezi.

A gyakorlati együttműködés kérdéskomplexuma átfogja a fenntartást, a (várható) veszteségek pótlását és az esetleges szükség során a nemzetgazdaságok helyreállítását, a termelési (az előállítási, a szolgáltatási, stb.) kapacitások működtetését. E néhány alapvető kérdés pontosítása után rátérek a polgári szükségállapot tervezés intézményrendszerének és szervezetének taglására.

3.) A polgári szükségállapot tervező szervezetek

A Szövetségben a polgári szükségállapot tervező szervezetek köre számos bizottságot, testületet és ügynökséget foglal magában.

Részleteiben ezek a következők:

A.) A Vezető Polgári Szükségállapot Tervező Bizottság

A Szövetségben a polgári szükségállapot tervező politika általános egyeztetését és annak folyamatos alakítását a **Vezető Polgári Szükségállapot Tervező Bizottság** (SPEPC= Senior Civil Emergency Planning Committee) végzi. Ezt a bizottságot tulajdonképpen a nemzetközi törzsbe sorolhatjuk be. A bizottságot a nemzetközi törzs egyik eleme segíti a munkájában. Ez pedig a **Polgári Szükségállapot Tervező Igazgatóság-nak az Infrastrukturális, a Logisztikai és a Polgári Szükségállapot Tervező Osztálya**.

A teljes üléseken a Főtitkár vagy a Főtitkár Infrastrukturális, Logisztikai és a Polgári Szükségállapot Tervezési helyettese elnököl. A bizottság tagjai közé tartozik a 16 nemzet azon képviselője, akik gyakorlatilag a polgári szükségállapot tervezéséért a fő felelősek. A teljes ülést évente általában két alkalommal tartják meg. Azonban részleges összetételben már havonta egyszer üléseznek a Főtitkár Infrastrukturális, Logisztikai és Polgári Szükségállapot Tervezési helyettese vagy a Polgári Szükségállapot Tervezési Igazgató elnöklésével.

A képviselőket általában a Szövetség nemzeti delegátusai közül választják. Az üléseken szokásjog alapján a Szövetség különböző katonai szervezetének képviselői rendszeresen képviseltetik magukat.

Szükséges kihangsúlyozni, hogy a különböző nemzetközi válságok időszakában a Vezető Polgári Szükségállapot Bizottságot azonnal összehívják azzal a céllal, hogy segítse a NATO Tanács munkáját. Egyúttal más fórumok, mint a **Katonai Bizottság, a Riasztási Bizottság, a Karbantartási (Fenntartási) és Ellátó**, sőt az összeköttetési funkciókat szolgáló testületek is aktivizálásra kerülnek.

B.) Tervező Testületek és Bizottságok

A Vezető Polgári Szükségállapot Tervező Bizottságnak a további feladatát az is képezi, hogy koordinálja és irányítja **nyolc Tervező Testület és Bizottság** összetevékenységét. Ezek a testületek a polgári szükségállapot tervezés egy-egy szakterületét fogják át. Érdekes kiemelni azt,

hogy a nyolc testületből hét testület csak a források felhasználásával foglalkozik.

A Polgári Szükségállapot Tervező Testületek és Bizottságok a lényegüket tekintve nem mások, mint **az ellátással** foglalkozó fórumok.

Közéjük az alábbiak tartoznak:

- az Élelmezési és Mezőgazdasági Tervező Bizottság;
- az Ipari Tervező Bizottság;
- az Üzemanyag Tervező Bizottság;
- az Óceáni Hajózási Tervező Testület;
- az Európai Felszíni Szállítási Tervező Testület;
- a Polgári Repülésügyi Tervező Bizottság;
- a Polgári Hírösszeköttetési Tervező Bizottság;
- a Polgári Védelmi Bizottság.

C.) A Szövetség Polgári Háborús (Időszaki) Ügynökségei

A Vezető Polgári Szükségállapot Bizottság általános elvi iránymutatása és a védelmi szükségletek alapján a különböző **tervező testületek és bizottságok** terveket dolgoznak ki a Szövetség **Polgári Háborús (Időszaki) Ügynökségének** (NCWA = NATO Civil Wartime Agency) megalakítására. Az utóbbiak a szükségállapot idején haladéktalanul aktivizálásra, felállításra kerülnek. Ezeknek az ügynökségeknek a feladataik háborús jellegűek, a béke feladataik elhanyagolhatók. Szervezetük hasonló egymáshoz. Többek között irányító szervezettel (melyben minden tag-nemzet képviselve van) és összekötő tisztekkel rendelkeznek, akik a katonai hatóságoktól kerülnek kijelölésre.

Az ügynökségek általában a befogadó államoktól, így Olaszországtól, Hollandiától, az Egyesült Királyságtól, és az Egyesült Államoktól kapják a működésükhöz szükséges létesítményeket és az elengedhetetlen támogatásokat. A fontosabb ügynökségek jellemző vonását az képezi, hogy **megkettőzésre** kerülnek keleti és nyugati vonatkozásban. Ez a megkettőzés (ikreződés) a hétköny működést és a túlélés biztosítását szolgálja.

A következőkben röviden felvázolásra kerülnek a Szövetség Polgári Háborús (Időszaki) Ügynökségek.

1.) A központi Ellátó Ügynökség

A Központi Ellátó Ügynökség (Central Supply Agency) felelősége arra terjed ki, hogy egyrészt biztosítsa a folyamatos ellátást, másrészt a kiegyensúlyozott elosztást az élelmiszerek, a mezőgazdaság és az ipar területein.

2.) A Szövetség Háborús Olaj Szervezete

A Háborús Olaj Szervezet (The NATO Wartime Oil Organisation) mint konzultációs és egyeztető fórum a résztvevő tagállamok terveinek összehangolt kezelésére, az olajjal és olajtermékekkel való folyamatos ellátás, szolgáltatás és a kiegyensúlyozott elosztás érdekében működik. Tehát a gyakorlatban a feladatát az üzemanyagellátás megvalósítása képezi, mind a katonai, mind a polgári területen. Megjegyzem, hogy a Szövetség legnagyobb üzemanyag vezetékhálózata Közép-Európában található és több mint hatvanezer kilométer hosszú.

3.) Védelmi Hajózási Hatóság

A Védelmi hajózási Hatóság (Defence Shipping Authority) felelős azért, hogy biztosítsa a Szövetség kereskedelmi hajókból álló összevont hajóparkja szervezettségét és ellenőrzöttségét. Egyúttal arra törekszik, hogy a hajók igénybevételeiben a legnagyobb gazdaságosságot érjék el. Továbbá felelős azért is, hogy a hajók állandóan rendelkezésre álljanak a katonai és a polgári szállítási szükségletek kielégítése érdekében. Megjegyzem, hogy ez egyaránt vonatkozik az Atlanti-óceáni, a Csatorna-beli és más kikötőkre egyaránt.

4.) A Szövetségi Biztosítási Szervezet

A Szövetségi Biztosítási Szervezet (The International Insurance Organisation) tevékenységében szorosan együttműködik a Védelmi Hajózási Igazgatósággal. A Biztosítási Szervezet háborúban biztosítást nyújt a Szövetség kereskedelmi hajóiból álló összevont hajóparkja részére.

5.) Ügynökség a Közép-Európai Belföldi Felszíni Szállítás Koordinálására

Az Ügynökség a Közép-Európai Belföldi Felszíni Szállítás Koordinálására (The Agency for the Coordination of Inland Surface Transport in Central Europe) felelős a Közép-Európában történő polgári és katonai szállítások esetében az utak, vasutak és a belföldi víziutak használatának koordinálásáért. Egyúttal ez az Ügynökség végzi a szállítások felületei irányítását is.

6.) Dél-Európai Szállítási Szervezet

A Déleurópai Szállítási Szervezet (The Southern Europe Transport Organisation) felelős a Dél-Európában végrehajtásra kerülő, tengeren és szárazföldön történő szállítások koordinálásáért, természetesen a jóváhagyások után.

7.) A Szövetség Polgári Repülő Ügynökség

A Szövetség Polgári Repülő Ügynökség (The Civil Aviation Agency) olyan fórum a Szövetségben, amelyben egyeztetik a polgári repülés területén a polgári és a katonai légiszállítási szükségleteket, igényeket és azok teljesítésének lehetőségeit.

Ez az Ügynökség koordinálja a polgári repülőgépek igénybevételét azok vonatkozásában, amelyeket az egyik tagállam ajánl fel a másik tagállamnak.

8.) A Szövetség Menekültügyi Ügynökség

A Szövetség Menekültügyi Ügynökség (The NATO Refugee Agency) feladata az, hogy konzultáljanak azzal a céllal, azokról a nemzetközi jelentőségű problémákról, amelyek a váratlan és ellenőrizhetetlen népvándorlásokból, a menekültügyekből, azaz tehát migrációs esetekből és helyzetekből adódhatnak.

A Szövetség különböző szervezeteiben a rendszeres időközönként végrehajtott gyakorlatok és gyakorlások során kipróbálják, pontosítják és felülvizsgálják a háborús időszak ügynökségek terveit.

A polgári szükségállapot tervezéssel foglalkozó polgári és esetleges katonai szakértőket pedig különböző tanfolyamokon készítik fel a válsághelyzetekben és a háborúban elvégzendő szakfeladatokra. Sőt nemzetközi konferenciákat szerveznek. A következőkben a stockholmi konferencián elfogadott javaslatok kerülnek közzétételre.

"STOCKHOLMI JAVASLATOK" KÖZÖS ÉRTELMEZÉSÉRŐL: A SZÜKSÉGÁLLAPOTTAL KAPCSOLATOS TÖRVÉNYALKO- TÁS TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL

Célját az ún. "*Stockholmi Javaslatok*"-ra történő figyelem ráirányítás képezi. A "*Stockholmi Javaslatok*" felhasználhatók a nemzeti szükségállapottal kapcsolatos törvények (jogszabályok) továbbfejlesztésében, mégpedig úgy, hogy azok adekvát módon védelmezzék az állampolgári jogokat, addig amíg a szükségállapottal kapcsolatos elégséges jogszabályokat megalkotják.

A NATO a **Partnerség a békéért** program keretében a polgári szükségállapot tervezés témakörében **Budapesten, Varsóban és Stockholmban** rendezett **konferenciákat**. A stockholmi konferencián résztvevő nemzetek javasolták a kapcsolódó törvények felülvizsgálatait, továbbfejlesztéseiket, felajánlva azokhoz a szükségállapot kezelés alapvető paramétereit. A "*Stockholmi Javaslatok*" természetükből fakadóan nem előírások, hanem a nemzetek erkölcsi támogatását szolgálják.

A "*Stockholmi Javaslatok*" alapján a szükségállapot jogszabályait a törvényhozás szintjén kellene meghozni, elsőbbséget biztosítva az alkotmányozás szabályozásán belül a következő két elvnek. Az **első elv** alapján a szükségállapot jogszabályai nem mondhatnak ellent (nem állhatnak szemben) a demokratikus állam alapelveinek és értékeinek. A **második elv** szerint a szükségállapot jogszabályai rugalmasak, sőt funkcionálisan hatékonyak legyenek és valójában a szükségállapot kezelés alapjait képezék, magukba foglalva a tervezést és a felelősséget is.

A "*Stockholmi Javaslatok*" listáján a következők szerepelnek, *nem fontossági sorrendben*:

- A szükségállapot erőinek létrehozását és gyakoroltatását a nemzetközi jogszabályok és nemzetközileg elfogadott standardek betartásá-

val kellene végrehajtani, olyanokkal mint a Nemzetközi Szerződés a Polgári és Politikai Jogokról, vagy a szükségállapot idején történő magatartás, megkülönböztetés, netán az emberi jogok ideiglenes felfüggesztése és limitálása;

- A szükségállapot erőinek polgári irányításon kellene alapulnia (civil control);

- A szükségállapot kezeléssel kapcsolatos tájékoztatás, felvilágosítás hatásai, esetleges zavarok, stb. A nemzeti alkotmányos és jogrendszerben a specialitásával arányosan kapjon helyet;

- A kormány végrehajtó csoportja lenne a felelős a törvényalkotás biztosításáért, a legjobb biztosítékok eléréséért, a szükségállapot intézményeinek folyamatos működéséért, az eszközökért és a kondíciókért;

- A szükségállapot kezelésnek a szükségállapot definíciójának elfogadásán mint előfeltételen kellene alapulnia;

- A szükségállapot kezelés erőinek hatékony támogatása tartalmazzon biztosítékokat a túlkapások ellen;

- Az általános személyi szabadságjogok korlátozását kellene egyensúlyozni az okok megnevezésével;

- És a szükségállapot kezelésében résztvevők felelőssége a helyzetnek megfelelő, ún. legalsó jogkörön kellene alapulnia.

A közös értelmezés elérhető volt "A polgári szükségállapot tervezés törvényi alapjai és struktúrája" szemináriumon, melyet Stockholmban, 1996. november 18-21. között tartottak, a Svéd Polgári Szükségállapot Előkészítő Bizottság rendezésében. A szemináriumon a következő országok vettek részt: Ausztria, Belgium, Cseh Köztársaság, Dánia, Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Észtország, Finnország, Franciaország, Kanada, Kazahsztán, Kirgiz Köztársaság, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Macedónia, Magyarország, Németország, Norvégia, Olaszország, Orosz Föderáció, Románia, Svédország, Szlovák Köztársaság, Szlovénia, Ukrajna.

Befejezésül szeretném megemlíteni, hogy az Észak-Atlanti Szerződés Szervezetének új stratégiai koncepciója arra a biztonságpolitikára épül, amely tulajdonképpen a három egymást kölcsönösen (fel- és meg-) erősítő elemében tükröződik. Először is a párbeszédben, másodsor az

együttműködésben és harmadszor a kollektív védelmi képesség fenntartásában jut kifejeződésre. A NATO szerint **mind a három haderőnemének** elemei a megújulás után képesek lesznek a rugalmas alkalmazásra mind az Európa közi, mind a Trans-atlanti megerősítő erők részeként. Természetesen a NATO-nak mindehhez biztosítani kell a kommunikációs vonalak feletti ellenőrzést és a megfelelő *kiképzési és logisztikai* eredmények megkötését, meglétét. S ebben a vonatkozásban egyre növekvő jelentőségre tesznek szert a tagállamok polgári forrásai.

A demokrácia, a jogállam és a piacgazdaság kiépítése és a kezdeti működésének stádiumában is fontos feladat a lehetséges konfliktus- és válsághelyzetekre való időbeni és jól szervezett felkészülés. A honvédelmi felkészítés egyik fontos területe a békében rendelkezésre álló polgári erő- és eszközforrások, konfliktus- és válsághelyzetekben történő igénybevételenek, felhasználásának elméleti megalapozása, jogszabályba foglalása és a gyakorlati kivitelező, tervező-szervező munkálatok elvégzése.

A tanulmány ehhez a kérdéskörhöz kívánt a nemzetközi tapasztalatokkal, a fogalommal és a háttér intézményekkel – azok taglalásával – hozzájárulni. Hiszen ez a kérdéskör egyaránt érinti az államhatalmi ágakat, a közigazgatást, a teljes nemzetgazdaságot, más területeket és a Magyar Köztársaság fegyveres erőit is, közte a logisztikát és az infrastruktúrát. Ugyanis a logisztika, az infrastruktúra és a polgári szükségállapot (helyzet) tervezés kérdései csak egymással kapcsolatosan vizsgálhatók. A három ún. nagy összetevő számos gyakorlat, azaz "éles"-feladat megoldásához adja meg az elméleti és módszertani segítséget, elkerülve számos buktatót.

Felhasznált irodalom, jegyzetek

1.) NATO Logisztikai Kézikönyv, Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet - NATO Logisztikai Vezetők Értekezletének Titkársága, Budapest, 1997.

2.) RÓMAI NYILATKOZAT a békéről és az együttműködésről (Közzétéve az Észak-Atlanti Szövetség Szervezete állam- és kormányfői Rómában 1991. november 7-8. között megtartott találkozója alkalmából).

3.) A NATO új stratégiai koncepciója. (A koncepciót az Észak-Atlanti Szövetség Szervezete állam és kormányfői 1991. november 7-8.-ai Római Csúcstalálkozóján hagyták jóvá).

4.) *Richard J. Barnet*: Amerika nem mond le a fölényről. Magyar Hírlap 1991. novemberi melléklete.

5.) *Paul-Marie De La Gorce*: Washington új világstratégiája. Magyar Hírlap 1991. novemberi melléklete.

6.) A nemzetközi katonai törzsben az Infrastruktúra, a Logisztika és a Polgári Szükségállapot Tervező Osztály vezetését 1986-1989 között a holland Cornelis de Laat de Kanter látta el. Ezt a funkciót jelenleg a kanadai Lawrence E. David tölti be. A három kérdés az illetékes főtitkár helyettesi beosztást Harper von Forest altbgy. (Hollandia) tölti be.

7.) The North Atlantic Treaty Organisation. Facts and Figures, Brussels, NATO 1989.

8.) Egy milliárd forint a MIG repülőgépek korszerűsítésére. Magyar Hírlap 1991. december 20.

9.) *Simon Sándor*: A hadászati tervezés egy lehetséges modelljéről. Hadtudomány 1996/4.

10.) Stockholmi Javaslatok, Hírlevél 1996.

11.) NATO Kézikönyv, SVKI 1997.

ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS

A TERÜLETVÉDELMI EZRED HÁBORÚS ALKALMAZÁSA ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁSÁNAK FŐBB SAJÁTOSSÁGAI A VÉDELMI KONCEPCIÓ TÜKRÉBEN

Vágner Béla¹

A nemzetközi politikai viszonyok alakulása, a környezetünkben és a társadalomban végbement változások hatással voltak hazánk biztonságpolitikai koncepciójára is. Az elmúlt években lezajlott folyamatok, a **Magyar Honvédség megváltozott szerepe, a biztonság fogalmának újraértékelését, hazánk számára új biztonságpolitika kialakítását és ezzel együtt országunk védelmének új alapokra helyezését - a Magyar Honvédség védelmi elvekre alapozott átalakítását - követelte, követeli meg.**

Hazánknak függetlensége visszanyerése után önállóan, saját nemzetgazdaságára, fegyveres erejére támaszkodva kell megoldania az új honvédelmi koncepcióból adódó feladatokat, az országvédelem végső eszközeként a fegyveres védelmet.

Az agresszió elhárítása azonban az egész országot érintheti és a védelemnek az egész országra ki kell terjednie, figyelembe véve a fegyveres konfliktusok eskalálódásának lehetőségét, valamint a kiterjedt légi tevékenységeket.

Ismeretes, hogy a Magyar Köztársaság természeti adottságai - a délkeleti és a keleti térségek kivételével - kedvező feltételeket biztosítanak határaink és az ország területe jelentős hányadának megbízható védelméhez. Az ország kis területe miatt, stratégiai okokból a területkiürítés lehetősége fel sem merülhet, hanem az adott agresszió esetén Magyarország minden pontját védeni kell a léte érdekében.

Hazánk geostratégiai helyzetét és katonaföldrajzi viszonyait figyelembe véve, **az ország védelmét az egymással kölcsönösen együttműködő reguláris szárazföldi csapatok, a légvédelmi csapatok és az adott terü-**

---

1 Dr. Vágner Béla alezredes, ZMNE Ellátási, közlekedési és szállítási tanszék

letet legjobban ismerő, **kisegítő** területvédelmi szervezetek tevékenységével célszerű biztosítani.

1.) A területvédelmi ezred rendeltetése, szervezete, alkalmazásának alapelvei és főbb feladatai.

A **területvédelmi ezred** az MH Szárazföldi Haderőnemének Harc-szabályzata 1. rész. 2. pont második bekezdése alapján - a háborúban attól függően, hogy az a hadműveleti területen kívül vagy a hadműveleti területen van - a Területvédelmi és Tartalékerők Parancsnokának, illetve a gépesített hadtest alárendeltségébe tartozó, a szárazföldi haderőnem mozgósításakor felállítandó **többrendeltetésű szakcsapat**. Rövid idő alatt végrehajtott mozgósítás, feltöltés és összekovácsolás után, készen állnak meghatározott területvédelmi feladatok végrehajtására. Békeállapot időszakában a Központi Rendeltetésű Szervezetek Parancsnoksága alárendeltségébe tartoznak.

A területvédelem az ország katonai védelmének szerves része, egy adott területi egység (megye, körzet) védelmét foglalja magába, amely politikai, katonai, gazdasági, polgári védelmi és igazgatásrendészeti rendszabályok érvényre juttatását jelenti.

Célja: az ellenség az adott megye (körzet, tájegység) ellen irányuló tevékenységének akadályozása, pusztító csapásai következményeinek felszámolása, csökkentése.

1.1.) A területvédelmi ezred rendeltetése, feladatai és szervezete

Rendeltetése: a haditevékenységek és a nemzetgazdaság szempontjából az adott megye (körzet, tájegység, főváros) határain belül a fontosabb objektumok elleni tevékenység megakadályozása; az ország területén kialakult vegyi- és sugárhelyzetről való folyamatos tájékoztatás; részvétel a hadműveleti csapatok mindenoldalú biztosításában, az ellenség csapásainak, katasztrófák következményeinek felszámolásában, az alkatmányos rend fenntartásában.

a.) Feladatai hadműveleti területeken kívül: az adott megyék (főváros, körzet) határain belül alapvetően objektumok és területek őrzése; a katonai területi sugárfigyelő és jelzőrendszer működtetése. Részt vesz-

nek az állami felső, területi, valamint a katonai felső vezetés vezetési pontjai katonai védelmében, mentésében, mentesítésében; a katonai objektumok, hidak, alul- és felüljárók, alagutak, kiemelten fontos ipari, mezőgazdasági, élelmiszeripari, raktározási, távközlési, energetikai, víztározási objektumok őrzés-védelmében. Részt vesznek az ellenség légideszantjai, terrorista-felderítő-diverziós csoportjai felderítésében, blokkírozásában és megsemmisítésében; részt vesznek a haditevékenységek szempontjából fontos rombolt közlekedési vonalak, utak és műtárgyaik ideiglenes helyreállításában. Végzik a csapást szenvedett katonai és ipari objektumok mentését, mentesítését; részt vesznek a veszélyes üzemek, települések, a lakosság és az anyagi javak mentésében, műszaki záruk telepítésében, rombolások végrehajtásában, tűzserész mentesítésben, katonai rendészeti és forgalomszabályozási feladatok végrehajtásában. Alkotmányos rendfenntartásban önállóan vagy együttműködve más katonai és rendvédelmi erővel, illetve a megyei közigazgatási és közlekedési szervekkel.

b.) Feladata hadműveleti területen: alapvetően a hadműveleti csapatok alárendeltségében, kezdetben az eredeti elgondolásnak megfelelő, a továbbiakban a gépesített hadtestparancsnok elhatározása szerinti, térben és időben korlátozott, illetve a védelmi hadművelet (harc) sikere érdekében az eredeti területvédelmi feladatok megváltoztatásával újként jelentkező és egyéb - előre nem látható - feladatok végrehajtása (szárnyak, hézagok, fontos irányok, települések lezárása, megerősítése. Műszaki, vegyvédelmi, egészségügyi szakfeladatok végrehajtása, műszaki záruk létesítése, színlelt körletek, terepszakaszok berendezése, egyéb az adott helyzetben jelentkező és az előljáró által meghatározott feladatok).

A felsorolt feladatok mellett továbbra is végzik a "hagyományos" területvédelmi feladatokat. A **hadműveleti területen** valamennyi területvédelmi csapat a gépesített hadtest, hadosztály közvetlen alárendeltségébe tartozik. A **hadműveleti területen kívül** valamennyi területvédelmi csapat a Területvédelmi és Tartalékerők Parancsnokság alárendeltségébe tartozik.

Szervezetük a több rendeltetésnek és a megyében (körzetben) konkrétan végrehajtandó feladatoknak megfelelő típus-alegységekből áll. Ezek a **következők:** területvédelmi, őr, műszaki, vegyvédelmi, sugárértékelő-tájékoztató, egészségügyi alegységek.

Egy adott megyében (körzetben) a területvédelmi ezred nagyságrendjét a prognosztizált katonai jellegű területvédelmi feladatok összessége határozza meg.

A területvédelmi ezred szervezeti felépítése gyakorlatilag a szárazföldi (harcoló) csapatok szervezeti felépítéséhez hasonló, azaz az egyes szervezetek alapvető rendeltetését tekintve vezető szervekből, végrehajtó, biztosító, és kiszolgáló alegységekből állnak. *Lásd 1. sz. ábra.*

A területvédelmi ezred anyagi-technikai biztosításának megszervezése és végrehajtása szempontjából a szervezeten, a rendeltetésen kívül ismerni kell az ezred alegységei alkalmazásának kérdéseit is. Ezt vizsgálva megállapítható, hogy **nem az ezredméretű alkalmazás** lesz a meghatározó, hanem általában az alegységek külön (önállóan) vagy nem szervezetszerű harcrendi elemeket alkotva (pl.: mentőosztagban) kerülnek alkalmazásra. Együttes alkalmazásukra, eredeti feladataik megszüntetésével, alkalmazási helyükről való összevonással nyílik lehetőség.

A területvédelmi ezred háborús feladata szervezett megkezdésének és végrehajtásának alapját - a "*Béke állapot*" - időszakában előjárói követelmények szerint kidolgozott és állandóan pontosított alkalmazási tervek képezik.

2.) Az anyagi-technikai biztosítás megszervezésének követelményei és sajátosságai

A területvédelmi ezredek alkalmazásának körülményei, jelentősen eltérnek a MH haderőnemei, fegyvernemei meghatározott irányú alkalmazásától, ennél fogva ezek anyagi-technikai biztosítását sok sajátosság jellemzi.

Az ezred anyagi-technikai biztosítása háborús utalási rend szerint, a területi biztosítás elve alapján *központi ellátási tagozathoz, nemzetgazdasági forrásokhoz, polgári és katonai szervezetekhez* történő utalással valósulhat meg. Az anyagi-technikai utalási rendet a MH ATFCSF már békeidőszakban, de legkésőbb a mozgósítási készenlétig kiadja. Ebben szabályozásra kerül az önállóan elhelyezett központok állományának utalási rendje, általában úgy, hogy az ellátásért a laktanyában települő katonai szervezet a felelős. Amennyiben az érintett katonai objektumban nem

települ anyagi-technikai biztosítást végző katonai szervezet, úgy ezen alegységek ellátását az állományilletékes területvédelmi ezrednek kell megszervezni polgári szervek igénybevételével, objektumok, szolgáltatások megrendelésével.

Az ezred anyagi-technikai szolgálata a meghatározott követelmények szerint, a kialakított csoportosításnak megfelelő utalási tervet dolgoz ki:

- A területvédelmi ezredek tevékenységének a jellege és területi elhelyezkedésük lehetővé teszi az anyagi-technikai biztosítás során az ellátás, javítás és szolgáltatások stacioner technológiájának alkalmazását. Ennek eredményeként az ételkészítés, a hús, a kenyér beszerzése, a fürdetés, a mosatás, a sérültek ellátása, technikai eszközök javítása, valamint egyéb szükségletek kielégítése alapvetően nem igényel tábori eszközöket és eljárásokat, rendszerint területi ellátás és biztosítás valósítható meg.

- Az a körülmény, hogy a területvédelmi ezredek megalakítási körletei, helyei, a hadműveleti csapatok által visszahagyott objektumokban (laktanyákban) van kijelölve általában, lehetőséget teremt az anyagi eszközök csapatkészleteken felüli felhalmozására, melynek igénybevételével - engedély alapján - az ellátás önállósága nő. Ezek átvételére, az ott visszahagyott anyagok felhasználására külön figyelmet kell fordítani.

- Az anyagi-technikai biztosító alegységek csoportosításának kialakításánál az ezred alegységeinek alkalmazásából kell kiindulni. A területvédelmi ezred anyagi-technikai biztosító alegységeinek településük és működésük alkalmával messzemenően ki kell használni azokat az előnyöket, amelyek a viszonylag huzamosabb egyhelyben tartózkodásból és az állandó jellegű építmények igénybevételi lehetőségeiből adódnak.

Követelmény a folyamatos ellátás, kiszolgálás érdekében az, hogy az utalási rend figyelembevételével létrehozzuk a szükséges egyedi vagy összevont ellátóhelyeket. A területvédelmi ezred anyagi-technikai erőinek csoportosítása vonatkozásában behatároló tényezőként figyelembe kell venni, hogy az alkalmazási körletben az anyagi-technikai biztosító alegységek, vezető szervek, az ezred, illetve a zászlóaljparancsnokságokkal együtt települnek. Ezekre az objektumokra alapozva történik a feladatot végző alegységek kikülönített anyagi-technikai biztosítása.

Az ezred egy része (a sugárhelyzet értékelő és tájékoztató század, az őrzászlóalj aleggységeinek jelentős része) állandó jellegű objektumokban, épületben végzi feladatát, ellátásuk ezen objektumok bázisán történik, illetve ahol ez nem oldható meg, ott az őrzászlóalj ellátószakaszával biztosítják az ellátást 2-3 ellátópontot telepítve (őrzendő objektumok számának, létszám, távolság figyelembevételével).

Az ezred másik része (területvédelmi műszaki-, vegyvédelmi-, egészségügyi század) különböző feladatok (mentőosztag, deszant-terrorista-diverziós és felderítőcsoport megsemmisítésére létrehozott csoportosítás) végrehajtása érdekében az objektumtól nagy távolságra, hosszabb időtartamra (több napra) kerül alkalmazásra. Ezen csoportosítások biztosítása érdekében anyagi eszközöket, valamint ellátó, javító, és egészségügyi erőket kell kikülöníteni (létrehozni) az ezred anyagi-technikai biztosító erőiből, figyelembe véve a visszamaradt állomány, technika biztonságos ellátását, kiszolgálását.

Az aleggységek, kisebb erők önálló alkalmazása esetén az anyagi-technikai biztosítást utalással, kiegészítő készletek megalakításával illetve az alapobjektumból történő kiszállítással kell megoldani.

Hadműveleti területen működő területvédelmi ezred esetében meghatározó szempont az, hogy az adott gépesített hadosztály (gl.hk.dd.) anyagi-technikai biztosítási rendszerébe történő *beilleszthetőség* végrehajtható legyen. Ennek egyik feltétele a szervezeti feltételek biztosítása. Ismeretes, hogy az ezrednél kettő - ezred és zászlóalj szintű - ellátási tagozat van szervezve. Az ezred szintű anyagi-technikai szakalegységek nagysága, kapacitása az őrzászlóalj számától alapvetően független, az eltérés nem számottevő. Zászlóaljszintű anyagi-technikai tagozat csak az őrzászlóaljnál van, amely alapvetően csak élelmezési ellátásra korlátozódik. Az őrzászlóalj anyagi-technikai biztosítást vezető szervezet, beosztásokkal, javítóalegységekkel, raktárokkal, folyékony szállító-térrel nem rendelkeznek. A többi végrehajtó aleggységhez anyagi-technikai szakalegység - egészségügyi század, élelmezési ellátóraj kivételével - nincs szervezve. Ezért hadműveleti területen ezen aleggységeket meg kell erősíteni szakállománnyal, anyagi készletekkel és szaktechnikai eszközökkel, hogy a gépesített lövész (harckocsi) dandár ellátási rendszerében képesek legyenek a különböző ellátások, szolgáltatások igénybevételére, felvételére. *S itt látom kritikusnak a területvédelmi ezred meglévő anyagi-*

technikai szervezetét, mert a fenti feladatoknak nem képes az elvárás szintjén eleget tenni, a behatárolt anyagi-technikai lehetőségei miatt.

A gépesített hadosztály első lépcsőjében települő (működő) területvédelmi alegységeket anyagi, egészségügyi ellátásra, gépjármű és fegyverzeti javításra az adott gépesített lövész, harckocsi dandárokhoz célszerű és szükséges utalni. Mindezt az indokolja, hogy a békében kialakított ellátási rendszer - a polgári ellátó, javító objektumok, központi raktárak várható evakuálásával, áttelepülésével részben vagy egészben a hadosztály első lépcsőjének a mélységéig valószínűleg megszűnik.

A területvédelmi ezredparancsnok jelentése alapján a gépesített hadosztály anyagi-technikai helyettese intézkedik a gépesített lövész, harckocsi dandár felé a kijelölt alegységek ellátásba vételére.

Anyagi biztosítás

A területvédelmi ezred anyagi biztosítását, a kijelölt központi bázisokra, raktárakra, nemzetgazdasági és helyi erőforrásokra, valamint a laktanyai készletekre támaszkodva, ágazati rendszerben kell tervezni és szervezni.

Az ellátás alapját a szükségletek nagyságrendje határozza meg.

A különböző anyagok csapatkészletének nagyságát a mindenkor érvényes harckészültségi és mozgósítási intézkedések határozzák meg.

A fenntartandó készletszinteket az ezred részére a Területvédelmi és Tartalékerők Parancsnok szabályozza. Ezen belül a várható feladatok, a kialakult helyzet figyelembevételével, az ezred kitelepült alegységei részére ezred szintű készleteket kell biztosítani, ami a kialakított ellátási rendszer működésének akadályoztatása esetén is lehetővé teszi az alegység (részleg, csoport) részére a legfontosabb anyagokból (lőszer, üzemanyag, élelmezés) a 2-3 napig történő ellátást.

Az utánszállítást a fentiek figyelembe vételével úgy kell szervezni, hogy a rendelkezésre álló készletek ne veszélyeztessék az előzőekben megfogalmazott követelményt.

Hadműveleti területen működő területvédelmi alegységek részére a fenntartandó készletszinteket és készletképzés határidejét a gépesített hadosztály parancsnoka határozza meg. Ezen alegységeknél, tehát ezred szintű anyagi készletekkel kell rendelkezni, melyet az átalárendelés időpontjáig az alegységeknél létre kell hozni. A harc folyamán, a kialakult helyzet figyelembevételével kerül meghatározásra a fenntartandó készletek szintje. A felmerült szükségleteket a gl. (hk.) dandár ellátási rendszerében elégítik ki.

A területvédelmi ezred anyagfelhasználásának sajátosságai a hadműveleti csapatoktól eltérő feladataiból, alkalmazásának körülményeiből adódnak.

Az alkalmazás sokrétűsége eredményezi, hogy az ezred anyagféléseinek fogyasztására, felhasználására az időszakosság, egyben a rendszeresség, illetve a szárazföldi csapatok (azonos anyagfajtára vetített) felhasználásának nagyságrendjétől való jelentős eltérés a jellemző.

Az ezred anyagfelhasználása a különböző anyagnemekből jelentősen eltér, míg például élelmiszert és üzemanyagot - naponta rendszeresen és nagyobb mennyiségben fogyasztanak, addig más anyagokat - lőszer, ruházat, javítóanyag - csak időszakonként és kevesebb mennyiségben használnak fel. Ebből adódóan az előbbiekből tervezhető rendszeres - napi, heti, havi stb. ellátást lehet megvalósítani, míg az utóbbiakból csak nagyobb időszakokban, egymástól eltérő gyakorisággal lehet az ellátást szervezni. Az ezred folyamatos működésének biztosítása, az ellátóforrások gyakori - kis mennyiségű - vételezésekkel való terhelése, az anyagszállítások megszakadása, a veszteségek pótlása, a vételezőhelyek indokolatlan lekötése, nem utolsósorban az anyagok decentralizált, az agresszor csapásaitól jobban védett elhelyezése, *szükségessé teszi a maximális anyagi készletszint kialakítását és folyamatos kiutalásokkal történő fenntartását.* A sajátos körülményeknek megfelelően, *a felhasználás 5-7 napos ciklusban kerül meghatározásra.*

A felhasználási normát *hadműveleti területen kívül a Területvédelmi és Tartalékerők Parancsnoka, hadműveleti területen a gépesített hadosztály parancsnoka határozza meg.* A felhasználási norma különböző anyagokból a hadműveleti területen lévő csapatoknál - elsősorban ór-, műszaki és területvédelmi alegységeknél - nagyobb, mint a hadműveleti területen kívüli alegységeknél.

A harcanyag felhasználás mértéke elsősorban attól függ, hogy az ezred hol működik, hadműveleti területen vagy azon kívül van.

Az ezred anyagellátását alapvetően saját erővel, eszközökkel kell megszervezni, amit szükség szerint ki kell egészíteni polgári szervek szolgáltatásaival, a kitelepült alegységek biztonságos ellátása érdekében. A felhasznált, illetve veszendőbe ment anyagi eszközök pótlásának alapvető forrásai a központi raktárak, telepített raktárrészelek, polgári vállalatok, üzemek, kereskedelmi egységek lesznek. *Az ellátás alapvető elemét képezi a területi ellátás elve, azaz az ezred háborús működési helyéhez (alkalmazási területéhez) közelebb eső központi vagy területi raktár, intézet és polgári vállalatok, erőforrások, szolgáltatások kerülnek kijelölésre. Az ellátás egyszakaszos, ágazati rendszerben valósul meg. Az ezred közvetlenül vételez a kijelölt ellátóbázistól. Közbeeső szerv, tagozat nincs. Vételezéseket romlandó élelmiszerekből általában 2-3 naponként, a többi anyagból 4-6 naponként hajtják végre.*

A hadműveleti területen tevékenykedő területvédelmi ezred ellátása továbbra is a kidolgozott háborús utaltsági rend szerint valósul meg mindaddig, amíg az ezred feladatait itt hajtja végre. A gépesített hadosztály elsőlépcsőjében települő területvédelmi alegységek anyagi ellátásra az érintett gépesített lövész harcokosi dandárhoz kerülnek utalásra. Az alegységek alapvetően vételezik a különböző anyagi-technikai szükségleteket a dandár ellátó alegységeitől, vagy a megjelölt kirakó állomásról, felmerült problémák esetén a dandár ellátó alegység kiszállít.

Az anyagi biztosítás sikere az ellátás és a szállítás összhangját feltételezi, a kettő együttesen járul hozzá a feladatok sikeres végrehajtásához. Az anyagvételezést a kijelölt katonai és polgári ellátási forrásokból saját szállítóeszköz igénybevételével kell megtervezni. A vételezés gyakoriságát, rendjét a központi raktár, raktárrészleg parancsnokával az első vételezés alkalmával kell egyeztetni, *figyelembe véve:*

- az ellátó objektum kapacitását, leterheltségét,
- a területvédelmi ezred készletét, a várható napi felhasználást, a veszteséget, a minimális készletszintet, ami nem csökkenhet a csapatkészlet 50 %-a alá.

A kijelölt polgári forrásokból történő szállítás gyakoriságáról, rendjéről a polgári szerv vezetőjével írásban kell megállapodni. Az ellátással kapcsolatos szállításokat a hadtápfőnök szervezi megbízás alapján. A ki-települt alegységeknél felmerülő anyagszükségleteket, az ezred ellátószakasz saját erő és eszköz felhasználásával, meghatározott gyakorisággal, terítójáráttal szállítja ki. Az őrzászlóaljknál létrehozott ellátócsoportok saját erő és eszköz igénybevételével szállítják ki az ellátási területükön működő őrségek, a sugárfigyelő- és jelző alegységek részére az igénylés alapján a lőszert, élelmet, üzemanyagot és ruházati anyagot. Ezzel az ellátási módszerrel, a polgári szervek által ellátatlan alegységek is az ellátás rendszerébe kapcsolhatók, szolgálati alárendeltségtől függetlenül. Így ellátási körzetekre osztható fel a megye területe, meghatározva, hogy melyik ellátócsoport (ezred, őrzászlóalj ellátószakasz) melyik körzet ellátásáért felelős. Az ellátási körzeten belül - amennyiben a szállítási távolság azt indokolja - a zászlóalj ellátószakaszából több élelemezési ellátópont is telepíthető.

Az anyagszükségletek vételezését nagyban befolyásolja a szállítási távolság, amely a polgári életből be nem szerezhető anyagok vonatkozásában viszonylag nagy. A területi elhelyezkedéstől, úthálózattól, annak romboltságától függően, a raktárakból való vételezés a 10-15 órát is meghaladhatja. *Problémát okozhat szállítás vonatkozásában amikor műszaki, vegyvédelmi és egészségügyi anyag utánszállítása válhat szükségessé. Ezt a területvédelmi ezred saját erővel nem képes megoldani. Ebben az esetben a feladatot megszabó parancsnoknak kell megszervezni a szükséges műszaki, vegyvédelmi és egészségügyi anyagok helyszínre szállítását.*

Technikai biztosítás

A technikai biztosítást az ezred szervezetszerű javítóerői végzik, a központi tagozat és a polgári szervek kijelölt erői és eszközei esetenként besegítenek a feladat végrehajtásába. A javítóalegység (szakasz) ereje, illetve a feladatok sokrétűsége általában nem teszi lehetővé sérült technikai gyűjtőhely telepítését.

Az ezred javítószakasza alapvetően kisjavítást végez. A technikai eszközök közép- és nagyjavítását a kijelölt központi katonai és polgári javítóbázisok, üzemek, vállalatok végzik.

A területvédelmi ezred haditechnikai eszközeinek technikai kiszolgálását az alegységek kezelő állománya hajtja végre az alegységparancsnok irányításával. Az üzemeltetési normatartalékokat növelő technikai kiszolgálásokat a javítószakasz, a magasabb szintű technikai kiszolgálásokat a központi javító- és polgári szervek hajtják végre. A haditechnikai eszközöknél alapvetően a gépjárművek természetes elhasználódásából, valamint a vegyvédelmi és híradó eszközök meghibásodásából adódó javítási igény lesz a jellemző.

A sérülés- meghibásodás elsősorban a hadműveleti területen működő ezrednél lesz meghatározó. A kisjavítást általában az ezred javítószakasza és a kezelőállomány végzi, kiemelt figyelmet fordítva a sugárfigyelő és jelzőrendszer működése technikai feltételeinek biztosításához szükséges híradó és vegyvédelmi technikai eszközök javítására.

A vontatásokat a javítószakasz állományában lévő vontatóraj végzi. A raj működhet vontatócsoportként (3 db vontatóval) és egyes vontatókat küldhet ki a szükséges irányba meghatározott feladat végrehajtása céljából. A vontatóraj másik fontos feladata az ezred erőivel és eszközeivel nem javítható haditechnikai eszközök kijelölt javítószervezethez történő beszállítása (vontatása) és átadása. A vontatásba be kell vonni a gépjárműveket is, de szükség esetén - nagy távolság - a vasúti szállítást kell igénybe venni.

Hadműveleti területen különösen a hadosztály első lépcsője területén működő területvédelmi ezred és alegységeinek sérült, meghibásodott gépjármű eszközei, a gépesített hadosztály javítási rendszerébe kerülnek. A technikai biztosítás megszervezéséért a hadosztály haditechnikai főnök lesz a felelős, aki a hadosztály első lépcsőjében lévő területvédelmi alegységeket utalhatja az érintett gépesített lövész (harckocsi) dandárhoz.

A gépesített hadosztály első lépcsője mögött lévő alegységek technikai biztosításának megszervezése, végrehajtása az ezred haditechnikai főnök felelőssége.

Egészségügyi biztosítás

Az egészségügyi biztosítás feladatai megtervezésének és végrehajtásának alapját a várható egészségügyi veszteség nagyságrendje, a rendel-

kezésre álló erő és eszköz, továbbá az ezred saját kiürítő kapacitása határozza meg.

Az ezredsegélyhely az ezredparancsnoksággal települ, igénybe véve a települési hely objektumait (laktanya segélyhely), egészségügyi biztosítási feladatok végzése céljából.

Az őrzészlőaljak egészségügyi szakállományát összevontan mint zászlóalj-segélyhelyet célszerű alkalmazni. A segélyhelyet a legnagyobb létszámmal őrzött objektumban vagy közelében állandó jellegű épületben célszerű telepíteni, igénybe véve a területen meglévő egészségügyi objektumok lehetőségeit. Az így létrehozott segélyhelyet célszerű megerősíteni 1-2 sebesültszállításra alkalmas gépjárművel és az ellátandó állomány létszámának megfelelő 30 napos egészségügyi készlettel. Ezen objektum körzetében (5-15 km-es távolság) települő alegységek állományát is első szaksegély ellátására ide kell utalni, meghatározva a hozzájuk utalt alegységeket, azok települési helyeit és létszámát, a sérültek kiürítésének rendjét, valamint azt, hogy a szaksegély után további ellátásra a sérülteket hová kell leadni (segélyhely, kórház).

Azon alegységek részére, amelyek e rendszerbe nem kapcsolhatók be egészségügyi ellátásra, már a békeállapot időszakában meg kell igényelni ezt a szolgáltatást és alkalmazás időszakában a szolgáltatást elrendelő határozat alapján a sérülteket ön- és kölcsönös segély után a kijelölt polgári egészségügyi intézménybe, vagy az utalási rendben meghatározott katonai, polgári kórházba kell szállítani első orvosi vagy szakorvosi ellátás végett.

Hadműveleti területen tevékenykedő területvédelmi ezred egészségügyi ellátását a gépesített hadtest (hadosztály) egészségügyi szolgálat főnöke szervezi. A gépesített hadosztály első lépcsőjében a területvédelmi alegységek segélyhelyeiről a sérülteket gépesített lövész (harckocsi) dandár segélyhelyére ürítik ki, és ezután a gépesített hadosztály kiürítési rendszerében kapják meg a szükséges egészségügyi ellátást. A gépesített hadosztály második lépcsőjében vagy amögött működő alegységek esetében a hadműveleti területen kívüli ellátási-kiürítési rendnek megfelelően részesülnek az egészségügyi ellátásban, melyet az ezred egészségügyi szolgálat főnöke szervez meg az utalási rendnek megfelelően.

A várható egészségügyi veszteség nagyságát, százalékos arányát, a sérültáramlás mértékét, az agresszor által végrehajtott légi-földi csapások,

terrorista-diverziós és federítócsoportok aktivizálódása, a századok feladatok függvényében történő alkalmazása határozza meg. Fontos, meghatározó jelleggel bír a felsoroltak mellett még az, hogy a területvédelmi ezred hadművelleti területen - ott is a hadosztály első vagy második lépcsőjében -, vagy a hadművelleti területen kívül működik. Sérültek ekkor góccokban, tömegesen és egyidőben keletkezhetnek, amit a sérültek ellátására szükséges kapacitás számbavételekor figyelembe kell venni. Tömeges sérülés esetén - sérültek időbeni gyors ellátása, kiürítése érdekében - kérni kell az elöljárótól az egészségügyi század igénybevételének engedélyezését.

A területvédelmi ezred egészségügyi századát az adott megye (körzet) fő katonai, polgári objektumait ért csapások egészségügyi következményeinek, tömegsérülési góccinak felszámolásában való részvételre alkalmazzák, általában mentőosztagban.

Közlekedési biztosítás

A területvédelmi ezredek állományában *közlekedési aleggység nincs rendszeresítve*. Ebből egyértelműen következik, hogy közlekedési biztosítási feladatokat nem hajt végre. Az állományába szervezett kommandáns szakaszok azonban kivételes esetben bevonhatók és igénybe vehetők esetenkénti közúti kommandáns feladatok végrehajtására.

Az ezred aleggységei részt vesznek a megye területén átvezető, a nemzetgazdaság és katonai szempontból fontos rombolt közlekedési útvonalak, gépkocsiutak és műtárgyak rögtönzött vagy ideiglenes helyreállításában, melynek célja lehet a megye területén áthaladó hadművelleti rendeltetésű csapatok felvonulásának, menetének (előrevonulásának), szétbontakozásának, az ezred saját aleggységei mozgásának, valamint a hadigazdaság szempontjából fontos üzemek és a polgári lakosság ellátásához szükséges szállítási feladatok biztosítása.

Résztvehetnek még kerülőutak berendezésében és fenntartásában, műtárgyak (hadiforgalom követelményeinek megfelelő) megerősítésében, továbbá oszloputak kitűzésében, építésében, fenntartásában. A szállítási útvonalak rombolása esetén a műszaki század erői alkalmazásra kerülhetnek építési, technikai oltalmazási feladatok ellátására.

Hadműveleti területen a gépesített hadosztály, gépesített lövész dandár parancsnok elhatározásának megfelelően közúti biztosítási feladatokat hajtanak végre a közúti kommandáns alegységekkel és a polgári közúti helyreállító szervekkel együttműködve.

Vezetés

A területvédelmi ezred vezetését háborúban a Területvédelmi és Tartalékerők Parancsnoksága végzi. Hadműveleti területen az ezred a gépesített hadtest, hadosztály közvetlen alárendeltségébe tartozik. A védelmi hadművelet - harc vezetése mellett irányítják a területvédelmi feladatok végrehajtását is. A területvédelmi ezred alkalmazásának körülményeiből adódó feladatok megszervezése és végrehajtása, rendkívül bonyolulttá teszi azok vezetését és anyagi-technikai biztosítását. A területvédelmi ezred háborús vezetési rendszerét és a főbb feladatokat a 2. sz. ábra szemlélteti.

a.) Az anyagi-technikai biztosítás vezetésében jelentkező sajátosságok :

- Alapvető eltérés van a hadműveleti csapat és a területvédelmi ezred anyagi-technikai biztosítása között, mert amíg az előbbieknél az anyagi-technikai biztosítást a hadműveleti, harctevékenység céljához, méreteihez és megvívásának módjához szervezik meg, az utóbbinál ugyanezt időszakhoz kötve (5-7 naponként) határozzák meg;

- Az anyagi-technikai biztosítást viszonylag nagyszámú alárendelt alegység irányába kell kiterjeszteni, amelyek közbenső anyagi-technikai törzsek nélkül a megye (körzet) egész területén, decentralizáltan, egymástól eltérő feladatokat hajtanak végre; vagyis olyan kiterjedt a háborús működési területük, ami a hadműveleti rendeltetésű csapatoknál (dandár, ezred) egyáltalán nem szokványos;

- Egyidőben több fő és egyéb feladat végrehajtásának anyagi-technikai biztosítását vezetik;

- A tagolt elhelyezés és a híreszközök korlátozott száma miatt vezetésükhöz széleskörűen felhasználásra kerül a MATÁV, a MÁV hírhálózata (hónvédség, BM hírhálózat, stb.);

- A szokásosnál lényegesen több szervvel, szervezettel (önkormányzatok, katonai, határőri, rendészeti szervek, polgári védelem, hadkiegészítő parancsnokság, stb.) működik együtt;

- A területvédelmi ezred alkalmazási és annak anyagi-technikai biztosítási tervét a békeállapot időszakában dolgozzák ki és azt a magasabb harckészültség időszakában pontosítják, illetve kiegészítik a háborús utaltság és őrzés-védelem szabályaival, a területvédelmi ezred tevékenységéből eredő sajátos, anyagi-technikai biztosítást befolyásoló jellemzőkkel.

b.) Az anyagi-technikai biztosítás vezetésére létrehozandó csoportok összetétele, feladatai:

A területvédelmi ezred anyagi-technikai biztosításának vezetése az ezred vezetésének szerves része, az ezred vezetőinek azon tevékenysége, amely az ezred harckészültsége fenntartására, alkalmazása anyagi-technikai biztosításának megszervezésére és végrehajtására irányul. Az anyagi-technikai vezetés személyi és okmányrendszerét célszerű hadműveleti csapatokhoz hasonlóan kialakítani, a vezetési, ellátási rendbe történő zökkenőmentes beilleszkedés, együttműködés megvalósítása érdekében, figyelembe véve a sajátosságokat.

Az anyagi-technikai biztosítás vezetésére külön vezetési pont nem települ. Az anyagi-technikai szolgálat vezetése az ezred vezetési pontról, a parancsnok vezetési rendszerében valósul meg, az *anyagi-technikai vezetési csoport* által, élén az anyagi-technikai főnökkel.

A vezetési csoportba állandó jelleggel kell kijelölni:

- Tervező csoportot;
- A haditechnikai főnök, valamint
- A hadtápfőnök csoportját.

A tervező csoportba az anyagi-technikai főnökség törzsét és az egészségügyi szolgálatfőnököt célszerű beosztani. Feladatuk az anyagi-technikai vezetés okmányainak kidolgozása, az anyagi-technikai főnök elhatározásához szükséges számvetések és javaslatok összeállítása, a törzsön belüli együttműködés és tájékoztatás fenntartása.

A haditechnikai és hadtápfőnök munkacsoportjába a nekik alárendelt szolgálatfőnökök, szolgálati ág vezetők tartoznak. Folyamatosan együttműködnek, információt cserélnek egymással és a tervezőcsoporttal.

Az anyagi-technikai biztosítás megtervezése, szervezése és végrehajtása időszakában a vezetési csoport állományából az alábbi ideiglenes munkacsoportokat kell létrehozni:

- Operatív csoport;
- Mozgó vezetési pont;
- Ellenőrző csoport;
- Összekötő tiszti csoport.

Az anyagi-technikai biztosítás alapja az anyagi-technikai főnök elhatározása. Az anyagi-technikai főnök az egyszemélyi vezetés megvalósítása során a helyzet értékelése, a következtetések levonása és a döntések kialakítása során támaszkodik törzsére és az alárendelt kezdeményezésére. A biztosítási tervet térképen és szöveges melléklet formájában dolgozza ki. Új biztosítási tervet csak a biztosítási rendszer gyökeres változása esetén kell készíteni, a kisebb pontosításokat folyamatosan át kell vezetni a biztosítási terveken.

Az anyagi-technikai biztosítás megszervezése során együttműködést kell kialakítani, illetve a végrehajtás során fenn kell tartani (lásd részleteiben a 3.sz. ábra szerint):

- a védelmi közigazgatás megyei szerveivel, megyei, városi védelmi bizottságokkal és az érintett önkormányzatokkal,

- az ellátási, utaltsági rendben lévő csapatokkal, a szomszédos területvédelmi ezredekkel a megyehatárnál települő alegységek ellátása érdekében, a kitelepült alegységek részére ellátást, szolgáltatást nyújtó polgári szervezetekkel,

- a területvédelmi ezred alegységeinek ellátásában résztvevő más katonai szervezetek és az érintett gépesített lövész, harckocsi dandár anyagi-technikai főnökségeivel,

- a hadkiegészítő parancsnoksággal,
- polgári védelmi parancsnoksággal, határőrséggel, rendőrséggel és a tűzoltósággal.

Összegzésként megállapítható, hogy:

1.) A területvédelmi ezred anyagi-technikai biztosításával szemben támasztott követelmények kielégítése széleskörű, jól koordinált tevékenységet követel meg az anyagi-technikai szervezetektől.

2.) Az ezred anyagi-technikai szervezete nem képes átfogni az ellátás, javítás, gyógyítás szükségleteit, ezért katonai és polgári források bevonására, szolgáltatások igénybevételére jelentkezik igény. Ez viszont háborús körülmények között magában hordozza a váratlansági, kockázati tényezők megjelenését, végső soron az anyagi-technikai biztosítási rendszer szakadását.

3.) Az ellátás biztonsága, valamint az új területvédelmi ezredek (dandárok rendszerbeállításából adódóan megnövekedett ellátási, javítási, egészségügyi és vezetési feladatok, valamint a kellő mértékű mobilitás megteremtése céljából olyan anyagi-technikai alegységek szervezése szükséges, amelyekkel megbízható biztosítás teremthető.

Felhasznált irodalmi források jegyzéke

1.) A honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény és a végrehajtásáról szóló 178/1993. (XII.27.) Kormányrendelet, egységes szerkezetbe foglalt szövege, 1994. Bp. MH KIAK (105 p).

2.) A magyar Köztársaság honvédelmének alapelvei, Magyar Közlöny, 48. szám Bp. 1993.

3.) A Magyar Honvédség Ideiglenes Hadművelési Utasítása. HM Bp. 1994. Ált/62. (5-43, 146-155, 219-225. p).

4.) A Magyar Honvédség Szárazföldi Haderőnemének Harciszabályzata I. rész. Hadtest, dandár. HM Bp. 1993. Ált/61. (206. p).

5.) Szakutasítás a csapatok háborús anyagi-technikai biztosítására (Tervezet) MH ATFCSF-ség, 1993. Bp. Nyt.sz.: 151/1993. (98.p).

6.) Területvédelmi csapatok alkalmazásának alapjai. Hátország és Polgári Védelmi Parancsnokság. Bp. 1989. Ny.tszám: 734/214 (55.p).

7.) A területvédelmi ezred alkalmazásának anyagi-technikai biztosítása. Segédanyag. SZCSP ATF-ség 1994. (51.p).

8.) Javaslatok a honvédelmi, valamint területvédelmi katonai szervezetek rendeltetése és feladatai újrafogalmazásához. SZCSP ATF-ség 1994. Székesfehérvár (9.p).

9.) A MHPK 1993. évi parancsnoki foglalkozásának anyagai. HVK 1993. Nyt.szám: 685/0357 (55.p).

10.) A hadászati védelmi hadművelet előkészítésének és végrehajtásának alapjai. ZMKA 1996. Nyt.szám: 841/0117/Ea. (15.p).

11.) Hadtudományi Lexikon. Akadémia Kiadó, Bp. 1995. (303.p).

12.) Az anyagi-technikai biztosítás alapjai. ZMKA Jegyzet. 1993. Nyt.szám: 734/217 (154.p).

13.) A területvédelmi ezred rendeltetése, szervezete, felkészítése és alkalmazása. ZMKA Tansegédlet. 1993. Nyt.szám: 481/0767. (68.p).

14.) A Magyar Köztársaság területvédelme. ZMKA Jegyzet 1992. Nyt.szám: 481/0730/Ea. (14.p).

15.) *Lovász Zoltán*: A szárazföldi csapatok lőszerbiztosításának újszerű vonásai, a fejlesztés tendenciái az új védelmi koncepció tükrében. Egyetemi doktori disszertáció. 1993. ZMKA Nyt.szám: 091/3/1993. (179.p).

16.) *Vágner Béla*: A területvédelmi ezred háborús anyagi-technikai biztosításának néhány kérdése. Katonai Logisztika 1994. 2. sz. (25-29.p).

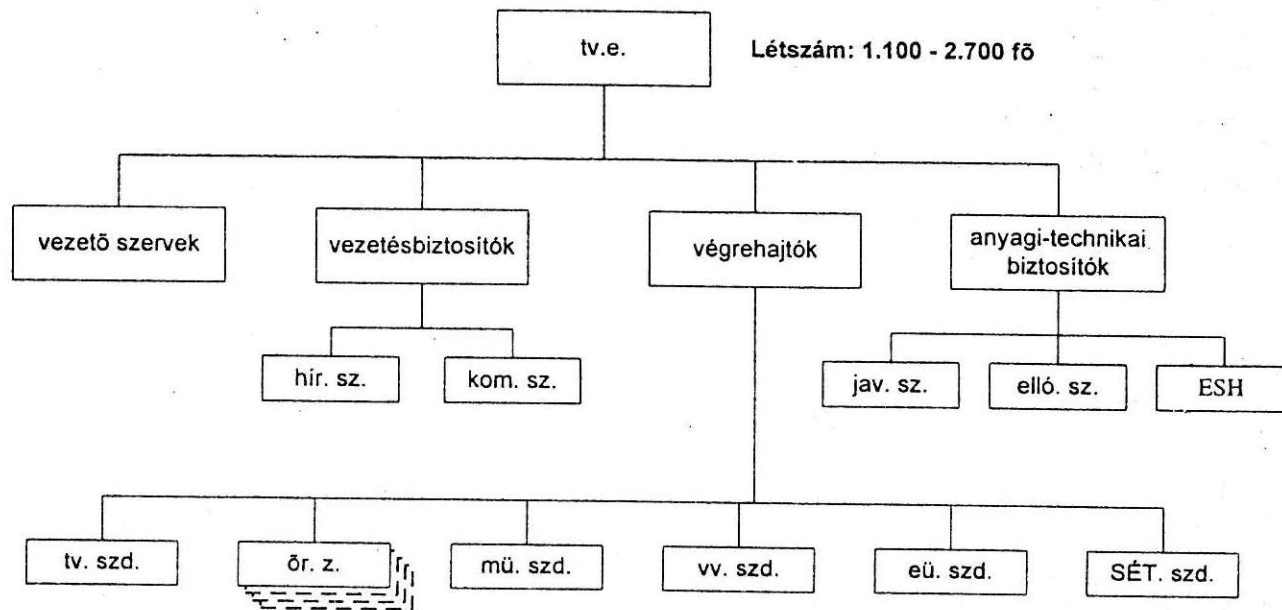
17.) *Bíró Béla-Császár József*: Területvédelem és a honvédelem. Hadtudomány 1992. 2. sz.

18.) *Dr. Gáspár Tibor*: Az együttműködés lehetőségei a katonai kerület (gépesített hadtest) és a működési területén lévő védelmi közigazgatás, rendőrség, határőrség és területvédelmi erők között az anyagi-technikai biztosítás kérdéseiben. *Katonai Logisztika* 1995. 2. sz. (78-103.p).

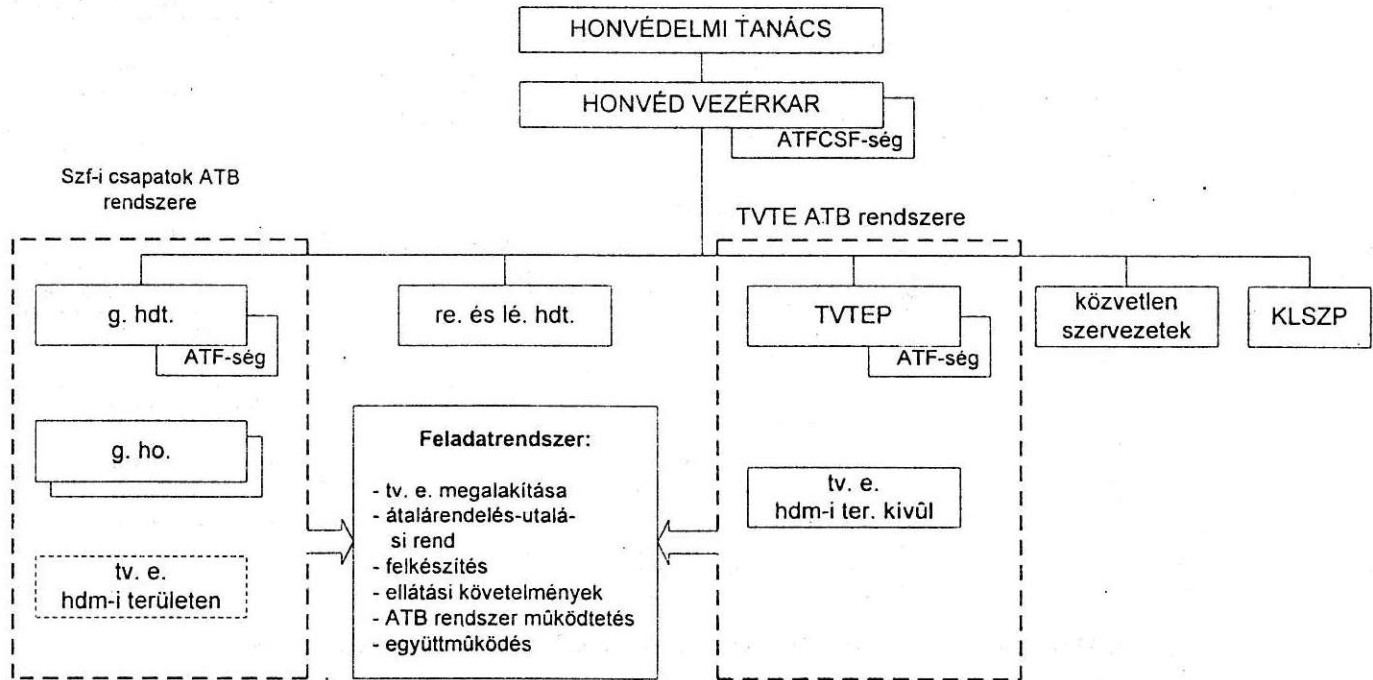
19.) *Bíró Béla*: A hadászati védelmi hadművelet főbb kérdései. *Hadtudományi tájékoztató* 1994. 1.sz. I. kötet (102.p).

A területvédelmi ezred szervezete
"változat"

1. sz. ábra

A területvédelmi ezred helye a háborús vezetés rendszerében, a haderő középtávú átalakításának figyelembevételével 2. sz. ábra
"változat"

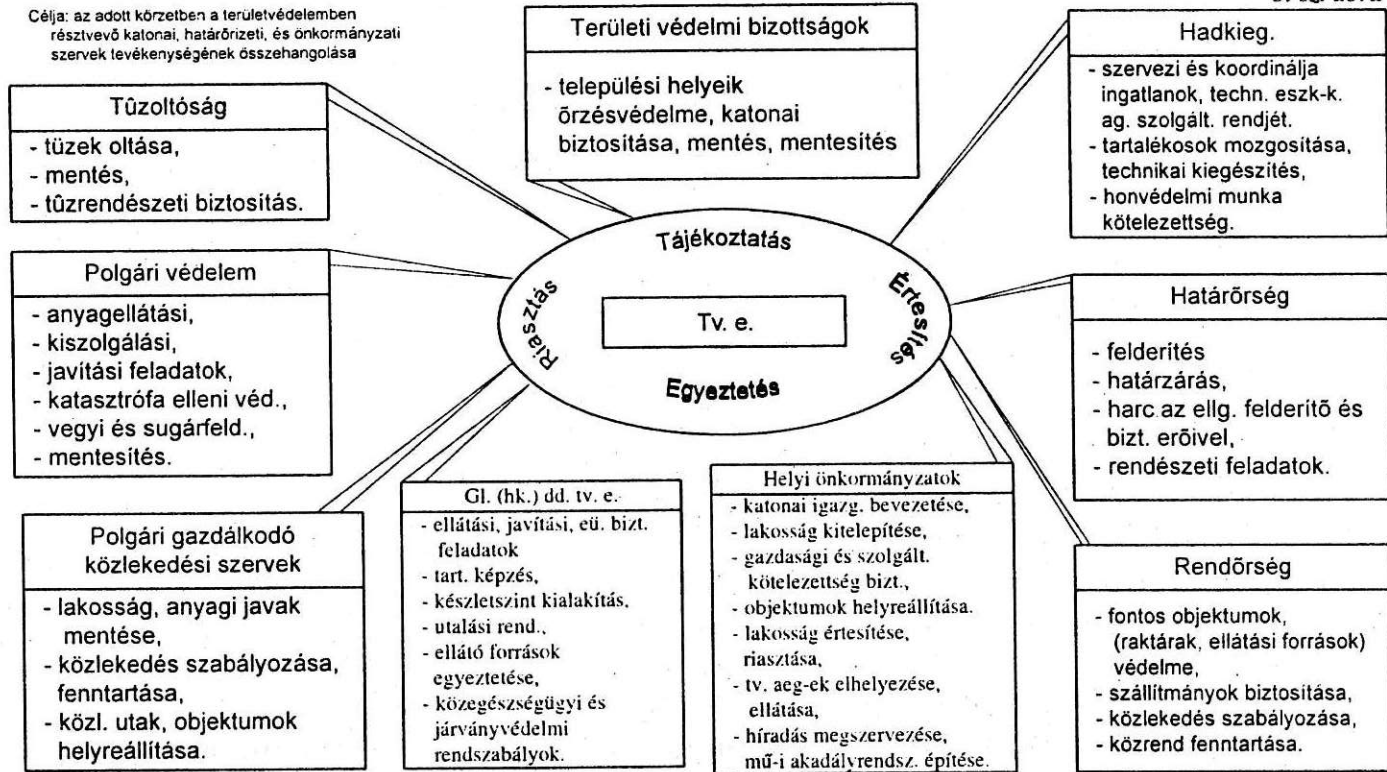

A területvédelmi ezred és az alkalmazási körzetében (megyében) működő katonai, társfegyveres és polgári szervek együttműködésének területei

3. sz. ábra

Célja: az adott körzetben a területvédelemben résztvevő katonai, határőrizeti, és önkormányzati szervek tevékenységének összehangolása

A KÖZLEKEDÉSI SZOLGÁLAT SZEREPE, FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI AZ ANYAGI-TECHNIKAI (LOGISZTIKAI) BIZTOSÍTÁS RENDSZERÉBEN

Helmeczi Gusztáv¹

A nemzetgazdaság különböző ellátó, biztosító, termelő, felhasználó, stb. szervezetei tevékenységében, rendeltetésszerű feladataik ellátásában meghatározó szereppel bír a közlekedési feltételek megléte, a szállítási feladatok végrehajtásának megbízhatósága.

A hadseregben az anyagi-technikai (logisztikai) biztosítás keretében **a közlekedési szolgálat** hivatott arra, hogy az életképesség megőrzése, a sikeres alkalmazás érdekében a közlekedési és szállítási feltételeket szakmai szervezeteivel, szakállományával kialakítsa, fenntartsa. Így véleményem szerint a komplex közlekedési - szállítási szaktevékenység áttétel nélkül erősíti vagy gyengíti, adott esetben meg is kérdőjelezheti a különböző szervezetek, ezeken keresztül akár a hadsereg egésze anyagi-technikai (logisztikai) biztosítását (a továbbiakban ATB., illetve LB) függetlenül attól, hogy minősített vagy nem minősített időszakban valósul az meg.

Tapasztalataim alapján úgy gondolom, hogy **ez a komplex szaktevékenység az elmúlt években csorbát szenvedett** annak ellenére, hogy a közlekedési szolgálat funkcionális feladatait eredményesen teljesítette, illetve erőfeszítések, feszültségek mellett teljesíti napjainkban is.

Ez az eredményesség azonban csak ahhoz elegendő, csak annyit jelent, hogy a negatív tendenciák hatása lassúbb, a színvonal csökkenése fokozatos és nem drasztikus a szolgálat egészét tekintve.

Ezért fontosnak tartom **a komplexitás mielőbbi helyreállítását**, a szakmai működés nehézségeit kiváltó okok megszüntetése, javítást célzó

---

¹ Helmeczi Gusztáv alezredes, egyetemi tanársegéd, ZMKE Ellátási, Közlekedési és Szállítási tanszék

kezdeményezések, intézkedések illetve szervezeti változások útján, melyekről a következőkben részletesebben szölok.

A szolgálat szakmai működését negatívan befolyásoló fő okok nézetem szerint a következők:

- A végrehajtó szinteken a szállító szakállomány leszervezése, illetve tiszthelyettségé váló átminősítése;

- A végrehajtó alegységek csökkentése;

- A szolgálat egyes ágazatai (vízi, légi, stb.), valamint az anyaggazdálkodás és ellátás működtetésére békében csak felsőszinten van rendszeresítve szakállomány;

- A szakállomány (ti., tts., sor) alacsony szakkiképzési, összekovácsoltsági és jártassági szintje;

- A tervszerűség háttérbe szorulása, a pillanatnyi és alkalmi megoldások felerősödése az ellátási-gazdálkodási tevékenységben;

- A közép és felső szintű vezető szervek személyi állománya erejének felaprózódása a napi és folyó ügyekben;

- A vezetési szintek és az ATB rendje érintetlenül hagyása, de az azt megvalósító szakcsapatok létszámának csökkenése vagy teljes megszüntetése.

Amennyiben e tényezőket alapul véve tovább gondolkodunk akkor felmerül a kérdés, hogy *milyen a közlekedési biztosítás helyzete napjainkban, s mit tehet a közlekedési szakállomány a szolgálat, a szakma érdekében?* A kérdések megválaszolása során mindenképpen figyelembe kell venni a hadsereg átalakítási folyamatát, célját, s abban az anyagi-technikai (logisztikai) szolgálat jelenidejű és távlati helyét, szerepét a mindenkori működőképesség érdekében. A hadsereg szervezeti átalakítása jelenlegi szakaszában az ATB rendszere a korábbi stabil (központ, hadsereg, hadtest, hadosztály, stb.) tagozatokhoz képest változott, illetve folyamatosan változik úgy, ahogy azt a szervezeti keretek és a biztosítási feladatok optimalizálása megköveteli. Ezzel összefüggésben változott és fog változni a közlekedési biztosítás is.

Így jelenleg a közlekedési szolgálat béke és háborús biztosítási feladatai gyakorlatilag központi és hadosztály (csapat) tagozatúvá - két lépcsőssé - váltak azzal, hogy a hadtest szintű szakcsapatok megszüntetésre kerültek, az eddigiektől eltérő új logisztikai szervezetek jöttek létre.

Ez az új helyzet megköveteli a szakállománytól, hogy a biztosítási feladatok tervezése, szervezése és végrehajtása területén másként gondolkodjon, követelményeit módosítsa vezetési szintenként, annak megfelelően, ahogy a végrehajtók igénye azt kívánja, valamint a célszerűség és a rugalmas vezetői felelősségvállalás lehetővé teszi.

Ennek megfelelően az anyagi-technikai szolgálatok (a továbbiakban: ATSZ) vezetőivel egyeztetetten a közlekedési szakállomány részéről a belső, javítást célzó kezdeményezések - véleményem szerint irányuljanak:

a.) A közlekedési (szállító) szolgálat főnökök jog- és hatáskörének pontosítására, *mely elsősorban foglalja magába:*

- a log.e.(dd.), z., szd.pk-ok részére a feladatszabást és elszámoltatást,

- az utánpótló (szállító) és közúti kommandáns egységek, alegységek szakmai célú kirendelésének, igénybevételének szabályzását, módjait,

- a közlekedési biztosítás járulékos (rakodás szervezés, rögzítő anyag biztosítás, közlekedés-műszaki tevékenységek, gyakorlatok közlekedési biztosítása, stb.) feladatai szervezését, végrehajtását, stb.

b.) A szakegységek és alegységek alkalmazása érdekében végzendő vezetői feladatok újbóli meghatározására a log.e.-ek (dd.-ok), z.-ak, szd.-ok szervezeti egységét szem előtt tartva, de az operativitást biztosítva, azokon a helyeken ahol béke időszakban is megvannak a közlekedési csapatok. *Ez a megújító tevékenység elsősorban érintse a következőket:*

- a készenlét fokozásával kapcsolatos teendők tervezése, szervezése, végrehajtása rendjét, módját,

- a technikai eszközök meglétét, mindenkori hadrafoghatóságát biztosító követelményeket, színvonal megtartási lehetőségeket,

- állománykategóriánként a béke és háborús szakkiképzések levezetésének módját, elérendő céljait, értékelési követelményeit,

- a béke ellátás és fenntartás érdekében végzendő tevékenységek tervezése, szervezése rendjét, követelményeit, valamint a megvalósításuk érdekében a feladatszabás és a folyamatos irányítás módjait, tartalmát,

- a közlekedéshez, a szállításhoz kapcsolódó egyéb feladatok (gépberlet, lánctalpasút fenntartás, rögzítőanyag vásárlás, gyakorlatok közlekedési biztosítása tervezése, stb.) megvalósításának követelményeit,

- az együttműködés szervezéséhez, fenntartásához szükséges kötelezettségeket, módszereket,

- a szolgálatot érintő információk gyűjtésének, feldolgozásának, továbbításának teendőit,

- az ellenőrzési tevékenység rendszerét, megvalósítási követelményeit, a szerzett tapasztalatok közreadásának, hasznosításának módszerét.

c.) Az új logisztikai egységek és alegységek törzsei közlekedési biztosítást érintő kötelmeinek, feladatainak kimunkálására, valamint e szakcsapatok alapvető alkalmazási módjai és követelményei meghatározására. *Ez szervezetenként tartalmazza:*

- a parancsnokok (vezetők) személyes, illetve az adott beosztáshoz kapcsolható kötelezettségeit, feladatait,

- a törzsek (parancsnokságok), részlegek munkavégzésének rendjét, feladatait a közlekedési biztosítás tervezésében, a tervokmányok kidolgozásában, a feladatok végrehajtókhoz való lejuttatásában, a végrehajtás vezetésében,

- azokat a kötelezettségeket – beosztáshoz kötve – melyek teljesítése elengedhetetlen a szakállomány felkészítésében, egymás helyettesítésében,

- azokat az okmányokat, melyeket a kapott feladatnak megfelelően – állandóan vagy esetenként – ki kell dolgozni,

- az ellenőrzési, információgyűjtési és továbbítási követelményeket, teendőket.

A kötelek és feladatok kimunkálásánál figyelembe kell venni, hogy a szakcsoportokat alkalmazhatjuk állandóan vagy ideiglenesen megosztottan, lépcsőzve, valamint szervezetszerű kötelekben, esetleg több nemzet érdekében vagy más nemzet alárendeltségében.

Függetlenül attól, hogy megosztjuk-e vagy sem a közlekedési biztosítást végző szervezeteket gondolni kell arra, hogy legyen:

- folyamatos parancsnoki és szakmai vezetés,

- az előre tervezett és a nem várt helyzetekre egyaránt érvényes, egyértelmű feladatszabás,

- célirányos felkészítés a beosztásból, illetve egymás helyettesítéséből eredő feladatok ellátására,

- tartalék képezve, felkészítve tervezett és adott esetbeni alkalmazásra,

- megbízható, minden igényt kielégítő mindenoldalú biztosítás.

d.) A fegyvernemek, más fegyveres és polgári szervek közötti együttműködés formáinak, területeinek, feladatainak kiegészítésére, pontosítására, figyelembe véve a NATO-hoz való közeledés szakmai specifikumait is.

Az együttműködés fejlesztését, fenntartását béke és minősített időszakban célszerű biztosítani, személyes kapcsolattartás (kapcsolatteremtés), illetve hivatali adatszolgáltatás formájában. Terjedjen ki minden olyan területre melyen elkülöníthető, önálló tevékenység (közúti mozgás, különböző ágazati szállítás, rakodás, stb.) valósul, illetve valósulhat meg szervezeten.

Az együttműködési feladatokat a törvényi előírásokra támaszkodva, a különböző szintű beosztásokhoz kötődő jog- és hatáskörökkel összhangban úgy szükséges meghatározni (kidolgozni), hogy a körülményektől függetlenül folyamatosan segítsék a szakfeladatok megvalósítását.

Az együttműködés alacsony színvonala vagy hiánya a más-más szervezetek érdekeit kifejező különböző irányú és idejű mozgások ütközéséhez vezethet, továbbá a különböző szervek és a közlekedési szolgálat közös tevékenységében feszültséget idézhet elő. E negatívumok rontják a közlekedési biztosítás színvonalást, végső soron pedig csökkentik az ATB hatékonyságát.

e.) A háborús kiképzés és felkészítés általánosan alkalmazható módszerinek, alapkövetelményeinek meghatározására.

Ennek érdekében a törvényi szabályozások figyelembevételével, ezen a különleges elbírálást, több esetben *elsőbbiséget igénylő területen feltétlenül szükséges:*

- pontosítani, illetve az igényeknek megfelelően katonai szervezetként átdolgozni, bővíteni a nyilvántartásokat a tartalékosok kiképzettségéről, behívásuk gyakoriságáról,

- a tartalékosok kiképzési célú behívását differenciáltan, a beosztásuk és a kiképzés módszere szerinti bontásban (továbbképzés, átképzés, központi tanfolyam) ütemezni,

- tervezni a fontosabb beosztású (TÖF, TÖF. H, hadműveleti tisztek, szd.pk-k, stb.) tisztek és tiszthelyettesek pótlását a tartalékos parancsnoki képzésben részesültek közül,

- kialakítani vagy átdolgozni azokat a mintaokmányokat, melyek az "M" szervezetek megalakulásához és működőképességük eléréséhez, a meghatározó parancsnoki és szakmai munka megkezdéséhez szükségesek.

A tartalékosok felkészítésében általános módszer lehet a periódikusan ismétlődő, de a funkcionális elkülönülést és egymásra épülést figyelembe vevő csoportos (2-5 napos) továbbképzés, valamint a teljes állományt érintő szakharcászati gyakorlat (10-15 napos) levezetése.

Alapvető követelményként érvényesíteni kell, hogy a tartalékos hadköteles folyamatosan, beosztás szerinti differenciáltsággal felkészített legyen és korcsoportri szolgálati ideje alatt legalább három alkalommal vegyen részt olyan gyakorlaton, ahol a beosztása ellátáshoz szükséges vezetői, tervezői, végrehajtói készséget képes megszerezni.

Amennyiben a *jelzett változások, pontosítások késnek vagy elmaradnak*, úgy a szakállomány körében fokozódni fog a bizonytalanság érzése és az a meggyőződés, hogy a *"régi jobban működött"*, s így az új vagy részben új módszerek keresése lelassul, időlegesen akár meg is állhat.

Ez pedig következményként a közlekedési biztosítás megvalósításában a színvonal további csökkenését, esetleg egy nehezen kezelhető folyamat kialakulását eredményezheti.

Ennek elkerülése – az ATB-t is károsan befolyásoló hatása miatt – szakmai és általános anyagi-technikai érdek egyszerre.

Ezt szem előtt tartva – a szakállomány korlátozott létszámát figyelembe véve – a hadosztály és hadtest *törzsgyakorlásokon már vizsgálják:*

- az ATB tervezésében és megvalósításában a KSZF helyét, munkavégzése módjait és tartalmát,

- a végrehajtó alegységek irányában a szakmai vezetés megvalósulási formáit, követelményeit,

- a közlekedési biztosítás meglévő okmányrendszere alkalmazhatóságát, tartalmi megfelelőségét,

- a közlekedési szakcsoportok alkalmazásának módjait az ATB megvalósítási folyamataira, valamint a kialakult helyzet követelményeire alapozva.

Ezen vizsgálatok nem öncélúak, motivációjuk alapja az, hogy *az el-látók és felhasználók közötti kapcsolatot a közlekedés teremti meg és tartja fenn a kívánt színvonalon a szükséges ideig*. Ha az ATB-t mint rendszert vizsgáljuk, akkor úgy is fogalmazhatunk, hogy *e rendszer folyamatait a közlekedési (szállítási) szaktevékenység kapcsolja össze, teszi egységre, minden körülmények között működni képes rendszerré*. Így talán nem túlzó az

a megállapítás, hogy a közlekedési szolgálat megbízható tevékenysége nélkül nem lehet eredményes az ATB.

Elengedhetetlen tehát, hogy a szolgálat – függetlenül a szakállomány jelenlegi létszámától – a szervezeti korszerűsítések végrehajtásakor, az ellátási folyamatokban betöltött szerepe szerint fontosnak legyen megítélve.

Amennyiben a közlekedési szakma, illetve szaktevékenység – személyi, szervezeti, tárgyi – fejlesztési feltételei nem lesznek összhangban a vele szemben támasztott gyakorlati követelményekkel, úgy a "hozzá nem értés", a szakmai jártassági hiányok miatt a feladatok végrehajtása pontatlanná és gyenge hatásfokúvá válik, maga a közlekedési szolgálat pedig az egész ATB korszerűsítésének kerékkötője lehet.

Úgy gondolom, hogy egy ilyen állapot kialakulása megelőzhető, sőt a már meglévő negatív tendenciák visszafordítása is lehetséges.

E gondolat megvalósítását, valamint a közlekedési szolgálat halmozódó nehézségeit könnyíteni, megbízható működését biztosítani lehet, ha:

a.) Biztosítási (végrehajtási) szintenként az anyagi-technikai (logisztikai) szolgálatok vezetői és a közlekedési szakállomány – a szakma sajátos, meghatározó jellegét figyelembe véve – együtt határozzák meg a közlekedéssel szembeni követelményeket, a gyakorlati feladatok végrehajtási módszereit;

b.) A haderőátalakítás részeként a közlekedési szakállomány létszáma – főként csapattagozatban – a feladatokkal arányosan növekszik;

c.) A különböző vezetési (hadosztály, hadtest, központ) szinteken a meglévő gépkocsiszállítási ág mellett, a szükségletek figyelembevételével a többi közlekedési ág működési feltételei is megteremtésre kerülnek;

d.) A logisztikai ezredekre (vagy egy központi közlekedési ezredre) támaszkodva, szervezeti bővítés útján – a meglévő közlekedési csapatok átcsoportosítását is számba véve – létrehozásra kerül egy olyan bázis, mely békében is képes a közlekedés biztosítási feladatait komplexen el-

látni, valamint a háborús alkalmazás és a szakkiképzés "kísérleti műhelyként" működni;

e.) A közlekedési biztosítás megvalósításában résztvevő vezető szervezetek (hadosztály, hadtest, központ) kötetelmei, feladatai és felelőssége a folyamatokban betöltött valóságos funkciók alapján újra szabályozásra kerülnek.

Meggyőződésem, hogy e változások megfelelő alapot teremtenének a közlekedési szolgálat szervezeti és funkcionális működésének javításához, a mindenkori közlekedési – áttételesen az anyagi-technikai – biztosítás feladatai elvárt szintű teljesítéséhez.

Összességében úgy ítélem meg, hogy a közlekedési szolgálat az anyagi-technikai (logisztikai) biztosítás megbízható működésében nélkülözhetetlen, ezért fejlesztése szükséges és lehetséges, akár rövid idő alatt is az alaprendeltetésből eredő követelmények, biztosítási feladatok mindenkori teljesítése érdekében.

Gondolataim közreadásával céлом volt egyrészt, hogy ráirányítsam a figyelmet a közlekedési szolgálat helyzetére, másrészt, hogy gondolkodásra, kezdeményezésre ösztönözzem mindazokat, akiknek nem közömbös az anyagi-technikai – ezen belül a közlekedési – szolgálat jelene és jövője.

KIKÉPZÉS-FELKÉSZÍTÉS

GONDOLATOK AZ AKKREDITÁLT ISKOLAI RENDSZERŰ FELSŐFOKÚ SZAKKÉPZÉS KATONAI FŐISKOLÁN TÖRTÉNŐ BEVEZETÉSÉNEK LEHETŐSÉGÉRŐL

Rádlí Tibor¹

Az elmúlt években az oktatásról kibontakozott viták között egyre többször vetődött fel a "post-secondary" jelzővel illetett képzési forma hazai bevezetésének kérdésköre.

Ennek eldöntéséhez egyre több szakértő sorakozott fel támogató fellépésével, és végül is győzött az az indoklás, amelynek lényege abban foglalható össze, hogy Magyarországon is szükséges egy olyan képzési formának a bevezetése, amely rövidebb idő alatt nyújt magas szintű gyakorlat orientált ismereteket, melynek végső célja egy szakképesítés megadása és amely egy új szintet jelent úgy a szakképzés, mint a felsőoktatás rendszerében.

Ez az új képzési forma "akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés megnevezéssel" az Országgyűlés által 1996. július 30-án elfogadott, a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvényt módosító 1996. évi LXI. törvényben került deklarálásra.

Erről a törvény előszavában az alábbiakat olvashatjuk:

"A törvénymódosítás egyik fő célja egy vertikálisan jobban tagolt képzési rendszer, képzési szerkezet kialakítása volt, amely biztosítja az egyes programok egymásra épülését és a programok közötti átjárhatóságot.

Ezt szolgálja mindenekelőtt az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés felsőoktatási rendszerbe történő beillesztése, amely minimálisan két éves, akkreditált képzésben szerveződik, programja beépül egy felsőoktatási intézmény képzési programjába. E képzés önálló szakképesítést nyújt, bizonyítványa megfelel az Országos Képzési Jegyzék egy külön megállapítandó szintjének, amelyet kormányrendelet fog bevezetni. A képzés (a

---

1 Dr. Rádlí Tibor ezredes, főiskolai docens, BJKMF parancsnokhelyettese

megszerzett krediteken keresztül) lehetőséget ad a felsőfokú tanulmányok folytatására főiskolai vagy egyetemi szinten.

*Az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés hallgatói jogviszonyt eredményez, és normatívan támogatandó. Bevezetése által a szakok, illetve képzési szintek eddiginél tagoltabb, átláthatóbb szerkezete alakulhat ki."*²

1.) Az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés bevezetésének törvényi lehetőségei

A fenti kérdés vizsgálatánál indokolt visszacsatolni a felsőoktatás fejlesztésének irányelveiről szóló 107/1995. (XI.4.) OGY határozatra és az abban foglalt feladatok végrehajtására kiadott 1049/1996. (V.22.) Kormányhatározat rendelkezéseire. Míg az első dokumentumban a törvényalkotók inkább arra koncentráltak, hogy kijelöljék a felsőoktatás fejlesztésének legfőbb célkitűzéseit, meghatározzák a fejlesztés irányait és azok megvalósításának eszközeit, addig a Kormányhatározatban már megjelentek az ezekhez kapcsolódó konkrét feladatok is.

A Kormányhatározat melléklete két fő részből, a feladattervből és a jogalkotási programból áll. Az első részben 15 fő feladatcsoportba kerültek besorolásra a tevékenységek és ezen belül a 12. pont az amelyik a-e bekezdésekben rendelkezik a végrehajtandó feladatokról.³

A jogalkotási programban pedig a 7. pontban találhatjuk a témához kapcsolódó feladat megfogalmazását.⁴

A továbbiakban a felsőoktatásról szóló törvény rendelkezéseit tekinthetjük meghatározónak és ebből kiindulva vizsgálom a jogszabályi alapokat és kereteket. Tekintettel azonban arra, hogy a törvény több

---

2 A Felsőoktatási Törvény/A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX törvény, egységes szerkezetben az Országgyűlés 1993. július 3-i ülésnapján elfogadott törvény rendelkezéseivel. 8. oldal Felsőoktatási Koordinációs Iroda, Budapest

3 1049/1996. (V.22.) Korm. határozat a felsőoktatás fejlesztésének irányelveiről szóló 107/1995. (XI.4.) OGY határozat végrehajtását szolgáló feladattervről és jogalkotási programról 4. oldal 12. pont

4 1049/1996. (V.22.) Korm. határozat... Im. 6. oldal 6. pont

mint tíz paragrafusában találunk erre vonatkozó utalást úgy ítélem meg, hogy mondanivalóm lényegének kifejtését megtörné ezek részletes tárgyalása.

A képzési forma katonai főiskolán történő végzéséhez is egyaránt adottak a feltételek, úgy törvényi, mint személyi és infrastrukturális vonatkozásban. Írásom első részében az általános törvényi rendelkezéseket bemutattam, katonai vonatkozású kiindulási alapnak pedig a katonai és rendvédelmi felsőoktatási intézmények vezetőinek, oktatóinak és hallgatóinak jogállásáról szóló 1996. évi XLV törvény 51. paragrafus 2. bekezdés "e") pontjában foglaltakat tekinthetjük, amely az alábbiakat rögzíti:

"A tényleges katonai állományba tartoznak: e) a katonai középfokú oktatási, illetőleg katonai felsőoktatási intézmények középfokú szakképzésben (a továbbiakban: katonai szakképzés) résztvevő, szolgálati viszonyban álló hallgatói."

Igaz, hogy a törvény középfokú kategóriát jelöl és az is a teljességhez tartozik, hogy jelenleg a katonai főiskola ilyen jellegű felkészítést nem folytat. A megoldás az lehet, hogy a középfokú jelzöt felsőfokúra kell változtatni és ez a jogi alap is a helyére kerül.

2.) Mi teszi szükségessé és indokolttá az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés katonai főiskolán történő bevezetését

A feltett kérdésre a választ nagyon egyszerűen és tömören meg lehet adni. Ez pedig úgy hangzik, hogy *"a kiválóan felkészített tiszthelyettesek (zászlósok) kibocsátása, mind intellektuális, fizikai, mind szakmai területen."*

Ez az alapvető igény többször és több helyen is megfogalmazódott már. Álljanak most itt indokolásul *Dr. Gyarmati István* gondolatai, melyeket a Magyar Honvéd folyóirat 1997. január 24-i számában olvashatunk.

"Hosszabb távon radikálisan megváltozik a honvédségnél a tiszthelyettesek szerepe is. A jövőben nekik kell teljesíteniük azoknak a feladatoknak a nagy részét, melyeket most a fiatal tisztek teljesítenek. A tiszthelyettes a jövőben nem kiegészítő "segédmunkási" feladatot lát majd el, hanem részévé válik a parancsnoki vezetési rendszernek, lehetővé téve, hogy a tiszt valóban

tiszti munkát végezzen, azaz a parancsnoksága alatt álló alegység, egység munkájának megtervezésével és megszervezésével legyen elfoglalva, ne a napi gondok menedzselésével."⁵

Megítélésem szerint jelenleg is érvényes még az a helyzetértékelés is, melyet 1995. november 27-én a tiszthelyettes képzés megújítása szakmai konferenciáján *Dr. Holló József vezérőrnagy* e területen adott.

"...a tiszthelyettesi állománykategória presztizse, általános megbecsültsége alulértékelt; az általuk betölthető beosztások köre szűk és szintje alacsony. A tehetségesebb, felkészültebb és ambiciózusabb tiszthelyettesek részére a pálya "zsákutca"; rövid idő alatt elérik a legmagasabb tiszthelyettesi beosztást és rendfokozatot, de a tiszti pálya lényegében zárt előttük.

A honvédelemről szóló 1993. évi CX Törvény alapján újként jelentek meg az állománytáblákban a zászlósi állománykategóriához tartozó beosztások. Jelen képzési rendben azonban a zászlósi állománykategóriára képzés nem folyik, az előmeneteli rend (tts.-, zls.-, ti.) nem kidolgozott és az állománykategória presztizse még nem alakult ki. Így önmagában a zászlósi rendfokozat nem gyakorol vonzást az ambiciózusabb tiszthelyettesekre."⁶

A két hivatkozás, amely egyik oldalról egy elvárást fogalmaz meg, a másik oldalról egy helyzetelemzést ad már önmagában is felveti azt az igényt, hogy a megoldás lehetőségeit tovább kell vizsgálni.

Az előzőeken túl erre megadta az indítást a tiszthelyettesi konferencián elhangzott bevezető gondolat is, mely akkor a következőket szögezte le:

"Mindezek alapján kell megajzolni annak a tiszthelyettesnek (és zászlósnak) a képét, melyet a haderőátalakítás követelményei szerint, a

---

5 Dr. Gyarmati István: Ezerkilencszázkilencvenhét, A fordulat éve a Magyar Honvédség életében Magyar Honvéd VIII. évfolyam 4. szám, 13. oldal, 1997. január 24.

6 Dr. Holló József vezérőrnagy: Vitaindító a hivatásos tiszthelyettesek felkészítésének távlati megoldására 3. oldal, Budapest, HM OTF 1995. november 06.

*közoktatás és szakképzés fejlesztési folyamataihoz igazodó képzési rendszerben, egy pályaválasztást motiváló életúthoz kell felkészíteni.*⁷

A tiszthelyettesképzés fejlesztését meghatározó tényezők általános elvei között pedig megfogalmazta azt a követelményt, amelynek lényege, hogy a fejlesztés során a NATO kompatibilitás szintbeli és minőségi ki-elégítésére kell törekedni.

A konferencián, melyen igen lényeges megállapítások születtek, áttekintésre került az addig kialakult helyzet, mely főként az eldöntött kiindulási alapokat erősítette meg. **Ezek az alábbiak voltak:**

- a katonai szakképzésben való részvétel feltétele a középiskolai érettségi;
- a képzés formája az országok szakképzési rendszeréhez igazított. Az államilag elismert katonai szakképesítéseket az OKJ⁸, a szakmai és vizsgakövetelményeket a 6/1995. sz. HM rendelet tartalmazza;
- a képzés helyszíne katonai felsőoktatási intézmény, vagy honvéd középiskola lehet;
- a katonai szakképzést a vonatkozó törvények és a végrehajtásukra kiadott rendeletek előírásai alapján kell megszervezni és lefolytatni.⁹

Mindezek alapján stratégiai célként egy olyan tiszthelyettesi-zászlósi képzési rendszer kialakításának igénye fogalmazódott meg, "amely a katonai-szakmai követelményeken felül a hazai szakképzési rendszerhez igazodás, valamint az ISCED¹⁰ besorolás igényeit is kielégíti, figyelembe veszi

---

7 Dr. Holló József vezérőrnagy: Vitaindító... Im. 2. oldal

8 OKJ = Országos Képzési Jegyzék (szerző)

9 Dr. Holló József vezérőrnagy: Vitaindító... Im. 12. oldal

10 ISCED: International Standard Classification of Education. A szakképzések nemzetközi összehasonlító rendszere. Ezen belül az 5. szint a felsőfokú, nem egyetemi szakképzést jelöli. Részleteiben: 5.1. Középiskolai végzettséghez kötött 2. szintű szakmai képzés(k) pl.: távközlési műszerész. 5.2. Középiskolai végzettséghez kötött 2. szintű szakmai képzés(k) pl.: technikus. 5.3. Középiskolai végzettséghez kötött 3. szintű - post-secondary szakmai képzés(k). 5.4. Középiskolai végzettséghez kötött szakmai képzettséggel rendelkezők szakmai képzése(k,sz). 5.5. Felsőfokú végzettségre épülő szakmai képzés (f). A besorolás rendjéből adódik, hogy a tiszthelyettes képzés ehhez a szinthez tartozik.

a differenciált beiskolázási lehetőségeket és egy pályamodell részeként az életpályán való előrehaladást is szolgálja."¹¹

Mindezen tényezők alapján megállapítható, hogy az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés katonai főiskolán történő bevezetésének feltételei nem csak hogy adottak, de a követelmények oldaláról annak bevezetése szükséges és elengedhetetlen feltétel a tiszthelyettesi, zászlósi állomány felkészültségének javítása érdekében.

3.) Követelmények és elvárások, melyeket a katonai főiskolán folytatott akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés ki kell, hogy elégítsen.

Ez az új rendszerű képzési forma mind a szakképzés, mind a felsőoktatás számos jellemzőjét magában hordozza. Nem tévedünk mikor úgy határozzuk meg, hogy egyaránt tartozik a szakképzéshez is és a felsőoktatáshoz is. Míg a szakképzés rendszerében az Országos Képzési Jegyzék szerint történik a szakképzettség besorolása, annak működési mechanizmusa érvényes a nyilvántartásban is és a szakképzésben érintett minisztériumok szerepvállalása is kötelező, ugyanakkor a felsőoktatásról szóló többször módosított 1993. évi LXXX. törvény egyértelműen ezt a képzési formát a felsőoktatás első szintjeként definiálja.¹²

A katonai főiskolán bevezetésre tervezett akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés *az alábbi főbb követelményeket kell, hogy kielégítse:*

- a végzett hallgatók azonnal jól alkalmazható tudással rendelkezzenek;

---

11 Dr. Holló József vezérőrnagy: Vitaindító... Im. 12-13. oldal

12 A 84. paragrafus 2. bekezdés szerint. "A képzés szintjei"

a.) akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés

b.) főiskolai szintű képzés

- főiskolai szintű alapképzés

- főiskolai szakirányú továbbképzés

c.) egyetemi szintű alapképzés

d.) posztgraduális képzés

- egyetemi szakirányú továbbképzés

- doktori, illetve mesterképzés

- a fegyvernemi, szolgálatiág főnökségek, csoportfőnökségek, csapatok igényeire, szükségleteire épüljön;

- egyaránt foglalja magában a felsőoktatás és szakképzés stílusjegyeit;

- adjon magasabb szintű szaktudást és intellektuális felkészítést mint amit az egyéves tiszthelyettesi felkészítésben résztvevők kapnak;

- biztosítsa a középiskolából, a tiszthelyettesi szakközépiskolából, csapatszolgálatból való bejutás lehetőségét, ugyanakkor tegye lehetővé a főiskolai képzésbe történő bekapcsolódást is a kreditértékkel bíró tanulmányi modulok tananyagának elsajátítása és beszámítása útján;

- biztosítson szoros kapcsolatot a csapatokkal, divatos kifejezéssel élve a "*felhasználókkal*", vegye folyamatosan igényeiket, visszajelzéseiket;

- vegye figyelembe a NATO-hoz történő csatlakozásból adódó interoperabilitási követelményeket.

A követelményekből adódóan, az új képzési programok kidolgozása előtt tisztázni kell, hogy a "*megrendelők*" és "*felhasználók*" részéről milyen szakképesítésre van igény. Ennek megtörténte után célszerű a képzési programok együttes kidolgozása, olyan igénnyel, hogy ez az elvárásokat és lehetőségeket sokoldalúan tárja fel az alkotó munka összes stílusjegyének felhasználásával.

Tisztázni szükséges azt is, hogy a bevezetésre tervezett szakképesítés hogyan illeszkedik az **Országos Képzési Jegyzékben** felsorolt szakmákhoz. Ennek eddig érvényes rendszerét az *1. sz. mellékletben* bemutatom. Ez a képzési forma nem csak egy újabb szakma besorolását jelenti a jelenlegiek közé, hanem új struktúrákat hozhat létre, ezzel lehetővé válik több szűk terjedelmű szakma közös alapjának a megteremtése is. Egyben egy új minőség megjelenését jelenti a képzésben, amelynek egyik fontos alkotóeleme a fejlesztésre és távlatokra is figyelmet fordító aspektus.

4.) A képzés tervezésének okmányai, dokumentumai és azok követelményei

Abban az esetben, ha elfogadjuk azt a tényt, hogy a vizsgált képzési forma egyidejűleg tartozik a szakképzéshez is és a felsőoktatáshoz is,

akkor a képzési dokumentumok rendszerében kompromisszumos megoldást kell találnunk. Egyaránt érvényesíteni kell a szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI törvény, a felsőoktatásról szóló többször módosított 1993. évi LXXX törvény előírásait, illetve a katonai felsőoktatás képesítési követelményeit szabályozó kormányrendeletben és a honvédelmi miniszter 6/1995. (VII.18.) Hm rendeletében, valamint annak módosításában meghatározott szabályzókat.

Tehát nem vehetjük át egyértelműen sem a szakképzés, sem a felsőoktatás fogalom- és dokumentumrendszerét, hanem olyan megoldást kell találni, amely egyidejűleg biztosítja a lefelé- és felfelé történő kapcsolódást és kielégíti mindkét irányban a követelményeket.

Nézzük, hogy mit is jelentenek az előzőekben megfogalmazott elvárások és kritériumok. Jelentik azt, hogy a szakképzésben szakmai és vizsgakövetelményeket kell kidolgozni (ez a honvédelmi miniszter 6/1995. (VII.18.) HM rendeletében¹³ szabályozott) és ehhez kapcsolódik az adott szakmák központi programja. A felsőoktatás pedig új szakok indításához képesítési követelmények kidolgozását és annak kormányrendeletben történő megjelentetését igényli.

Mindezek alapján az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés alapidokumentumát *képzési programnak* célszerű nevezni, amely tartalmában és felépítésében megfelel a felsőoktatás képesítési követelményeinek, illetve a szakképzés központi programjában, szakmai és vizsgakövetelményeiben rögzített elvárásoknak.

*Az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés programja tartalmazza:*¹⁴

- az új szakképesítés megnevezését (azt, ami majd az OKJ-ba és a képesítést tanúsító bizonyítványba is kerül);

13 A rendelet tárgya egyes katonai szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeinek kiadása. A rendelet 1995. szeptember 1-jén lépett hatályba. A teljességhez hozzátartozik, hogy ennek a kérdésnek a szabályozása az 1/1997. (I.9.) HM rendeletben (HK 3.) újjól meg történt, azonban a jelenlegi írás a bekövetkezett változásokat nem tartalmazza. (Szerző)

14 A követelményrendszert változtatás nélkül átvettem Váradi Lakos Endre "Akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés. Új képzési forma a felsőoktatásban" címmel a Magyar Felsőoktatás 1996/10. számában megjelentetett írásából. (Szerző)

- a képzési cél meghatározását;
- a szakképesítéssel betölthető foglalkozások körét, a legjellemzőbb munkaterület(ek) leírását. (Ugyanis a végzettség nem feltétlenül egy ma létező foglalkozásra, hanem inkább egy szakterületre való felkészítést kell, hogy jelentsen);
- a szakképesítésre jellemző munkatevékenységeket (kompetenciákat), vagyis a konkrét szakmai követelményeket;
- a képzés moduljainak leírását;
- a képzés egészére vonatkozó vizsgáztatási követelményeket, illetve vizsgáztatási-értékelési rendet: *a képzés egyes szakaszainak zárása, egymásra épülése*. A záróvizsga (szakmai vizsga) típusa, tartalma, eredményének kiszámítási módja;
- a képzés során elérhető, illetve elérendő kreditpontok mennyiségét, ezen belül különösen a szakirányú egyetemi-főiskolai képzésbe beszámítható kreditértékeket (illetve az egyéb módon való beszámítás módjait).

Alapvető követelményként kell érvényesíteni a képzési program modulrendszerű felépítését. A modulok jelentősége - miután a kreditrendszer egységesen országosan bevezetésre kerül - elsősorban a tanulmányok folytathatósága érdekében játszik meghatározó szerepet. Ez a rendszer egyaránt biztosítani tudja - lehetővé teszi - a főiskolai szintű alapképzésre történő továbblépést, de ugyanakkor a szakképzésben is lehetővé teszi kiegészítő modulok megtanulásával, követelményeinek teljesítésével akár újabb szakmát adó ismeretek elsajátítását. Tehát a rendszer flexibilis, kielégíti az átjárhatóság követelményeit, biztosítja a vertikális és horizontális mozgástér feltételeit. Ennek szabályozása során a Magyar Honvédség **tiszthelyettesi, zászlósi** létszámigényeit, beosztásba helyezésének lehetőségeit kell elsősorban alapul venni. A vertikális továbblépés a főiskolai tanulmányok folytatására történhet azonnal a kiválasztott, azt kiérdemelték részére, vagy néhány év csapatszolgálat után. Felvetődik azonnal a kérdés, hogy 2+4 év legyen a tanulmányi idő, vagy ettől rövidebb, mert az első változat esetén 6 év alatt éri el azt a rendfokozatot, szerzi meg azt a képesítést, mint amit a főiskolára azonnal felvett tisztjelölt 4 év alatt teljesít. A rövidebb változat lehet csak elfogadható, ebben az esetben a kreditpontok beszámításával rövidített idejű képzésben kell,

hogy részt vegyenek a hallgatók. Ennek elvárásait, rendszerét, követelményeit hasonlóan meg kell fogalmazni, ki kell alakítani. *Lehetséges lenne az a megoldás is, hogy a felsőfokú szakképzésben végzett hallgató a főiskolai oktatás második, vagy különbözeti vizsga letételével a harmadik évfolyamba kapcsolódjon be.* Ennek megvalósítására azonban jelenleg kevés lehetőséget látok.

A megoldás lehetőségeit tovább bonyolítja, hogy a *főiskolai oktatás első évében egy erős általános alapozás történik, míg a szakképzésben meghatározó - mint arról már az előzőekben szoltam - a gyakorlat orientált felkészítés.* Ennek érdekében a főiskolának ki kell nyilvánítania, meg kell fogalmaznia, hogy mely szakon, ágazatokon milyen modulokat kíván/tud elfogadni kreditértékként történő beszámítással. *Elképzelhető az is, hogy csak a felsőbb évfolyam tananyagába történhet beszámítás, az előző - elméleti, gyakorlati - irányultság érvényesülése miatt.* Könnyebb lenne ennek a problémának a megoldása a képzési rendszer teljes összehangolásának megoldásával. Ez nem is tűnik lehetetlennek, hiszen mindkét képzési forma - főiskolai, akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés - tervezéséért, végrehajtásáért ugyanazok az oktatási szervezeti egységek lesznek a felelősek.

A modulok általános típusai ebben a képzési formában az alábbiak lehetnek:

- *alapismeretek, képességfejlesztő modulok:*

Ezek, ha nem is általánosan egységesek, de bizonyos, akár egymástól jelentősen eltérő szakképesítések esetében is *azonos tartalmúak* lesznek: például kommunikációs készségfejlesztés, vállalkozási alapismeretek stb.

- *szakmai alapmodulok:*

Az adott szakképesítés megszerzéséhez általánosan kötelező modulok. Egyes, azonos profilú - például műszaki vagy gazdasági orientációjú - szakmák esetében a modulok egy jelentős része megegyező lehet. Egyes modulok viszont azonos szakterület esetén - egymástól például alszámokkal megkülönböztetve - más-más terjedelműek.

- kiegészítő (felzárkóztató, specializációs), választható modulok.

E modulok¹⁵ közötti választásról vagy ezek programba való beépítéséről - meghatározott keretek között - a képzést szervező intézmények dönthetnek, akár saját maguk is fogalmazhatnak meg - a helyi igényeknek megfelelően - modultartalmakat.

A modulok elvi felépítésének egy lehetséges változatát dolgozatom 2. sz. mellékletében bemutatom.

Minden egyes modulnál meg kell határozni:¹⁶

- a képzési-oktatási célt;
- a szakmai követelményeket;
- a tananyagtartalmat;
- a modulok belső arányait (elméleti és gyakorlati órák, külön az elméletigényes órák);
- a legfontosabb, nélkülözhetetlen szakirodalmi minimumot;
- a képzés tárgyi és személyi feltételeit (helyiség, eszköz, műszer, labor, csoportbontás, stb.);
- az értékelés-számonkérés módját, illetve a vizsgakövetelményeket;
- az egyes modulok tervezett kreditértékeit.

A felsőoktatásról szóló többször módosított 1993. évi LXXX. törvény lehetővé teszi - a főiskolák és egyetemek mellett - szakközépiskolákban is az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés folytatását. Ebben az esetben a főiskolának, egyetemnek garanciát kell vállalnia az ott folyó képzésért és részt kell vállalnia a minőség garantálásában, annak biztosításában. Elvileg tehát nem kizárt ez a lehetőség sem a felsőoktatási intézménnyel kötött megállapodás alapján. Ugyanakkor az engedélyeztetési eljárás megindítását csak felsőoktatási intézmény kezdeményezheti. Ez egy rendkívül bonyolult egyeztetési, véleményezési eljárási rendet foglal magában.

---

15 Udvari - Lakos Endre "Akkreditált iskolai ... IM 9. oldal (Teljes átvétel. Szerző)

16 Uo. (Teljes átvétel. Szerző)

A vizsgáztatási jogkör is ennek megfelelően a felsőoktatási intézmény vagy a szakközépiskola hatáskörébe kerülhet. Mindkettő esetben ugyanaz a bizonyítvány kerül kiállításra annyi eltéréssel, hogy a szakközépiskolában kiadott okmányon fel kell tüntetni, hogy a képzés mely felsőoktatási intézménnyel együttműködésben került végrehajtásra. A képzést folytató intézmények státuszából adódóan az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzésben résztvevő hallgató jogállása is különböző lehet. A főiskolán végrehajtott képzés esetén a hallgatók *főiskolai státuszban*, a főiskolai hallgatókra vonatkozó normatívák alapján az állami finanszírozás rendszerében részesülnek az anyagi javakból. Míg a szakközépiskolai képzés esetén *tanulói jogviszonyba* kerülnek és a közoktatási, valamint a szakképzési törvény alapján az önkormányzatok és fenntartók biztosítják a működéshez szükséges feltételeket és a tanulók juttatásait.¹⁷

Szükséges még megemlíteni, hogy megfelelő igény és megrendelés alapján, *mindhárom intézménytípusban* - egyetem, főiskola, szakközépiskola - szervezhető térítés ellenében végzett akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés is. Ebben az esetben az előzőekben bemutatott *támogatás* - állami, önkormányzati, fenntartói - nem jár, ezt a hallgatók (tanulók) fizetéséből kell fedezni. A képzés indításának engedélyeztetési folyamatában eltérés nem jelentkezik, mivel az állam által is elismert bizonyítvány kiadásának igénye ezt szükségessé teszi. Itt is el kell azonban egyértelműen különülnie a képzési program engedélyezésének a képzés indításának engedélyezésétől. E két különböző dolog folyamatát írásom *3.sz. mellékletében* erre a célra elkészített vázlaton bemutatom.

Összefoglalás, javaslatok, ajánlások

A tanulmányban egyértelműen feltártam és bemutattam az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés leglényegesebb kérdéseit, törvényi bevezetésének feltételeit és lehetőségét. Megállapítottam, hogy a katonai főiskolán, egyetemen, szakközépiskolákban egyaránt folytatható ilyen jellegű képzés. Rámutattam a közöttük levő hasonlóságokra és kü-

---

17 Ennél a résznél és az előzőekben sem tértem ki részleteiben az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés egyetemen történő folytatására. Természetesen ez a lehetőség is fennáll és értelemszerűen ezen a szinten a főiskolán folytatott képzésnél leírtak megfelelő adaptációjával történhet a felkészítés. (Szerző)

lönbségekre, a képzés bevezetéséhez kapcsolódó dokumentumok követelményeire, az engedélyeztetési és indítási folyamat elemeire.

Indokoltam és érvekkel alátámasztottam, hogy mi teszi szükségessé az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés katonai főiskolán történő bevezetését és folytatását. Idéztem ezzel kapcsolatban polgári és katonai szakértők részéről megfogalmazott célkitűzéseket, elvárásokat és követelményeket. Mindezeket felhasználtam annak bizonyítására, hogy mennyire fontos a tiszthelyettesi (zászlósi) állomány felkészültségének növelése a NATO-hoz történő csatlakozás interoperabilitási követelményeinek megteremtése szem előtt tartásával.

Konkrét megfogalmazást nyertek a képzési formával szembeni elvárások, a képzés befejezése után kibocsátásra kerülő szakemberrel szemben támasztott követelmények.

Bemutattam a képzés helyszínéül számításba vehető intézményeket, a képzéshez szükséges dokumentumok kidolgozásának tartalmi, formai követelményeit és felvázoltam a képzési program akkreditálásának és a képzési program indításának engedélyezési eljárását.

Részletesen kigyűjtöttem és elemeztem a felsőoktatásról szóló többször módosított 1993. évi LXXX törvény témához kapcsolódó rendelkezéseit, az egyes paragrafusok előírását és a képzés folytatásának jogi alapjait.

A képzés átjárhatóságának bemutatása útján vázoltam egy lehetséges előmeneteli rendet és kimeneti lehetőségeket, mindezt beágyaztam egy pályamodell, egy előmeneteli rend nomenklatúrájába. Ennek változatait dolgozatom 4-5 sz. *mellékleteiben* bemutatom.

Összefoglaló jelleggel megállapítható, hogy az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés törvényi feltételi biztosítottak. Ennek bevezetésétől elvárható a magasabb szintű tiszthelyettesi (zászlósi) felkészültség biztosítása, mely garancia lehet azon követelmények érvényesítéséhez, melyekről dolgozatomban írtam, úgy a NATO interoperabilitás, mint egyéb tényezők szem előtt tartásával.

Az általam vázolt elgondolás elfogadása és jóváhagyása esetén elkezdődhet (folytatódhat) a kidolgozó munka, a képzés engedélyeztetése és vég-

rehajtása érdekében. Ez igen jelentős és nagy volumenű munkát jelent úgy a képzés végrehajtásának, mint előljáró szerveink vezetési szintjein.

Felhasznált irodalom jegyzéke

1.) A Felsőoktatási Törvény. (A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX törvény, egységes szerkezetben az Országgyűlés 1993. július 3-i ülésnapján elfogadott törvény rendelkezéseivel). Felsőoktatási Koordinációs Iroda Budapest 1996.

2.) 1049/1996. (V.22.) Korm. határozat a felsőoktatás fejlesztésének irányelveiről szóló 107/1995. (XI.4.) OGY határozat végrehajtását szolgáló feladattervről és jogalkotási programról.

3.) A katonai és rendvédelmi felsőoktatási intézmények vezetőinek, oktatóinak és hallgatóinak jogállásáról szóló 1996. évi XLV. törvény.

4.) *Dr. Gyarmati István*: Ezerkilenszázkilencvenhét. A fordulat éve a Magyar Honvédség életében. A Magyar Honvéd VIII. évfolyam 4. szám. 1997. január 24.

5.) *Dr. Holló József vezérőrnagy*: Vitaindító a hivatásos tiszthelyettesek felkészítésének távlati megoldására Budapest, MH OTF 1995. november 06.

6.) *Udvardi-Lakos Endre*: Akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés. Új képzési forma a felsőoktatásban. Magyar Felsőoktatás 1996/10. szám 8-9. oldal.

7.) A honvédelmi miniszter 6/1995. (VII.18.) HM rendelete egyes katonai szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményeinek kiadásáról. Honvédelmi Közlöny 1995. évi 20. szám.

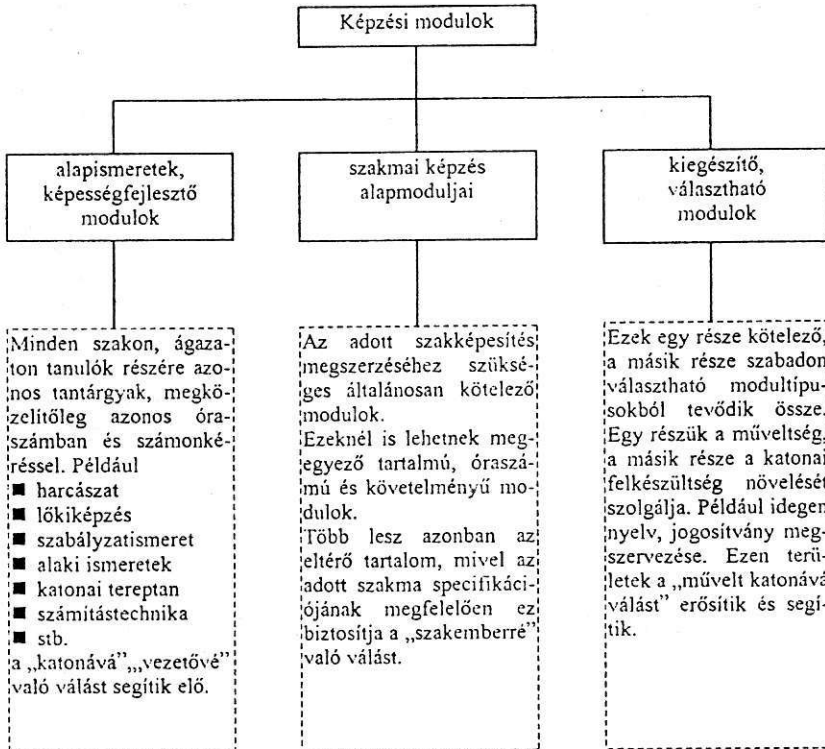
JEGYZÉK
 az állam által elismert - a honvédelmi miniszter ágazatához
 tartozó - szakképesítésekhez
 kiadott szakmai követelményekről

Sor-szám	ISCED számjel	Szakképesítés OKJ szerinti azonosító száma		Szakképesítés (ágazat) megnevezése	Bevezetésének kezdő napja	A kamarai jog gyakorlója
1.	890201	93 4 0210	22406	Fegyverműszerész	1995. IX. 01.	MH FVTSZF
2.	890202	93 4 0210	22506	Harcjárműszerelő	1995. IX. 01.	MH PCGTSZF
3.	890203	93 4 0210	23306	Híradóműszerész	1995. IX. 01.	HVK HIRICSF
4.	890204	93 4 0210	149006	Honvéd tiszthelyenes alegység szolgálatvezető	1995. IX. 01.	MH HTPCSF
4.1.				légvédelmi rakéta és nüzér		MH LÉRAKTÖP
4.2.				lokátor üzemeltető		MH RTTF
4.3.				katonai gépjárműtechnikai		MH PCGTSZF
4.4.				vegyszerrel kapcsolatos		MH VVF
4.5.				vegyszerrel kapcsolatos		MH VVF
4.6.				nüzérrel kapcsolatos		MH VVF
4.7.				élelmiszer-ellátó		MH ÉSZF
4.8.				ruházati-ellátó		MH RSZF
4.9.				üzemanyag-ellátó		MH ÜSZF
4.10.				rádiótechnikai-felderítő		HVK HIRICSF
4.11.				elektronikai-harc		MH EHC
4.12.				rádióreléállomás-vivőközpont üzemeltető		HVK HIRICSF
4.13.				rádióreléállomás-üzemeltető		HVK HIRICSF
4.14.				központ, vezetékes eszköz üzemeltető		HVK HIRICSF
4.15.				ügykezelő		MH TOV
4.16.		93 5 0210				
5.	890205	93 4 0210	22508	Katonai gépjárműszerelő	1995. IX. 01.	MH PCGTSZF
6.	890206	93 4 0210	22111	Katonai műszaki gépszerelő	1995. IX. 01.	MH MÜF
7.	890207	93 4 0210	159905	Katonazenész	1995. IX. 01.	MH FŐKARM
8.	890208	93 4 0210	222510	Légijármű-szerelő	1995. IX. 01.	MH REMÜSZF
8.1.				repülőgép sárkány-hajtómű szerelő		
8.2.				helikopter sárkány-hajtómű szerelő		
8.3.				fedélzeti műszerberendezés szerelő		
8.4.				fedélzeti rádiótechnikai berendezés szerelő		
8.5.				fedélzeti fegyverberendezés szerelő		
9.	890209	93 4 0210	23303	Lokátorműszerész	1995. IX. 01.	MH FVTSZF
10.	890210	93 4 0210	29005	Rakétaműszerész	1995. IX. 01.	MH FVTSZF
11.	890211	93 4 0210	111002	Repülésbiztosító	1995. IX. 01.	HVK HIRICSF
11.1.				navigációs rendszer üzemeltető		
11.2.				fénytechnikai rendszer üzemeltető		
11.3.				rádiórendszer üzemeltető		
12.	890212	93 5 0210	169002	Fegyvertechnikus	1996. IX. 01.	MH FVTSZF

Sor-szám	ISCED számjel	Szakképesítés OKJ szerinti azonosító száma		Szakképesítés (ágazat) megnevezése	Bevezetésének kezdő napja	A kamarai jog gyakorlója
13.	890213	93 5 0210	169007	Harcjárműtechnikus	1996. IX. 01.	MH PCGTSZF
14.	890214	93 5 0210	163007	Híradótechnikus	1996. IX. 01.	MH HIRICSF
15.	890215	93 5 0210	169008	Honvéd technikus	1996. IX. 01.	
15.1.				légvédelmi rakéta és tűzér		MH LÉRAKTÜF
15.2.				rádióelektronikai felderítő		HVK KFH REFI
12.	890212	93 5 0210	169002	Fegyventechnikus	1996. IX. 01.	MH FVTSZF
13.	890213	93 5 0210	169007	Harcjárműtechnikus	1996. IX. 01.	MH PCGTSZF
14.	890214	93 5 0210	163007	Híradótechnikus	1996. IX. 01.	MH HIRICSF
15.	890215	93 5 0210	169008	Honvéd technikus	1996. IX. 01.	
15.1.				légvédelmi rakéta és tűzér		MH LÉRAKTÜF
15.2.				rádióelektronikai felderítő		HVK KFH REFI
16.	890216	93 5 0210	149009	Honvéd zászlós	1996. IX. 01.	
16.1.				általános hadtűp		MH HT/PCSF
16.2.				központ, vezetékes eszköz üzemeltető		MH HIRICSF
16.3.				lokátor üzemeltető		MH RTF
16.4.				rádióállomás-üzemeltető		HVK HIRICSF
16.5.				rádiórelállomás-vivőközpont üzemeltető		HVK HIRICSF
16.6.				rádiótechnikai zavaró		MH EHCF
16.7.				rádiózavaró		MH EHCF
16.8.				tűzoló-parancsnoki		MH VVF
16.9.				vegyszerrel		MH VVF
17.	890217	93 5 0210	162015	Katonai gépjárműtechnikus	1996. IX. 01.	MH PCGTSZF
18.	890218	93 5 0210	129002	Katonai kiképző	1996. IX. 01.	
18.1.				felderítő		HVK KFH FF
18.2.				gépesített lövés		MH GLHKF
18.3.				harckocsizó		MH GLHKF
18.4.				műszaki		MH MÜF
18.5.				tűzér		MH TUF
18.6.				vegyszerrel		MH VVF
19.	890219	93 5 0210	162016	Katonai műszaki gépésztechnikus	1996. IX. 01.	MH MÜF
20.	890220	93 5 0210	111001	Közlekedésszervező	1996. IX. 01.	MH KSZF
21.	890221	93 5 0210	162020	Légijármű-technikus	1996. IX. 01.	MH REMÜSZF
21.1.				repülőgép szárny-hajtómű technikus		
21.2.				helikopter szárny-hajtómű technikus		
21.3.				fedélzeti műszerberendezés technikus		
21.4.				rádiótechnikai berendezés technikus		
21.5.				fedélzeti fegyverberendezés technikus		
22.	890222	93 5 0210	163012	Lokátortechnikus	1996. IX. 01.	MH FVTSZF
23.	890223	93 5 0210	169024	Rakétatechnikus	1996. IX. 01.	MH FVTSZF

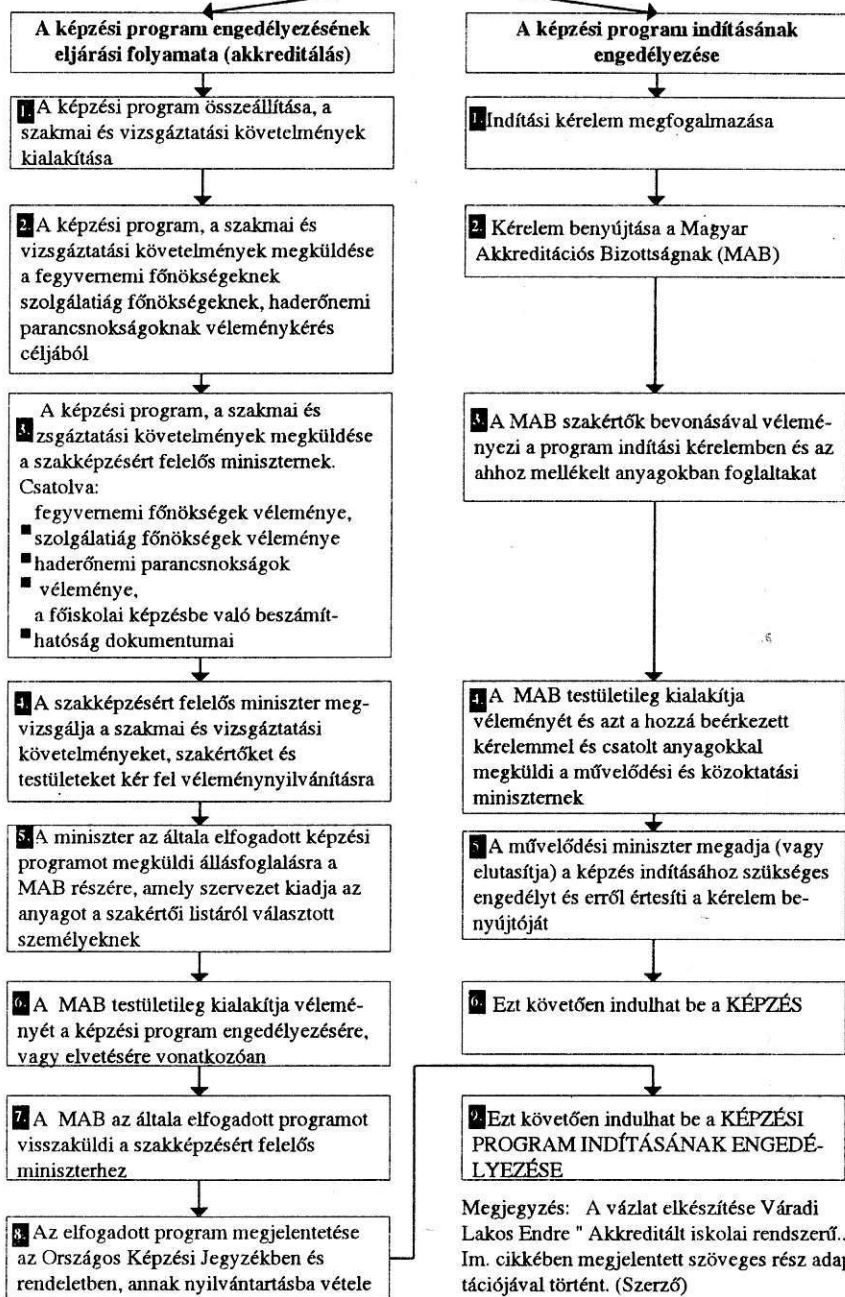
Megjegyzés: A táblázat a 6/1995 (VII.18) HM rendelet mellékletében, illetve az azt módosító rendelet mellékletében került közzétételre. (Szerző)

**Az akkreditált iskolai rendszerű
felsőfokú szakképzés oktatási moduljainak
elvi felépítése**

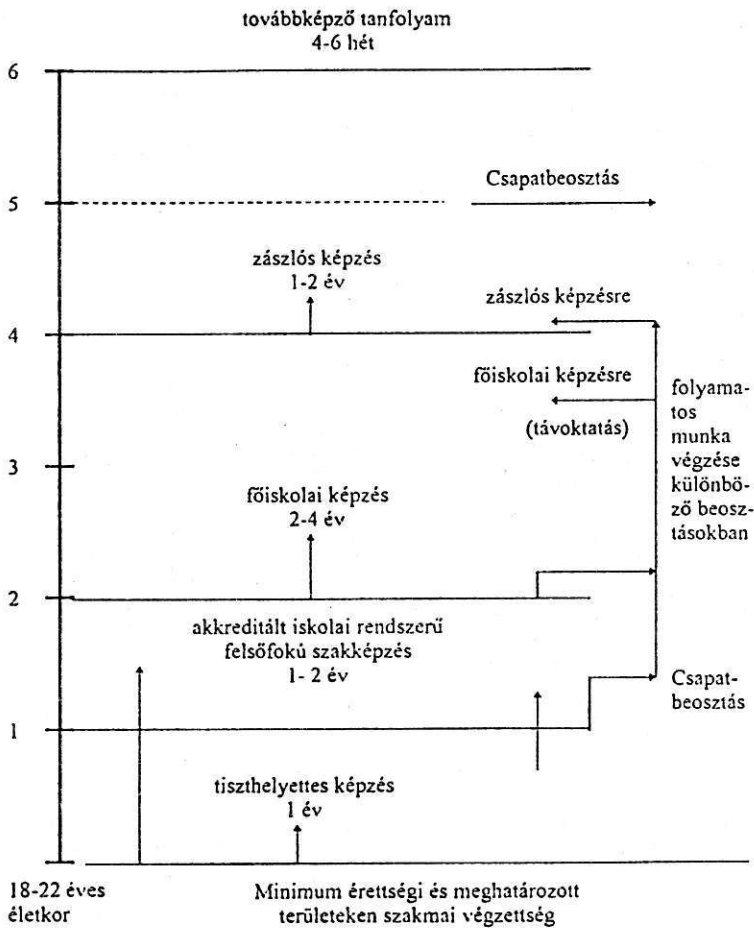

Az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés engedélyezésének és indításának folyamatábrája

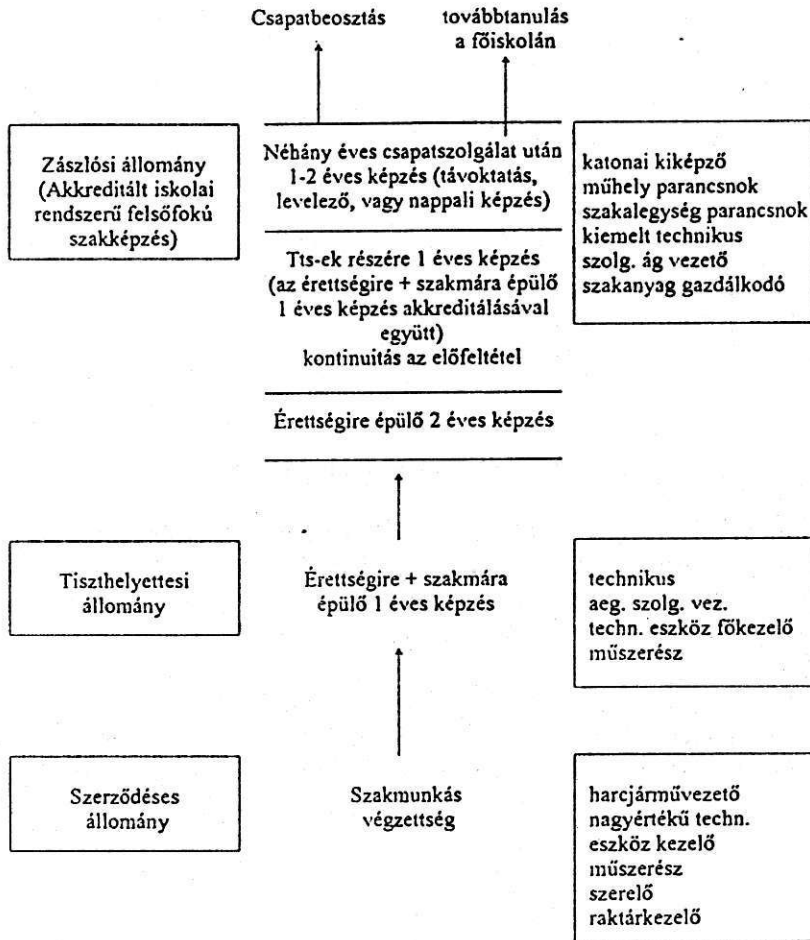
3. sz. melléklet

A tiszthelyettesi állomány és az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzésben részesült (zászlósi) állomány pályamodellje

Modell az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzésben részesültek beosztásba történő helyezésének lehetséges változatára

SZERZŐDÉSES KATONÁK KIVÁLASZTÁSA, KATONAI ÉS SZAKMAI FELKÉSZÍTÉSE A LOGISZTIKAI EZREDNÉL

Tóth András¹

Az anyagi-technikai szakalegységek béke és háborús feladataira történő felkészítés terén **kiemelkedő feladat a szakállomány felkészítése**. A logisztikai ezred alaprendeltetéséből adódóan ez fokozottan érvényes az ezred sorállományára.

A haderőreformmal a logisztikai ezred **közalkalmazotti szakállománya nagymértékben lecsökkent** a jogelőd ellátó- és javítózászlóalj közalkalmazotti szakállományához képest. A megnövekedett feladatok minőségi, határidőre történő végrehajtása érdekében fontossá vált, hogy a szakképzett, tapasztalt hivatásos és a megfogyatkozó közalkalmazotti szakállomány köré egy *stabil, szakmailag jól felkészített* réteget biztosítsunk. Ez a *szerződéses állományból* biztosítható a megfelelő kiválogatással, szakmai felkészítéssel, katonai neveléssel. Az új 3x3 hónapos kiképzési rendere történő áttérés után a szerződéses állomány szakmai felkészültsége, gyakorlati tapasztalatai **hatással lesznek** a logisztikai ezred alaprendeltetéséből adódó szakfeladatainak végrehajtására.

I.

A kiválasztás célja, szempontjai

A jogelőd javító- és ellátózászlóalj által elért szakmai eredményeket, az elöljárók elismerését az új szervezeti formában is meg kell őriznünk. A szakállományt, melynek tagjai a szerződéses katonák is, ennek megfelelően kell kiválasztani, feladatainkra felkészíteni.

A javítózászlóalj vontató szakaszának állományában 1994. szeptemberétől **6 fő szerződéses katona** teljesít szolgálatot. A zászlóalj vezetése munkájukkal meg volt elégedve, további szolgálatellátásra javasolta őket.

---

1 Tóth András mk.őrnagy, MH 61. Vay Ádám Logisztikai ezred tervező tisztje

A közalkalmazotti állománnyal történt előzetes személyi elbeszélgetéseken felmértük az állomány jövőbeni szándékát, tájékoztatást adtunk a lehetőségeikről, az új szervezet felállítása utáni követelményrendszerről. Ezek ismeretében az ezred vezetése és a közalkalmazotti állomány mérlegelte a lehetőségeket, hozták meg elhatározásaikat.

A másik lehetőségnek az adott időszakban sorkatonai szolgálatot teljesítő, jól kiképzett és jó hozzáállással dolgozó **sorkatonákkal** történő elbeszélgetéseket választottuk. Felmértük, hogy vannak-e olyanok, akik vállalják szerződéses katonai szolgálat sajátosságait. A megye munkae-rőhelyzetéből adódóan a sorállomány jelentős része munkanélküli volt és leszerelésük után sem remélhették a polgári cégeknél történő biztos elhelyezkedésüket, így lehetőség nyílt, hogy a sorállomány között találjunk olyan szakképzett katonákat, akik a feltételeinknek megfelelnek.

Az előző kiválogatási eljárások után fennmaradt szerződéses helyeket elsősorban olyan személyekkel kívántuk feltölteni, akik polgári előképzettsége és a katonai szakképzettsége megfelelt vagy hasonló szakterületük volt. Különösen fontos *ez a szakszerelői állományánál, valamint az elhelyezési üzemeltető raj szerződéses állományánál.*

A közalkalmazotti és sorállománnyal történő elbeszélgetések a szolgálatiág-főnökök bevonásával kerültek levezetésre, akik szakmai javaslatait az elbeszélgetésre létrehozott bizottság alapvetően figyelembe vette.

Az ezred részére biztosított szerződéses helyek 90 %-át sikerült így feltölteni. A fel nem töltött helyekre ezen szempontok szerint tovább keressük a megfelelő embereket.

II.

Katonai felkészítés, szakkiképzés

A szerződéses katonáink első munkanapján bemutatásra került az ezred parancsnoki állománya, a közvetlen előljáró alegységparancsnoki állomány, valamint a laktanya objektumai. A ruházati ellátmány átvétele után megtartásra került a **munka- és balesetvédelmi oktatás**, valamint megkezdődött a **katonai és szakkiképzések** végrehajtása.

A korábbi szerződéses és a sorállományból átvett szerződéses katonáknak katonai szakkiképzést nem terveztünk végrehajtani. A polgári életből felvett állománynál az **általános katonai ismeretekből, az alaki szabályzatból 2-2 órás foglalkozást vezettünk le.** A foglalkozások ezred szinten összevontan kerültek megtartásra. **A szakkiképzést az alegységparancsnokok vezették az alegység szakállományának bevonásával 30 órában.** Ezek a foglalkozások zömmel gyakorlati jellegűek voltak, melyeken a javítózászlóaljtól átvett szerződéses állományt is bevontuk. A foglalkozások **kettős feladatot oldottak meg:** a szerződéses állomány gyakorlati úton megismerte a feladatát, az alegység életébe beleilleszkedett, valamint megismertük katonai és szakmai ismereteinek szintjét is.

A katonai és szakkiképzés befejezése után a szerződéses katonákkal a szakaszparancsnokaik foglalkoztak tovább. A további szakmai felkészítésüket ők hajtják végre, segítséget nyújtanak a felmerülő problémáik megoldásához. Az ezred parancsnoki állománya a századparancsnokon keresztül folyamatosan nyomon követi az állomány katonai és szakmai fejlődését.

III.

Szakmai tevékenység

Az állománykategóriák megváltozott létszámviszonyai megkövetelik, hogy a parancsnoki állomány megtalálja az alakulatnál több éves gyakorlatot szerzett közalkalmazotti állomány minél rövidebb idő alatti **kiváltását** a szerződéses állománnyal. Az alegységparancsnoki állománynak, különösen a szakaszparancsnoki és technikus állománynak kell a szerződéses katonákat úgy tanítani, irányítani, hogy ezt a változást az ezred, a hadosztály ne érezze meg.

A javítózászlóalj korábban és a most felvett szerződéses katonái egyaránt **jól elsajátították a szakmai ismereteket, a feladatokhoz való hozzáállásuk megfelelő.** A polgári végzettségük biztosítja a tőlük elvárni kívánt önálló feladatvégzést, munkacsoportok irányítását.

A raktáros beosztású szerződéses katonák **polgári végzettsége és a szakmai felkészítésük** biztosítja, hogy a feladatukat szakszerűen, megbízhatóan lássák el. **Önálló feladatvégrehajtásra, munkacsoportok irányítására alkalmassá váltak.**

A legtöbb időt az elhelyezési szolgálat közalkalmazotti állományának kiváltása fogja igénybe venni. Itt egy rutinos, tapasztalt szakembergárdát kell felváltani. A laktanya karbantartási feladatainak végrehajtására két üzemeltető raj került rendszeresítésre. Ezekben a rajokban a sorállományú katonák mellett 3-3 szerződéses beosztás került rendszeresítésre. A szerződéses katonákat úgy kellett kiválasztani, hogy ők jól felkészült szakmunkások legyenek, teljes mértékig önálló feladatokat tudjanak ellátni. A sorállományú katonákat neveljék, szakmailag irányítsák, **a naponta növekvő karbantartási, javítási feladatokat megbízhatóan tudják elvégezni.** Napjaink anyagi lehetőségeiből adódóan ez nehéz feladatnak látszik. Az elhelyezési üzemeltető szolgálat "szűk magjára" így nagyobb teher hárul. A még rendszeresített közalkalmazotti szakmunkás állomány és az üzemeltető raj állományát az elhelyezési szolgálat főnöknek úgy kell összefogni, irányítani, hogy a laktanya elhelyezési, karbantartási feladatai továbbra is biztosítva legyenek.

IV.

Összegzett tapasztalat, következtetések

A szerződéses állomány kiválasztásának módszere megfelelőnek látszik. A felvett állomány feladatát megértette, helyét, szerepét felismerte. A katonai és szakmai kiképzések alatt aktív hozzáállást tanúsítottak. Az új dolgok iránt érdeklődést mutattak, a rájuk bízott feladatokat igyekeztek legjobb tudásuk szerint, nagy odaadással végrehajtani. Nagy részük-nél kezdeményezőkézség is tapasztalható, melyet a parancsnoki állomány igyekszik jól kihasználni.

Az eddig eltelt időszak alatt az alegységek hivatásos állománya türelemmel, segítőkészen állt a szerződéses katonák mellett. Az alegységek napi életébe hamar beilleszkedtek, hasznos tagjaivá kezdenek válni. A hivatásos állomány a szakmai ismereteit, tapasztalatait igyekszik átadni. Fokozatosan egyéni feladatvégzésre és sorállományú csoport irányításra alkalmassá váltak.

Az eddigi tapasztalataink alapján a szerződéses állomány akkor lesz az ezred hasznos tagja, jó "munkatárs", ha segítjük a beilleszkedésüket, követelményt támasztunk velük szemben, melyet folyamatosan vissza is ellenőrizzük, katonai és szakmai ismereteiket fokozatosan bővítjük.

KATONAI MINŐSÉGÜGY

MINŐSÉGÜGYI DÍJAK ÉS A MINŐSÉGI ÖNÉRTÉKELÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI

Füredi László¹

Minőség díj

A minőségügyben kiemelkedő eredményt felmutató szervezetek tevékenységének elismerése.

NMD²

A nemzeti minőségügy történetében kiemelkedő jelentőségű eredmény volt a Nemzeti Minőség Díj alapítása, a pályázat meghirdetése, a pályázatok értékelése és végül a fejlett országokhoz hasonlóan a legjobb eredményt felmutató szervezetek minőségügyi tevékenységének elismerése. A díjakat 1996. december 15-én a miniszterelnök adta át. A díj odaítélésének értékelési szempontjait a pályázat kiírása tartalmazta, alapjait pedig az önértékelés képezte.

A cikkben felsorolásra kerülnek mindazon területek, amelyek kellő adaptálás után bármely katonai szervezet helyzetmegítéléséhez is felhasználhatók.

Az önértékeléshez kidolgozott kérdéskörök különösen jól alkalmazhatók a közbeszerzési eljárást lefolytató szervezet ajánlati felhívásának, ajánlatok elbírálásának, a szerződés megkötésének és a teljesítés felügyeletének fázisaiban.

Szerkesztőség

---

1 Füredi László nyá. mk. ezredes, a Magyar Minőség Társaság minőségügyi szakértője

2 Nemzeti Minőségi Díj

Minőségügyi díjak kialakulása

A minőségmozgalom az 1939-1945-s (II. Világháború) háború után kezdődött azzal, hogy bevezették Japánban az amerikai vezetői tanácsadók, különösen Dr. Edward Deming, J.M. Juran és Philip Crosby vezetési technikáit.

Ezek először annak a megértéséből fakadtak, hogy a statisztika milyen szerepet játszhat a termékszabványok javításában.

Azután egy széleskörű, inkább filozófiai felfogásból, amelyet kialakítottak és egy olyan japán gyártóiparban vezettek be, amely vágyott azokra a módszerekre, amelyekkel nemzeti büszkeségét helyreállíthatja a nagy tekintélyvesztés miatt. Ez háborús veresége és teljes demoralizációja, valamint két fő ipari városának lerombolása folytán következett be.

Az elmozdulás inkább azért jött létre, mert a japánok rájöttek arra, hogy nagy kultúraváltás szükséges és nem azért, mert az amerikai szakértők által bevezetett filozófia és technika különösen megfelelt volna a japán kultúrának. Nem így volt. A kultúra még lényegében feudális volt és sok tekintetben még ma is az. Inkább az volt a hajtóerő, hogy megnyerjék a békét, miután elvesztették a háborút. Ez inkább új gazdasági semmint katonai célú volt.

Az, hogy Japán sikerrel járt és gazdasági győztesként emelkedett ki a huszadik század második felében, bizonyítja termékeik minősége és a világméretű kereslet irántuk.

Az Egyesült Államoknak közel 30 évre volt szüksége, hogy észre vegye a minőségirányítás filozófiájában, elveiben és gyakorlatában sok olyan dolog van, ami saját teljesítő képességét is megjavíthatná.

A gondolat még hosszabb idő alatt érte el Európát, hogy végül is kapcsolódjon a brit és német nemzeti (ma már nemzetközi) szabványok témaköréhez és már az első szakaszban alapul szolgáljon a minőség javításához tervek - (teljesítőképesség) - szabványok és a minőségbiztosítás útján.

Nagy Britanniában és később Németországban ehhez a független tanúsítás módszerét és gyakorlatát tették hozzá, hogy biztosítsák, hogy a gyártási folyamatnak legyen irányítási rendszere még mielőtt a termék vizsgálatát elvégzik. Ez szavatolja és így biztosítja a vevőt arról, hogy az összes terméket amelyet egy időben állítottak elő azzal a termékkel, amelyet megvizsgáltak (esetleg roncsolással), ugyanannak a szabványszintnek megfelelően gyártottak.

A kiváló koncepció a gyártott termékeknél - szolgáltatásoknál, ahol nagy számú az ismétlődés - nagyon jól bevált a termelési folyamat minőségjavításában. Az ISO 9000 -9004 szabványoknak való megfelelés azonban nem egyetemes és bűvös csodaszer, amely teljes vevői elégedettséget szavatol minden ipari (és nem ipari) tevékenység során. Az ISO 9000 sorozat továbbfejlesztése és kiterjesztése - nem ipari és nem ismétlődő folyamatokra - folytatódott.

A jó termékekhez és szolgáltatásokhoz több kell, mint a szabvány előírások betartása és több kell a jó vezetéshez, mint az ISO 9000 sorozat 20 összetevője. Több kell mindkettő fenntartásához is, mint egy független tanúsítás a minőségbiztosítási szabvány alapján. *Ezek azok a területek, ahol az átfogó minőségirányítás (TQM) elégíti ki az igényeket:*

teljes körű	- egy szervezet minden területét, szintjét és minden tevékenységét lefedi
minőség	- meghatározott szabvány kielégítése
irányítás	- elvégezteti a munkát az alkalmazottakkal. Ez egyfajta társadalmi folyamat.

Minőségügyi díjak fejlődése

A motiváció az emberiség legnagyobb anyagi hajtóereje, pl.: a sportversenyeken, a művészetekben, a tudományban és sok más területen is, ahol díjakat osztanak. A csoportok átalakulnak jól motivált teamekké, a díj és elismerés együttes elismeréséért, amely a sikert követi.

A japánok Dr. Edwards Deminget munkája elismeréseként kitüntetni akarták. Ő azt javasolta, hogy legjobb lenne a díjakat azoknak a

vállalatoknak adni, amelyek a minőségre törekedtek és azt termékeik gyártásában el is érték.

Az első díjat, amely **Mc ARTHUR DÍJ**-ként vált ismertté, arról az amerikai tábornokról nevezték el, aki döntő szerepet játszott a távolkeleti háborúban.

A díjat megalapították és azóta is fennmaradt.

1957-ben Japánban hozták létre a **DEMING DÍJ**-at. A Teljeskörű Minőségirányítás bevezetésében kiváló eredményeket elért vállalatok elismerésére az Amerikai Egyesült Államokban 1987-ben, néhány évvel azután, hogy ráébredtek arra a fontos eredményre, amelyet Japánban a teljesítőképesség (használati érték) és termelékenység terén a minőségirányításban elértek, bevezették a **MALCOLM BALDRIDGE DÍJ**-at. A díjat az USA elnöke adja át nagy külsőségek mellett, amely nemzeti tekintélyt kölcsönöz.

Öt évvel később 1992-ben az európai ipar megalapította - Európai Alapítvány Minőségirányításért - az **EFQM³ Díj**-at (**Európai Minőség Díj**).

Ezt követően számos ország alapított nemzeti minőség díjat, közülük a holland, portugál, spanyol, belga, olasz, török, brit (angol, wels, skót)⁴ és ír minőségdíj az **EUROPÁI** modellt vette át.

Az Európai Modell alapján nem a termék vagy a szolgáltatás minőségét díjazzák, hanem az egész szervezet tevékenységét a teljeskörű minőség elérésében.

1996-ban Szlovénia, Magyarország, Horváthország és Ausztria alkalmazza az Európai Minőség Díj modellt.

---

3 European Foundation for Quality Management

4 1994-ben a Brit Minőség Alapítvány létrehozta, az Egyesült Királyságban a Brit kormány segítségével a Brit Minőség Díjat - mely alapvetően az **EUROPÁI** modellt alkalmazta -, de sajátos értelmezésben két külön csoport részére. Az egyik a 251 fő és e feletti alkalmazotti létszámú haszonra dolgozó szervezeteké, a másik a kisebb és közepes vállalatoké, 250 főig bezárólag. 1994-től kifejlesztették az eljárást oktatási és egészségügyi intézményekre is.

1996-ban Norvégia a Baldrige-ről az EFQM-re tért át.

Franciaországban vegyes rendszer van, ez Európában egyedüli.

Finnország és Svédország Baldrige Díjat használ.

Olaszország, Oroszország és Németország felülvizsgálja, hogy milyen díjmodellt alkalmazzon.

A Malcolm Baldrige Díj modellt és pontszámait évente felülvizsgálják, továbbfejlesztik. Az Európai Minőség Díj modelljét és pontszámait az elmúlt években változatlanul hagyták, csak a kritériumok megfogalmazásában történt kisebb módosítás.

Nemzeti Minőségi Díj

Úttörő esemény volt, hogy Magyarország már 1972-ben csatlakozott az "*European Organisation for Quality*" (Európai Minőségügyi Szervezet) szervezethez, amikor négy hatóság megalakította az EOQ Magyar Nemzeti Bizottságot.

1987-ben az akkori ipari miniszter felkérte a IIASA-t⁵, hogy egy tíz tagú magyar csapattal cselekvései programot dolgozzon ki a TQM bevezetésére a magyar iparban. A csoportmunkát dr. Shoji Shiba professzor vezette. A program tiszteletdíját Shiba professzor és Thomas Lee professzor az IIASA akkori vezetője felajánlotta egy magyarországi TQM díj, a **IIASA-Shiba Díj** megalapítására, hasonlóan ahhoz, ahogy Deming professzor, a kimagasló amerikai statisztikai szakértő a Japánban megtartott tömeges művezetői és üzemvezetői szintű statisztikai minőségellenőrzési képzések támogatásának tiszteletdíját ajánlotta fel Japán minőségdíjának, a róla elnevezett Deming Díj megalapítására.

Az IIASA-Shiba Díj alapítása egybeesik a Malcolm Baldrige Díj, az Egyesült Államok TQM díjának alapításával.

---

5 International Institute for Applied System Analysis (Alkalmazott Rendszerek Nemzetközi Elemzési Intézete)

Az IIASA-Shiba Díjat a Nemzeti Minőség Díj megalapozásának tekintjük. Itt kívánom megjegyezni, hogy 1989-től immár 7. éve adományozott díjat 1996-ban a Herendi Porcelánmanufaktúra Rt. "*Herend útja az ISO 9001-től a TQM felé*" című pályázatával nyerte el. A kuratórium IIASA-Shiba oklevéllel a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Elme- és Ideggyógyintézete, Nagykálló pályázatát tüntette ki. A pályázat alap gondolata a gyógyító-megelőző szakellátás javítása és tökéletesítése az ISO 900-es minőségbiztosítási rendszer és a TQM bevezetésének segítségével.

A Nemzeti Minőség Díj 1996. évi kiírásának elvi alapját az 1994. évi **EU/EFTA PHARE⁶ Magyar Minőség Díj** képezte. A díjat és annak követelményeit az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság (OMFB) 1994. júniusában hirdette meg.

A helyszíni szemlék során végzett értékelés eredményeit figyelembe véve került sor a meghírdetett négy kategória mindegyikében az **EU/EFTA PHARE Magyar Minőségügyi Díj** odaítélésére.

A négy kategória: kisvállalat, középvállalat, nagyvállalat és szolgáltató vállalat vagy vállalkozás. Nem pályázhattak az EU/EFTA PHARE Magyar Minőségügyi Díj elnyerésére kormányzati szervek és tanácsadó vállalkozások. A díj kritériumait az Európai Minőségügyi Díj kritériumaira lehet visszavezetni, de figyelembe vették a magyarországi sajátosságokat is.

A miniszterelnök 3/1996. (VI.19.) ME rendeletével **Nemzeti Minőség Díjat** alapított, amely az Európai Minőségi Díj követelményrendszerén alapul és pályázat útján nyerhető el. Évente négy díj ítéhető oda a termelő és szolgáltató vállalatoknak, vállalkozásoknak. A lebonyolítást a rendelet az Ipari Kereskedelmi és Idegenforgalmi Minisztériumra bízta.

A pályázati kiírást és követelményrendszert a miniszterelnök által kinevezett **Nemzeti Minőség Díj Bizottság** javaslata alapján, az érintett

---

6 Betűszó. Eredete: Poland, Hungary Assistance for Reconstruction of Economy, azaz Támogatás Lengyelország, Magyarország gazdasági átalakulásához.

miniszterek véleményének figyelembevételével az ipari és Kereskedelmi miniszter hagyta jóvá. A Bizottságban az ipar, az érintett szakminisztériumok, a gazdasági és szakmai kamarák, valamint a szakmai érdekvédelmi szervezetek voltak képviselve. Vezetője dr. Hegyháti József helyettes államtitkár volt.

A pályázaton 27 gazdálkodó szervezet vett részt, felkészülésüket, valamint az elbírálásban résztvevő auditorok utánképzését a PHARE program által támogatott tanfolyamok segítették.

A nyertes pályázók oklevelet és névre szóló képzőművészeti kispasztikát kaptak teljesítményük elismeréseként, amelyet a miniszterelnök ünnepélyes keretek között 1996. december 16-án nyújtott át a díjazottaknak a Parlament kupolacsarnokában.

Az 1996. évi pályázat nyertesei az alábbiak voltak:

a.) A kis méretű termelő kategóriában a LEHEL Hűtőgépgyár Kft. Fagyasztóláda Gyára.

A Nemzeti Minőség Díj elnyerésében fontos szerepe volt:

- a változás és állandó fejlesztés mellett elkötelezett felső- és középvezetésnek;
- a vevőkkel és beszállítókkal kiépített közös fejlesztési rendszereknek;
- a folyamatok kimagaslóan jó szabályozásának;
- a gyártási folyamat folyamatos racionalizálásának;
- a sajátos és újszerű Minőségügyi Információs Rendszer (MIR) működtetésének;
- a dolgozói elégedettség rendszeresen végzett felmérésének;
- a környezetbarát és energiatakarékos technológiai alkalmazásának;
- a minőségjavító munkakapcsolatok és egyének támogatásának és elismerésének.

b.) Közepes méretű termelő kategóriában a BURTON-APTA Tűzállóanyag Kft.

Az eredmény elérésében meghatározó volt:

- a vezetés elkötelezett és aktív tevékenységének a minőségkultúra kiépítésében;
- a vevőközpontúság és a folyamatos fejlesztés alkalmazásának;
- az emberi erőforrásokban rejlő lehetőségek kihasználásának, a dolgozók kreativitásának a minőségfejlesztésben való alkalmazásának;
- a továbbképzésre létrehozott oktatóbázis, tanulmányutak és továbbtanulás támogatásának;
- a teammunka széles körű alkalmazásának a fejlesztések során;
- a folyamatok irányítására létrehozott folyamatgazda-rendszer kiépítésének;
- a folyamatos technológiai megújulásnak és sajátos fejlesztésnek, valamint
- a kiemelkedő pénzügyi tervezésnek és pénzügyi eredményeknek.

c.) a nagy méretű termelő kategóriában a HERENDI Porcelánmanufaktúra Rt.

A díj megszerzésében kiemelkedő szerepe volt annak, hogy:

- a vállalat vezetése tudatosan és tervezetten törekedett a TQM módszerek alkalmazására, amelybe bevonta a dolgozókat is,
- a vállalat szorosan együttműködött vevőivel, fejlesztéseibe bevonták a vevőket és a technológia adta lehetőségek keretein belül a beszállítókat is,
- a rendszeresen közzétett üzleti terv és stratégia jól kapcsolódott a TQM elvekhez,
- a vállalaton belül a célokat, elveket és eredményeket rendszeresen közzétették, valamint mérhető paramétereket alkalmaztak a minőségteljesítmény nyomon követésére;

- a pénzügyi erőforrások felhasználása tervezett és céltudatos volt, ennek eredményeként az üzleti teljesítmények kiemelkedőek voltak;
- minden üzemszabványban hibajavító teamek működtek;
- a cég rendkívül sokat tett a TQM-szemlélet vállalaton kívüli terjesztéséért, a dolgozói elégedettség növelésének nem anyagi módon (döntésekbe történő bevonás, oktatás, motiválás) történő elérése terén.

d.) a szolgáltató kategóriában WESTEL 900 GSM Mobil Távközlési Rt.

A Nemzeti Minőségi Díj elnyerésében meghatározó szerepe volt:

- a felső vezetők minőség iránti elkötelezettségének;
- a szervezet minden szintjére kiható vevőközpontú üzletpolitikának, stratégiának;
- a TQM szellemében, az ügyfelektől érkező észrevételek, megkeresések kezelésére és feldolgozására kiépített informatikai hátterének;
- az új szolgáltatások bevezetésénél a vevői igények kielégítésére végzett proaktív fejlesztésnek, a saját és versenytársak teljesítményének mérésére végzett nemzetközi és ágazati Benchmarkingnak⁷ és vevőfelmérésnek;
- annak, hogy az eredmények és a célok összevetésével rendszeresen felülvizsgálják és aktualizálják az üzleti terveket, valamint
- fokozott hangsúlyt helyeztek a dolgozók feladat szerinti képzésére és kiválasztására.

Ez év májusában kerül kiírásra/kiadásra az 1997. évi Nemzeti Minőségi Díj pályázata. Remélhetőleg a kezdeti eredmények hatására több pályázó vág bele a díjért folyó versenybe.

---

⁷ Különböző cégek "bizonyos" szintjeinek összehasonlítása

A Minőségi Díj elnyerésének alapfeltétele a minőségügyi önértékelés, amely egyúttal biztosítja a stratégiai fejlesztéshez szükséges kiinduló információkat.

A minőségügyi önértékelés a gazdálkodó szervezetek folyamatos fejlődésének meghatározó eleme. A minőségügyi önértékelés nem más, mint a gazdálkodó szervezet kulcsfontosságú tevékenységeinek szisztematikus mérése és átvizsgálása. Nincsen olyan vállalat/szervezet, amely a TQM⁸ felé vezető úton haladhatna anélkül, hogy ne legyen képes meghatározni a piaci helyzetét, időszakos fejlődését és a lehetséges továbbfejlődés irányait *három különböző szempont szerint*:

- Vevők megelégedettsége;
- Alkalmazottak megelégedettsége;
- Folyamatok minősége értékelése.

A világ legjelentősebb vállalatai/szervezetei ma erősen elkötelezettek a minőségügyi önértékelés irányában; legtöbbjük a Minőségügyi Díjak modelljeit (hazánkban NMD'96⁹ Pályázati útmutató) és a megközelítését tartalmazza vagy ezekből származtatott hasonló modellt.

A minőségügyi önértékelés követelményei

1.) Vezetés

Ez a kritérium értékeli a vállalat/szervezet vezetőinek a magatartását abból a szempontból, hogy az mennyire járul hozzá a szervezet *teljeskörű minőségirányításának* megvalósításához. A kritérium teljesítéséhez szükséges olyan bizonyítékot felmutatni, amely igazolja a vezetés minőségirányításában betöltött hatékony szerepét.

---

8 Átfogó minőségirányítás v. teljeskörű minőségirányítás

9 Nemzeti Minőség Díj

2.) Üzletpolitika és stratégia

Ez értékeli a vállalat/szervezet értékeit, célkitűzéseit és stratégiai irányvonalát, valamint azokat a módszereket, amelyek alkalmazásával ezeket elérni képes. Olyan bizonyíték szükséges, amely igazolja, hogy a vállalat/szervezet miként alakította ki TQ koncepcióján alapuló üzletpolitikáját és stratégiáját.

3.) Dolgozók irányítása

Ez a kritérium azt értékeli, hogy a vállalat/szervezet dolgozóit, alkalmazottait hogyan irányítják azzal a szándékkal, hogy az üzleti tevékenységek folyamatos fejlesztésére megfelelő személyek álljanak rendelkezésre. Olyan bizonyítékot kell felmutatni, amely igazolja a legfontosabb képességek fejlesztését, új dolgozók/alkalmazottak felvételével, képzésekkel és az előmenetel támogatásával. Emellett igazolni kell olyan tevékenységeket is, hogy a vállalat/szervezet vezetősége a dolgozók/alkalmazottak számára a TQ megvalósítására részvételt javasol és hogy ez a részvétel milyen széles körben mutatkozik meg.

4.) Erőforrások

Ez a kritérium azt értékeli, hogy hogyan irányítják, hasznosítják, illetve őrzik meg a rendelkezésre álló erőforrásokat. Be kell mutatni, hogy az erőforrások optimális felhasználásával hogyan fejleszti folyamatosan a vállalat/szervezet az üzleti tevékenységeit.

5.) Folyamatok

Ez a kritérium értékeli az összes értéknövelő tevékenységet a vállalatnál/szervezetnél. Olyan bizonyítékokat kell szolgáltatni, amelyek bemutatják, hogy a kulcsfontosságú folyamatokat, valamint a folyamatok teljesítményét jelző paramétereket hogyan használják a folyamatok felülvizsgálatához; továbbá hogyan történik a folyamatok megváltoztatása és a változás értékelése.

6.) Vevői elégedettség

Ez a kritérium azt értékeli, hogy a vállalattal/szervezettel szemben milyen a külső vevői érzékenység. Olyan bizonyítékot kell felmutatni,

amely azt igazolja, hogy a vállalat sikeresen kielégíti a vevői igényeket és elvárásokat.

7.) Dolgozói elégedettség

Ez a kritérium a vállalatban/szervezetben dolgozók/alkalmazottak magatartását és érzéseit vizsgálja. Olyan bizonyítékot kell felmutatni, amely azt igazolja, hogy a vállalt/szervezet sikeresen kielégíti a dolgozóinak/alkalmazottainak igényeit és elvárásait.

8.) Társadalmi kihatás

Ez a kritérium azt vizsgálja, hogy a vállalat/szervezet milyen érzékenységet mutat egy nagy közösség részeként, azaz, hogy milyen megközelítést alkalmaz az élet minősége, a környezet és a globális erőforrások megőrzése érdekében.

9.) Üzleti eredmények

Ez a kritérium azt vizsgálja, hogy mit ér el a vállalat/szervezet az üzleti tervben meghatározott eredményekhez viszonyítva. Pénzügyi és nem pénzügyi értékelést is be kell mutatni.

A minőségügyi önértékelés legfontosabb lépései

- 1.) Az elkötelezettség kifejlesztése.
- 2.) A minőségügyi önértékelési ciklus megtervezése.
- 3.) A modell és a jelentéskészítési rendszer létrehozása.
- 4.) A tervek ismertetése.
- 5.) A személyzet képzése.
- 6.) A minőségügyi önértékelés végrehajtása.
- 7.) Tevékenységterv elkészítése.
- 8.) A tevékenységtervben megfogalmazott feladatok megvalósítása.
- 9.) A fejlődés felülvizsgálata.

Majd a ciklus kezdődik előlről.

A minőségügyi önértékelés többek között az alábbi célokat szolgálja:

- 1.) A vállalati/szervezeti személyzet részvételt nyer és elkötelezettjé lesz a folyamat megvalósításában.
- 2.) Olyan minőségügyi önértékelési modell alakul ki, amely figyelembe veszi a vállalat/szervezet igényeit.
- 3.) A vállalat/szervezet "erős" és "javítandó" (gyenge pontjait) területeit szisztematikusan vizsgálja.

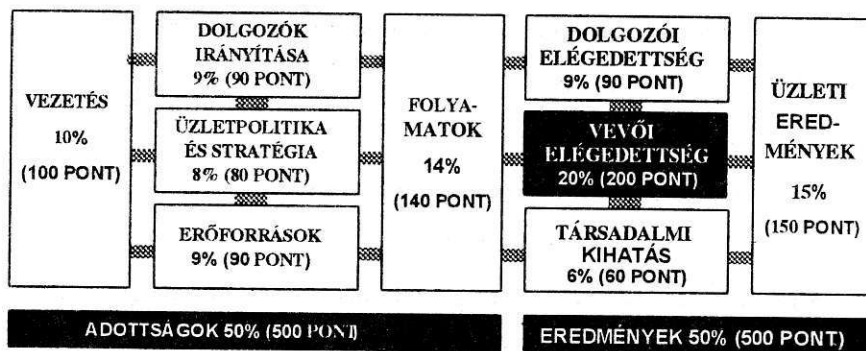
Ennek a célnak megvalósításával a minőségügyi önértékelés egyrészét a jövőbeni stratégia, másrészt pedig egy fejlesztési terv kialakítására szolgált alapot.

A minőségügyi önértékelés megvalósításának lehetőségei

Többféle módon lehet megvalósítani a minőségügyi önértékelés folyamatát a gyakorlatban.

1.) "Minőségi Díj" stílus

Egy csapat kidolgoz egy "díj" típusú értékelési dokumentumot (max. 75 oldal terjedelemben). Egy képzett minőségügyi értékelőből álló csoport ezek után minden egyes kritérium alapján pontozásos módszerrel értékeli a vállalatot/szervezetet, meghatározza a gyenge pontokat és a javítandó területeket.

"MINŐSÉG DÍJ" MODELL

2.) Rövidebb írásos dokumentum vagy előre elkészített forma-nyomtatványok alkalmazása

Szintén egy csoportot alakítanak, amely vagy elkészíti egy értékelés dokumentumait - kb. 20-30 oldal terjedelemben - vagy nyomtatványokat használ, amelyek egyenként tartalmazzák a kritériumokat. Egy képzett minőségügyi értékelőkből álló csoport ezek után minden egyes kritérium alapján pontozásos módszerrel elvégzi az értékelést.

3.) Irányító személy által vezetett csoport

A vállalat/szervezet felsővezetőiből egy olyan csoportot állítanak össze, amelyben a vezetők a minőségügyi önértékelés alá eső területeket teljes mértékben ismerik.

Az irányító csoport két ülést tart; *az elsón* a minőségügyi önértékelést végző csoport irányítója ismerteti a modellt és az értékelés alapjául szolgáló folyamatokat. A vezetők ezután feladatuk kapják kritériumok szerint összegyűjteni az adatokat. *A második ülés* során a vezetők beszámolnak az általuk végzett értékelés eredményéről, pontszámairól, majd a csoport közösen meghatározza a gyenge pontokat, a javítandó területeket és az összpontszámot.

4.) Kérdőívek vagy ellenőrző kérdéslisták használata

A modell kritériumait a vállalatnak/szervezetnek megfelelő ellenőrző kérdések formájában képezik le. Egy egyszerű pontozásos rendszerrel minden kérdésre kapott választ pontoznak és 0-100 % közötti értéket kapnak végső eredményként.

A fenti négy modell megközelítési módszerét kombinálva is lehet alkalmazni.

A "Minőség Díj" modellen alapuló önértékelés szempontjai két fő csoportra oszthatók:

A.) Az adottságok csoport szempontjai arra világítanak rá, hogy:

- 1.) A vállalat hogyan közelíti meg a TQ kérdését.
- 2.) Milyen széles körben érvényesítik ezt a megközelítési módot.

B.) Az eredmények között figyelembe lehet venni a következő szempontokat:

- 1.) A kulcs paramétereket, amelyekkel az eredményességet mérik.
- 2.) A kulcs paraméter összehasonlítást az előző évek eredményeivel (a vállalat/szervezet terveivel és amennyiben lehetséges versenytársainak és a szakmai elismert képviselőinek eredményeivel).
- 3.) A vállalat/szervezet összes tevékenységének mekkora hányadát érintik a megadott paraméterek.
- 4.) A paraméterek egymáshoz viszonyított jelentőségét.

A kiértékelést ún. hibrid eljárással végzik.

Az **adottságok** kritériumainak értékelését és pontozását a pályázó gazdálkodó szervezetek végzik el egy kérdőíves segédletben megadott pontskála segítségével, illetve figyelembe veszik a szöveges önértékelést. Az értékeléskor arra keresnek választ, hogy a vállalat/szervezet hogyan éri, érte el eredményeit.

A kérdőíveket valamennyi területi igazgató, minden igazgatási területről egy felső vezető, egy középvezető, egy beosztott vezető és két beosztott tölti ki.

Az alábbiakban bemutatok példaként két kérdőívet a vezetés kiértékelése vonatkozásában. Az egyik a **NMD pályázatból** van véve, a másik pedig **1996. évi OMFB - PHARE** pályázat a kiscsoportos felkészítésre. Ha a két kérdőívet összehasonlítjuk lényeges különbséget nem lehet felfedezni. *Ezt a tényt jeleztem cikkem elején is.*

NMD 96 pályázat

1. A VEZETÉS KIÉRTÉKELÉSE

A vállalkozás összes vezetőjének a Teljeskörű Minőség (TQ) megvalósítására irányuló magatartása.

Az ügyvezetés és minden más vezető hogyan segíti, valósítja meg a Teljeskörű Minőséget (TQ) mint a vállalkozás folyamatos fejlesztését biztosító alaptevékenységet.

A vezetők...

1.	... világosan megfogalmazott irányvonalakat határoznak-e meg?	5	4	3	2	1	0
2.	... példát mutatnak-e a fejlesztési folyamatok irányítása során?	5	4	3	2	1	0
3.	... meghallgatják-e mások ötleteit, és segítik-e azok megvalósítását?	5	4	3	2	1	0
4.	... törekszenek-e saját személyes teljesítményük javítására továbbképzés útján, és megkérdezik-e beosztottaikat arról, hogy ők mint vezetők hogyan fejlődhetnek?	5	4	3	2	1	0
5.	... biztosítják-e a képzés lehetőségét, illetve a fejlesztési technikák elsajátítását beosztottaik számára?	5	4	3	2	1	0
6.	... biztosítanak-e megfelelő erőforrásokat az összes, általuk indított kezdeményezés támogatására?	5	4	3	2	1	0
7.	... időben elismerik-e beosztottaik erőfeszítéseit mind a Teljeskörű Minőség Irányítás (TQM), mind a napi munkaterületén?	5	4	3	2	1	0
8.	... elkövetnek-e mindent azért, hogy hatékony kapcsolatokat építsenek ki a külső vevőkkel?	5	4	3	2	1	0
9.	... elkövetnek-e mindent azért, hogy hatékony kapcsolatokat építsenek ki a külső beszállítókkal?	5	4	3	2	1	0
10.	... megteremtik-e támogatják-e a cég értékeit és célkitűzéseit a vállalaton belül?	5	4	3	2	1	0
11.	... használnak-e mutatószámokat az egyének és a szervezeti egységek fejlődésének mérésére?	5	4	3	2	1	0
12.	... támogatják-e a helyi szervezeteket?	5	4	3	2	1	0
13.	elősegítik-e a vállalat külső megítélését előadások tartásával vagy publikációval?	5	4	3	2	1	0

A pontszám jelentése:

- 5. E tevékenység és ennek felülvizsgálata természetes része mindnyájuk mindennapi munkájának.
- 4. Voltak ilyen széleskörű és hatásos tevékenységek, amelyeket a vezetőség értékelt.
- 3. Voltak ilyen tevékenységek, de nem értékelték ezeket, vagy nem bizonyultak hatásosnak.
- 2. Voltak ilyen tevékenységek, de ezek elszigetelték és be nem tervezettnek tűntek.
- 1. Hallottam ötletekről és szándékokról, tényleges tevékenységet azonban nem láttam.
- 0. Nem tudok ezzel kapcsolatban semmilyen ötlettel, szándékkal vagy tevékenységről.

1996 OMFB-PHARE pályázat

1. A VEZETÉS KIÉRTÉKELÉSE

A vállalat összes vezetőjének a Teljeskörű Minőségirányítás megvalósítására irányuló magatartása.

A vezetők törekvése, hogy a Teljeskörű Minőségirányítás segítségével folyamatos javulást érjenek el.

A vezetők...

1. Világosan megfogalmazott célokat tűznek-e ki?	5	4	3	2	1	0
2. Példát mutatnak-e a fejlődési folyamatokban?	5	4	3	2	1	0
3. Meghallgatják-e mások ötleteit, és segítik-e azok megvalósítását?	5	4	3	2	1	0
4. Törekednek-e saját személyes teljesítményük javítására továbbképzés útján, és megkérdezik-e beosztottaikat arról, hogy hogyan javulhatnak?	5	4	3	2	1	0
5. Biztosítanak-e képzési lehetőséget, beosztottaik számára?	5	4	3	2	1	0
6. Biztosítanak-e megfelelő erőforrásokat az összes, általuk indított kezdeményezés támogatására?	5	4	3	2	1	0
7. Elismerik-e beosztottaik erőfeszítéseit mind a Teljeskörű Minőségirányítás (TQM), mind a napi munkatertületén?	5	4	3	2	1	0
8. Elkövetnek-e mindent azért, hogy hatásos kapcsolatokat építsenek ki a külső vevőkkel?	5	4	3	2	1	0
9. Elkövetnek-e mindent azért, hogy hatásos kapcsolatokat építsenek ki a külső beszállítókkal?	5	4	3	2	1	0
10. Megfelelő szinten kidolgozták-e a vállalati intézkedési értékesítési, stb. stratégiát?	5	4	3	2	1	0
11. Hogyan értékeli a dolgozók teljesítményét, fejlődését?	5	4	3	2	1	0
12. Törekcszenek-e jó kapcsolatokra a helyi közösségekkel, társ-vállalatokkal?	5	4	3	2	1	0
13. Elősegítik-e a vállalat hírnevének előadások tartásával, vagy publikációkkal?	5	4	3	2	1	0

A részeredmény kiszámításához kérjük a pontokat összeadni, az összeget megszorozni 1,54-el, és egész számra kerekíteni

1. részeredmény:

A pontszám jelentése:

5. E tevékenység és ennek felülvizsgálata természetes része az általunk használt munkamódszereknek.
4. Voltak ilyen átfogó akciók, amelyeket értékelték és hatásosnak bizonyultak.
3. Voltak ilyen tevékenységek, de nem értékelték ezeket, vagy nem bizonyultak hatásosnak
2. Voltak ilyen akciók, de ezek elszigetelték és be nem tervezettek voltak.
1. Hallottam ötletekről és szándékokról, tényleges tevékenységet azonban nem láttam.
0. Nem tudok ezzel kapcsolatosan semmilyen ötletéről, szándékról vagy tevékenység-

Az **eredmények** kritériumok értékelésénél a témakörre vonatkozó szöveges és főként grafikus, ábrákkal készített önértékelés alapján alakítják ki a pontszámokat. Itt azt vizsgálják, hogy a vállalat/szervezet mit ért el.

Példaként bemutatnám az eredmények - vevői elégedettség értékelését.

A külső vevők hogyan látják a cég szervezetét, termékeit és szolgáltatásait?

1.) *A megcélózandó területek:*

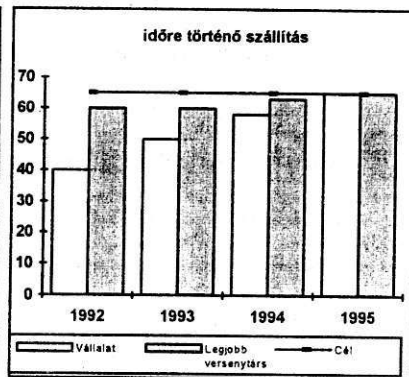
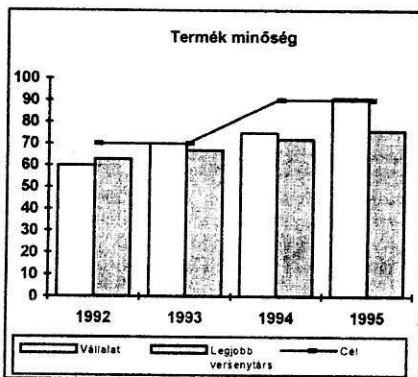
- egyszerű, megfelelő és pontos dokumentáció,
- előírások teljesítésének képessége,
- hibák, hiányosságok, selejt mértéke,
- következetesség, reprodukáló képesség,
- műszaki-technikai segítségnyújtás,
- termék dokumentáció,
- termékkel kapcsolatos képzés,
- karbantarthatóság,
- kereskedelmi támogatás,
- tartósság.

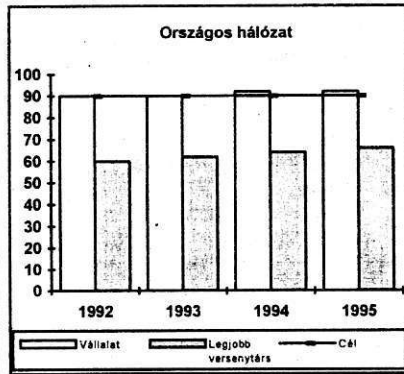
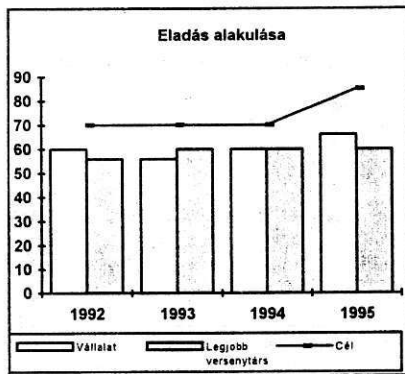
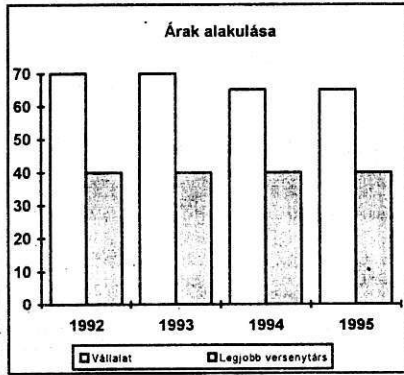
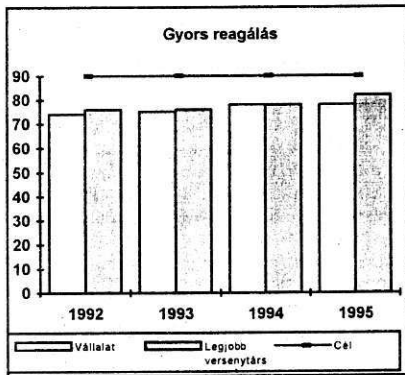
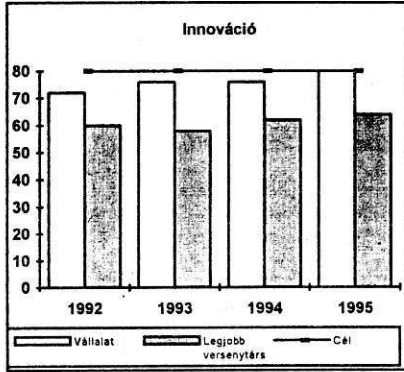
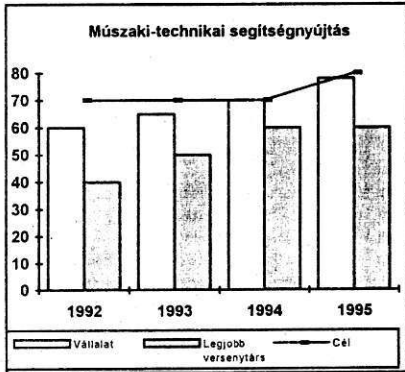
2.) *A megcélózandó területek:*

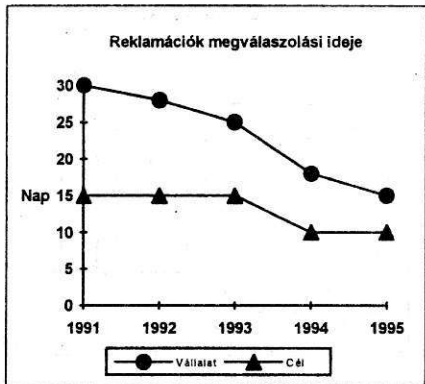
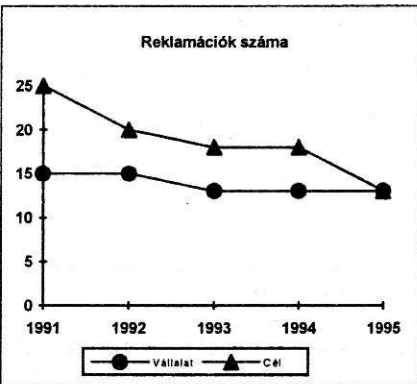
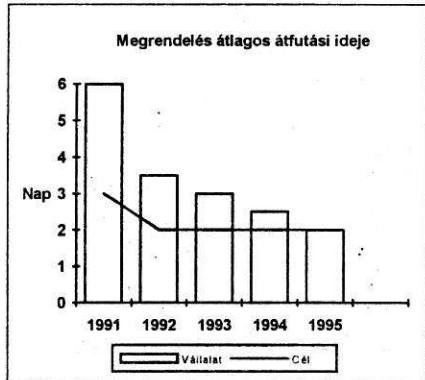
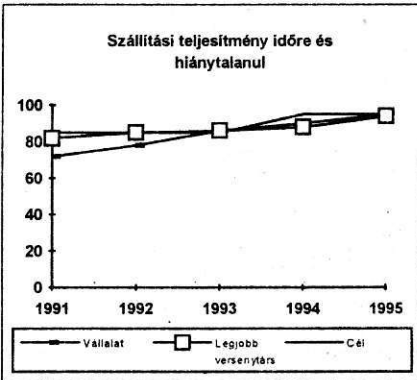
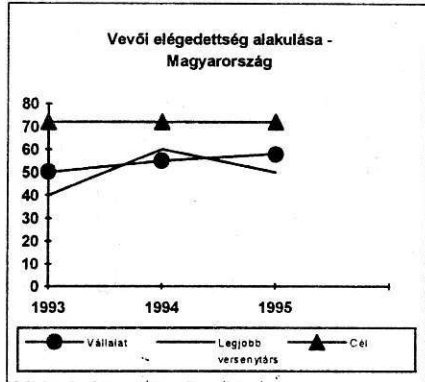
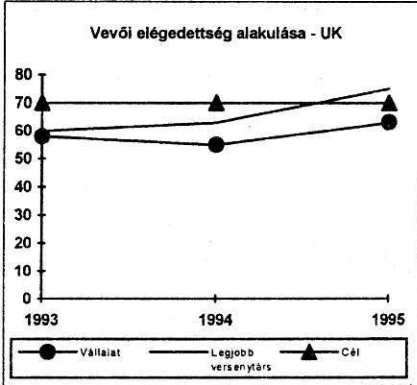
- időre történő szállítás,   - fizetési feltételek finanszírozása,
- hiánytalan szállítás,   - termékfejlesztés,
- logisztikai információ,   - reklamáció kezelés,
- szállítási gyakoriság,   - szolgáltatás-minőség javítás,
- fogékonyság és rugalmasság,   - pótalkatrész utánpótlás,
- termék hozzáférhetőség,   - jótállás és garancia,
- kulcsfontosságú személyzet   - a vevői problémák ismerete.
elérhetősége.

3.) A megcélózandó területek:

- reklamációk száma,
- vevői visszaruk (értéke és mennyisége),
- garanciális költségek,
- újramunkálási költségek,
- kapott elismerések és díjak.

A pályázók közül 2-3 legjobbnál **helyszíni** értékelést is tartanak. A helyszíni értékeléskor a pályázatban leírt adatok, tények helyességéről és gyakorlatáról győződnek meg az értékelők.

A végső értékelés eredménye a pályázatok elbírálásának és a helyszínen történő értékelés eredményének összessége. Nem előny, ha a pályázó az Önértékelés során a reálisnál magasabb összpontszámra értékeli önmagát - ez jellemző még nálunk. Itt jegyezném meg, hogy az európai vállalatok nagy többsége 250-450 közötti, az amerikai vállalatok nagyrésze pedig 450-650 közötti pontszámot ért el az értékeléskor (az USA-ban magasabbak a pontszámok, mivel ott már 5-10 éves tapasztalattal rendelkeznek a cégek a Teljeskörű Minőség bevezetésében). Az Európai Minőség Díj nyertesei 600-750 közötti pontszámot értek el az elmúlt néhány évben.

Felhasznált irodalom:

- 1.) Magyar értelmező kéziszótár, Akadémia Kiadó - Budapest 1972.
- 2.) Műszaki Lexikon 3. kötet, Akadémia Kiadó - Budapest 1974.
- 3.) Műszaki Lexikon kiegészítés, Akadémia Kiadó - Budapest 1978.
- 4.) Vezetési, szervezési, információs és számítástechnikai értelmező szótár, KGM MTTI - Budapest 1974.
- 5.) *M. B. Maynard*: Gazdasági mérnöki kézikönyv, Műszaki Könyvkiadó - Budapest 1977.
- 6.) *Dr. Ábrahám Kálmán*: A közúti közlekedés kézikönyve 1-2. kötet, Műszaki Könyvkiadó - Budapest 1978.
- 7.) Heti Világgazdaság 1996. november 9-i száma.
- 8.) NMD'96 Pályázati Útmutató.
- 9.) III. "Minőség Hét" konferencia előadásai I. kötet, MMT 1995.
- 10.) *Russ Boardman* OMFB-ben elhangzott előadása (1996.09.13.) Magyar Minőség novemberi száma.
- 11.) A Miniszterelnök 3/1996. (VI.19.) ME rendelet a Nemzeti Minőség Díjról.

VÉDELMI IPARUNK MINŐSÉGÉGI KÖVETELMÉNYEI ÉS FEJLŐDÉSÉNEK KILÁTÁSAI

Dr. Szűcs Barna¹

A Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Minőség Társaság az MH Művelődési Házában 1997. április 24-én a fenti témakörben szervezett előadássorozatot az *ipari és kereskedelmi vállalatok, kamarák, oktatási intézmények vezetői részére.*

A Fórumon a Honvédelmi Minisztérium, az Ipari, Kereskedelmi és Idegenforgalmi Minisztérium és a Belügyminisztérium tisztségviselői, továbbá az ipar képviselői tartottak előadásokat.

Katonai minőségügyről öt előadó szolt kisebb, illetve teljesebb részletességgel.

Takács Béla főosztályvezető helyettes (IKIM Ipari Főosztály) vázolta az IKIM jelenlegi lehetőségeit a hadiipari termelést folytató vállalatok helyzetének javításához.

Ezt a célt szolgálják az IKIM részéről felvállalt alábbi feladatok:

- hadiipari együttműködési megállapodások;
- ellentételezés (off-set) megállapodások;
- külkereskedelmi engedélyezés;
- konferenciák;
- műszaki fejlesztés;
- minőségtanúsítás, szabványosítás;
- állami tartalékolás;
- előszerződések;
- kapacitás-fenntartási szerződések;
- cégismertetések.

---

¹ Dr. Szűcs Barna mk.ezredes, HM BH Minőségbiztosítási igazgató

Gyakorlatban a megvalósítás irányelveihez tartoznak:

- haditechnikai fejlesztési koncepció és terv kidolgozása;
- hadiipari koncepció kialakítása;
- költségvetési programok elkészítése;
- tenderek, szerződések (import esetén ellentételezési megállapodások) előkészítése;
- műszaki fejlesztés támogatása;
- kormányzati koordináció.

A védelmi ipar helyzetének elemzése:

A belügyminisztérium helyettes államtitkára *Dr. Lajtár József*, a HM helyettes államtitkára képviselőjében *Juhász Gábor mk. ezredes* főosztályvezető-helyettes azonosan nyilatkoztak a hadiiparral kapcsolatos elvárásokról, igényekről és lehetőségekről.

Az ipar múltjának és jelenének rövid elemzése során áttekintették a politikában és a gazdasági rendszerben bekövetkezett változások hatásait a védelmi iparra, illetve a védelmi ipari tevékenységre.

Vizsgálták a hon- és rendvédelmi szervezetek elmúlt időszakban történt költségvetési juttatásának csökkenéséből és a jelenlegi alacsony szintjéből származó akkut problémákat.

Bemutatták a védelmi ipar továbbfejlődésének és a vállalatok felhalmozódott veszteségeinek összefüggéseit, továbbá módszereket adtak az ellentmondások feloldásának lehetséges eljárásaira.

A hon- és rendvédelmi szervek átalakításával összefüggő feladatok:

- a költségvetési támogatás hosszabb távú tervezhetőségének (így a védelmi ipari megrendelésének, megalapozásának) elérése;
- a biztonságpolitikai okokból, az ellátási függetlenség szükséges szintjének elérése érdekében, a csak hazai forrásból biztosított anyagok, eszközök és szolgáltatások körének kimunkálása;

- a magyar védelmi kutatás és fejlesztés főbb irányai;
- a magyar védelmi ipar szolgáltatási képességeinek, a kutatások és műszaki fejlesztések eredményeinek külföldi menedzselésének kérdései.

Védelmi iparhoz kapcsolódó témák:

- Nyugat-Európával történő hadiipari együttműködés(ek) kialakulásának elvei.

- A gazdasági társaságok - védelmi ipari tevékenységéből származó - veszteségei kompenzálásának lehetőségeire vonatkozó koncepciók kialakítása.

- A honvédség részére történő haditechnikai import beszerzések elmentételezésének szándéka, lehetőségei.

- Az állam által szükségesnek ítélt stratégiai befolyásolás és lehetőségnek megteremtése a privatizációk során, a szükséges források létrehozásával.

- A védelmi ipari termelést és szolgáltatást végző cégek felkészítése a NATO szabványok, a minőségbiztosítási, tanúsítási, ellenőrzési normatívák befogadására és alkalmazására.

- Az MH és "M" logisztikai tevékenységek összehangolt támogatásának megszervezése a hadiipari szférában, az új technikai eszközök fenntartási feladataira való felkészülés.

- A védelmi ipari szféra érdekérvényesítési és érdekképviseleti rendszerének támogatása.

A főbb célokat az alábbiakban lehet összefoglalni:

- a műszaki fejlesztések hatékony támogatása;
- a védelmi ipari privatizációs folyamat mielőbbi megkezdése;
- a hon- és rendvédelmi szervek részére eldöntött, a hazai gyártáshoz szükséges békeidejű és minősített időszakos kapacitások meghatározása, fenntartásuk feltételeinek kialakítása.

"A Magyar Hadiipari Egyesület szerepe a haditechnikai eszközök előállítását és szolgáltatást nyújtó szervezetek vonatkozásában." címmel az Egyesület elnöke *Dr. Kovács Géza Péter* tartott előadást.

Az elnök bemutatta a Magyar Hadiipari Egyesületet mint a magyarországi hadiipari gyártók, szolgáltatók, kereskedők *érdekképviseleti szervezetét, amelynek céljai:*

- foglalkoztatás megőrzése a hadiiparban;
- a hazai beszerzések során a magyar hadiipari beszállítói arány növelése;
- a hadiipar technikai színvonalának növelése, húzóhatás kifejítése az ipar egyéb területeire;
- privatizáció elősegítésére javaslatok kidolgozása;
- szakmai információáramlás elősegítése, szakmai képzés előmozdítása;
- a hadiipar helyzetének, fejlesztési lehetőségeinek felmérése;
- tanácsadói tevékenység ellátása;
- kapcsolatépítés külföldi hasonló szakmai szervezetekkel.

Az Egyesület az alábbi szerepet vállalta fel a magyar hadiipar NATO kompatibilitássá tétele érdekében:

- A magyar hadiipar átmenedzselésének elősegítése a Varsói Szerződésből a NATO-ba.
- Kapcsolatépítés a NATO tanácsadó szervével a NIAG-gal.²
- Közreműködés cselekvési terv összeállításában a NIAG részére az *alábbi témákban:*
  - a védelmi iparra vonatkozó NATO követelményrendszer (szabványok, műszaki követelmények stb.) megismerése;

---

2 NIAG = NATO Industrial Advisory Group (NATO Ipari Tanácsadó Csoport)

- a gyártókra és termékekre (szolgáltatásra) vonatkozó NATO követelményrendszer (minősítési rendszer) megismerése;
- a NATO projectek és az azokkal kapcsolatos gyakorlati tevékenység megismerése, a projectekbe való bekapcsolódás lehetőségeinek tisztázása.

A Dunai Repülőgépgyár Rt. minőségbiztosítási rendszere kiépítésében szerzett tapasztalatairól az Rt. vezérigazgatója adott tájékoztatót.

A minőségügyi tevékenységek és rendszerek főbb szakaszai:

Minőségellenőrzés   Minőség szabályozás   Minőségirányítás

A Dunai Repülőgépgyár Rt. (DR Rt.) a minőségbiztosítási rendszer bevezetésével a minőség szabályozási fázisba lépett át.

A rendszer bevezetésének előzményei:

- A DR Rt. az ipari javítótevékenységet jogfolytonosan végzi.
- a cég korábban a repülőipari tevékenység követelményeit kielégítő belső intézkedésekkel szabályozott rendszerben működött.

A minőségbiztosítási rendszer kiépítésének és működtetésének indokait *a következőkben látták:*

Külső szempontok

- vevői elvárás;
- bizalomkeltés a vevőben;
- külső image, goodwill;
- piaci megítélés.

Belső szempontok

- gazdaságosság;
- szabályozott folyamatok;
- rendszerszerű működés;
- egyértelmű felelősség;
- biztonságérzet;
- minőségtudat.

A program végrehajtásának átfutási idejére 12 hónapot terveztek, a tényleges időszükséglet 36 hónap volt.

A minőségbiztosítási rendszer kialakításának idősükségletét legnagyobb mértékben az eljárások és utasítások kidolgozása (30 hónap), a bevezetés felfüggesztése, szüneteltetése (6 hónap), továbbá a dokumentációk cégcsoporti szervezeteknek megfelelő átdolgozása (3 hónap) befolyásolta. Összesen 36 db eljárást és 24 db utasítást készítettek, illetve működtetnek. A szabvány követelményein túlmenően meg kívánták őrizni a repülőipari szabályozottság szintjét is. A tervezettnél több időt igényelt a dokumentumok zsűrizése, véglegesítése.

Több fázist érintő jelentős zavaró tényező volt a *honvédségi megrendelések időszakos hiánya*. A működési folyamatok átmeneti megszakítása növelte a bevezetés idősükségletét.

A Dunai Repülőgépgyár Rt. minőségbiztosítási rendszerének ISO 9001 szerinti tanúsítása 1996. decemberében sikeresen megtörtént. A felkészítő cég a CONSACT volt, a tanúsítást a TÜV Hannover KTI Kft. végezte.

A tanúsítás 3 évre szól és a tanúsító cég évenként felülvizsgálja a követelményeknek megfelelő működést. Céljuk tovább haladni a megkezdett úton, biztosítani a rendszer stabil működését és továbbfejlesztését.

"A közbeszerzési törvény hatálya alatt meghirdetett tenderek értékelésének tapasztalatai" című előadásban *Kopasz Jenő mk. ezredes*, a HM Beszerzési Hivatal vezérigazgatója a törvény által szabályozott eljárások gyakorlatáról adott tájékoztatót.

A fejlett európai országokhoz hasonlóan 1995. november 01-jei hatállyal hazánkban is életbe lépett az **1995. évi XL törvény** a közbeszerzésekről. Melynek célja az államháztartás kiadásainak ésszerűsítése, a közpénzek felhasználása átláthatóságának és széleskörű, nyilvános ellenőrizhetőségének megteremtése, a közbeszerzések során a verseny tisztaságának biztosítása.

Kezdetben a legnagyobb problémát az ajánlatok értékelésekor az jelentette, hogy az ajánlatról el kellett dönteni, hogy az megfelel-e a törvényi követelményeknek. Nem volt egyértelműen tisztázott az igazolások **formája, tartalma** és ezzel egyidőben az sem, hogy **honnan lehet megszerezni** a szükséges igazolásokat, azoknak milyen tartalmúnak kell lenniük.

A törvény hatálybalépésekor, különösen **a külföldi ajánlattevők esetében** okozott zavarokat az, hogy **honnan származó igazolásokat kell** az ajánlathoz csatolni. Logikusnak látszott az a magyarázat, hogy az állam - vagyis pontosabban a jogalkotó - abból indul ki, hogy olyan vállalkozás ne nyerhessen el állami megbízást, amelyik nem tett eleget a közterhek megfizetésének és erről a vállalkozás székhelyén kell meggyőződni.

Az, hogy Magyarországon több helyen nyilvántartott közterhek megfizetését egy intézmény igazolja, más országokban is előfordul, például az USA-ban, ahol ugyanaz a hivatal igazolja az adó és a TB járulék megfizetését. Nyugat-Európában viszont általában nem ismeretes ez az intézményrendszer.

Az elmúlt másfél év során bebizonyosodott, hogy a Hivatal által lebonyolított közbeszerzési eljárások, amelyek többségében külföldi ajánlattevők is szerepelnek, az értékeléséhez szükséges igazolások megléte és ezek megfelelősége nem egy evidenciaképpen kezelhető argumentum.

Mindezek ismeretében a Hivatal *már a pályázatok kiírásakor* számít ezekre a problémákra és megfelelő kifejezések alkalmazásával részben meg is tudja azokat előzni. Azért csak részben, mert nyilvánvalóan nem rendelkezik minden potenciális ajánlattevő országának összes adó-, TB és illeték rendszerével kapcsolatban elegendő információval. Ismeretek szerint ma Magyarországon nincs olyan szerv vagy szervezet, amely ilyen információ halmazzal, főleg rendszerezett formában rendelkezne.

A Kbt. előírja, hogy az ajánlatot az ajánlatkérő által **előírt formában** kell elkészíteni és benyújtani. Kérdésként merül fel, hogy *mennyire szigorú ez az előírás?* A probléma lényegét az okozza, hogy az ajánlattevők egy része a náluk kialakult, sokszor több tízéves tapasztalaton alapuló formát alkalmazza, amely gyakran eltér a törvényben meghatározottaktól.

A Hivatalnak elemi érdeke fűződik ahhoz, hogy az ajánlatok olyan egységes formában és szerkezettel készüljenek, amely az értékelés hatékonyságát jelentősen megnöveli. A Kbt. ugyanis nincs tekintettel arra, hogy az eljárásban hány ajánlattevő vesz részt, illetve hány és milyen bonyolultan értékelhető paramétert kell elemezni. Ezzel szemben egységesen maximum egyszer 30 nappal hosszabbítható 30 napos határidőt biztosít. Itt jelentkezik az a dilemma, hogy a tartalmilag előnyös, de formailag hibás ajánlatnak mi legyen a sorsa?

Az ajánlattételek tartalmi értékelésénél akkor jelentkeznek a legnagyobb problémák, amikor a dokumentáció nem tartalmaz elegendően részletes leírást, amely pontos és egyértelmű adatot és információt szolgáltat az ajánlattétel elkészítéséhez, annak értékeléséhez, ugyanakkor nem szűkíti a versenyt és ezzel nem okoz indokolatlan előnyt vagy hátrányt az egyes ajánlattevőknek.

Mindez különösen akkor okoz gondot, ha a Hivatal, mint ajánlatkérő szem előtt tartja a közbeszerzési törvény egyéb előírásait is, amely előírja, hogy nemzeti szabványra hivatkozással készítse el a dokumentációt, ennek hiányában pedig részletes indoklásra, részletes magyarázkodásra van kényszerítve.

Külön eljárást igényel, ha a Hivatal a pályázatokat valamelyik honvédségi vagy honvédelmi minisztériumi szervezeti egység megbízása alapján írja ki. Ebből az esetek nagy többségében az következik, hogy meg kell fogalmazni azt a műszaki követelményt, amellyel a megbízó többé-kevésbé határozott igénye vagy elképzelése megfelelő mértékben közelíti a törvény adta lehetőségeket.

A megfogalmazás után következik az ajánlatok értékelése.

Ha jó volt a kiírás és az ajánlattételek formai-tartalmi oldalról hibátlanak, akkor az értékelés a lényeges szempontok kiemelésével, súlyozásával zökkenőmentesen megtörténik. **Melyek a leggyakoribb problémák?**

- A beszerzés tárgyát egzakt módon sem a megbízó, (alkalmazó), sem az ajánlakérő, de még az ajánlattevő sem tudja leírni.

Kivétel nélkül ide tartoznak a szükség szerinti eszköz javítások, ahol a megbízó még nem tudja, hogy milyen állapotú lesz az eszköz amikor a

gyárba kerül, a gyár nem tud előre megfelelő részletességgel dokumentációt készíteni, feladatot tervezni, a Hivatalnak pedig ilyen körülmények között kell előkészíteni egy ilyen meghatározatlan tartalmú közbeszerzési eljárást.

- A szakmai értékelésben legilletékesebb megbízó nem képes eldönteni, hogy az általa általában minimálisként megjelölt követelmények túlteljesítése esetében mi legyen az eljárás mód.

Tipikus problémája az ár és minőség összhangja megteremtésének, a hasznos, illetve felesleges funkciók megkülönböztetésének, amelynek megoldása komoly értékelemzési és szakmai ismereteket igényel.

- A megbízó meg van győződve arról, hogy igényeit csak és kizárólag egy cég képes kielégíteni.

A nyíltabb megbízók ezt egyszerűen kimondják vagy akár le is írják, a kevésbé nyíltak indirekt megoldást alkalmaznak. Ezekben a situációkban a Hivatal nehéz helyzetben van, hiszen a személyi állomány nagyobb része kereskedelmi képzettségű, ezért nem lehet képes arra, hogy megítélje az előzmények szakmai hitelességét és objektivitását.

A fenti körülmények ellenére is egyre nagyobb biztonsággal kerül a Hivatal csak olyan üzleti partnerrel szerződéses kapcsolatba, amely jogilag tisztázott körülmények között folytatja tevékenységét, pénzügyi-, likviditási helyzete stabil és kiegyensúlyozott, műszakilag, gazdaságilag alkalmas a szerződéses kötelezettségek teljesítésére, ezáltal csökkentve a beszerzés kockázatát.

Az ajánlattevő számára a törvényi előírások betartása tisztességes és tiszta versenyfeltételeket biztosít, tehát érvényesül a *"győzzön a jobbik"* elv, valamint biztosítva van afelől, hogy nyertesként egy fizetőképes partnerrel köt szerződést.

Összességében:

A Hivatal első rendű feladatként kezelte a törvény megismerését, megértését, figyelemmel kísérte a Közbeszerzési Értesítőkön keresztül a más közbeszerző szervek eljárásait, nagy gondot fordított a jogorvoslati eljárások eredményeinek vizsgálatára és elemzésére, az így szerzett ta-

pasztlatokat külön tanulmányban foglalta össze és törekedett a munkájában hasznosítani.

Célja volt, hogy a megszerzett tapasztalatok alapján kidolgozza azokat a Hivatalra vonatkozó normatívákat és szabályozásokat, amelyek a közbeszerzési tevékenységeinket egységes rendszerbe, keretbe foglalják. *Ezt több vezérigazgatói intézkedés és parancs tartalmazza.*

A hivatal tevékenységét a civil kontroll folyamatosan felügyeli, tájékoztodik az eljárás szakszerűségéről és eredményéről.

"A szállítókkal szemben támasztott HM ágazati követelmények" címmel *a cikk szerzője* tartott előadást, amelyben **három témakörrel foglalkozott:**

- A Honvédelmi Minisztérium minőségpolitikája és a minőségpolitika megvalósításának jogi háttere;

- A Magyar Katonai Minőségügyi Rendszer elhelyezkedése a nemzeti és nemzetközi környezetben;

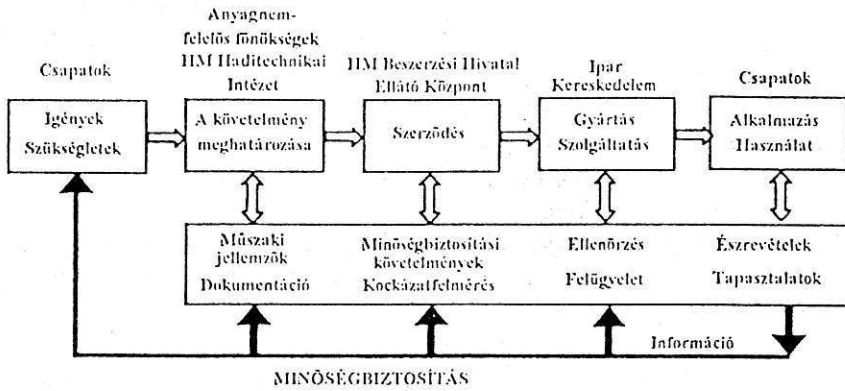
- A HM követelményei és elvárásai a szállítóival szemben.

Az ország hon- és rendvédelmi képessége jelentősen függ a technikai eszközök és szakanyagok minőségétől, ezért a minőségi követelmények kielégítését a szállítóktól történő beszerzés előtt biztosítani kell. A fejlesztéssel, a gyártással kapcsolatos költségek nagysága, az időbeni ellátás igénye megköveteli, hogy a feladatban kijelölt HM, MH szervezet kapja meg a legteljesebb betekintés jogát mind a fejlesztés folyamatába, mind a gyártási tevékenységekbe.

Az egyre komplexebb eszközök, rendszerek, összetett szolgáltatások megfelelése egyre kevésbé igazolható végátvételi ellenőrzések alapján, mivel a vizsgálatok nem elegendőek a megbízhatósági, környezetáltsági, stb. paraméterek minősítésére.

A hasznos funkciók meglétének megállapításában a hibák és veszélyforrások megelőzésében, azok észlelésében létfontosságú a hatékony minőségszabályozás. A költségek csökkentése érdekében ezt a tevékenységet már a csapatoktól származó igények elbírálásának időszakában meg kell kezdeni.

A katonai minőségügy egyrészt átfogja mindazokat a folyamatokat, amelyek a beszerzésre vonatkozó döntéstől az igény-kielégítésig működnek, másrészt rendszerben szabályozza a résztvevők feladatait és felelőségét.

A résztvevők közül az **alkalmazó főnöksége a felelőség**, hogy az igényeket a legnagyobb pontossággal és teljességgel határozza meg nemcsak a működési és szállítási követelményeket, hanem a készenlétre speciális igénybevételekre és az élettartam költségekre vonatkozó előírásokat is. Az alkalmazók (felhasználók) egyedülálló lehetőséggel rendelkeznek használat közben észlelni, értékelni a tényleges minőséget és ezáltal bezárni a visszacsatolási hurkot első kézből származó felhasználói adatok biztosításával.

A beszerzést végző szervezet felelősége – ide kapcsolódik a katonai minőgbiztosítás feladata is – a beszerzésre vonatkozó megbízás megfelelő műszaki követelményekre történő lefordítása, a szerződések előkészítése és megkötése, a szerződés teljesítésének ellenőrzése, a termék átvétele, a szükséges visszacsatolási információk továbbítása a szállítóhoz a felhasználói tapasztalatokról. **A szállító (gyártó, szolgáltató, kereskedő)** felelősége megtervezni, előállítani vagy szállítani a terméket, elvégezni a szolgáltatást a szerződéses követelményeknek megfelelően, beleértve annak alvállalkozói összetevőit is. A szállító köteles biztosítani a katonai megrendelő részére mindazokat a bizonyítékokat, amelyek szükséges és elegendő mértékben tartalmazzák a kockázat kezelésére tett intézkedéseket, a hibák javítására és megelőzésére, a helyesbítő tevékenység megtételére vonatkozó eljárásrendet, összességében a minőség szabályozásának bizonyítékait.

A katonai minőségbiztosítás lényege az a tevékenység, amely a szerződés követelményeinek megfogalmazásától a szerződés teljesítésének felügyeletére és megfelelési igazolására terjed ki.

A HM és MH vezetése a katonai minőségügy részét képező katonai minőségbiztosítás feladatait intézményrendszerén keresztül, hatósági jogkörök gyakorlásával teljesíti.

A felsorolt tevékenységek folytatásához hazánkban elegendő jogszabályi háttér áll rendelkezésre. Ezek közül kiemelt jelentőséggel bír a termékfelelősségről, a közbeszerzésről, környezetvédelemről szóló törvények, a minőségügyről kiadott **78/1994. Korm.számú** rendelet, továbbá mindazon a HM szintű rendelet és intézkedés, amely a haditechnikai eszközök és hadfelszerelési anyagok beszerzésének minőségbiztosítási követelményeivel és eljárásrendjével foglalkozik.

A hazai szabályozások jó ütemben közelítenek a nemzetközi elvárásokhoz és alapját képezik a NATO tagállamok által ratifikált STANAG 4107³ a "*Kormányzati (Katonai) minőségbiztosítás kölcsönös elfogadása*" Magyar Köztársaságra vonatkozó kiterjedésének. A STANAG 4108 életbe lépteti a Szövetséges Minőségbiztosítási Kiadványokat az ún. AQAP-kat,⁴ amelyek a kölcsönösen elfogadható feltételek alkalmazását rögzítik.

A SZÖVETSÉGES MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSI KIADVÁNYOK LISTÁJA

- AQAP-100**   Általános Irányelv a NATO Minőségbiztosítására.
- AQAP-110**   NATO Minőségbiztosítási Követelmények a tervezésre, fejlesztésre és gyártásra.

---

3 STANAG: Standartazion Agreement (Szabványosítási Megállapodás)

4 AQAP = Allied Quality Assurance Publikations

- AQAP-119** NATO Irányelv az AQAP-110,-120,-130-hoz.
- AQAP-120** NATO Minőségbiztosítási Követelmények a gyártásra.
- AQAP-130** NATO Minőségbiztosítási Követelmények az ellenőrzésre.
- AQAP-131** NATO Minőségbiztosítási Követelmények a végellenőrzésre.
- AQAP-150** NATO Minőségbiztosítási Követelmények a szoftverfejlesztésre.
- AQAP-159** NATO Irányelv az AQAP-150-hez.
- AQAP-170** NATO Irányelv egy Kormányzati Minőségbiztosítási programhoz.

Az AQAP sorozat a szállítók minőség szabályozási rendszerére vonatkozó követelményeket tartalmazza, így ezek adaptációja, illetve nemzetközi kooperációs ügyletekben való alkalmazása elkerülhetetlen. E célból vagyunk érdekeltek és veszünk részt a NATO AC/250 Főcsoportjának⁵ és csoportjainak munkájában.

Mindezekből látható, hogy a katonai minőségügy kapcsolódik mind a nemzeti, mind a nemzetközi minőségügyhöz.

Hazai vonatkozásban elsősorban, a reálfolyamatokhoz kapcsolódó **Katonai Szállítói Rendszer** kialakítása és működtetése a napi feladat. Ez azt jelenti, hogy az MH szállítóival szemben támasztott követelményeket mind szélesebb körben kell ismertetni, továbbá meghatározni a minősítési folyamatnak, a minősítés eredményét igazoló tanúsítás kiadásának eljárás rendjét.

---

5 NATO AC/250 Főcsoport: Tagországok Nemzeti Minőségbiztosítási Igazgatók Bizottsága

Amikor ezek a szabályozók összeállításra kerültek, figyelembe kellett venni:

- A Magyar Köztársaság jogrendjét, ezen belül különösen a beszerzési tevékenység egyes szakaszaira vonatkozó jogszabályokat;

- A HM és az MH szállítókkal szemben megfogalmazott speciális kívánságait, elvárásait;

- A honvédelmi törvény és a végrehajtására kiadott kormányrendeletben a honvédelmi miniszternek biztosított minőségügyi hatósági jogkör gyakorlásából fakadó lehetőségeket és kötelezettségeket;

- A HM és az MH minőségügyi intézményrendszerét;

- A tanulmányozott ipari beszállítói és katonai szállítói rendszerek tapasztalatait;

- A hatóságilag kijelölt és az akkreditált vizsgáló, ellenőrző és tanúsító intézmények rendszerét működésük és eljárásaik rendjét;

- A termékek vizsgálati eredményeinek, megfelelőség tanúsítványainak, valamint a szállítók alkalmasságának, a minőségbiztosítási rendszerük felelősége tanúsítványainak nemzeti és nemzetközi kölcsönös elismerés és elismertetés feltételeit, lehetőségét.

A szállítóval szemben támasztott követelmények arra irányulnak, hogy az ajánlattevő meggyőzően tudja igazolni:

- jogi azonosíthatóságát;

- pénzügyi, gazdasági alkalmasságát;

- műszaki;

- minőségügyi;

- sajátos katonai követelmények kielégítésére való alkalmasságát, képességét, illetve megfelelőségét.

Az öt követelménycsoport mindegyikéhez jogszabályok és szabványok rendelkeznek, melyek a törvényes követelménytámasztás alapjául szolgálnak és garantálják az egyes követelmények korrekt megfogalmazását.

Előnye bizonyítható: a közbeszerzési értékhatár alatti ügyek esetére is rendelkezik az adott szállító egy minősítő vizsgálat eredményével, ami számára egy HM, MH viszonylatú szerződés esetén előnyös lehet; a közbeszerzési értékhatár feletti esetekben a minősítéssel rendelkező szállító a HM, MH felé ajánlattevőként fellépve egyértelműen tudja a közbeszerzési törvény által megkívánt alkalmasságát igazolni.

A jogi azonosíthatóság követelménye első helyen kiemelt fontosságú szempont, mivel nem engedhető meg az, hogy az általában szűk határidejű, kötött és korlátozott fedezeti feltételekkel jellemzett beszerzési szándékaink fantom cégekkel való felesleges és eredménytelen tárgyalásokon, netán szerződés-előkészítéseken veszítsenek értékes időt, bukjának el.

Ide tartozik:

- Cégbírósi bejegyzés, a hatályos szabályozásnak megfelelően meghatározott tevékenységi körrel;
- Az általunk igényelt termék vagy szolgáltatás nyújtását biztosító, engedélyezett tevékenységi kör megléte;
- Létező telephely, cégvezetés, szervezet, kommunikációs lehetőség.

A pénzügyi, gazdasági alkalmasságot a pénzügyi, számviteli törvény, a mindenkori adójogszabályok, a közbeszerzési törvény e tárgyú előírásai, a csődről és felszámolásról szóló törvények előírásai alapján vizsgáljuk, *aminek alapjai:*

- a szállító pénzügyi helyzetét, hitelképességét igazoló pénzügyi igazolások, elemzések;
- a mérleg, mérlegkivonat, üzleti terv;
- köztartozás mentesség.

A műszaki követelmények csoportjában két szempontrendszer érvényesül:

- Vannak különböző szintű jogszabályokban meghatározott tevékenységek, melyek csak kijelölt hatósági intézmények minősítő, tanúsító okirata, engedélye birtokában lehetségesek.

- A műszaki követelmények termékfüggők, ami következik a termékek sokféleségéből; más műszaki feltétel meglétét igényli a harckocsi javítása és más a ruházati alapanyag gyártása.

A műszaki követelmények körében kiemelt jelentőséget tulajdonítunk a mérésügyi feltételeknek, műszerezettségnek, az eszközök hiteles, kalibrált, konfirmált állapotának. A vonatkozó követelmények alapja a mérésügyi törvény, a vonatkozó kormányrendeletek, szabványok.

A minőségügyi követelmények részben jogszabályi, részben szabványkövetelmény alapúak. A műszaki követelményeknél már említett-hoz hasonlóan, jogszabályok és szabványok meghatározott gyártási tevékenységhez előírják kiépített, működő, tanúsított minőségbiztosítási rendszer meglétét. Ezekben az esetekben egyértelmű ennek megkövetelése.

Minden más esetben a termék bonyolultsága, veszélyessége, a felhasználó, a hadsereg szempontjai szerint értelmezett kritikussága figyelembevételével *követeljük meg*:

- a gyártó a termék jellegének megfelelő kiépített, dokumentált, működő minőségbiztosítási rendszerrel rendelkezzen;

- a gyártó nemzeti szabványban, nemzeti katonai szabványban meghatározott, működő, dokumentált, hatósági vagy akkreditált szervezet által tanúsított, ISO 9000 minőségbiztosítási szabványcsalád megfelelő tagja szerinti rendszert tartson fenn.

A speciális katonai kiegészítő követelmények körében az állami, szolgálati, üzleti titok megtartása, megőrzése tárgyában, a vagyonvédelem tárgyában, a minősített időszakokra vonatkozó gazdasági feladatok, meghagyások tárgyában kiadott jogszabályi feltételek képezik a követelmények alapját.

A minősítő eljárás megállapításától függően, a jelentkező az alkalmasságát, képességét vagy megfelelőségét tanúsító okiratot kap. A megfelelőnek bizonyult szállítónak adott tanúsítvány jelentősen növeli a cég image-t, piaci értéke pedig összemérhető a különböző, forgalomban lévő alkalmassági és minőségbiztosítási rendszertanúsítványokkal.

MINŐSÉGÜGYI KÖZLEMÉNYEK

*Szűcs Barna, Pálos Emil*¹

A HM Elektronikai Igazgatóság Rt. részére első alkalommal került sor olyan dokumentum átadására, amely egy HM alapítású részvénytársaság tevékenységeire vonatkozó képességét és alkalmasságát tanúsítja.

Előzmények:

A fejlett Európához való közeledés, illetve a NATO csatlakozáshoz való felkészülés időszakában tanúi lehetünk azoknak a dinamikus változásoknak, amelyek *egyrészt a nemzeti minőségügy jogi szabályozásában, másrészt a piacgazdaság versenyszférájában történik.*

Az elmúlt években hatályba lépett törvények, kormány és miniszteri rendeletek, intézkedések sora szabályozza közvetve vagy közvetlenül a társadalom minőségügyi területeit.

Ennek a szabályozó rendszernek keretében kapott a HM is konkrét feladatokat, felhatalmazásokat a Kormány 78/1994. sz. rendeletében.

A rendeletben megfogalmazott elvek találkoztak a HM minőségpolitikájával, amely deklarálja, hogy honvédelmi képességeink nagyrésztben függenek a technikai eszközeink, felszerelésünk minőségétől, következésképpen ezeknek a minőségét a beszállítás előtt biztosítani kell.

Ez gyakorlatban azt jelenti, hogy a HM és az MH vezetése felelősséggel tartozik a honvédség működésének technikai és anyagi biztosításáért, az eszközt üzemeltető, a terméket alkalmazó állomány védelméért, piacgazdasági viszonyok között a költségvetési előirányzatok törvényes és hatékony felhasználásáért. Ezen kötelezettségeit hatósági jogkörök gyakorlásával, intézményrendszerén keresztül teljesíti, amelyek

---

1 Dr. Szűcs Barna mk.ezredes HM Beszerzési Hivatal minőségbiztosítási igazgató, Pálos Emil mk.alezredes HM Beszerzési Hivatal Minőségbiztosítási Igazgatóság Rendszertanúsítási osztály-vezető

közé tartozik a Katonai Minőségügyi Rendszer. *A Rendszer elsődleges feladata, hogy:*

- a lehető legkedvezőbb pénzügyi kondíciók mellett;
- a lehető legbiztonságosabb szállítási feltételekkel;
- a technikai fejlesztés, a fenntartás számára a szükséges minőségkövetelményeket a legteljesebb mértékben kielégítő eszköz, anyag, szolgáltatás beszerzése történjen.

A HM elvárásai ugyanakkor találkoztak a gyártók és a szolgáltatók érdekeivel is, akik egyre sürgetőbb igénnyel jelentkeztek olyan tanúsítvány megszerzésére, *amely feltételét képezi:*

- a piaci pozíciók erősítéséhez;
- a közbeszerzési eljárásban való részvételhez;
- a minősített ajánlattevők jegyzékére való felkerüléshez;
- export szerződések megkötéséhez.

Az igények kielégítésénél kiemelt figyelmet kell fordítanunk szűkebb érdekeltségeinkre.

A MH rendszerében álló különböző anyagi és technikai eszközök gyártását, legmagasabb szintű karbantartási, javítási kiszolgáltatását, a HM kezelésű erdőterületek fenntartását **HM alapítású részvénytársaságok formájában működő gazdasági társaságok** végzik. A tevékenységük meghatározó hányadát kitevő katonai követelmények szerinti tevékenység mellett szabad kapacitásaikat a piaci lehetőségek függvényében hasznosítják. A piaci versenyben előnyös megítélést jelent, ha a piaci szereplő a képességét, alkalmasságát, megfelelőségét egy **minősítő vizsgálat eredményeképpen kapott okmánnyal** tudja igazolni.

A 78/1994. sz. Kormányrendelet a honvédelmi miniszter számára **hatósági jogkör gyakorlását** rendeli el a minőség tanúsításáról és az akkreditálásról szóló jogszabályokkal összhangban a honvédelmi tevékenység körében. A hivatkozott rendelet értelmében honvédelmi miniszter meghatározta a MH minőségügyi intézményrendszerére és annak működésére vonatkozó követelményeket. A fentiekből eredő jogosultság alapján

a 7/1997. sz. Intézkedésben a minőségrendszerek megfelelés tanúsítására katonai minőségügyi hatóságként a **HM Beszerzési Hivatalt** és a **HM Haditechnikai Intézetet** jelölte ki a HM gazdasági ügyeket felügyelő helyettes államtitkár.

A HM Beszerzési Hivatal a vonatkozó kötelező alkalmazású katonai szabványok követelményei alapján elvégezte az **Elektronikai Igazgatóság Rt.** minősítő vizsgálatát és meghatározott illetékességi területeken tanúsítja képességét, alkalmasságát és működő minőség szabályozását. A vizsgálat a polgári szférához hasonló eljárás szerint került végrehajtásra. Átvizsgálásra kerültek a szervezet működését szabályozó dokumentumok, amelyek úgy formailag mint tartalmilag megfelelnek a vonatkozó előírásoknak. A dokumentumok vizsgálata után került végrehajtásra a *helyszíni szemle*, amely során a HM Elektronikai Igazgatóság Rt. minden részlege vizsgálatra került. A helyszíni vizsgálat *bebizonyította, hogy a szervezet a vonatkozó szabályozásokat, előírásokat betartja, a saját minőségbiztosítási rendszerén keresztül ellenőrzi*. A vizsgálatok teljes mértékben igazolták, hogy a szervezet felkészültsége megfelel a részére meghatározott követelményeknek, így az erről szóló tanúsítvány a részére kiadható.

Az átadási ünnepségen megjelent *Dr. Janza Károly helyettes államtitkár* beszédében hangsúlyozta, hogy a további HM érdekeltsgű részvénytársaságok hasonló felülvizsgálata a közeljövőben végrehajtásra kerül.

A HM Elektronikai Igazgatóság Rt-nél és a többi részvénytársaságnál ez csak az első lépés. Legyen célja mindenkinek a következő fokozat elérése. A kereteket ehhez a HM Beszerzési Hivatal által kidolgozott követelmények (a nemzetközi és katonai szabványok, ISO 9000, NATO előírások a minőségbiztosítási rendszerekre, AQAP és STANAG dokumentumok) adják. Tudjuk, hogy nemzetközileg elfogadott szervezetek részéről kiadott tanúsítvány megszerzésére, a rendszer kialakításával és működésével együtt 3-5 millió Ft ráfordítás mellett általában 1-1,5 év szükséges.

Az átmeneti időszakban a HM Rt-k piaci helyzetének javítását, pozícióba helyezését, felkészülésük meggyorsítását költségkímélő módon segítette ez a mostani eljárás. A felülvizsgálatra vonatkozó 7/1997. sz. intézkedés végrehajtásában a HM Elektronikai Igazgatóság Rt. veze-

tői és munkatársai jó partnerek voltak, bizonyították képességeiket és az elvárásnak megfelelő eredményt érték el.

Led Assessor tanfolyam

A **HM Beszerzési Hivatal** 1997. április 21-25. között egyhetes, minőségügyi szakképzést szervezett a Hivatal székhelyén. A **képzés célja volt:** minőségügyi felülvizsgáló ismeretek oktatása a Hivatal Minősegbiztosítási Igazgatósága, egyes szolgálatfőnökségek és HM alapítású részvénytársaságok állományából kijelölt személyek számára.

A **tanfolyam hivatalos megnevezése:** Lead Assessor / Auditor Course, azaz **Vezető Felülvizsgáló Tanfolyam.**

A kiképzett szakemberek feladatairól, az oktatott ismeretek szükségességéről akkor kapunk megfelelő képet, ha áttekintjük a minőségrendszerek működtetésével kapcsolatos követelményeket, szakember szükségletet.

Ismeretes, hogy a fejlett piacgazdaságban a **termékek minőségének** nagy jelentősége van. A termék minősége meghatározó a gyártó, a forgalmazó piaci sikeressége szempontjából. Az egyenletes, állandóan megfelelő, a követelményeket kielégítő minőséget **kétféle módon lehet elérni:** *egyik mód* szerint minden egyes legyártott termék teljeskörű vizsgálatra, ellenőrzésre kerül. A forgalomba csak a megfelelőnek bizonyult egyedek juthatnak. Ez a módszer igen költséges, nagy mennyiségű eszközt köt le, nagy az élőmunka igénye. A minden darabra kiterjedő ellenőrzés ellenére sem biztosított a maradéktalan megfelelés. A felsorolt hátrányok miatt ez a típusú tevékenység egyre kisebb jelentőséggel bír, csak egyes különleges termékek esetében alkalmazott.

A másik mód a korszerűnek nevezett minősegbiztosítási gyakorlat. A szállító a minőségirányítási feladatok megvalósítása érdekében *minőségügyi rendszert* alakít ki. A minőségügyi rendszer hivatott biztosítani és bizonyítani a szállító minőségképességét a piacon megjelenő vevők irányába és a rendszer szabályainál, minőségügyi eljárásainál fogva *biztosítani a kívánt minőség egyenletes megvalósítását* a termék-előállítás folyamatában.

A minőségügyi rendszerek több évtizedes fejlődés után jutottak el oda, hogy szabványba lehetett foglalni a rendszer elemeit, felépítését, illetékességi területeit. Ezek a szabványok a sokat emlegetett ISO 9000 minőségbiztosítási szabványsorozat tagjai. *A sorozat három eleme*, az ISO 9001, az ISO 9002, az ISO 9003 úgynevezett modell szabványok, melyek alapján minőségrendszerek alakíthatók ki. A szabványos minőségrendszer a szállító számára további piaci előnyt jelent, ha azt független tanúsító szervezettel tanúsíttatja és megszerzi az ISO 9001, 9002 vagy 9003 rendszer működtetését igazoló rendszer tanúsítványt.

A minőségrendszer szabványok szigorú követelményeket szabnak a rendszert fenntartó szállítóval szemben. Nem elegendő a rendszert egyszer létrehozni, azt rendszeresen karban kell tartani, a rendszer elemeit külön-külön és a rendszer egészét minőségügyi felülvizsgálatnak, illetve átvizsgálásnak kell alávetni, a feltárt hibákat, hiányosságokat megszüntetni, kijavítani. A szabványos minőségrendszereken belül végzett felülvizsgálatokat belső minőségügyi felülvizsgálatnak, minőségauditnak, idegen szóval **quality audit**nak nevezik.

Az auditok végrehajtására megfelelően kiképzett minőségügyi szakembereket, az úgynevezet *auditorokat* kell igénybe venni. Az auditor a minőségrendszer szabványok, a minőségbiztosítási gyakorlat és a felülvizsgálati tevékenység megfelelő ismereteinek birtokában végezheti a rendszer elemeinek időszakos felülvizsgálatait. A minőségrendszeren belüli felülvizsgálatok idegen neve **intern audit**.

Az auditot legalább *két fős auditor csoport* hajtja végre. A minőségrendszer eleminek bonyolultságától függően, az auditor csoport létszáma változhat. Az auditor csoport vezetője a vezető auditor, idegen kifejezéssel a **lead auditor**.

A minőségrendszer szabványok a szállító számára előírják, hogy a gyártás érdekében beszerzésre kerülő áruk szállítóival szemben állítson fel követelményrendszert - ezek a beszállítói követelmények - melyek azonosak lehetnek a szabványos rendszermodell követelményekkel is, de tetszőlegesen el is térhetnek azoktól. A beszállítói követelményeknek való megfelelés felülvizsgálata szintén audit jellegű tevékenység, amit a szállító auditor végzettségű minőségügyi szakemberei végeznek. A beszállító auditja külső auditnak minősül, idegen kifejezéssel **extern audit**. *Az auditot itt is a vezető auditor, a lead auditor irányítja.*

A már említett minőségrendszer tanúsítványt független tanúsító szervezetek adják ki a tanúsítási audit lefolytatása után, annak eredménye függvényében. A tanúsítási audit vezetője is lead auditor.

A különböző típusú tanúsító szervezetek az alkalmasságukat megállapító akkreditálási eljárás után kezdhetik meg működésüket. A különböző akkreditálási rendszerekben alkalmazott akkreditálási eljárásban vizsgálatra és minősítésre kerül a tanúsító szervezet teljes egésze, a személyzet, a kidolgozott eljárásrendek. A minősítés idegen szóval **assessment**, a minősítést végző személy az *essor*. A minősítő eljárást az audithoz hasonlóan legalább két főből álló csoport végzi, a csoport vezetője a vezető minősítő, idegen kifejezéssel a **lead assessor**.

Az utóbbi időben a különböző együttműködő nemzetközi szakmai szervezetek közelítették egymáshoz a követelményrendszereiket és az auditor-assessor szétválasztás eddig alkalmazott gyakorlatát fokozatosan megszüntetik. Néhány éves átmeneti időszakban az **assessor/auditor** megnevezés együttes alkalmazása is elfogadott.

A szakmai áttekintés után érthető, hogy milyen céllal történt a HM Beszerzési Hivatal által szervezett szakember képzés. A kiképzett állomány alkalmas arra, hogy a saját szervezete által létrehozott minőségrendszer belső auditjait végezze, végrehajtsa a szállítók, beszállítók minőségrendszerének külső auditját; a HM BH állományából kiképzettek felhasználják ismereteiket a katonai minőségügyi hatósági jogkör gyakorlása során végzett minőségrendszer megfelelés tanúsítási tevékenység, valamint a közbeszerzési eljárások ajánlattevőinek műszaki-minőségügyi alkalmasság vizsgálata során.

A képzésben résztvevő hallgatói csoport összetétele reprezentálja a katonai minőségügyi rendszer intézményeinek és az állandó katonai szállítók tevékenységét és kapcsolatát. A képzés végrehajtására a Beszerzési Hivatal a **SZENZOR P-E Gazdaságmérnöki Kft**-vel kötött oktatási szerződést. A választást az indokolta, hogy ez a szervezet rendelkezik olyan oktatási és vizsgáztatási liszensz joggal, aminek alapján a sikeresen vizsgázott személyek **nemzetközileg bejegyzett vizsgabizonyítvány birtokosai** lesznek.

A képzési és vizsga követelményrendszer kidolgozója, a nyilvántartás vezetője egy angliai székhelyű, nemzetközi szakmai elismertségű szer-

vezet, az **IQA - Institut of Quality Assurance - Minőségbiztosítási Intézet**. Az IQA vezeti az assessor/auditor tanfolyamok nyilvántartását; a HM BH szervezésében tartott tanfolyamot is regisztrálta az IQA. A sikeresen vizsgázottak személyi nyilvántartási rendszerbe kerülnek, ez a nyilvántartás az **International Register of Certified Auditors - IRCA -**, a **Minősített Felülvizsgálók Nemzetközi Nyilvántartása**.

A végrehajtott tanfolyam kielégíti az **IRCA Irányító Tanácsa** által az egyéni minőségfelülvizsgálókra meghatározott bejegyzési követelményeket.

Az önálló audit vezetéshez több lépcsőn át vezet az út. Az első lépés a kiképző tanfolyam sikeres vizsgával történő elvégzése. A sikeres vizsgát tett auditor a képzést követően különböző auditor csoportokban mint résztvevő tevékenykedik, aminek során kellő tapasztalatot és gyakorlatot szerez. Az auditokban végzett munkáért pontokat kap, mely pontok az iskolai végzettségéből, a sikeres tanfolyami vizsgából származó pontokhoz adódva, meghatározott érték elérésekor jogosulttá teszik audit önálló vezetésére, a regisztrált **lead assessor/auditor** cím használatára.

A tanfolyam hallgatói voltak:

HM és MH szervezetek állományából

dr. Szűcs Barna
Daróczi Nándor
Gönye Péter
Koslik Károly
Lakatos Lászlóné
Magyar Gyula
Mikula László
Pálos Emil
Reizinger Zoltán
Solténszky László
Sriffert Ferenc
Szendrői Szabolcs
Vasvári Sándor

HM Rt-k állományából

Dr. Bárány Gyula
Kurucz István
Szabó Csaba
Szilágyi László
Toóth Elemér
Vinczéné Szabó Anna
Vitéz Tünde

A résztvevők szorgalma, sikeres vizsgája biztosíték arra, hogy hamarosan vezetőként hajtják végre audit megbízásaikat.

Sorszám: 001 /1997

TANÚSÍTVÁNY

A Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal,
a HM gazdasági ügyeket felügyelő helyettes államtitkár 7/1997 sz.
intézkedésével meghatározott katonai minőségügyi hatósági jogkörében
tanúsítja:

a HM Elektronikai Igazgatóság Rt.

(Budapest. II. Hidász u. 2/b)

a katonai és polgári rendeltetésű

- * elektronikai felderítő, zavaró eszközök és rendszerek;
- * navigációs eszközök és rendszerek;
- * informatikai és információvédelmi eszközök, rendszerek;
- * információkezelési és biztonságtechnikai eszközök és rendszerek

fejlesztése, tervezése, kivitelezése, ellenőrzése, rendszerintegrálása
illetékességi területeken

a honvédelmi miniszter 9/1996 sz. rendeletével kötelező alkalmazásra elrendelt
MSZ K 065; 066; 067; 068; 069; 070; 071; 072 jelzetű katonai, nemzeti
szabványokban valamint a 00543/1981 számú HM-ÍpM Együttes Utasításban
meghatározott követelmények teljesítésére;

továbbá a

- * logisztikai támogató tevékenység tervezése, szervezése, biztosítása
illetékességi területeken

a NATO normatív dokumentumokban a fogadó állam számára
meghatározott követelmények teljesítésére

képes és alkalmas.

A minősített szervezet az illetékességi területeken hatályos minőségszabályzatokat
tart fenn és azokat képzett személyzet érvényesíti.

Jelen tanúsítvány a 150/21/1996 HM BH nytsz. Zárójelentéssel együtt a kiadást
követő egy évig érvényes. Ismételt felülvizsgálattal a tanúsítvány érvényessége
két alkalommal hosszabbítható.

Budapest, 1997. április 11 - n.

Dr. Szűcs Barna mérnök ezredes
HM Beszerzési Hivatal
minőségbiztosítási igazgató

Kopasz Jenő mérnök ezredes
HM Beszerzési Hivatal
vezérigazgató

SZAKÁGI BIZTOSÍTÁS

NEMZETKÖZI KÖZLEKEDÉSI EGYZEMÉNYEK, MEGÁLLAPODÁSOK ÉS A HAZAI FELSŐ SZINTŰ SZABÁLYOZÁSOK HATÁSA A KATONAI MOZGÁSOKRA (KÖZLEKEDÉSRE)

Németh István, Németh Ernő¹

Az Európai Unió és a NATO tagság elérése érdekében végzett - és jelenleg is folyó - felkészítő munkánk, az ENSZ, az IFOR/SFOR és más nemzetközi katonai mozgások (csapat és anyagszállítások) gyakorlati tapasztalataiból általános érvényű következtetésként kell levonnunk, hogy a mozgások (a közlekedés) szigorú törvényi előírások szerint valósulnak meg.

Az általunk elkészített anyag elsősorban a közlekedési szakállomány részére biztosít eligazodást a bonyolultabb hazai (belföldi) és a nemzetközi szállítások szervezéséhez, másodsorban hozzájárulhat a parancsnokok és a törzstisztek szemléletének pozitív irányú alakításához.

I. A közlekedés nemzetközi és hazai jogi szabályozásának alakulása 1990-től.

A teljesség igénye nélkül a katonai közlekedést érintő **főbb sajátosságok:**

a.) Nemzetközi Egyezmények

1990-től megszűntek az Európai Gazdasági Közösség (EGK) és a KGST eltérő szabványi és árútovábbítási szabályai. A politikai és gazdasági rendszerváltozás, hazánk függetlenné válásával megnyílt a lehetőség egy sor - a nemzetközi közlekedést egységesen szabályozó - egyezmény-

---

1 Németh István alezredes, MH Közlekedési Szolgálatfőnökség kiemelt tervező főtitzt (KSZF. helyettes), Dr. Németh Ernő alezredes, a hadtudomány kandidátusa, címzetes főiskolai tanár, MH KSZF-ség kiemelt szállító főtitzt

hez való csatlakozáshoz, illetve a jogharmonizáció keretében a hazai szabályokba való beépítéshez vagy újak alkotásához.

A nemzetközi egyezmények vonatkozásában **egyik lényeges elem**, hogy ha nincs kizárólagosan katonai szabályozás, akkor a katonai mozgásokat az általános érvényű nemzetközi egyezmények szerint kell végezni. **Másik lényeges elem**, hogy a nemzetközi egyezmények egyes országokon belüli gyakorlati érvényesítése az adott országok belső jogrendje szerint történik, amelyek tartalmazhatnak szigorításokat (pl. előzetes bejelentés, tranzit engedélyezés, kötelező őrzés-védelem stb.).

A legfontosabb, Európa legtöbb országa által **ratifikált nemzetközi egyezmények**:

- Az Egységes Árutovábbítási Eljárásról szóló Egyezmény (EK-EFTA);
- Nemzetközi Vasúti Fuvarozási Egyezmény (COTIF);
- Nemzetközi Közúti Árufuvarozási Egyezmény;
- Nemzetközi Belvízi Szállítási Egyezmény;
- Nemzetközi Polgári Repülésről szóló (Chicagó-i) Egyezmény;
- Tengeri Szállítási Egyezmény (SOLAS);
- Egyezmény a Külföldi Csapatok Jogállásáról a Fogadó Ország Területén (SOFA Egyezmény);
- a Közlekedési Hálózat és infrastruktúra nemzetközi műszaki paramétereit, minősítését, besorolását (pl. autósínpad, I.oszt. kikötő, ICAO repülőterek stb.);
- Vámunió és Vámegegyezmények (Gyűjtőfogalom);
- Seengen-i Egyezmény;
- Nemzetközi Veszélyes Áruszállítási Egyezmények;
- Közúti szállításról szóló Európai Megállapodás (ADR);
- Vasúti fuvarozásról szóló Európai Szabályzat (RID);
- Belvízi szállításról szóló szabályzat (ADN);
- Légi szállítás (A Chicagó-i Egyezmény 18. függ.: CAOTI);

- Tengeri Szállítás (SOLAS Egyezmény VII. fejezet INDG KÓDEX);
- CFE Egyezmény.

A Nemzetközi Egyezmények körébe soroljuk továbbá a **kétoldalú közlekedési Egyezményeket**, amelyek az első részben felsoroltak gyakorlati megvalósításának rendjét, a nemzeti felelőségeket, jog és hatásköröket is szabályozzák, illetve tartalmazhatják a könnyítéseket vagy szigorításokat.

Ezek közül a legfontosabbak:

- Vasúti Egyezmény;
- Közúti Egyezmény;
- Vízi Közlekedési és szállítási Egyezmény;
- Repülési, légiközlekedési és szállítási Egyezmény;
- az Energia használati és szállítási rendszerekkel kapcsolatos egyezmények (pl. csővezeték);
- a Transzit közlekedési hálózatok fejlesztése és szerkezeti korrekciója (pl. határmenti csatlakozások, határfolyókon hídépítés stb.);
- a nyitott gazdaság és társadalomnak megfelelő határátkelő helyek fenntartása (pl. határátkelőhelyek nyitása, fejlesztése);
- az Európai Unió műszaki előírásainak megkövetelése a közlekedésben és a járműpark korszerűsítésben (pl. autóbusz ABS rendszer, veszélyes áruszáll. eszköz GPS követő rendszer beépítéssel stb.);
- Kombinált Szállítás (vasút, vízi, közút - RO-RO; RO-LA).

A Nemzetközi Egyezmények speciális fajtáját a **katonai egyezmények képezik**. Általánosítható sajátosság, hogy Katonai Egyezmények (ezen belül a közlekedési egyezmények kizárólagosan) megkötését egy sor politikai és gazdasági egyezmény megkötése előzi meg, ami csak a parlament illetve a kormány hozzájárulásával, illetve HM felhatalmazás alapján történhet (pl. szakmai).

Főbb katonai Egyezmények:

- A HM által aláírt kétoldalú általános katonai együttműködésre vonatkozó egyezmények (ezek zömében utalás található a katonai mozgásokkal kapcsolatos együttműködésekre);

- Nyitott égbolt és légtérhasználati egyezmények;

- A SOFA Egyezmény alapján megkötött (konkrét nemzetre és feladatra) egyedi egyezmények;

- Ebbe a körbe soroljuk a Katonai Közúti és Vasúti Szállítások megszervezését és végrehajtást szabályozó Kormány megállapodásokat is. Jelenleg tíz országgal folynak az egyeztető tárgyalások (Ukrajna, Szlovákia, Ausztria, Szlovénia, Horvát Közt., Jugoszlávia, Románia, Cseh.Közt., Lengyelország, Olaszország);

- a Partnerség a békéért (PfP) feladatkörrel kapcsolatos egyezmények.

b.) Hazai (belföldi) törvények és szabályozások

Napjaink sajátosságát tükrözi a közlekedés jogi szabályozása terén is, a jogszabály dereguláció, a belső jogi és nemzetközi jogharmonizációra való törekvés, valamint az új jogszabályok végrehajtási (gazdasági-, human-, ellenőrzési stb.) feltételrendszerei megteremtése.

A hazai törvénykezés leglényegesebb elemi közé sorolhatóak:

- KRESZ nemzetközi szinten tartása;

- a vasúti törvény;

- a közlekedési struktúra átalakítását meghatározó és biztosító törvények (állami, közösségi, társas és egyéni tulajdonviszonyok kialakulása);

- a piacgazdasági és versenyhelyzetet szabályozók;

- a közlekedés specifikációját képező területek kormányzati és tárca szintű szabályozása (negatív példaként említem pl. a fegyveres erők autópálya használata egységes rendje);

- túlsúlyos, túlméretes eszközök közlekedtetése;
- állami tulajdonú, illetve állami feladatként előírt feladatok realizálása, stb.
- Honvédelmi tvr. és annak kormány és tárcaszintű végrehajtási utasításai, rendeletei.

c.) A katonai közlekedés szabályozottsága

A jelenlegi helyzet ellentmondásos, egyidejűleg jelen van a szabályozottság, az elmaradás és a végrehajtás feltételrendszerei ellentmondásai.

Jól szabályozott illetve a változások korrigálásával elfogadható:

- az MH béke közúti szállításaira és Budapest helyőrségi szállítások szabályozására kiadott 12. és 16/1992. sz. ATFCFSF intézkedés;
- Vasúti szállítások szervezése és végrehajtása Közl/107 (mintegy 10 éves);
- Közutak, közútnak minősülő földutak igénybevétele és fenntartása (1992. HVKF és annak pontosított MH KSZF-ségi végrehajtási utasítása);
- Az emelőgépek, emelőszerkezetek, a rakodás gépesítés eszközrendszere (1992.);
- diszpécser szolgálati utasítás;
- szállítmánykísérő őrségek vezénylése és szolgálatellátásának rendje.

Újraszabályozást igénylő legfontosabb területek:

- Szállítmánykísérő őrségek jogállása;
- Rakományok rögzítése (közúti, vasúti, vízi és légi) szállítóeszközökön Ell. (illetve) NATO szabvány alapján;
- Katonai és polgári közúti szállító eszközökkel történő szállítások szabályozása (B, M);

- Nemzetközi szállítások (saját és más nemzetiségű katonai erők és anyagok) szervezése és irányítása;
- Forgalmiszervezés és irányítás rendje (ku.kom. tevékenység);
- Túlsúlyos és méreten felüli eszközök közlekedtetése;
- A közlekedési infrastruktúra (hadiutak, gyak.terek, iparvágányok, rakodók, kikötő, konténerterminál, bázis és szállító repülőtér stb.) üzemeltetése és fenntartása;
- Veszélyes Áruk szállítása (minden közlekedési alágazatra);
- Új gépkocsi, vízi és légi szállítási szakutasítás kidolgozása, a vasúti száll. utasítás átdolgozása.

Az általunk legfontosabbnak ítélt nemzetközi-, hazai, illetve katonai szabályozási területeket soroltuk fel. A közlekedési szakemberek - akik a napi életben, gyakorlatban alkalmazzák a szabályozókat még több tucat - az egyes alágazathoz kapcsolódó - rendeletet ismernek és alkalmazzák.

A gondolkodásunk közös alapja a katonai mozgások, a katonai közlekedés törvényeken és szabályozókon alapuló megszervezése és vezetése.

II. A nemzetközi és hazai szabályozók változásának hatása a parancsnoki tevékenységre és a közlekedési szakállomány munkájára

1.) Nemzetközi szállítások szervezése területén

Legfontosabb feladat a nemzetközi szállítás jogi alapjának a tisztázása, vagyis a feladat elrendeléséhez a megfelelő engedélyt az illetékes szerv (Országgyűlés, Kormány HM, IKM) megadta-e. Ez minden esetben a nemzetközi mozgás megszervezését és végrehajtását elrendelő előjáró parancsnok feladata (pl. légvédelmi rakéta éleslövészetre a re.lé. FCSF szervezési intézkedése).

A nemzetközi mozgást (közlekedést-szállítást) szervező szakállománynak a feladat értelmezése kapcsán **az alábbiakat kell tisztáznia:**

- A célország és a köztes tranzit ország(-ok) aláírták-e a vonatkozó

nemzetközi egyezményeket, van-e hazánkkal kettő vagy több oldalú polgári és katonai közlekedési egyezmény;

- A hadianyagok, speciális eszközök mozgásához szükséges-e a cél, vagy a tranzitországoktól egyedi engedély beszerzése;

- Milyen speciális előírásokat és eljárásokat igényel a célország (tranzitországok);

- Veszélyes árú szállítás speciális előírásai;

- A veszélyeztetett hadianyagok és eszközök őrzésvédelmi, szállítmánykísérés szabályai;

- Kiviteli (behozatali) vámengedély és tranzitengedély, a célországtól fogadónyilatkozat beszerzése, előírásai;

- Túlúlyos, méreten felüli eszközök közlekedtetése (vasúton, közúton) hatósági eljárásai tisztázása;

- Milyen közlekedési szolgáltatás rendelhető meg a célországban;

- Finanziális (pénzügyi) kérdések tisztázása;

- Milyen egyezményeket, szerződéseket kell kötni;

- A mozgások nemzetközi vezetésének rendje.

A felsorolt kérdések tisztázásának hatása a mozgások előkészítésére **az alábbiak lehetnek:**

A nemzetközi és bilaterális egyezmények megléte esetén az eljárás szabályozott. Az egyezményekben rögzített szervek útján kell a hatósági eljárásokat lefolytatni. Ez esetenként és nemzetenként 3-5 hatósági szerv is lehet.

Ha van katonai közlekedési egyezmény, a hatósági eljárás és a konkrét mozgásokkal kapcsolatos valamennyi információ beszerzése egyszerűbb hiszen ezeket a kölcsönösségi elv alapján a cél (tranzit) ország katonai közlekedési szolgálata szervezi és biztosítja.

Ha sem polgári sem katonai egyezmény nincs (pl. jelenleg Jugoszlávia vagy a műszaki kontingens tervezése időszakában Horvát Köztársaság) akkor minden egyedi mozgással járó feladatra kétoldalú szerződésben

kell rögzíteni a feladattisztázás során felvetett kérdések kölcsönösen kialakított változatát.

Fontos kérdés a közlekedési szolgáltatások beszerzési lehetősége. Például ha bérelhető trailler, daru, targonca, akkor ezen eszközöket és kezelőit nem kell szállítani.

Lényeges elem a pénzügyi kérdések rendezése és tisztázása. Jelenleg a gyakorlatban **kétféle** módszerrel találkozunk. **Az egyik módszer** a hadianyagok kereskedelmi jellegű mozgásánál alkalmazott. Ebben az esetben valamennyi feladatot (vagy fő részeit) speditőr végez, a szállítmány a raktárban (célállomáson, vagy az államhatáron) kerül átvételre. Talán az egyik legköltségigényesebb módszer. (A HM Beszerzési Hivatal alkalmazza.)

Másik módszer a nemzetközi katonai közlekedési egyezményeken alapuló szállításszervezés. Gyakorlati tapasztalat szerint ezen egyezmények hatására a szállítási tarifa kedvezmények alapján 15-30 %-os költségmegtakarítást is elérhetünk. Pozitívumként értékelhető a szolgáltatásnak a célország katonai közlekedési szervén keresztül történő megrendelése is, amelyek az eddig alkalmazott esetekben mindig kedvezőbbek voltak a helyi piaci viszonyok árajánlatainál.

A mozgások vezetésének rendje, az információ biztosítás és a rendkívüli körülményekre való reagálás területén **három lehetőség közül választhat a közlekedési tervező:**

a.) Ha nincs semmilyen nemzetközi egyezmény, akkor kísérteti a szállítmányt a célországba (feladó országba), képviselőt működtet, illetve külön szolgáltatásként megfizeti a vezetési rendszert.

b.) Polgári egyezmények alapján a szállítók polgári információs hálózatán és rendjében az üzemviteli előírásoknak megfelelő gyakorisággal információt szerezhet, illetve gyakorolhat ráhatást. Külön szolgáltatásként itt is bérelhető vezetési rendszer.

c.) Ha van katonai egyezmény, a tranzit- és célország katonai közlekedési rendszerén(eken) keresztül folyamatos a katonai felügyelet és a vezetés minden eleme biztosított. Gyakorlatban az elmúlt 5-6 évben szín-

te valamennyi nemzet a katonai szállítmányai katonai közlekedési felügyeletét igényelte a Külügyminisztériumi vagy közvetlenül a HM útján.

A parancsnoki és a mozgástervezési (Közlekedés tervezési) munkarendben általában feszültségek jelentkeznek a közlekedési szolgálatok (szakemberek) bevonása területén. Gyakorlati tapasztalatok alapján általánosítható, hogy a szakmai munka előkészítő fázisából a parancsnoki vonal többnyire "kihagyja" vagy megkerüli a közlekedési szolgálatot, illetve későn vonja be a feladattervezésbe.

Kellemetlen tapasztalatot szereztünk pl. a műszaki kontingens Horvát Köztársaságba történő szállítása előkészítése terén a fentiek végett. Tudomásul kell venni mind a parancsnokoknak, mind a logisztikai vezetőknek, hogy más országok területén is - hasonlóan mint nálunk az eljárási szabályok és módszerek határidőhöz kötöttek.

Ezek közül a határidők közül a legfontosabbak: a kiviteli (felhasználási) és a célország fogadó nyilatkozata (60 nap), rakszelvényen túlnyúló eszközök vasúti szállítási engedélyezése (30 nap), ugyanezek, illetve a veszélyes anyagok szállítási engedélyezése közúton (60-90 nap), célország katonai objektumaiba munkavégzésre (elszállásolásra, ellátás igénybevételére) a névszerinti engedélyezés (21 nap). Ezekhez a határidőkhöz hozzá kell számolni a saját katonai szolgálati út és a diplomáciai levelezés időszükségletét is.

Ha mindezeket figyelembe vesszük egy nemzetközi mozgás elgondolásának, illetve a harcértékének legalább 60-90 nappal hamarabb el kell készülnie.

Az aláírás alatt álló **Kormányegyezmények** (katonai szállítási) alapján az egyezményeket aláíró országok felsőszintű katonai közlekedési vezető szervei felelősek a mozgások tervezéséért, szervezéséért és vezetéséért. Ez azt jelenti a gyakorlatban, hogy az első tervezési ciklusban – egyidejűleg a jogi vonatokat is vizsgáló legkorábbi időszakban – kell résztvenni a felsőszintű közlekedési szolgálatoknak. Itt kerülnek szakmailag tisztázásra a közlekedési biztosítás jogi hátterei, a szolgáltatás igénylés körvonalazása, a pénzügyi elvek rendezése. Lényeges kijelölni a végrehajtásban együttműködő szinteket és kapcsolattartás rendjét.

Ez az egyeztetés biztosítja a későbbiekben a végrehajtási szintű kapcsolattartást. Pl. a műszaki kontingens vonatkozásában a 4. g.hdt. és a 4. g.ho. jelenleg szabályozott tevékenységét.

A fentiek alapján az **MH KSZF-ség jog és hatásköre** a nemzetközi mozgás feltételrendszere megteremtése, a speciális szabályok bevezetése a végrehajtói szinteken. Az MH KSZFI jog és hatásköre a szállítóeszköz (vasút, repülő, hajó, polgári-, katonai közúti) rendelkezésre állítása, a be- és kirakodás feltételrendszerének a biztosítása, az MH központi diszpécser szolgálat útján a nemzetközi kapcsolattartás, a szállítási vonalakon az irányítás, illetve információ biztosítása a végrehajtásért felelős parancsnokságnak közlekedési szolgálatnak. *A pénzügyi kiegyenlítések központi hatáskörbe tartoznak.* A végrehajtásért felelős parancsnokság (közlekedési szolgálat, amely lehet haderőnemi vk, hdt, ho, dd) feladatkörébe tartozik a felsorolt határidők függvényében a tervezési adatok előkészítése, a feladatok megszervezése, a végrehajtók felkészítése és ellenőrzése, a gyakorlati végrehajtás szervezése és vezetése.

A külföldi utazás - mint egyik "*kényes kérdés*" - célszerű megoldása **az alábbi lehet:**

- A gyakorlat vagy mozgás felsőszintű (első vagy második) előkészítő értekezleten az MH KSZF-ség képviselője részvételével;

- Az első tervezői értekezleten és szemrevételezésen az MH KSZFI és a végrehajtó szervezet közlekedési szakállományából 1-1 fő;

- Továbbiakban - ha szerződéskötés szükséges - az MH KSZFI és a HM BH vagy az MHP HVKF-ség kijelölt szerződéskötő személyei, más feladatokra kizárólag a végrehajtó szint szakállománya;

- A mozgás időszakára - ha a tranzit és célország igényli - a nemzetközi mozgáskontroll szervezetbe nyelvet beszélő szaktiszt biztosítása, akár a MH KSZFI, akár a végrehajtó haderőnem közlekedési állományából.

2.) Honi területen történő szállítások szabályozottsága

a.) **Más nemzet részére tranzit vagy befogadó országekenti szállításoknál** a katonai közlekedési támogatás a SOFA egyezmény, a kétol-

dalú katonai egyezmények vagy egyedi megállapodások előírásai alapján történik. A hadiipari kereskedelmi jellegű szállítások kezelése nem a katonai közlekedés kompetenciája. A MH részére a HM Beszerzési Hivatal által megrendelt kereskedelmi jellegű szállítások és szolgáltatások szervezése és biztosítása a központi közlekedési szervek jog és hatásköre.

A szakmai feladatok tervezése, szervezése és végzése a nemzetközi szállításoknál ismertetett rendben történik.

Ebben az esetben is élesen elhatárolható a Közlekedési Szolgálatfőnökség és főigazgatóság valamint a haderőnemi és csapatközlekedési szolgálatok feladata, jog és hatásköre.

A felsőszint feladata a befogadó nemzeti feladatokhoz kapcsolódó hatósági és vezetési jogkörök gyakorlása. **Ilyenek:**

- MK területén a mozgások általános szabályainak átadása,
- más tárcák által biztosítandó támogatások összefogása (rendőri forgalomkísérés, határőr és vámügyi tevékenység és határállomáson való belépés rendezése, polgári közlekedési szolgáltatások igénybevételének elősegítése stb.),
- hatósági útvonalengedélyek (mozgásszabályozó okmányok) kiadása,
- mozgáskontroll szervezet működési feltételei biztosítása, abban a vezetői funkció biztosítása,
- a katonai tulajdonú közlekedési infrastruktúra (úthálózat, rakodók, egyéb létesítmények) rendelkezésre állása, szabályozása,
- központi költségvetéshez kapcsolódó pénzügyi tevékenység végzése.

A haderőnemi és csapatközlekedési szervek feladatrendszere a szolgálati alárendeltségi rendben és felelősségi körbe tartozó eljárói intézkedésben szabályozott katonai közlekedési eszközök, a fenntartási és üzemeltetési jogkörbe tartozó közlekedési létesítmények biztosításával kapcsolatos feladatokat foglalja magában.

Ilyenek:

- szállító eszközök, daruk, targoncák, stb. kirendelése és biztosítása,
- gyakorlóterek, azokhoz kapcsolódó hadiúthálózat biztosítása,
- katonai logisztikai támogatás esetén az ehhez kapcsolódó katonai szállítások szervezése és végrehajtása.

b.) Honi területen a MH katonai mozgásainak szervezése és vezetése

E területet az anyag első részében a szabályozás és a végrehajtás oldaláról elemeztük, általánosságban rendezettnek tekinthető. A meglévő feszültségek kisebbik része a jogi szabályozottság hiányosságaira, nagyobbik része a gyakorlatban tapasztalható szemléletbeli hiányosságokra, a polgári törvények hiányos ismeretére, mind a parancsnoki és logisztikai vezetőállománynál, de a szakállománynál is tapasztalható felkészültségi hiányosságokra vezethetők vissza.

A katonai mozgás-közlekedés és szállítás területén jelentkező szemléletbeli problémák közé sorolhatjuk az alábbiakat:

A katonai mozgások megszervezéséhez és vezetéséhez mindenki ért, szakmai vélemény kikérése egyáltalán nem (pl. közúti szállítás) vagy csak ritkán szükséges. Ez a szemlélet tagadja a közlekedés tudomány létjogosultságát, mind keleten, mind nyugaton és hazánkban is a közlekedési polgári képzés szerteágazó rendszere szükségességét.

Ha az alapfokú, a közép- és felsőfokú ágazati szintű katonai tisztképzés eddigi rendszerét (összefgyvernemi és anyagi-technikai) úgy fogjuk fel, hogy a közlekedéstudomány katonai specifikációit szervező, vezető és alkalmazó szinten is elsajátította a tisztikar, akkor a szemlélet helyes. A képzési követelmények nem ezt az elméletet igazolják. A tisztképzés a harcászati, hadművelleti eljárások elsajátítását célozza. Ezért érvényesül a hadművelleti tervezői vonalnál a katonai elsőbbség és ezen az alapon szervezett katonai mozgás. Pedig tudomásul kell venni, hogy rendkívüli helyzetben is törvények alapján tevékenykedik a katona, a békeműveletekben meg merőben más elvek, eljárások érvényesülnek.

Az egészségügyhöz hasonlítva mindenki elfogadja, hogy ha valaki állt már kórházi kezelés alatt, az még nem orvos; akkor célszerű azt is elfogadni, hogy azért mert valaki autót vezet vagy ült repülőgépen még nem közlekedési szakember. Szélgjegyzetként használható megjegyzésem, hogy a logisztikai főnököket mint szolgálati elöljárót is tanfolyamrendszerően célszerű felkészíteni a neki alárendelt ágazatok vezetésére. Egyetlen szolgálatiág főnöktől logisztikai főnökké történő kinevezésekor nem várható el, hogy (mondjuk NATO kompatibilisan) az elhelyezés és infrastruktúra, az egészségügy és közlekedés vezetését a haditechnikai vagy hadtápegazgatási szintű ismereteivel teljeskörűen vezesse.

Másik szemlélet a műszaki-technikai háttérhez kapcsolódik. A technokrata szemlélet elfogadja, hogy pl. a közúti közlekedés szabályai (KRESZ) vonatkozik a közlekedésben résztvevő katonára, de már a műszaki paraméterek nem. Ahhoz, hogy ezt elismerjék külső polgári (rendőri, bírói végzés) szakértői vélemény szükséges közlekedési baleset után. Azt hiszem legékesebb példája ennek a mintegy 20 éve rendszerben álló URAL gépkocsi, amelyről 1995-ben derült ki, hogy közlekedtetése útvonalengedély-kötelezett. Illik tudni, hogy jelenleg közúti szállító eszközként üzemeltetik, több helyen vételező kocsis is.

Ugyanebbe a szemléleti körbe tartozik a veszélyes áru szállító katonai eszközkategória is. *Erről külön tanulmány készül.*

Szemléleti és jogi kérdés is egyben az alegységparancsnoki állomány beosztása megnevezése és a szakmai számmal való megjelölése. Ez takarja az iskolai végzettséget, a felkészültséget (alkalmasságot) és az illetménykategóriába sorolást. Parancsnoki felelősség (vagy felelőtlenség) a szállító alegységparancsnoknak (raj, sz., szd. stb.) páncélos-gépjármű vagy 1992-ben törölt hadtápegazgatási szakmai számokat adni 1996-ban.

Csapat- de esetenként magasabb szinten is tapasztalható, hogy a szolgálati elöljárói jogkörének gyakorlását átruházza az egyik kevésbé leterhelt zárójeles helyettesére. Jogilag szabálytalan, sőt jogászok szerint egy eljárásban súlyosbító körülmény.

Összefoglalva a katonai mozgásban, a közlekedésben és a szállításban valamennyi érintett katona - mindegy, hogy tervező, vezető, szakállomány vagy éppen szállított - közös érdeke a törvényes, jogi keretek által behatárolt rendben, a közlekedésben más - és saját résztvevői személyi és technikai

épsége megóvása, a környezet védelme, a széles polgári közegben a honvédség arculatának bemutatása, a társadalmi megbecsülés előbbre vitele. Tudomásul kell venni, hogy mi vagyunk a társadalomért, mi akarunk menni a NATO-ba, nekünk kell alkalmazkodni jogilag, szervezettséggel és emberi magatartással.

Parancsnokok és logisztikai vezetők pedig ahogy a gyógyítás területén bíznak az orvosokban (valószínű, hogy nincs szándékukban helyettük operálni), úgy bizzanak a közlekedési szakállományban is, tehát maradjanak meg VEZETŐNEK, s ne akarjanak a szervezet közlekedési szolgálat főnöke lenni.

AZ ESZKÖZ-RENDSZER II.

Takács Károly¹

A cikksorozat második részében az ESZKÖZ-rendszer hardver megoldási lehetőségeit elemzem azaz azt, hogy a rendszert, mint a cikk első részében már említettem csak akkor lehet hatékonyan működtetni, ha az adott gazdálkodási folyamatokat a gazdálkodási feladatot végrehajtó működteti lehetőség szerint számítógépen.

Tudom, hogy a Magyar Honvédség katonai szervezeteinél dolgozó **anyagi-technikai szolgálatiág-főnökök** nem rendelkeznek állománytáblában rendszeresített számítástechnikai eszközzel, de az is ismert előttem, hogy ennek ellenére sok helyen különböző forrásokból beszerzésre kerültek számítógépek, melyek alkalmasak lehetnek a szakág által a rendszer egyes elemei üzemeltetésre.

Az is világos előttem, hogy **a számítógépek kezelése, ezen belül az ESZKÖZ-rendszer kezelése a szolgálatiág-főnökök** részére nem lett oktatva, de bízom abban, hogy a rendszerhez adott leírások, amelyek a pénzügyi-számviteli szervezeteknél rendelkezésre állnak alkalmasak arra, hogy meg lehessen tanulni azokból a rendszer kezelését.

Még három megjegyzés az előbbiekhöz:

– ismert önök előtt **a pénzügyi szolgálat átszervezési terve**. Ennek várható kimenete valószínű az lesz, hogy az elkövetkező időszakban a gazdálkodó szervezetenél a pénzügyi szolgálat állománya jelentősen csökkenni fog – tervek szerint gazdálkodó szervezeteként 1–3 fő marad. Ez mindenképpen azt kell, hogy eredményezze, hogy a pénzügyi-számviteli állomány a gazdálkodó szervezet pénzügyi-számviteli-nyilvántartási feladataiból csak a gazdálkodási folyamatból ráháruló pénzügyi-számviteli folyamatot tudja elvégezni.

---

¹ Takács Károly alezredes, MH Pénzügyi Számító és Nyugdíjmegállapító Igazgatóság, Rendszerszervezési és Programozási osztályvezető

– a másik megjegyzésem az, és ezt igyekszem jól megfogalmazni, hogy igaz az, hogy 1979. óta a pénzügyi-számviteli tevékenységet fejlesztettük, de ugyanakkor és ez ennek a mellékhatása, bevezettünk – úgy nevezném pénzügyi diktatúrát is – ami abból állt, hogy a szakági vezetők ki voltak "szolgáltatva" a pénzügy-számvitelnek. Ez megnyilvánult az adatszolgáltatás nem mindig naprakészségében és egyéb problémákban.

– a harmadik és úgy gondolom ez a leglényegesebb megjegyzésem az, hogy a XX. század végén a gazdasági vezető munkahelye már nem képzelhető el számítógép nélkül. (Természetesen Önök erre azt mondják, hogy aki a feladatot megszabja annak kell a feltételeket biztosítani. Igen ez így van).

Mindezek előrebocsátása után nézzük, hogy a konkrét megoldások mit nyújtanak a gazdálkodást irányító szakági főnök részére.

A leírtak csak azt tartalmazzák, hogy a szakágak vezetői a különböző változatokban hogyan tudják alkalmazni a számítástechnikai eszközöket. Természetesen amennyiben az anyagi–technikai szakágak vezető állománya is rendelkezik számítógéppel, akkor a rendszer egyes moduljai (pl. lekérdezés, részükre is telepíthető).

A katonai szervezeteknél megvalósítható számítástechnikai technikai megoldások.

Az ESZKÖZ analitikus forgó és befektetett eszközök nyilvántartási rendszere a szakágak segítésének széles skálájú lehetőségét hordozza magában.

Ezeket a lehetőségeket a csapatoknál meglévő számítógépes erőforrások, ezen feladat szempontjából egységes rendszerbe foglalásával lehet kihasználni. Az egységes rendszer megvalósítása a helyi lehetőségek függvénye.

Már a legegyszerűbb külön erőforrást bevonó alkalmazás is nagy segítséget tud adni a szakágak részére az eszköz nyilvántartások vezetésében, elemzésében.

A megvalósítható változatokat a feladatok egységbefogására a következők szerint lehet elkülöníteni.

1. Változat: (1. számú ábra)

Számvitelen gépi feldolgozás van, a szakágnál kézi utalványozás, a raktárban kézi nyilvántartás.

Hardver (hálózati szoftver) feltételek: Szakág részéről nincs. Számvitel a rendszeresített eszközökkel.

A működés rendje

A szakág segítése ebben az alapesetben is lehetséges, mert nem kell minden bizonylatot kézzel elkészíteni. A számvitel készít gépi utalványt egyes bizonylatokról; például a számláról a bevételi jegyet helyettesítő utalványt készíthet, melyet átad záradékolásra a szolgálat felé. (Egyéb, nem utalvány jellegű bizonylatokra is igaz, pld. felesleg bevételezés, elemi kár kivezetés jkv. alapján stb.). Jó együttműködés esetén a számvitel gépein a szakág elvégezheti a saját utalványainak elkészítését is. Különösen hasznos lehet ez a módszer a nagytömeg anyagok utalványozásánál (például a javítókészletek, alapfelszerelések).

2. Változat: (2. számú ábra)

Számvitelen gépi feldolgozás, raktárban kézi nyilvántartás, de a szakág rendelkezik számítógéppel. Nyomtatási lehetőség a számvitelen. Adatkapcsolat floppy-n.

Minimális hardver (hálózati szoftver) feltételek: Szakág részéről ; 386 DX40, 4 Mbyte memóriával, 20 Mbyte harddisk kapacitás (közepes alakulatra, az ESZKÖZ-rendszer futtatására) VGA monitor. Számvitel a rendszeresített eszközökkel.

A működés rendje

Ezen változat lényege az, hogy kihasználja a szakágnál telepített számítógép lehetőségeit a szakág manuális utalvány készítő munkájának könnyítésére.

A szakág számítógépére az utalvány készítéshez szükséges programok vannak telepítve. A szakági aktuális készlet és törzsadatok a számvitel aktuális állományából kerültek leválogatásra, a szolgálat részére le-

mezen kerültek továbbításra. A szakágnak lehetősége van ezen aktuális adatok lekérdezésére, az eredmények önálló értékelésére képernyőn, a szükséges listákat a számvitel biztosítja.

Amennyiben a szakág rendelkezik nyomtatóval, akkor természetesen, mind az utalvány készítés, mind a szükséges listák elkészítése a szakágnál lehetséges.

Az elkészített utalvány a számvitel felé lemezen és eredeti formában a megfelelő záradékokkal ellátva kerül átadásra.

Az 1. és 2. változat esetén az utalványok gyűjtött állománya csak a számvitel állományában található, jelentést, elemzést, anyagigénylést csak ebből az állományból lehet készíteni.

3. Változat: (3. számú. ábra)

Számvitelen gépi feldolgozás, a szakág a számviteli hálózat egy elme. Önálló nyomtatási lehetőség a szakágnál.

Minimális hardver (hálózati szoftver) feltételek: Szakág részéről ; 386 DX40,4 Mbyte memóriával , ebből 1 db-on 80 Mbyte harddisk kapacitás (közepes alakulat esetén az eszköz nyilvántartási feladatokra.), többi állomás lehet harddisk nélküli is. Széles mátrix (9 tű) nyomtató, lehetőleg VGA monitor. Gépenként hálózati kártya, összekötő kábel. Gépek közti távolság néhány száz métert is elérheti. Egyenrangú hálózatot megvalósító szoftver (több változat lehetséges Novell Dos7-től a Windows Workgroup, stb.). Számvitel a rendszeresített eszközökkel.

A működés rendje

Ezen változat feltételezi, hogy a szakágnál a nyilvántartás vezetésére telepített számítógép működik. A számítógépen raktár nyilvántartást vezet, valamint kiválthatja a szakág manuális utalvány készítő munkáját.

A szakág számítógépére a teljes programkészlet telepítve van (A törzsadat módosítás némi korlátozásával.) A szakág a hálózati rendszer egy elme, a részére kiosztott munkaterületen dolgozik saját adatállományával.

4. Változat: (4. számú. ábra)

Számvitelen gépi feldolgozás, a szakág önálló hálózati rendszerrel rendelkezik bekapcsolva a raktárt is.

Az egyenrangú hálózat jogkör és munka, munkamegosztást tesz lehetővé a szakágon belül. A szakág raktári munkahelye (i) lehet (nek) egyszerű floppy és harddisk nélküli munkaállomás(ok). Önálló nyomtatási lehetőség a szakágnál.

Minimális hardver (hálózati szoftver) feltételek: Szakág részéről ; 386 DX40,4 Mbyte memóriával , ebből 1 db-on 80 Mbyte harddisk kapacitás (közepes alakulat esetén az eszköz nyilvántartási feladatokra.), többi állomás lehet harddisk nélküli is. Széles mátrix (9 tű) nyomtató, lehetőleg VGA monitor. Gépenként hálózati kártya, összekötő kábel. Gépek közti távolság néhány száz métert is elérheti. Egyenrangú hálózatot megvalósító szoftver (több változat lehetséges Novell Dos7-től a Windows Workgroup, stb.). Számvitel a rendszeresített eszközökkel.

A működés rendje

Ezen változat feltételezi, hogy a szakágnál a raktár nyilvántartás és egyéb feladatok végzésére is telepített számítógépek működnek. A számítógépen raktárnyilvántartást vezet, valamint kiváltja a szakág manuális utalvány készítő munkáját. A számítógépek egyenrangú hálózatba vannak összekapcsolva, közös adatállományt használnak.

A szakág számítógépeire a teljes programkészlet telepítve van (A törzsadat módosítás némi korlátozásával.). Induláskor a szakági aktuális készlet és törzsadatok a számvitel aktuális állományából leválogatásra és a szolgálat részére lemezen átadásra kerülnek. Továbbiakban ezeket az adatokat önállóan aktualizálja. Az elvégezhető feladatok a felhasználók közt elosztva (korlátozva) vannak. Például a raktáros elkészítheti a mozgásbizonylatot, de aktualizálását csak akkor szabad végezni, ha a tényleges mozgás megtörtént – ez a feladat a szakági főnökhöz köthető.

Az elkészített utalvány a számvitel felé hálózaton és nyomtatott formában a megfelelő záradékokkal ellátva kerül átadásra.

Időszakonként a számvitel állományáról készített leválogatott és lemezen továbbított adatokkal lehetőség van a szakág aktuális adat állományának összehasonlító ellenőrzésére.

Igény esetén megvalósítható az a változat melyben a törzsadatokat teljes aktualizálását a szakág, mint az anyaggal elsődlegesen találkozó és azért felelős szerv végezze.

5. Változat: (5. számú ábra)

Ezen változat működési elve megegyezik a *4. számú változattal*, azzal a kiegészítéssel, hogy a nagy távolság miatt vagy más helyőrségbe történő elhelyezés esetén az adatkapcsolat modem segítségével valósul meg.

Minimális hardver (hálózati szoftver) feltételek: Szakág részéről ; a 4. változatban ismertettek szerint, számvitel a rendszeresített eszközök kiegészítésével (hálózati kártya , kábel esetenként harddisk bővítés, valamint adatátviteli berendezés).

A működés rendje

A munkamegosztás feltételei azonosak a *4. változattal*. A szakág számítógépei egyenrangú hálózatba (egy vagy több munkacsoportba) vannak összekapcsolva, munkacsoportonként közös adatállományt használnak. A számvitel szülő gépei ebbe az egyenrangú hálózatba kerülnek, mint önálló munkacsoport beintegrálásra. A számvitel adatállománya különálló és a szakág részéről nem érhető el.

A szakág önálló feldolgozást végez. A számvitel felé a változások modem kapcsolaton és nyomtatott formában a megfelelő záradékokkal ellátva kerülnek átadásra, alapvetően az összkészletet érintően (más helyőrség esetén).

Időszakonként a számvitel állományáról készített leválogatott adatokkal lehetőség van a szakág aktuális adat állományának összehasonlító ellenőrzésére.

A fentiekben leírt változatok megvalósításához a számvitekhez telepített rendszerben a következő segítség található. Valamennyi számviteli elem rendelkezik az ESZKÖZ-rendszer *hálózati és mono* telepítési

változattal. A szükséges leírások a rendszer konfigurációjának kialakítására a számviteli szervezeteknél rendelkezésre állnak számítógépen és nyomtatott formában (AKTUÁL.TXT néven az 1997. márciusi lemezen).

A rendszer felhasználói leírását az ESZKÖZ2.TXT, az operátori utasítását az ESZKÖZ3.TXT állomány tartalmazza. A menürendszer leírását az ESZKÖZ1.TXT állomány tartalmazza. Az élelmezési szolgálat rendszerének kezelői utasítását az 1997.május hóban megküldött rendszer változat tartalmazza.

Amennyiben a szakágak telepítették a rendszert akkor az aktuális módosításokat a számviteli szervezetektől megkapják.

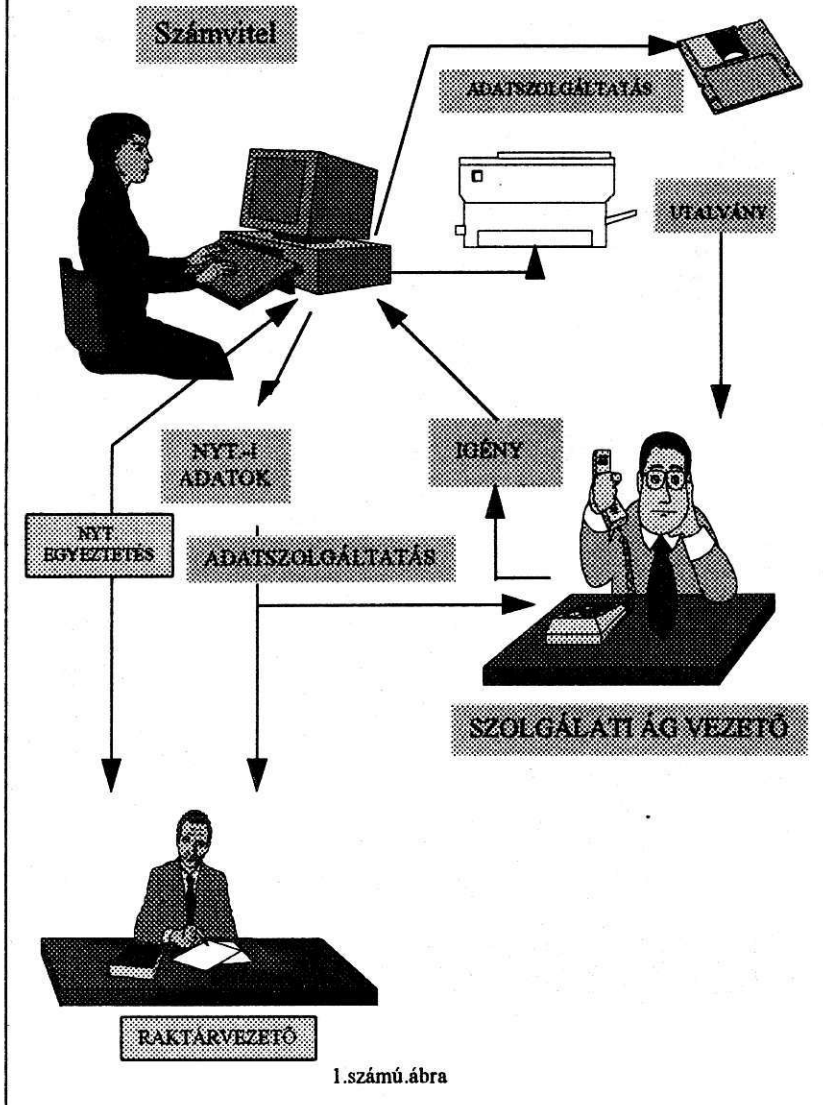
Összefoglalva:

A számviteli rendszer működtetését a kiadott 362/1265. számú "SZAKUTASÍTÁS AZ IMMATERIÁLIS JAVAK, TÁRGYI ESZKÖZÖK, BERUHÁZÁSOK ÉS KÉSZLETEK SZÁMÍTÓGÉPES ANALITIKUS NYILVÁNTARTÁSÁRA" című MH pénzügyi és számviteli csoportfőnökség kiadványa szabályozza. Ezt az utasítást a számviteli szervezetek 3 példányban megkapták, valamint a május hóban kiküldött telepítő-lemezek nyomtatható formában tartalmazzák.

A szakágak részére a rendszer hardver megvalósításában részben a számvitelek állománya, részben a HM PSZNYI szakállománya tud szakmai tanácsot nyújtani. A leírt hardver követelményektől fel és le lehet térni, természetesen ez utóbbi esetben a rendszer nagy adatállomány esetén lassúvá válik.

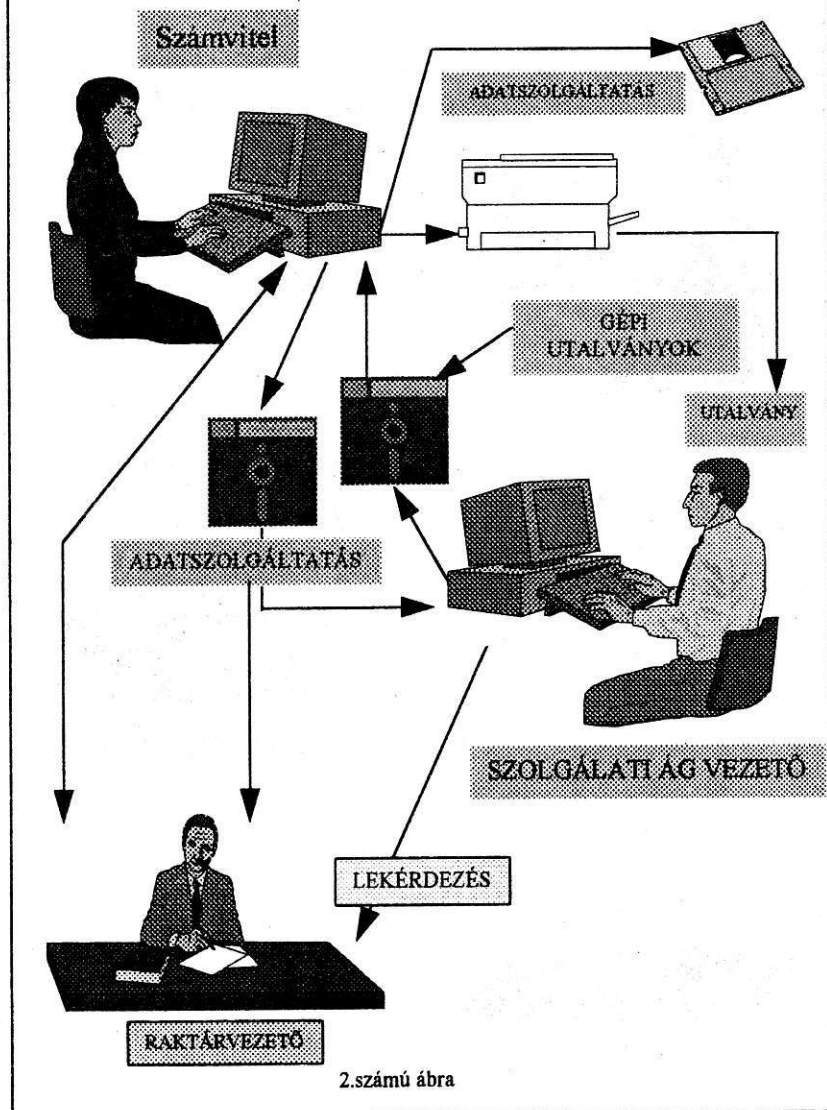
A RENDSZER VÁLTOZATAI

1.SZÁMÍTÓGÉP CSAK A SZÁMVITELÉN

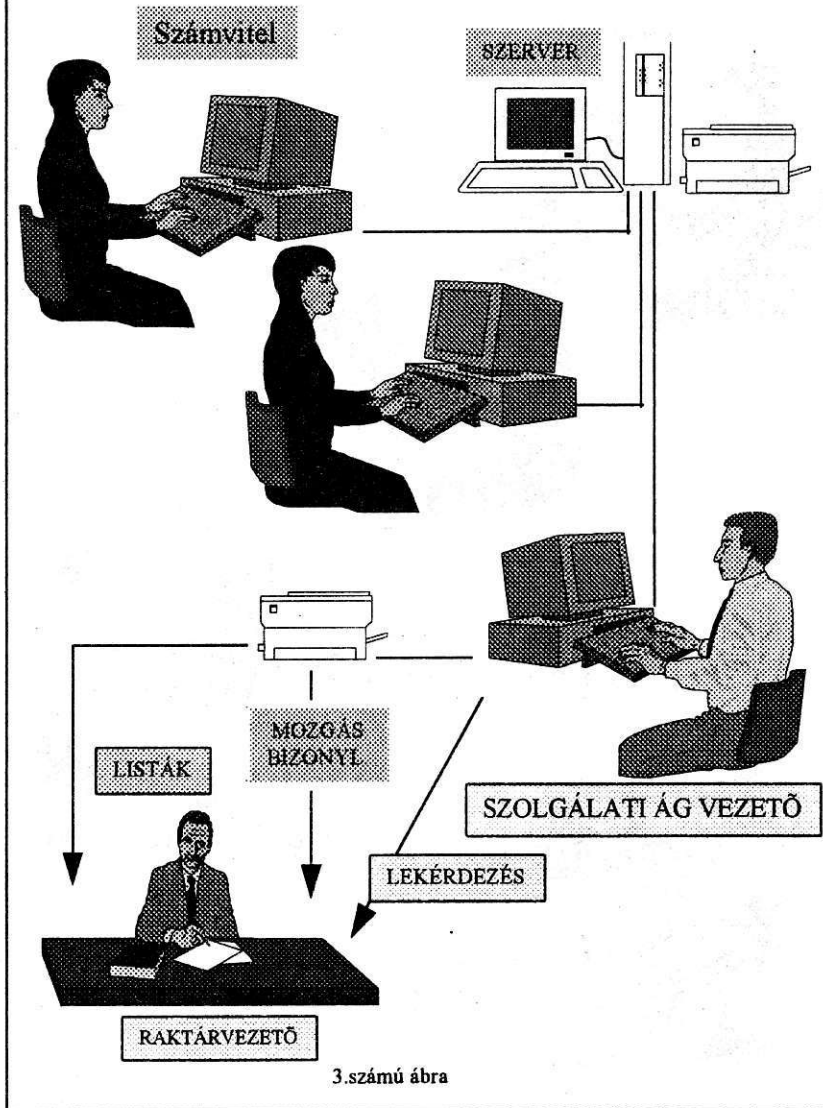
1.számú.ábra

A RENDSZER VÁLTOZATAI 2.SZÁMÍTÓGÉP A SZÁMVITELÉN, (MONO VAGY HÁLÓZAT) MONOGÉP A SZAKÁGNÁL

2.számú ábra

A RENDSZER VÁLTOZATAI 3. EGY HÁLÓZATI RENDSZERBEN A SZÁMVITEL ÉS A SZAKÁG

3.számú ábra

A RENDSZER VÁLTOZATAI

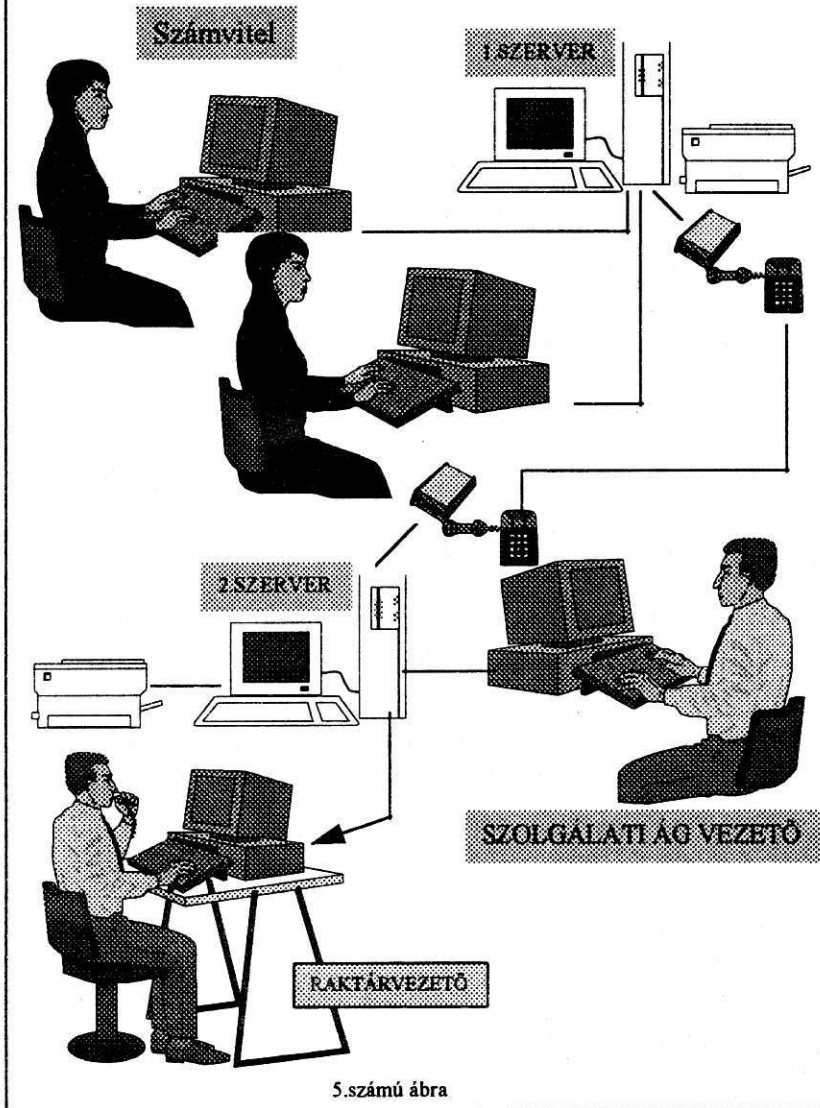
4. HÁLÓZATI RENDSZER A SZÁMVITELNÉL ÉS A SZAKÁGNÁL

4.számú ábra

A RENDSZER VÁLTOZATAI

5. HÁLÓZATI RENDSZER A SZÁMVITELNÉL A SZAKÁGNÁL, KAPCSOLAT MODEMMEL

5.számú ábra

BIZTONSÁGTECHNIKA

TÁJÉKOZTATÓ A MAGYAR HONVÉDSÉG 1996. ÉVI BIZTONSÁGTECHNIKAI ÉS MUNKAVÉDELMI HELYZETÉRŐL

MH Biztonságtechnikai Hivatal szerzői közössége

I.

A testi épség és egészség megóvására irányuló feladatok végrehajtása 1996. évben

MH Parancsnok feladatszabása és a 06/1996. számú parancsa alapján 1996. évben a Magyar Honvédségnél, a testi épség és egészség megóvására irányulóan a **következő feladatok kerültek végrehajtásra.**

a) Oktatás-felkészítés:

- a csapatoknál az előírt munkavédelmi oktatások megtartása;
- a munkavédelmi megbízottak összevont felkészítése az 1996. évi feladataik végrehajtására;
- MH PK 48/1993. (HK 25.) számú intézkedésében megjelölt beosztású parancsnokok, parancsnokhelyettesek üzemelés biztonságtechnikai tanfolyamának megtartása a ZMNE-en;
- a katonai szervezetek munkavédelmi képviselőinek 32 órás időtartamú felkészítésének megszervezése, végrehajtása;
- középfokú végzettséggel nem rendelkező munkavédelmi megbízottak 60 órás felkészítő tanfolyamának szervezése.

b) Szabályozás:

- A Hivatal feladatainak, valamint a honvédségen belül bekövetkezett balesetek kivizsgálásának és jelentési rendjének átmeneti szabályozásáról MH PK (45/1996.) intézkedés előkészítése, felterjesztése.
- Munkavédelmi Törvény ágazati végrehajtását szabályozó miniszteri rendelet-tervezetek véleményezése.

- Az MH PK "a személyi állomány balesetei kivizsgálása és nyilvántartása szabályozásáról intézkedés" tervezet kiadmányozásra való felterjesztése.

c) Ellenőrzések:

- a katonai szervezeteknél a biztonságtechnikai-munkavédelmi szemlék megtartása, a feltárt hiányosságok felszámolására a parancsnoki (vezetői) intézkedések kiadása és hiányosságok egy részének felszámolása;

- a Hivatal személyi állománya **11 katonai szervezetnél** (6 alkalommal 4 g.hdt., 2 alkalommal 2 re. és lé.hdt., 1 alkalommal KRSZP, 1 alkalommal ATFCSF és 1 alkalommal HFCSF alárendelt) tartott átfogó biztonságtechnikai-munkavédelmi szakellenőrzést.

d) Adatszolgáltatás, adatfeldolgozás:

- a katonai szervezetek a balesetokról és a foglalkozási megbetegedésekről adatszolgáltatási kötelezettségeiknek eleget tettek;

- a Hivatal ellenőrizte, elemezte, naprakészen feldolgozta a beérkezett Baleseti Jegyzőkönyveket, folyamatosan eleget tett iratkezelési (mikrofilmezésre előkészítés, központi irattározásra előkészítés és átadás, stb.) és adatszolgáltatási kötelezettségeinek;

- a Hivatal negyedévenként a **Katonai Logisztika c. folyóiratban**, – önálló rovatként – az MH egészségét érintő, az aktuális biztonságtechnikai – munkavédelmi információkat és tudományos szintű cikkeket tett közzé.

II.

Helyzetjelentés a szolgálati és munkahelyek, berendezések és haditechnikai eszközök üzemelésbiztonsági állapotáról

Szolgálati és munkahelyek

Az 1996. évben ellenőrzött katonai szervezeteknél jelentősebb új létesítmény nem került használatba vételre. A régiék állagmegóvása a lehetőségek határain belül megtörtént, de néhány katonai szervezetnél egy vagy több létesítmény biztonságos üzemeltetési követelményei nincsenek kielégítve.

A létesítmények villamos hálózata villamosság biztonságtechnikai állapota

Érintésvédelem:

Az érintésvédelmi szabványossági felülvizsgálatok az elhelyezési létesítményeknél *általában nem kerülnek végrehajtásra*. A kiképzéstechnikai létesítményeknél ezek a felülvizsgálatok rendszeresebbek, az erről készült minősítő iratokkal az üzemeltetők általában rendelkeznek. A felülvizsgálatok elmaradását a mérések elvégzésre jogosult állomány hiányára, ill. pénzhiányra vezetik vissza. **A feladatokat több szervezetnél nem is tervezik.**

Az érintésvédelem szerelői ellenőrzése, illetve ennek dokumentálása a katonai szervezetek elhelyezési szolgálata tevékenységének színvonalától függően változik.

Villamos áram tűzgyújtó hatása elleni védelem:

A villámhárítók felülvizsgálata alapvetően csak az "A" és "B" tűzveszélyességi osztályba sorolt létesítményeknél kerül végrehajtásra és okmányolásra. Több katonai szervezetnél az átszervezésekből adódó feladat (technológia) változását nem követi a létesítmények új tűzveszélyességi osztályba sorolása. A villámvédelmi vizsgálatokat végző területi elhelyezési igazgatóságok nem rendelkeznek ezen munkájuk tervezéséhez szükséges adatokkal.

A villamos hálózatok tűzvédelmi szabványossági felülvizsgálata a katonai szervezeteknél nem kerül tervezésre és végrehajtásra.

Az akkumulátortöltő helyiségek kialakítása a katonai szervezetek nagy részénél hibás, elhanyagolt. **Az 1992. évben megjelent szabvány (MSZ 1600-16) alkalmazásával, kevés költségráfordítással megfelelő és biztonságos akkumulátortöltő helyiségek létesíthetők.**

A gép- és harcjárművekre szerelt **emelőgépeket** az MH kijelölt szervei ellenőrzik és javítják. A 4. Gépesített hadtestnél és alárendeltjeinél továbbra is megoldatlan az emelőgépek és emelőberendezések biztonsági felülvizsgálatának végrehajtása. Az anyagi-technikai főnök hatáskörében már 1995-ben letiltotta a bevizsgálatlan emelő és anyagmozgató

eszközök (20 különböző típusú, közel 400 darab) üzemeltetését. Gyakran előfordul, hogy érvényes biztonságtechnikai minősítés nélkül gépeket üzemeltetnek.

A **felvonók** különös biztonsági követelményeik miatt teljes élettartamuk alatt hatósági felügyelet alatt állnak. Biztonságuk így teljes értékű.

A **kazánok** biztonsági helyzete megnyugtató, kiszolgálásuk megoldott.

A nyomástartó edények:

A nyomástartó edények és nagynyomású tömlők felülvizsgálata, biztonsági helyzete katonai szervezetenként eltérő. A felülvizsgálatok, nyomáspróbák a 2. Repülő és Légvédelmi Hadtestnél több helyen elmaradtak. A nagynyomású berendezések és műszereik ellenőrzését a Magyar Honvédségen kívüli szervezet végezte és végzi.

A **tűzveszélyes és veszélyes folyadékok tárolótartályait** hatósági felügyelet alá vonták. (Az ipari és kereskedelmi miniszter 11/1994. (III.25.) IKM rendelete.) **A Magyar Honvédségre vonatkozó végrehajtási utasítás nincs.** Az elmaradt vizsgálatokból, a romló műszaki állapotból és az Üzemanyag Ellátó Központ által jelentett környezetszennyezésekből megállapítható: *az üzem-, kenő- és tüzelőolaj tárolók állaga leromlott, biztonságuk elmarad a követelményektől.*

A Magyar Honvédség tartálykocsijai nem felelnek meg az érvényes előírásoknak. A telepített tartályok 97 %-a több mint 15 éves, sok az 1940. évben telepített. Az elmaradt vizsgálatok és javítások következtében a biztonság csökken. Az elhelyezési szolgálat kezelésében lévő fűtőolaj tartályok helyzete még rosszabb.

Az **egyéni védőeszköz** ellátottság – néhány alakulat kivételével – megfelelő. Elhasználódottságuk különböző mértékű, pótlásuk beszerzési nehézségek miatt hiányos. Több helyen nincs sav- és lúgálló védőruha. Az alakulatok nagy része nem rendelkezik az egyéni védőeszközök minőségtanúsító bizonyítványával.

Az **elsősegélynyújtás** tárgyi és személyi feltételei több helyen nem az előírásoknak megfelelően kerülnek biztosításra. Az elsősegélynyújtók

képzése MH szinten nincs szabályozva, az elsősegélynyújtó helyek felszereltségénél nem érvényesül az adott szolgálati hely (munkahely) veszélyességéből várható balesetfajták sérüléseinek eszközszükséglete.

A haditechnikai eszközök biztonsági berendezései

A közvetlenül ható, a közvetetten ható és jelző berendezések általában megfelelő működőképességűek, de gyakran a kezelő állomány nem ismeri ezen berendezések működtetésének, karbantartásának és ellenőrzésének szabályait.

Általánossá vált az a szemlélet, amely a haditechnikai eszközök folyamatosan romló műszaki állapotával indokolja a béketevékenység balesetmentes végrehajtását szolgáló biztonságtechnikai berendezések üzemképtelenségét.

A jelenlegi helyzeten lényegesen javítana, egyben pénz- és időkímélő megoldás lenne a Magyar Honvédségen belül egy vagy több biztonságtechnikai ellenőrző, mérő, javítóbázis létrehozása, továbbá a biztonságtechnikai-munkavédelemre fordítható anyagiak külön költségvetési tételen tervezése, jóváhagyása és a felhasználás ellenőrzése.

III.

Baleseti helyzet értékelése

A baleseti helyzet értékelése az 1996. évben bekövetkezett személyi sérüléssel járó, jelentéskötelezett balesetokról, az 1997. 02. 15-ig beérkezett Baleseti Jegyzőkönyvek adatai alapján készült.

A Magyar Honvédségnél 1996-ban **1648 balesetet** jelentettek, melyek következtében **1689 személy** sérült meg. A sérültek közül **7 fő meghalt, 5 fő csonkulásos, 1677 fő pedig különböző súlyosságú sérülést** szenvedett.

A halálos balesetek következtében **4 fő sorkatona és 1 fő növendék honvédelmi kötelezettség teljesítésével összefüggő, 2 fő sorkatona pedig honvédelmi kötelezettség teljesítésével nem összefüggő tevékenység közben vesztette életét.**

Csonkulásos balesetet szenvedett 2 fő hivatásos katona és **3 fő** sorkatona **honvédelmi kötelezettség** teljesítésével összefüggésben.

Az összes balesetből eredő kiesett szolgálati, illetve munkanapok száma: **34679 nap**. Az egy sérülthez jutó kiesett idő **20,5 nap, 1,5 nappal** emelkedett, mivel az előző évben 19 nap volt.

A balesetek a sérültek és kiesett napok számát és előző évihez viszonyított százalékos arányát az *1. sz. táblázat* tartalmazza.

Évek	Balesetek		Sérültek		Kiesett napok	
	száma	%-a	száma	%-a	száma	%-a
1995	2378	100	2415	100	45713	100
1996	1648	69,3	1689	69,9	34679	75,9

1. számú táblázat

A balesetek száma **30,7 %-kal** csökkent az előző évhez képest.

Balesetből eredően FÜV döntés alapján **172** sorkatonát szereltek le. A leszereltek közül **121** fő ideiglenesen, **51** fő pedig véglegesen alkalmatlanná vált katonai szolgálatra.

Az elmúlt év legtragikusabb balesete 1996. 09. 30-án történt az MH 123. Eötvös József Vonalépítő Ezrednél. 1 fő sorkatonát őrparancsnoka szolgálatban játékból **fejbelötte**.

A legtöbb személy sérülését okozó tömeges baleset 1996. 04. 17-én történt az MH 25. Önálló Gépesített Dandárnál, ahol az alaplógyakorlat végrehajtása után a laktanyába visszatérő gyalogos menetoszlopba, polgári személyek motorkerékpárral belehajtottak. A gázolásban **12 fő** sorkatona szenvedett el különböző súlyosságú sérülést.

1996-ban bekövetkezett balesetek során megsérült személyek állománycsoport és súlyosság szerinti megoszlását a *2. sz. táblázat* tartalmazza. (A súlyos és a könnyű baleset minősítése a Munkavédelmi Törvény

alapján megváltozott: 1995-ben súlyos – a 8 nap munkakiesést meghaladó; 1996-ban súlyos –Mvt. 87.§. 3.(4) bekezdés)

Sérülések súlyossága	Év	Ht.	Sor.	Hallg.	Hka.	Össz.
Halálos	1995	3	9	-	-	12
	1996	-	6	1	-	7
Csonkulásos	1995	4	9	-	1	14
	1996	2	3	-	-	5
Súlyos	1995	187	1055	153	228	1623
	1996	2	8	1	1	12
Könnyű	1995	68	531	112	55	766
	1996	226	1137	138	164	1665
Összes	1995	262	1604	265	284	2415
	1996	230	1154	140	165	1689
1995. év %-ban		90,8	71,4	52,8	58,1	69,9

2. számú táblázat

Az előző évihez viszonyítva 30,1 %-kal csökkent az összsérültek száma.

A kettőnél több személy sérülésével járó balesetek összesítését a 3. sz. táblázat tartalmazza.

Fsz.	Baleset ideje	Sérültek száma	Katonai szervezet	A balesetet előidéző tevékenység
1.	1996.04.17.	12 fő	25. Klapka György Önálló Gépesített Dandár	polgári személyek motorral gyalogos menetoszlopba hajtottak
2.	1996.01.08.	3 fő	47. Pápa Harcászati Repülő Ezred	saját gépjármű vezetése közben betonkerítésnek ütköztek
3.	1996.06.07.	3 fő	62. Bercsényi Miklós Gépesített Lövész dandár	gyakorlaton FMG fűrdetősátorban fürdés közben áramütés

3. számú táblázat

Az előző évihez viszonyítva 1996. évben 34 %-al csökkent a több személy egyidejű sérülésével járó balesetek száma.

1996-ban baleseti eredetű halláskárosodást 15 fő szenvedett. Ebből 14 fő honvédelmi kötelezettség teljesítésével összefüggésben, 1 fő pedig nem összefüggő tevékenység közben szenvedett halláskárosodást. A halláskárosodások elsődleges oka, az előírt egyéni zajvédő eszközök szakszerűtlen használata vagy mellőzése, illetve az előjárói ellenőrzési kötelezettségek elmulasztása.

A baleseti eredetű **hallássérülések** megoszlását, a balesetkor végzett tevékenységet a sérülés minősítését és a kiesett szolgálati és munkanapok számát a 4. számú táblázat tartalmazza.

Tevékenység a balesetkor	ÖF. minősítésű		NÖF. minősítésű		Összesen	
	fő	Kiesett napok	fő	Kiesett napok	fő	Kiesett napok
Ált. kat. kiképzés	3	54	1	23	4	77
Katonai szakkiképzés	7	133	-	-	7	133
Szolgálati feladatvégzés	2	67	-	-	2	67
Egyéb feladatvégzés	2	50	-	-	2	50
Összesen	14	304	1	23	15	327

4. számú táblázat

1996. évben történt balesetek:

- 93,1 %-a (1573 baleset) honvédelmi kötelezettség teljesítésével összefüggő;
- 2,8 %-a (47 baleset) úti;
- 4,1 %-a (69 baleset) honvédelmi kötelezettség teljesítésével nem összefüggő.

1. HONVÉDELMI KÖTELEZETTSÉG TELJESÍTÉSÉVEL ÖSSZEFÜGGŐ BALESETEK:

A honvédelmi kötelezettség teljesítésével összefüggő balesetek számszaki adatait (sérültek számát) 1992-1996. időszakra vonatkozóan, a főbb tevékenységi csoportonként az 5. számú táblázat tartalmazza.

Fsz.	Tevékenységek	1992	1993	1994	1995	1996
1.	Ált. kat. kiképzés	148	183	257	190	144
2.	Szakkiképzés	211	174	171	139	68
3.	Szolgálati feladatvégzés	271	265	268	171	139
4.	Munkavégzés	841	861	704	611	432
5.	Közlekedés	118	118	238	116	71
6.	Sporttevékenység	584	375	458	433	223
7.	Egyéb	753	770	513	574	496
	Összes	2926	2746	2609	2234	1573

5. számú táblázat

a) Általános katonai kiképzés balesetei

Ebbe a kategóriába vannak sorolva az alaki, általános harcászati, általános lőkiképzési, a műszaki, a vegyivédelmi, a testnevelési foglalkozásokon, továbbá a hivatásos állományúaknak a továbbképzéseken a tanrendben, kiképzési programokban előírt foglalkozásokon történt balesetei.

Az általános katonai kiképzési balesetek megoszlását a 6. sz. táblázat tartalmazza.

Fsz.	Tevékenységek	1992	1993	1994	1995	1996
1.	Alaki kiképzés	3	8	7	8	18
2.	Ált. harcász. kiképzés	17	61	45	23	9
3.	Ált. lőkiképzés	4	3	18	8	12
4.	Vegyivédelmi kiképzés	6	-	12	3	3
5.	Műszaki kiképzés	2	4	1	2	3
6.	Testnev. kiképzés	108	99	117	125	90
7.	Egyéb	8	8	57	21	9
	Összes	148	183	257	190	144

6. számú táblázat

Az előző évhez viszonyítva **24 %-kal** csökkent ezen tevékenységi körbe sorolt balesetek száma. A kiesett szolgálat- és munkaképtelen napok száma: **3230 nap**, ami szintén **14 %-kal** csökkent. A bekövetkezett balesetek csökkenése összefüggésbe hozható a kiképzési foglalkozások számának csökkenésével.

Az általános katonai kiképzés baleseteinek *leggyakoribb okai*: személyi, magatartási és tárgyi hibák.

b.) Szakkiképzési balesetek

Ebbe a kategóriába vannak sorolva a személyi állomány szakbeosztásra való felkészítése közben történt balesetek.

A szakkiképzési balesetek megoszlását a *7. számú táblázat* tartalmazza.

Fsz.	Tevékenységek	1992	1993	1994	1995	1996
1.	Fegyvernemi kiképzés	88	70	88	76	13
2.	Szakági kiképzés	76	46	79	62	46
3.	Összefegyvern. kiképzés	47	58	4	1	9
	Összes	211	174	171	139	68

7. számú táblázat

1996-ban **68** szakkiképzési baleset történt. A kiesett szolgálati- és munkanapok száma: **1557**.

Az elmúlt évhez viszonyítva a balesetek száma **51 %-kal**, a kiesett szolgálati- és munkanapok száma **49 %-kal** csökkent. Szakági kiképzés közben történt **1 fő** sorkatona **csonkulásos** balesete, melynek oka a kellő óvatosság hiánya volt.

c.) Szolgálati feladatok ellátásával kapcsolatos balesetek

Ezen kategóriába vannak sorolva a katona állománynak beosztás, illetve parancs szerint végzett tevékenysége közben elszenvedett balesetei.

A szolgálati feladatok ellátásával kapcsolatos balesetek tevékenységi körönkénti megoszlását a 8. számú táblázat tartalmazza.

Fsz.	Tevékenységek	1992	1993	1994	1995	1996
1.	Őrzés-védelmi feladatok	105	96	78	54	79
2.	Hdm-i ügyeleti és más szolg.	64	95	81	52	58
3.	HKSZ és egyéb gyakorlás	13	11	2	3	2
4.	Fegyverkarbantartás	4	3	3	1	-
5.	Egyéb katonai feladatvégzés	85	60	104	61	-
	Összes	271	265	268	171	139

8. számú táblázat

A szolgálati feladatok ellátása során bekövetkezett balesetek sérültjeinek száma 139 fő. Ez az előző évhez viszonyítva 19 %-os csökkenést mutat. A kiesett napok száma 2875, ez 16 %-kal kevesebb az előző évinél.

Az őrzés-védelmi feladatok közbeni balesetek sérültjeinek száma az előző évihez viszonyítva 25 fővel emelkedett. Őrszolgálat közben 2 fő halálos és 1 fő csonkulásos baleset történt. A helyszínek többsége őrhely, őrszoba, felvezetési útvonal. A balesetek legfőbb okai a biztonsági előírások megszegése, erőszakos cselekmény, figyelmetlenség és a kellő óvatosság hiánya.

A hadműveleti ügyeleti és más szolgálatokban történt balesetek sérültjeinek száma kismértékben emelkedett. Kiváltó okok elsősorban figyelmetlenség, egyensúlyvesztés és a kellő óvatosság hiánya.

d.) Munkabalesetek

Ebbe a kategóriába vannak sorolva a katonák és a közalkalmazottak beosztásukban, munkakörükben végzett tevékenységei közben elszervezett munkabalesetek.

A munkabalesetek tevékenységi körönkénti megoszlását a 9. számú táblázat tartalmazza.

Fsz.	Tevékenységek	1992	1993	1994	1995	1996
1.	Javítás, karbantartás	210	345	160	124	110
2.	Szállítás, tárolás	203	163	150	123	117
3.	Építő tevékenység	64	43	54	40	14
4.	Konyhai munka	191	182	155	141	89
5.	Takarítás	122	101	75	74	71
6.	Egyéb	51	27	110	109	31
	Összes	841	861	704	611	432

9. számú táblázat

432 munkabaleset történt, ezek száma az előző évhez viszonyítva **29 %**-kal csökkent. A kiesett szolgálati- és munkaképtelen napok száma **7696** nap. Az előző évhez viszonyítva a csökkenés: **32 %**-os.

Javítás és karbantartás közben **1 halálos és 3 csonkulásos** baleset történt, a bekövetkezett összes baleset száma **11,3 %**-kal csökkent. A sérülések döntő többsége a gépek és gépi berendezések, harcjárművek javítása közben, a biztonsági rendszabályok megszegéséből, figyelmetlenségéből, kellő óvatosság hiányából következett be.

Szállítás, tárolás, anyagmozgatás közben történt balesetek teszik ki össz munkabalesetek **27 %**-át. A sérülések nagyobb része kézi anyagmozgatás (rakodás, raktározás sbt.), kisebb része szállítások közben történt.

A többi munkával összefüggő balesetek száma lényegesen csökkent, új baleseti ok nem fordult elő.

e.) Szolgálati közlekedési balesetek

Ebbe a kategóriába vannak sorolva a laktanyai, közúti gépjármű közlekedés közben, közúti vagy vasúti utazás, utazási céllal járműre fel- és leszállás közben bekövetkezett balesetek.

A szolgálati közlekedési balesetek megoszlását a *10. számú táblázat* tartalmazza.

Fsz.	Tevékenységek	1992	1993	1994	1995	1996
1.	Szolg.gjmű. közlekedés	58	83	160	76	47
2.	Egyéb katonai jármű közlekedés	26	21	55	30	7
3.	Saját gépjárművel közl.	23	7	11	6	4
4.	Tömegközl. jármű közl.	9	7	12	4	13
	Összes	116	118	238	116	71

10. számú táblázat

A személyi sérüléssel végződő közlekedési balesetek száma **39 %-kal** kevesebb az előző évinél. A kiesett szolgálat, illetve munkaképtelen napok száma **2087** nap volt.

f.) Sportbalesetek

Ebbe a kategóriába tartoznak a sporttevékenységgel szorosan összefüggő tevékenységek, így a reggeli torna, tömegsport, különböző szintű bajnokságok, versenyek, az előírt és a szabadidős sporttevékenység.

A balesetek különböző tevékenységi körök szerinti megoszlását a *11. számú táblázat* tartalmazza.

Fsz.	Tevékenységek	1992	1993	1994	1995	1996
1.	Kötelező sportfoglalkozás	64	76	71	81	30
2.	Reggeli torna, tömegsport	195	86	46	24	36
3.	Szabadidősport	325	213	341	328	157
	Összes	584	375	458	433	223

11. számú táblázat

A balesetek száma összességében **48 %-kal csökkent**. A kiesett szolgálat és munkaképtelen napok száma **4356 nap**, ami **53 %-kal kevesebb** volt mint az előző évben.

A sportbalesetek nagy része a szabadidő eltöltése közben következett be, ami azt mutatja, hogy a szervezetlen és felügyelet nélküli szabadidős sporttevékenység rendkívül balesetveszélyes.

g.) Egyéb balesetek

Ebbe a kategóriába tartoznak az előzőekbe nem sorolható, főleg az öntevékenyen végzett, illetve a létfenntartó tevékenységekhez kapcsolódó balesetek. Ilyenek az étkezés, tisztálkodás, kulturális tevékenység, látogató fogadás, stb. Szintén ide soroltak a pihenő időben bekövetkezett balesetek is.

Az egyéb balesetek csoportosítását a *12. számú táblázat* tartalmazza.

Fsz.	Tevékenységek	1992	1993	1994	1995	1996
1.	Gyalogos mozgás	248	428	232	306	258
2.	Étkezés, tisztálkodás	247	198	156	125	88
3.	Szabadidő eltöltése, játék	258	144	125	143	76
4.	Egyéb katonai feladatvégz.	-	-	-	-	74
	Összes	753	770	513	574	496

12. számú táblázat

Az egyéb balesetek száma az előző évhez viszonyítva **13 %-kal csökkent**, viszont **2 fő halálos** balesetet e kategóriában szenvedett.

2.) ÚTI BALESETEK

Ebbe a baleseti csoportba azok a balesetek vannak sorolva, amelyeket a sérült a szolgálat-, illetve munkahelyére menet vagy onnan lakására, szállására menet közben szenvedett el.

Az 1996. évben történt úti balesetek során megsérült személyek állománycsoport és súlyosság szerinti megoszlását a 13. számú táblázat tartalmazza.

Sérülések súlyossága	Áll. kat.	Ht.	sor.	Hallg.	Hka.	Össz.	1995. év %-ban
	Év						
Halálos	1995	-	3	-	-	3	100,0
	1996	-	-	-	-	-	-
Csonkulásos	1995	-	-	-	-	-	-
	1996	-	-	-	-	-	-
Súlyos	1995	21	31	-	38	90	100,0
	1996	-	2	4	18	24	27,0
Könnyű	1995	2	18	1	4	25	100,0
	1996	9	14	4	18	45	180,0
Összes	1995	22	49	5	42	118	100,0
	1996	9	16	4	18	47	39,8

13. számú táblázat

1996. évben 47 fő sérült úti balesetben, számuk az előző évhez viszonyítva 60,2%-kal csökkent. A kiesett szolgálati- és munkaképtelen napok száma 1477 nap, ami 57 %-os csökkenés az 1995. évhez képest.

Az előző évhez viszonyítva ezen területen lényeges a javulás, 60,2 %-os.

3.) HONVÉDELMI KÖTELEZETTSÉG TELJESÍTÉSÉVEL NEM ÖSSZEFÜGGŐ BALESETEK

Ebbe a csoportba soroltak azok a balesetek, amelyek a honvédség működési körén kívül eső elháríthatatlan okok vagy kizárólag a sérült elháríthatatlan magatartása miatt, továbbá különböző sportegyesületekben folytatott sportolás közben következtek be.

A balesetek megoszlását a 14. számú táblázat tartalmazza.

Sérülések súlyossága	Áll. kat.	Ht.	sor.	Hallg.	Hka.	Össz.	1995. év %-ban
	Év						
Halálos	1995	-	4	-	-	4	100,0
	1996	-	2	-	-	2	50,0
Csonkulásos	1995	-	1	-	-	1	100,0
	1996	-	-	-	-	-	-
Súlyos	1995	4	34	7	-	45	100,0
	1996	-	5	-	-	5	11,1
Könnyű	1995	-	8	2	2	12	100,0
	1996	4	44	12	2	62	516,7
Összes	1995	4	47	9	2	62	100,0
	1996	4	53	12	-	69	111,3

14. számú táblázat

A honvédelmi kötelezettség teljesítésével nem összefüggő baleset 1996. évben 69 esetben következett be, ezek száma 11,3 %-kal emelkedett az előző évhez viszonyítva.

1996-ban bekövetkezett balesetek közül 43 esetben a tiltó rendszabályok súlyos megszegése, erőszakos cselekmény, gondatlanság, kizárólag a sérült elháríthatatlan magatartása miatt, 26 esetben pedig az MH működési körén kívül bekövetkezett balesetet minősítettek Honvédelmi kötelezettség teljesítésével nem összefüggőnek.

IV.

Szolgálati megbetegedések

1996-ban 38 szolgálati eredetű foglalkozási megbetegedést jelentettek be és vizsgálták ki. Mind zaj okozta halláskárosodás.

A bejelentett és azokból szolgálati kötelmekkel összefüggőnek minősített halláskárosodások száma az elmúlt 5 évben a következők szerint alakult:

Halláskárosodások megoszlása	1992	1993	1994	1995	1996
Bejelentett	28	24	20	37	38
Szolgálati kötelmekkel összefüggő	13	9	5	15	22

A bejelentett halláskárosodások száma 3 %-kal és a szolgálati kötelmekkel összefüggőnek minősítetteké 46 %-kal emelkedett. A zaj okozta halláskárosodásban megbetegedettek átlagéletkora: 1995-ben 46 év, 1996-ban 51 év volt.

V.
Táblázatok

Leggyakoribb balesetet kiváltó okok:

Fsz.	Baleseti okok	Esetszám	%-os arány
1.	Sérült esése	765	46,2
2.	Ütés, rúgás	245	14,9
3.	Szúrás, vágás	134	8,1
4.	Becsípődés, összenyomatás	134	8,1
5.	Idegen tárgy leesése	87	5,3
6.	Járműbaleset	73	4,5
7.	Megerőltetés	57	3,5
8.	Hőártalom	34	2,0
9.	Lövés, robbanás	23	1,5
10.	Vegyi mérgezés	9	1,3
11.	Zajhatás	7	0,05
12.	Áramütés	6	0,05
13.	Egyéb	74	4,5
	Összes:	1648	100,0

Leggyakoribb sérülést kiváltó személyi okok:

Fsz.	Személyi okok	Esetszám	%-os arány
1.	Egyensúlyvesztés	491	29,8
2.	Figyelmetlenség	466	28,3
3.	Kellő óvatosság hiánya	427	25,9
4.	Biztonsági előírások megsértése	26	1,6
5.	Ki-, beszállás közbeni figyelmetlenség	24	1,5
6.	Erőszakos cselekmény	15	0,8
7.	Egyéb (31-féle ok)	199	12,1
	Összesen:	1648	100,0

Leggyakoribb baleseti helyszínek:

Fsz.	Baleseti helyszínek	Esetszám	%-os arány
1.	Sportlétesítmények (terem, pálya)	309	18,8
2.	Udvar, zárt terület	249	15,1
3.	Műhely, telephely, tároló	220	13,3
4.	Közutak, gyalogos közlekedés	151	9,1
5.	Lépcsőház, lépcső	150	9,1
6.	Hálóterem	141	8,6
7.	Konyha,étterem	99	6,2
8.	Lőtér	88	5,4
9.	Vizes helyiség (öltöző)	66	4,0
10.	Gyakorlótér	65	4,0
11.	Tanpálya, akadálypálya	15	0,9
12.	Őrhely, felvezető út	95	5,5
	Összes:	1648	100,0

Leggyakoribb sérülést okozó eszközök:

Fsz.	Sérülést okozó eszközök	Esetszám	%-os arány
1.	Személyek ütközése (sport, játék)	714	43,3
2.	Épület és berendezési tárgyak	296	17,9
3.	Járművek és közlekedési eszközök	164	9,9
4.	Kézi szerszámok és gépi berendezések	69	4,2
5.	Sporteszközök, akadálypálya elemek	80	4,9
6.	Fegyver- és lőszer anyagok	34	2,1
7.	Egyéb (15-féle eszköz)	291	17,7
	Összesen:	1648	100,0

Balesetek megoszlása a sérülések természete szerint:

Fsz.	Sérülés természete	Esetszám	%-os arány
1.	Szakítás, sebzés, zúzódás	665	39,4
2.	Ficam, rándulás	466	27,6
3.	Törés, repedés	461	27,3
4.	Agy,- ideg,- belső sérülés	34	2,0
5.	Egyéb sérülés	63	3,7
	Összes:	1689	100,0

Összes baleseti sérülések megoszlása nagyobb katonai szervezetek szerint:

Fsz.	Katonai szervezet megnevezése	Esetszám	%-os arány
1.	Szárazföldi csapatok	673	40,3
2.	Légvédelmi csapatok	468	27,5
3.	ATFCSF	171	10,5
4.	KRSZP	65	4,1
5.	Egyéb szervezetek	312	17,6
	Összesen:	1689	100,0

A VILLAMOS BALESETEK

Lőrinczy György¹

A villamos balesetek megelőzése, a sérültek ellátása

A villamos balesetek műszaki megelőzésének előírásairól és lehetőségeiről, az időszakos ellenőrzések szükségességéről és gyakoriságáról a **Katonai Logisztika 4. évfolyam 1. számában** megjelent "*A Villamosság biztonságtechnikája*" tanulmány foglalkozik.

A jelen tanulmányban, a villamos áramütéses balesetek megelőzésének "*emberi tényezői*" lehetőségeiről és a sérültek ellátásának szükségességéről kívánok szólni.

A megelőzés emberi tényezői

Mind a megelőzés, mind a sérültek ellátása szempontjából – az adott feladatok ellátásához szükséges mértékben – célszerű megismerni a villamos áram élettani hatását. Ezen ismeretek kellő mértékben tudatosítják a veszély nagyságát, az okozott káros élettani hatást, az ellene történő védekezés és az életmentés fontosságát.

A villamos áram élettani hatása

A villamos áram élettani hatását az élettan egy speciális szakterülete az **elektrofiziológia** vizsgálja. Az emberi (állati) izomrostok - amelyek szerves protein molekulák láncából épülnek fel - villamos áram hatására lerövidülnek, összehúzódnak, a hatás megszűnésére elernyednek, eredeti, ingermentes állapotukat veszik fel.

Ezt a jelenséget tulajdonképpen már a XIX. század elején is észlelte Galvani a jól ismert "*békacomb*" kísérlete során.

---

1 Lőrinczy György mk.ezredes, MH Biztonságtechnikai Hivatal Szervezési osztályvezető, hivatalvezető helyettes

Az emberi szervezet izomrendszere tulajdonképpen villamos jelekkel "vezérelt" fiziológiai rendszer, ahol a villamos jelek (ingerek) keltését a központi idegrendszer "generátorai" végzik. Ezek a kis villamos töltések az idegpályák segítségével jutnak idegimpulzusok formájában az egyes szervekhez. Például ha egy szerszámot kézbe akarok venni – egy igen leegyszerűsített elektromechanikus szemlélettel közelítve – azt a következő hatásmechanizmussal lehet modellezni.

A szerszám megfogásának akarati elhatározásakor az agykéregben lévő mozgatóközpont idegimpulzust bocsát ki, amely a megfelelő idegpálya segítségével a mozgatni kívánt kéz (ujjak) izmaikhoz jut, amelyek az impulzusok nagyságától függő mértékben összehúzódnak. Az összehúzódnás tényét és mértékét egy másik idegpályán végighaladó impulzus visszajelzi az agynak, amely ezt érzékeli, információ tartalmát feldolgozza és ad (vagy nem ad) újabb, az izmok összehúzódnását serkentő impulzusokat.

Tulajdonképpen hasonló működésű mechanizmussal modellezhető a két létfontosságú szervezeti funkció - a légzés és a szív működés - fenntartása, de azzal az eltéréssel, hogy ezek a folyamatok a akarati elhatározások nélkül, attól függetlenül működnek. A szívizom ütemes összehúzódnását és elernyedését és ezzel vér áramlási irányát szabályozó szelepek (billentyűk) vezérlését - az úgynevezett szívritmus - egy a szívizomban elhelyezkedő ingerképző és ingerület vezető autonóm rendszer biztosítja.

A szívizom összehúzódnását kiváltó inger egy különleges szerkezetű izomsejtekből álló úgynevezett szinusz csomóban keletkezik, amelyből köteges szerkezetű sejtek révén jut el az inger a szívkamrák izomfalához, amelyet az impulzus összehúzódnásra készítet, az impulzus megszűnése után elernyed.

Ez a folyamat automatikusan ismétlődik, bár meg kell jegyezni, hogy e folyamat gyakoriságát (frekvenciáját) egyéb külső tényezők is befolyásolják (fokozott fizikai erőlkifejtés, ijedtség, stb. hatására gyorsabban "ver" a szívünk). Ez a befolyás a központi idegrendszeren keresztül érvényesül.

A légzés, amely bizonyos mértékig szintén automatikus folyamat, lényegében az agyi légzőközpont által kibocsátott impulzusok hatására

összehúzódó, majd elernyedő légző izmok hatására jön létre. Ezt az automatizmust korlátozott mértékig akaratlagosan befolyásolni tudjuk (valameddig vissza tudjuk tartani a lélegzetünket).

A szervezetünkben keletkezett villamos jeleknek a tudomány nem csak a hatását tudja regisztrálni, hanem a korszerű mérés technika alkalmazásával a villamos jeleket és azok jellemzőit is tudja mérni és az orvos számára értékelhető módon kijelezni.

Ezekre az "akciós áramok" mérésére szakosított vizsgálati eljárások (a szív működést vizsgáló elektrokardiografia, az agyműködést vizsgáló elektro encefalografia és az izmok válaszipulzusait vizsgáló elektromiografia) fontos információkat adnak az adott szerv működését vizsgáló orvosnak.

Az életműködéseinket vezérlő, szabályozó és ezek hatását regisztráló – általában μA nagyságrendű és viszonylag rövid impulzusidejű áramimpulzusok folyamatos jelenlétéről érzékelésünk révén nem is értesülünk.

Az előzőekben összefoglaltakból – hogy az áramimpulzusok hatására az izmok összehúzódnak – következik az is, hogy ez az összehúzódás az impulzus eredetéről, forrásától függetlenül tehát "külső" áramforrásból érkező áramimpulzusok hatására is létrejön.

Az összehúzódás mértéke ekkor is az impulzus nagyságától függ. Amennyiben ennek nagysága jelentősen meghaladja a normál élettani működéseket szabályozó impulzusok nagyságát az izmok akaratunktól független görcsös összehúzódása is kialakulhat, ami a további működést akadályozza.

Nagy veszélyt különösen az életfontosságú szerveink esetében jelent (szív, légzőszerv) hiszen nemcsak a vérellátást és légzést biztosító izmok görcsös összehúzódása gátolja e két fontos életfunkciót, de gátlás alá kerülnek ezen funkciók ingerképző szervei is (szinusz csomó, légzőközpont, ideg pályák), amelyek a külső áramimpulzusok megszűnése után is "működésképtelen" állapotban maradhatnak.

A külső forrásból érkező áramimpulzusok hatását vizsgáló kórtan az elektropatológia, orvosok, biológusok, mérnökök összehangolt munká-

jával kutatja a villamos töltések élő szervezeten való áthaladásának egyéb hatását.

A villamos gépek, berendezések üzemeltetését irányító személyeknek indokolt ismerni ezeket az élettani hatásokat, hiszen sokaknak feladata a villamos energia emberi szervezetet károsító hatása elleni védekezés.

A villamos balesetek csoportjai

A villamos balesetek veszélye fennáll, ha az emberi test villamos áramkörbe kapcsolódik és rajta külső áramforrás áramot hajt keresztül.

Bár az áram az emberi szervezetre gyakorolt károsító hatásai több fizikai és élettani hatásra vezethetők vissza - ennek ellenére a villamos baleseteket **két csoportra** oszthatjuk.

A villamos áramütésekre és a villamos sérülésekre, amelyek gyakran együtt is létrejöhetnek.

A.) A villamos áramütés és károsító mechanizmusa

Villamos áramütésről beszélünk, ha a szervezeten átfolyó áram – áthaladó villamos töltés – az izmok görcsös összehúzódását, az idegközpontok zavarát vagy bénulását okozza.

Ennek következménye, a súlyosságától függően lehet:

- külső beavatkozás nélkül feloldódó izomgörcs;
- rövid ideig tartó eszméletvesztés;
- szívkamra remegés (fibrilláció);
- heveny szívmegállás;
- légzésbénulás.

Már az enyhe áramütés tünete is csekély izomrándulás, az áramerősség növekedése a rázásérzet növekedésével, az izmok ütésérzetét keltő görcsös összerándulásig terjedően reagálnak az áramhatásra.

A károsító hatások elmúltával általában maradandó károsodás nem marad, legfeljebb az izomgörcsöt követő izomfájás marad vissza rövid időre.

A károsító hatások elsősorban az életfontosságú szervek működése szempontjából lehetnek kritikusak.

A szív működés és vérkeringés változása:

Már enyhébb áramütés esetén is jellegzetes tünet, hogy a szív működés szaporábbá, szabálytalanabbá válik. Előfordul, hogy a szív működés rövid ideig szünetel, az áramütött elveszti eszméletét, de a szív működés újbóli megindulása után az eszmélet visszatérése is spontán kialakul.

Kisfeszültségű (maximum 1000 V) berendezések által okozott áramütés esetén, a szíven áthaladó áram hatására kialakulhat szívkamra remegés. Ez a szív kamra és a szív pitvar izomzatának egyidejű összehúzódása mindig eszméletvesztéssel jár és már életveszélyt jelent.

Az eszméletlen áramütött személy bőre hideg tapintású, arca sápadt, pupillája merev.

Néhány hörgés szerű légzés után a légzés is megszűnik és beáll a **klinikai halál**.

Ha ez az állapot három-négy percnél tovább tart, akkor az agy és idegsejtek károsodása miatt - beáll a biológiai halál.

A négy percen belül alkalmazott szakszerű elsősegélynyújtás (újraélesztés) még életmentő lehet.

Légzésbénulás:

A légzés mindig megszűnik, ha áramütés következtében beáll a szív kamra remegés vagy a heveny szívmegállás (ez utóbbi leginkább a nagyfeszültségű berendezések okozta áramütésekre következik be) de megszűnhet akkor is, ha a légzőközpont, vagy ennek ingerületeit szállító idegpálya vagy a légzőizom bénulása alakul ki.

Az áramütött személy ilyenkor életveszélyes állapotban van, de megfelelő elsősegélynyújtással (mesterséges légzés) a légzést is újra meg lehet indítani.

Áramhalál:

A villamos áramütés következtében beálló halált, – ha azt kizárólagosan és egyedül az áramütés okozza – áramhalálnak nevezzük.

Idegrendszeri károsodások:

Ebből a szempontból megkülönböztetünk **azonnali idegrendszeri** tüneteket és a **később kifejlődő idegrendszeri** betegségeket.

Azonnali idegrendszeri tünetek:

Szopora és szabálytalan pulzus, szédülés, hányinger, szívtáji fájdalom, zsibbadás, gyengeségérzet, izzadás, illetve súlyosabb esetben az eszméletvesztéssel járó **elektrosokk**.

Később kifejlődő idegrendszeri betegségek:

Ezek ritkábban alakulnak ki, de gyakrabban kialakuló tünet a villamoságtól való félelem az **elektrofóbia**.

B.) Villamos sérülések

Az egyik legjellegzetesebb bőrsérülés az **áramjegy**, az áramnak a bőrön való ki és bejutásának helyén kialakuló jellegzetes sérülés. Fizikai magyarázatát az áram áthatolás helyén kialakuló nagy áramsűrűség, illetve az általa okozott hőhatás adja. A bőr másik jellegzetes károsodása a **metallizáció**. A fém vezető és a bőr érintkezésének helyén lép fel, ha a fém elektrolízise folytán fém ionok kerülnek a bőrbe, amely ennek elszíneződését okozza.

Égési sérülések:

Általában nagyfeszültségű berendezések villamos baleseteinél fordul elő. Fizikai magyarázata az áram hőhatása. (Joule-hő okozza.) Kimenetele akár tragikus is lehet.

Izmok és inak sérülése:

Kialakulhat úgy, hogy a nagy áramerősség hatására bekövetkező hirtelen izom-összehúzódást, az izomszálak vagy az izmokat a csontokhoz kötő ínszövet szakadását okozza.

Csontok sérülése:

A nagy áramerősség hatására létrejövő heves izomrángás és az áram által okozott hőhatás következtében kialakuló sérülés. (Leggyakoribb a felkar, a lapocka, a combcsont, illetve a csigolyák törése).

Vérerek sérülése:

Az áram hőhatása következtében az erek fala sérülékennyé válik, belső vérzések léphetnek fel.

A helyi véralvadást kiváltó áramhatás következménye – **trombózis** – miatt egyes szervek vérellátását megakadályozza az érben kialakuló vérrög. (Ha az agyban vagy a tüdőben jön létre az embólia halált is okozhat).

Egyéb belső szervek károsodása:

Nagyfeszültségű berendezések okozta villamos balesetek során kialakuló égési sérülés az izomszövetet is roncsolja és számolni kell vele, hogy az izomszövetből kioldódó savanyú kémhatású **myoglobin** a vesehámot elpusztítja. 4-5 napon belül a sérült halálát okozza. (A sérülés jellegzetes tünete, hogy vörösesbarna színű myoglobin a vizeletet megfesti, a vizelet vöröses barna, majd sötétbarna lesz, amit húgyvérűségnek /urámia/ neveznek).

Érzékszervek károsodása:

A villamos áram hatására bekövetkezett legjellegzetesebb érzékszervi károsodás a szem sérülése. Ha az áram útja a szemet érinti (szerencsére ritka eset) az áram hő hatása következtében szürke hályog alakulhat ki.

Másodlagos balesetek:

Gyakran előfordul, hogy az áramütéses balesetek hatására kialakuló heves izomgörcs vagy eszméletvesztés másodlagos balesetet okoz. A sérült leesik, elesik és az esés következtében másodlagos balesetet szenved.

A villamos balesetek különleges formái:

Villámcsapás:

Ha villámcsapás embert ér, rajta rendkívül nagy erejű, de igen rövid idejű áram folyik. Az embert közvetlenül érő villámcsapások 25-30 %-ban azonnali halált okoznak.

Elektromágneses hullámok:

Közvetlen ingerhatást nem fejtenek ki az idegrendszerre (nem érezzük), de hőhatásával számolni kell. Különösen ki vannak téve hőhatásnak azon emberi szervek, amelyek felépítésük folytán jól abszorbeálják ezt az energiát és a keletkezett hőt nehezet tudják leadni (pl. az érhálózattal gyengébben ellátott szemgolyók, herék, stb.).

Elektrosztatikus töltések:

Élettani veszélyt alig jelentenek, ijedtséget és az ennek következtében kialakuló téves mozdulatok másodlagos balesetet okozhatnak.

A villamos áram káros élettani hatásának kellő ismerete hozzásegít a veszélyérzet fenntartásához és a villamos balesetek sérültjei egészségügyi ellátásának megszervezéséhez.

SZAKELLENŐRZÉS

ANYAGNYILVÁNTARTÁSI FEGYELEM A SZÁMÍTÁS- TECHNIKAI ESZKÖZÖK ÉS ANYAGOK VONATKOZÁSÁBAN

Varga László¹

"Az ellátó központnál - a felsőszintű (decentralizált) költségvetés terhére - a számítástechnikai ellátottság fejlesztése érdekében az 1995-96. évben 994.300.- Ft értékben munkadíjként számoltak el fejlesztéseket, mely öszszegről a polgári szállító vállalat, a megrendelő által igényelt számlát állított ki. A vizsgálat megállapította, hogy a számlákon feltüntetésre került munkadíj a valóságban számítógép alkatrészeket takar, amelyek beépítésre kerültek a már meglévő - erkölcsileg elavult - számítógépekbe, illetve új gépek kerültek alkatrészekből összeszerelésre. A vizsgált időszakban további 765.120.- Ft értékben számítógép alkatrészeket is vásároltak, mely szintén az ellátó központ számítógép fejlesztését biztosította."

A fenti megállapítást az MH Gazdasági Ellenőrzési Hivatal ügyirata tartalmazza, melyet az MH egyik ellátó központjának ellenőrzése nyomán fogalmaztak meg. Az eset részletes kivizsgálása számos tanulságot eredményezett. Ezeket a tapasztalatokat - tekintettel arra, hogy az ellenőrzések több katonai szervezetnél is hasonló jellegű hiányosságokat állapítottak meg - érdemes szélesebb körben is elemezni.

"Történelmi" előzmények

Az elektronikai szakterületen az utóbbi években, évtizedekben a számítástechnika robbanásszerűen tört be a Magyar Honvédséghez is. Ma már a munkavégzés számos területén nélkülözhetetlen a számítógép, jelenléte a katonai szervezektől a különböző szintű parancsnokságokig természetessé vált. A szakterület anyagnemfelelőse az MH ATFCSE-ség Elektronikai Szolgálatfőnökség (a továbbiakban MH ESZF-ség). A te-

---

1 Varga László mk.ezredes, MH ATFCSE-ség Ellenőrzési osztályvezető

vékenység jellegénél fogva számos sajátossággal rendelkezik a hagyományos híradótechnikai szakanyagokkal szemben, ennek megfelelően az MH ESZF-ség is külön intézkedésben szabályozza a számítástechnikai eszközökre és anyagokra vonatkozó MH szintű gazdálkodást. **A katonai szervezetek állománytábláiban azonban nem következett be megfelelő módosítás, azok csak töredékét tartalmazzák az alkalmazott számítógépeknek.** A számítástechnika csapatszintű anyagnemfelelősi teendőit - még az első generációs irodatechnikai eszközök idejéből származó történelmi hagyományok szerint - a **ruházati szolgálatok** látják el. Nem igényel különösebb magyarázatot, hogy a ruházati és számítástechnikai szakterületek egyes területeken milyen messze állnak egymástól. **Ez indokolta, hogy egyes katonai szervezeteknél a parancsnokok az anyagnemfelelősi teendőket az MH szintű szabályozás ellenére a ruházati szolgálatok helyett számítástechnikai szervezeti elemekre ruházták át.** Ezek a számítástechnikai szervezeti elemek, osztályok, alosztályok, részlegek, stb. Azonban elsősorban rendszerszervezési, programozási, esetleg technikai kiszolgálási feladatokra lettek létrehozva és felkészítve. Ennélfogva nem rendelkeztek azokkal az alapvető általános és anyagi-technikai gazdálkodási ismeretekkel, amelyek képessé tették volna ezeket a szervezeti elemeket az egység szintű anyagnemfelelősi teendők ellátására.

Ilyen "történelmi" előzmények után került sor első ízben 1996. évben egyes katonai szervezeteknél az elektronikai szakbeosztások rendszeresítésére. Ezek a szakbeosztások azonban csak a katonai szervezetek egy töredékénél jöttek létre és ezeknél is csak az indokoltnál jóval később. Mára "elárasztották" a Magyar Honvédséget a parancsnoki hatáskörben **szabálytalanul, koncepció nélkül** beszerzett számítástechnikai eszközök, melyeket a munkarendbe való nélkülözhetetlen beépülés, valamint az MH szintű felügyelet és ellátás hiányának kettőssége jellemez.

A gazdálkodási folyamat

"Az ellátó központ a számítástechnika fejlesztéséhez a vizsgált időszakban kiadási előirányzattal nem rendelkezett."

A központi költségvetés rendjét az Országgyűlés törvényekben szabályozza. A változásokat évente a költségvetési törvény tartalmazza. Felépítésénél fogva a költségvetés **fejezetekre** (például Honvédelmi Minisztérium), **címekre** (például HM, MH, tanintézetek, eü.intézetek, stb.) és

alcímekre tagozódik. Ehhez a tagozódáshoz meghatározott jogkörök, hatáskörök tartoznak. Így például az átcsoportosítás a működési előirányzat 10 %-áig a fejezeti szerv hatásköre. Ennél fogva nagy jelentősége van annak, hogy a katonai szervezet csak a számára biztosított kiadási előirányzatnak megfelelő beszerzéseket végezzen, mert ellenkező esetben törvények, rendeletek, intézkedések egész sorát sértheti meg. Ez történt a tárgyalat **ellátó központ** esetében, még akkor is, ha a beszerzett eszközöket és anyagokat az MH érdekében használták is fel. *Fejlesztési kiadásokat számoltak el munkadíjként, ennek eszközül a szolgáltató vállalatot számlahamisításra bírták rá.* Súlyosbítja a helyzetet, hogy az ellátó központnál kialakult gyakorlat volt, hogy a szaktevékenységhez szükségesnek ítélt dologi kiadásokat, függetlenül a felmerülési jogcímtől a központi költségvetés decentralizált szakmai kiadási előirányzataiból fedezik és ebbe a gyakorlatba *"belefértek"* a szükségesnek ítélt számítástechnikai fejlesztések is. Ezek szabályos végrehajtásához szükséges engedélyeket és előirányzat módosításokat azonban - ismerethiány miatt és feltehetően kényelmi okokból - nem kérték.

"A tárgyi eszközök vásárlásához nem igényeltek és nem kaptak az MH elektronikai szolgáltatóktól engedélyt."

Az MH eszközeinek beszerzése különböző jogosítványokhoz van kötve, például vannak úgynevezett *"VK nomenklatúrás"* eszközök, melyek beszerzését az MH vezérkari főnöke engedélyezi. A nem *"VK nomenklatúrás"* anyagok beszerzését, az ehhez tartozó hatásköröket a felsőszintű gazdálkodó szerv vezetője szabályozza. Így például az állománytáblás számítástechnikai eszközök biztosítása az MH ESZF-ség feladata. Ha egy katonai szervezet ezen felüli számítógép alkalmazását látja szükségesnek, akkor az MH elektronikai szolgáltatóktól (a továbbiakban MH ESZF) kéri annak központi készletből történő biztosítását. Ha az MH ESZF az ellátás szükségességével egyetért és a központi költségvetése erre lehetőséget nyújt, akkor a körülmények mérlegelése után dönt, hogy engedélyezi-e a katonai szervezet részére az eszköz megvásárlását vagy sem. Ez a mozzanat a felsőszintű gazdálkodás lényeges, elhagyhatatlan eleme. Az engedélyezés során az MH ESZF figyelembe veszi, hogy az eszköz jellegénél fogva illeszkedik-e az MH kialakult eszköz parkjához, illetve a távlati fejlesztési koncepcióhoz. *Ennek elmaradása oda vezet,* hogy a központi felügyelet nélkül vásárolt eszközök típusainak olyan sokasága alakul ki, amely MH szinten ellátás, technikai kiszolgálás, szakembergárda, szoftverbiztosítás, stb. szempontjából kezelhetetlenné vá-

lik. A másik jelentősége az engedélyezési eljárásnak abban rejlik, hogy ennek során az MH ESZF rögzíti, hogy az engedély megadása mellett vállalja-e az eszköz MH szintű fenntartását (javítás, szervizelés, anyagellátás, stb.) vagy sem. Az eljárást akkor is végre kell hajtani, ha az utóbbi években az MH költségvetési lehetőségeinek korlátozása miatt nem vált gyakorlattá a katonai szervezetek egyedi számítógépes igényeinek központi biztosítása, illetve a katonai szervezetek által egyedileg beszerzett eszközök központi fenntartásának felvállalása (1995. évben a benyújtott igények 50 %-át központi költségvetési előirányzatból elégítették ki). Ezek a felsorolt teendők nem csak az MH ESZF-ségre, hanem minden anyagi-technikai szakterületre érvényesek és a felsőszintű gazdálkodás lényeges elemei. Betartása minden katonai szervezetre nézve kötelező, függetlenül attól, hogy a beszerzés milyen forrásból lett finanszírozva.

"A beszerzésre került és összeszerelt, illetve a felfejlesztett számítógépeket az MH EATEK felé nem jelentették, így azok az MH központi nyilvántartásában nem szerepelnek."

A felsőszintű gazdálkodó egyik legigényesebb feladata az úgynevezett **MH szintű nyilvántartás** vezetése. Ahhoz, hogy egy szakágazat eszközeinek gazdálkodását MH szinten irányítani tudjuk, azokról bizonyos mennyiségű és mélységű adatokkal kell rendelkezni. Az MH szintű nyilvántartásba felvett eszközök körének meghatározása az MH szintű szolgálatfőnök hatásköre. *Neki kell leszabályozni, hogy mely eszközök azok, amelyekről központilag kell információval rendelkezni, bármely katonai szervezetenél is vannak.* Az MH szintű szolgálatfőnök határozza meg a nyilvántartás vezetésének rendjét (mozgásbizonylatok alapján való vezetés, azok egy példányának bekérése útján, stb.), azok mélységét (egyedi azonosító, technikai és gazdasági paraméterek, stb.), a nyilvántartás vezetéséért felelős szervezetet (szolgálati főnökség, ellátó központ, stb.). A számítástechnikai eszközök MH szintű nyilvántartásának vezetésével az MH EATEK van megbízva, mégpedig minden eszközre kiterjedően. A katonai szervezetek tehát minden számítás-, ügyvitel- és nyomdatechnikai (továbbiakban SZÜNY) eszköz beszerzését kötelesek jelenteni az MH EATEK számítástechnikai javító és ellátó raktára (továbbiakban SZJER) felé. Ennek elmulasztásával megsértik az érvényben lévő MH ESZF-i intézkedést és elvesztik az esélyt arra, hogy az MH szintű fenntartási rendbe valaha is ezek az eszközök bekerüljenek. Az előzőekhez hasonlóan az MH szintű nyilvántartással kapcsolatban elmondottak minden anyagi-technikai szakterületre érvényesek és a felsőszintű gazdálko-

dás lényeges elemei. Betartásukkal, az MH szintű nyilvántartás megkövetelésével és pontos vezetésével megelőzhető az olyan esetek, amelyekre egy másik ellenőrzés során került sor. Itt a katonai szervezetnél két "Zsiguli" motorral ellátott, megfelelően "ledarabol", nyilvántartásban nem szereplő motoros szivattyú utánfutót rejtegettek az ellenőrzés előtt. Az előtalált eszközök eredetét az MH szintű nyilvántartás hiányossága (hiánya) miatt nem lehetett kideríteni.

"Az ellátó központ számviteli nyilvántartásában a minőségi és értékváltozásokat nem vezették át."

Az eddig tárgyaltak azokat a hiányosságokat elemezték, melyek a felsőszintű gazdálkodó megkerüléséből adódva a központi gazdálkodásban keletkeztek. Ezen túl a csapatgazdálkodásban még további szabálytalanságokat és hiányosságokat tárt fel az ellenőrzés, illetve az azt követő kivizsgálás.

Minden eszköz és anyag, amely a katonai szervezethez bekerül, illetve onnan kikerül, az csak kizárólag a kijelölt anyagnem felelősön keresztül történhet. A mozgásbizonylat és a számla a külső szervtől a katonai szervezet anyagnemfelelőséhez kell, hogy kerüljön, akár a ruházati szolgálat, akár valamely számítástechnikai szervezeti elem van erre a feladatra kijelölve. Ez azért szükséges, mert az anyagnemfelelős felel az anyag szakszerű mennyiségi és minőségi átvételéért (átadásáért), az eszközök és anyagok egység szintű nyilvántartásba való bevételezéséért és "alegység" részére való kiadásáért, illetve saját előirányzatából való beszerzés esetén neki kell a számlán a beszerzés jogosságát igazolni. Ez akkor is igaz, ha a finanszírozás más forrásokból történt, esetleg térítés mentesen kapta meg az eszközt a katonai szervezet. Helytelen például az a több ízben előfordult eset, hogy a katonai kórházban a gyógyultan távozó hálás beteg a gyógyító osztálynak a munkavégzés megkönnyítésére számítógépet adományoz, amelyet a gyógyító osztálynak közvetlenül ad át, ahol azt minden további nélkül alkalmazták. *A helyes eljárás ilyenkor:* a kórház anyagnemfelelősének kell átadni az eszközt egy adományozásról szóló feljegyzés kíséretében. Az anyagnemfelelős átveszi azt, kitölti a tárgyi eszköz egyedi nyilvántartó lapot, mozgásbizonylatot állít ki az eszköz bevételezésére, illetve a gyógyító osztályhoz, mint "alegységhez" való kiadásra. Az így bevételezett eszközt 30 napon belül az adományozási okirat másolatának megküldésével együtt központi, MH szintű nyilvántartásba vétel céljából be kell jelenteni az MH EATEK SZJER felé. A fenti minta

alapján, ha bármely nem elektronikai szolgálati ág számítógépet szerez be, - az érvényes szabályozás szerint az MH ESZF előzetes írásbeli engedélye alapján - az csak az elektronikai anyagnemfelelős útján kerülhet a katonai szervezethez. Függetlenül attól, hogy melyik szolgálati ág vásárolta meg a számítástechnikai eszközt vagy anyagot, azt csak az elektronikai anyagnemkódon (31) lehet elszámolni és nyilvántartani. Minden más esetben megsértik a költségvetési előirányzat gazdálkodást, valamint a gazdálkodási fegyelmet. Értelemszerűen bármely más szolgálati ág szakanyagának vásárlása esetén hasonlóan kell eljárni, függetlenül attól, hogy a vásárlást melyik szolgálati ág hajtotta végre.

Az esettanulmányban szereplő ellátó központnál a számítástechnikai eszközöket helytelenül számolták el és tartották nyilván. Ezen kívül problémaként merült fel, hogy a vásárolt alkatrészeknek és tartozékoknak a számviteli nyilvántartásba vétele, valamint azok számítógépbe való beépítése után az anyagok útja számvitelileg nem követhető nyomon. Itt több probléma is felmerült. A beépítések után a számítógépek bruttó értéke növekszik, ezt az értéknövekedést a nyilvántartáson nem vezették át, így az év végén az a vagyonmérlegben nem szerepel, ezáltal megsértik a számvitelről szóló többször módosított 1991. évi XVIII. tv-t. A vizsgált esetben tehát a beszerzett anyagok felhasználása számvitelileg két okból nyomonkövethetetlen. *Ennek oka egyrészt a beszerzések elszámolásának a módja (munkadíj), másrészt az értéknövelő alkatrész-beépítések számviteli technikájával kapcsolatos ismeretek hiánya.*

A vizsgálat során nyilvánvalóvá vált, hogy a beszerzett, az ellátó központnál előtalált eszközök és anyagok nem köthetők egzakt módon a rendelkezésre álló számlákhoz. Így annak megállapítása, hogy a szabálytalanságok elkövetése mellett történt-e anyagi természetű visszaélés, csak az előtalált anyagok értékének becslésével volt lehetséges. Az elő-talált plusz anyagok és eszközök értéke jó közelítéssel megegyezett a számlák értékével, így - bár az anyagi visszaélés lehetősége az adott körülmények között fennállt - anyagi visszaélés feltehetően nem történt.

Az eset kapcsán más katonai szervezetek ellenőrzése során felmerült szabálysértéseket is meg kell említeni. Elrettentő példa az a változat, amikor a megvásárolt (nem bruttó értéket növelő) alkatrészeket nem vételezik be a számviteli nyilvántartásba. A számlát az anyagnemfelelős záradéka alapján kifizetik, az alkatrész útja ettől kezdve megszűnik. Az anyagnemfelelős elmondása alapján azt beépítették a hibás alkatrész he-

lyébe, ennek azonban írásos nyoma nincs. Ennek a szabálytalan eljárásnak "finomított" változata, de "rokona" az az eset, amikor az alkatrészt bevételzik a számviteli nyilvántartásba, mivel a pénzügyi- és számviteli szolgálat jól látja el a feladatát és bevételzés nélkül nem fizeti ki a számlát. Ebben az esetben is (elmondás alapján) beépítették az alkatrészt javítás céljából, azonban írásos nyoma itt sincs a gazdasági műveletnek. *Ennek következtében az egységes szintű számviteli analitikus nyilvántartás több tucat javítóanyagot tart nyilván egység raktáron, amelyekkel azonban természetesen elszámolni nem tudnak.* Ezek az esetek a szakértelem teljes hiányáról tanúskodnak, és csak a részletes kivizsgálás alapján lehetett megállapítani, hogy visszaélés nem történt.

A SZÜNY eszközök üzemképességének fenntartásáról a használó katonai szervezetnek kell gondoskodnia. Ha a SZÜNY szaktechnikai eszköz meghibásodik, rendeltetésszerű üzeme nem tartható fenn, és a hibát a kezelő állomány az üzemeltetési feladatok körében nem tudja elhárítani, az illetékes elektronikai szolgálatfőnök (ahol nincs elektronikai szolgálatfőnök, az anyagi-technikai főnök) intézkedjen a javításra. A számítástechnikai eszközök esetében a központi nyilvántartásba bejelentett IBM kompatibilis számítógépek és az MH-nál széleskörben alkalmazott alapvető nyomtató típusok javítását a területi számítástechnikai szervizek végzik. A számítástechnikai eszközök garanciális időn belüli javítását, illetve a rendszeresített számítástechnikai eszközök egy meghatározott körénél a garanciális időn túli javítást is polgári cégek végzik, központilag kötött javítás-karbantartási szerződések alapján. Amennyiben a fenti körbe nem tartozó számítástechnikai eszköz javítását az utaltsági rend alapján illetékes területi számítástechnikai szerviz valamilyen oknál fogva (pl.: típus-idegen, elavult eszköz, anyaghiány, stb.) nem tudja végrehajtani, a használó katonai szervezet az adott eszközt saját költségére a szervizzel történő egyeztetés alapján polgári cégnél megjavíttathatja.

A számítástechnikai eszközök folyamatos fenntartása érdekében a területi számítástechnikai szervizeket a számítástechnikai eszközök üzembehelyezésétől kezdve értesíteni, tájékoztatni kell a műszaki állapotot befolyásoló összes eseményről, mivel a gyors és megbízható hibaelhárítás csak így biztosítható.

A meghibásodott alkatrészek cseréjét a javítást végző szervezet (területi számítástechnikai szerviz vagy a polgári cég) dokumentálja. Amennyi-

ben az alkatrész csere az eszköz értéknövekedésével jár, azt a számviteli nyilvántartásokba is be kell vezetni.

A számítástechnikai eszközök műszaki paramétereinek javítása céljából történő alkatrész beépítések (bővítések) ugyancsak a területi számítástechnikai szervizek közreműködésével történhetnek. A csapatgazdálkodás körében beszerezhető alkatrészek esetében az eszközt használó katonai szervezet parancsnokának döntése alapján, nagyértékű alkatrész (pl. háttértároló, CD-meghajtó stb.) beépítése, illetve az adott konfigurációhoz tartozó nagyértékű eszköz (pl. monitor, szkennel, stb.) az MH ESZF írásbeli engedélye alapján.

Amennyiben a szervizzel történt egyeztetés alapján a számítástechnikai eszközöket saját erőből javítja a katonai szervezet, akkor a számviteli nyilvántartásba bevételezett javítóanyagot utalványon kell kiadásba helyezni, a javításról nyilvántartásba vett munkalapot vagy munkanaplót kell felfektetni, illetve a szakutasításban részletesen előírtak szerint kell eljárni.

Annak hangsúlyozása mellett, hogy a katonai szervezet a számítástechnikai eszközök javítására nem jogosult, tudni kell, hogy amennyiben egy számítástechnikai eszközön fődarab cserét vagy beépítést hajtanak végre, *átépítési jegyzőkönyvet* kell felvenni. Hasonló módon, ha fődarabokból számítógépet építenek, *összeépítési jegyzőkönyvet* kell felvenni. Ezek elmaradása esetén megszakad az anyag mozgásának okmányokkal való igazolása, megteremtődnek az anyagi visszaélés feltételei.

Ezen példák is bizonyítják, hogy a SZÜNY eszközökkel és anyagokkal való gazdálkodás speciális szabályait a Magyar Honvédségen belül nem ismerik kellő mértékben, s ezek megsértéséből sok probléma keletkezik.

"A Próbaszerűen ellenőrzött alegységek számítógépei egyetlen esetben sem egyeztek meg a nyilvántartásban szereplő eszközökkel."

Az eszközök és anyagok felhasználóhoz való eljuttásának utolsó mozzanata *a személyhez kötés*. Ezzel az utolsó lépcsővel nem csak a számítástechnikai eszközök, hanem más szakanyagok vonatkozásában is komoly gondok vannak az egész Magyar Honvédség viszonylatában. Egy korábbi fázisban szó esett az eszközök és anyagok egység szintű raktárba való bevételezéséről és *"alegységhez"* való kiadásáról. Az idézőjel ebben az eset-

ben azt érzékelteti, hogy a számviteli nyilvántartásban kezelt "alegység" lehet valóságos, tehát katonai értelemben vett "alegység" is, de lehet bármilyen más szervezeti egység (osztály, részleg, esetleg ezek összevonása) is, melyen belül a szakanyagok kezelésére *anyagfelelős* (vagy anyagfelelősök) van (vannak) kijelölve. (Vigyázat, nem tévesztendő össze az anyagnemfelelőssel!) A kijelölt anyagfelelős van egyedül feljogosítva arra, hogy az "alegység" részére eszközt és anyagot az egységaktárból felvegyen, és ő köteles gondoskodni arról, hogy ezek az előírtaknak megfelelően "személyhez legyenek kötve", tehát a szakágazat által előírt és megkövetelt formában át legyenek adva, melyet az átvevő aláírásával igazol. Ennek megfelelően egy számítógépet a katonai szervezethez való bekerüléskor az anyagnemfelelős (pl. ruházati szolgálatfőnök) az egység szintű raktárba bevételezi, majd azt "belső" utalványon az "alegység" (pl. egység törzs) anyagfelelőse (pl. Kovács fhdgy.) az egységszintű raktárból aláírás ellenében, részegységek ellenőrzésével átveszi, majd azt a teljes konfiguráció feltüntetésével, az egyedi azonosítók rögzítésével együtt, aláírás ellenében átadja a használónak (pl. egység parancsnoka). Ez a zárt láncolat biztossítékot nyújt az MH vagyonának megőrzésére, illetve az eszköz és anyag eltűnése esetén a káreljárások szabályos lefolytatásának alapját képezi. Ezen feladatlánc bármelyik "láncszemének" hiánya egyúttal adott esetben a károkozó személyét is kijelöli. Ha az anyag elveszik, a felhasználó a felelős. Ha részére nem lett mozgásbizonylaton átadva az anyag, akkor az "alegység" részére mozgásbizonylaton nem lett átadva az anyag, az egység szintű raktár kezelőjét terheli a felelősség. *Mindezen szabályok betartásának és betartatásának szakmai felügyelője a katonai szervezet anyagnemfelelőse, akét ennek megfelelően szintén anyagi felelősség terhel.*

A helyes eljárás ismeretében értelemszerű, hogy mit jelent az MH Gazdasági Ellenőrzési Hivatal jegyzőkönyvéből kiemelt idézet. Ha az "alegység számítógépei nem egyeztek meg a nyilvántartásban szereplő eszközökkel", akkor a személyhez kötés sem valósulhatott meg, így széles skálán nyílt lehetőség a visszaélésekre.

A fenti esettanulmány jól érzékeltette, hogy a Magyar Honvédségen belül érvényben lévő általános és speciálisan szakágazati gazdálkodási szabályok zárt láncolatának bármely ponton való megsértése mily mértékben veszélyezteti az MH vagyonának megóvását. Sajnos a felelős parancsnoki és szakmai beosztást betöltők között sokan vannak olyanok, akik ezen alapvető ismeretek hiányában nem ismerik föl ezeket a veszélyeket. Tehát a szabályok megsértését nem lehet "bocsánatos bűnnek"

tekinteni, arra való hivatkozással, hogy az anyag megvan, nem lopták el. Nem lehet, mert számtalan káreset és bűncselekmény bizonyítja, hogy a gazdálkodási, nyilvántartási szabályok megsértése lehetőséget ad a lopásokra és egyéb visszaélésekre. Amennyiben visszaélés nem történt, az csak a szerencsének köszönhető, ezenkívül az eset kivizsgálása, amely nagy valószínűséggel tisztázhatja, hogy visszaélés nem történt, szakemberek sokaságának drága munkaidejét "rabolja" el.

A tanulságok levonása mellett felhívom a Magyar Honvédség érintett személyi állományának figyelmét az érvényben lévő anyagi-technikai gazdálkodási szabályzók alaposabb ismeretére, elsajátítására, ezek közül is kiemelten az MH elektronikai szolgálatfőnök 17/1996. (MK 25.) számú, a számítás-, ügyvitel- és nyomdatechnikai eszközök anyagi és technikai biztosításáról szóló intézkedésében rögzítettek ismeretére, ismertetésére, illetve azok megkövetelésére.

SZAKTÖRTÉNET

MOZGÓ JAVÍTÓMŰHELY (TÜZÉR SZEROSZLOP)

Gáspár Tibor¹

A fegyver- és lőszerbiztosítás történetét vizsgálva megállapítható, hogy hosszú volt az út a honfoglaláskori fegyverkovácsától a napjaink anyagi-technikai szolgálatáig. A történelmi eseményeket vizsgálva rögzíthető, hogy a jelenlegi értelmezésű fegyverzettechnikai szolgálat tényleges fejlődése a tűzeszközök, különösen a tüzérségi lövegek megjelenésével kezdődött. A szolgálat technikai biztosítási ága a fegyverek fejlődésével alakult ki. Minél bonyolultabb fegyverek álltak rendszerbe, annál nagyobb szakértelmet, esetenként nagyobb létszámot követelt azok üzem-bentartása.

Ezen fejlődés egyik fontos állomása volt az 1940-es években létrehozott tüzér szeroszlopok, mozgó javítóműhelyek.

A békehadrend szerinti hadtestek szervezetében, a hadtest fegyverzeti (fegyver és lőszer) előadók szakmai alárendeltségében területi állandó tüzérségi és fegyverjavító műhelyek működtek, hadtestenként 1-1.

A javítóműhelyek egyben "anyaalakulatai" voltak a hadi hadrend szerint megalakuló javítóműhelyeknek, a tüzér szeroszlopoknak.

A mozgó javítóműhely gépi- és műhelyberendezésének kisebb része gépkocsira volt szerelve. A gépi felszerelés és anyag nagyobb részét vasúton szállították. Mozgékonyága lehetővé tette, hogy telephelyét könnyűszerrel változtathatta.

A mozgó javítóműhely szervezeti felépítése az 1. számú vázlaton látható. Állománya (1940-es szervezés szerint): 2 tiszt, 51 legénység (fegyvermester, stb.) 5 tehergépkocsi (5 tonnás), parancsnoki gépkocsi és 2

---

1 Gáspár Tibor mk.ezredes, MH FVTSZF-ség fegyver, lőszer és műszaki technikai osztályvezető

kerékpár. Hosszabb időre történő telepítés esetén 4-6-szoros állományra emelték létszámát.

Vasúti szállítóeszköz szükséglete 16 tengely volt.

A gépkocsik berendezése:

- egy tehergépkocsi mint anyagkocsi, pótkocsija gépműhelynek és erőközpontnak volt berendezve;
- egy tehergépkocsi mint anyagkocsi, pótkocsija kovácműhelynek volt berendezve;
- egy tehergépkocsi tüzérségi tárrészleg kocsi, pótkocsija fegyverzeti tárrészleg kocsi;
- egy vontató gépkocsi, pótkocsija mint málha- és eleségkocsi;
- egy tehergépkocsi mint optikai üzem;
- egy pótkocsi a beosztott személyzet szállítására;
- egy személygépkocsi a parancsnok és helyettesének részére.

A mozgó javítóműhely lehetőség szerint a meglévő ipari üzemekben települt. A településnek ez a módja azonban nem minden esetben volt alkalmazható. Szabadban való településre egy nagy szerelő és több kisebb műhelysátor, valamint parancsnoki sátor állt rendelkezésre.

A település vázlatát szabad település esetén a 2. számú vázlat, munka- és üzemmenetét a 3. számú vázlat tartalmazza.

A javítóműhely parancsnok feladata volt a műhely vezetése és a munkamenet szabályozása. Helyettese a tüzérszertári tisztviselő volt, aki a műhely anyagszámadói, a műszaki közigazgatási, a gazdaság közigazgatási és a katonai igazgatási teendőket látta el.

A tüzérmesterek voltak a tüzérségi, optikai műhelyrészlegek, valamint a tárrészleg munkavezetői, illetve anyagkezelői.

A fegyvermester volt a fegyverzeti műhelyrészleg munkavezetője.

A szakmunkák elvégzésére a műhelyrészlegek **katonai szakmunkásokkal** rendelkeztek, a **következők szerint**: fegyverlakatos, asztalos, bog-nár, kovács, esztergályos, marós, fúrós, hegesztő, festő, szíjgyártó, villany-szerelő, optikai műszerész, gépkezelő, motorszerelő-gépkocsivezető, szabó és cipész. A szakmunkások létszámát a szükséglet szabta meg, változó volt.

A tüzérségi, optikai és fegyver alcsoportok a műhelyrészlegben nem voltak egymástól elkülönítve, hanem munkájuk elvégzésében szervesen egymáshoz kapcsolódtak.

A mozgó javítóműhelyekben a **következő munkákat végezték**: elrepedt vagy eltört lövegtalpak kifoltozása, új szegecselések, a csőfar sérüléseinek javítása, perselyek, csapágyak, csapszegek cseréje, tengelyeken, ke-rekeken, mozdonyon és lőszerkocsikon előforduló sérülések javítása, se-lejtes részeknek újjal való pótlása, bádigos munkák elvégzése, kisebb alkatrészek gyártása, valamint az összes mázolások; továbbá az optikai műszerek és lövészfegyverek alkatrészcsérés javítása, javítás utáni besza-bályozása.

A mozgó javítóműhely (tüzér szeroszlop) műhelyfelszerelésének elégtelensége folytán, csak **középjavításokat** tudott végezni. Azt a meg-rongálódott tüzérségi és optikai anyagot, amelyet a mozgó javítóműhely-ben nem lehetett javítani, az állandó javítóműhelyekbe kellett hátraszál-lítani.

Az állandó javítóműhelyben megfelelő mennyiségben álltak rendelkezésre a legkülönbözőbb tüzérségi felszerelési cikkek és lőfegyverek tartalékalkatrészei.

A mozgó javítóműhely azt a nem javítható eszközt, amelyet előrelát-hatólag **az állandó javítóműhely sem tudta megjavítani**, egyenesen a hátország központjába irányította.

A tüzérségi, optikai és fegyverzeti anyagok fő javítását (nagyjavítá-sát) elvben a hátországban lévő tüzérszertár és fegyverszertár végezte.

Az olyan tüzérségi és optikai anyagcikkek javítását, amelyek sajátos műszaki szerkezetük folytán csak bizonyos intézetekben vagy meghatá-rozott módon voltak javíthatók és amelyeknek javítására a tüzérszertár-

nak és fegyverszertárnak sem kiképzett személyzete, sem berendezése nem volt, a honvédelmi minisztérium intézkedése szerint az arra berendezett gyári üzemekben végezték.

A javításba adás jegyzőkönyv alapján történt. A korabeli szabályzat szerint a jegyzőkönyv elkészítéséért a csapatnál lévő tüzérszertári tisztviselő volt a felelős: *"A csapatnál ki nem javítható, megrongált löveganyag-nak és optikai cikkeknek javításba adását javasolja. A sérülés mértékéről és okáról jegyzőkönyvet szerkeszt, a benne foglalt adatokat a lövegkönyvbe jegyzi, a sérült löveganyagok és optikai cikkeknek a javítóműhelybe való elszállításáról gondoskodik.*

A javításból érkezett lövegeket, tüzérségi és optikai cikkeket az átvétel alkalmával személyesen vizsgálja meg.

Ügyeljen arra, hogy olyan megrongált anyag, amely a csapatnál is javítható, ne kerüljön mozgó vagy állandó javítóműhelyhez." (1)

A fellelhető irodalomban a mozgó javítóműhelyek második világháborús tevékenységéről nem sok adat található. **Össességében megállapítható**, hogy a harcoló csapatokat követve, sokat tettek a harcképesség fenntartása érdekében, mert a háború nagyobbik részében a magyar csapatok jelentős eszközutánpótlásra nem számíhattak. Így a harcérték megőrzésének, növelésének egyetlen módja a javítás volt.

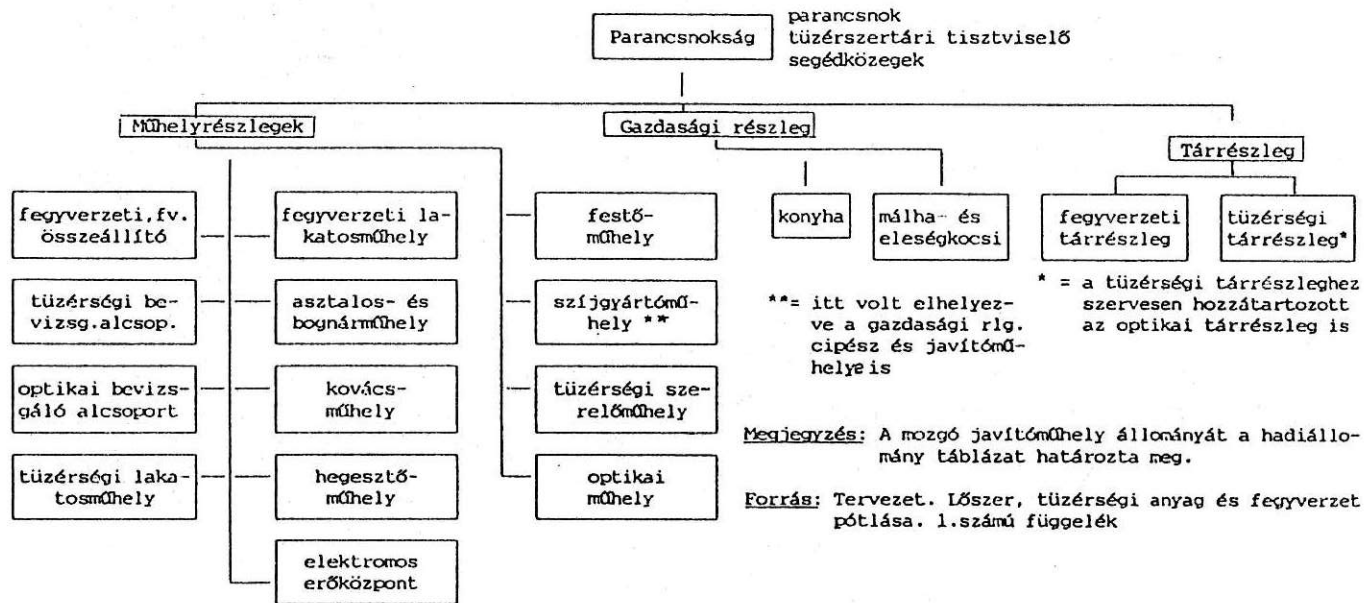
A mozgó javítóműhelyek is osztoztak a csapatok sorsában. Példa erre az alábbi idézet: *"Novij-Oszkolban berakták a 103. tüzérségi szeroszlop és a 101. vonatműhely anyagát vasúti kocsikba. A vagonoknak azonban csak felét továbbbíthatták, mert a szovjet erők a vasútvonalat É. irányban január 20-án megszakították, a D. irányba való szállítás pedig már korábban lehetetlen volt." (2)*

Felhasznált irodalom:

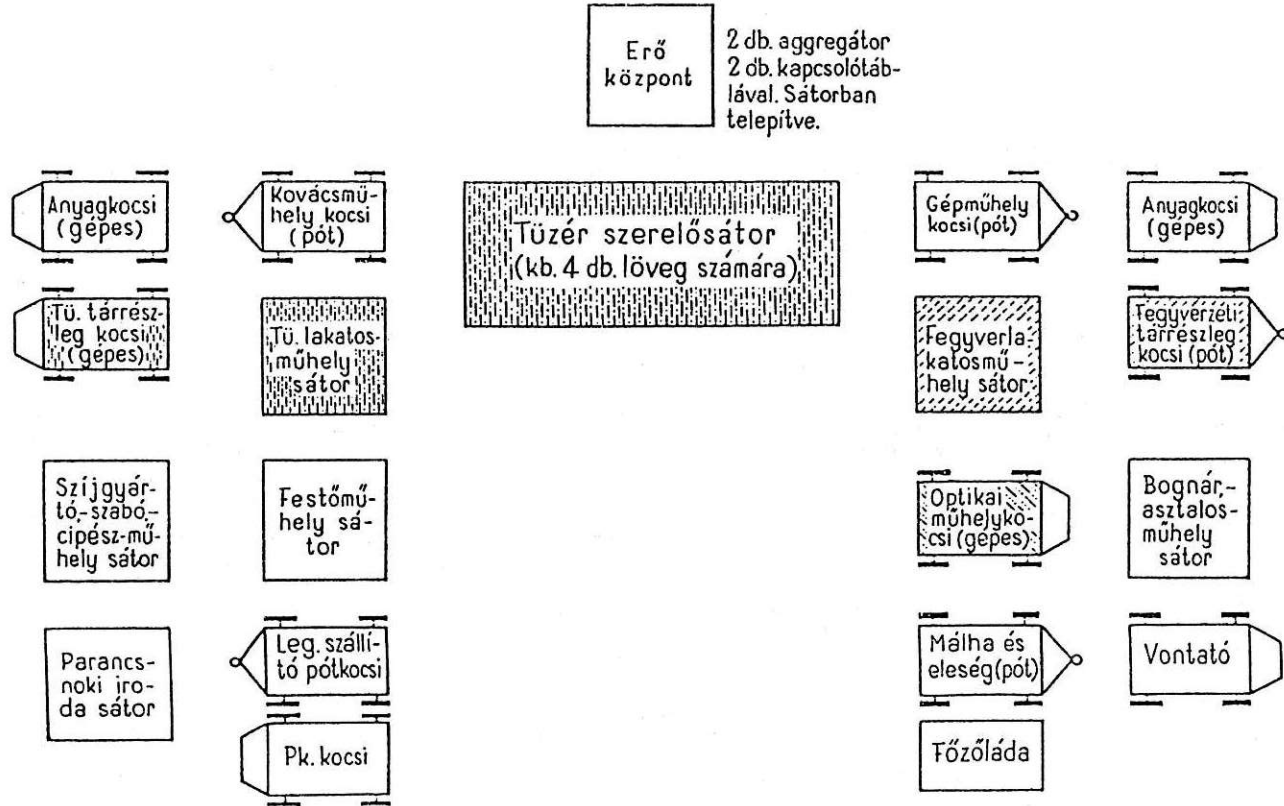
1.) Tervezet. Lőszer, tüzérségi anyag és fegyverzet pótlása. Budapest, Attila Nyomda Rt. 1940.

2.) *Nagy-dr.Pisztrai-Tóth-dr.Zimonyi:* A magyar katonai ellátó (hadtáp) szolgálat története. Zrínyi Miklós Kiadó és MN Hadtápfőnökség, Budapest, 1984.

Mozgó javítóműhely szervezeti felépítése
/ 1940 /

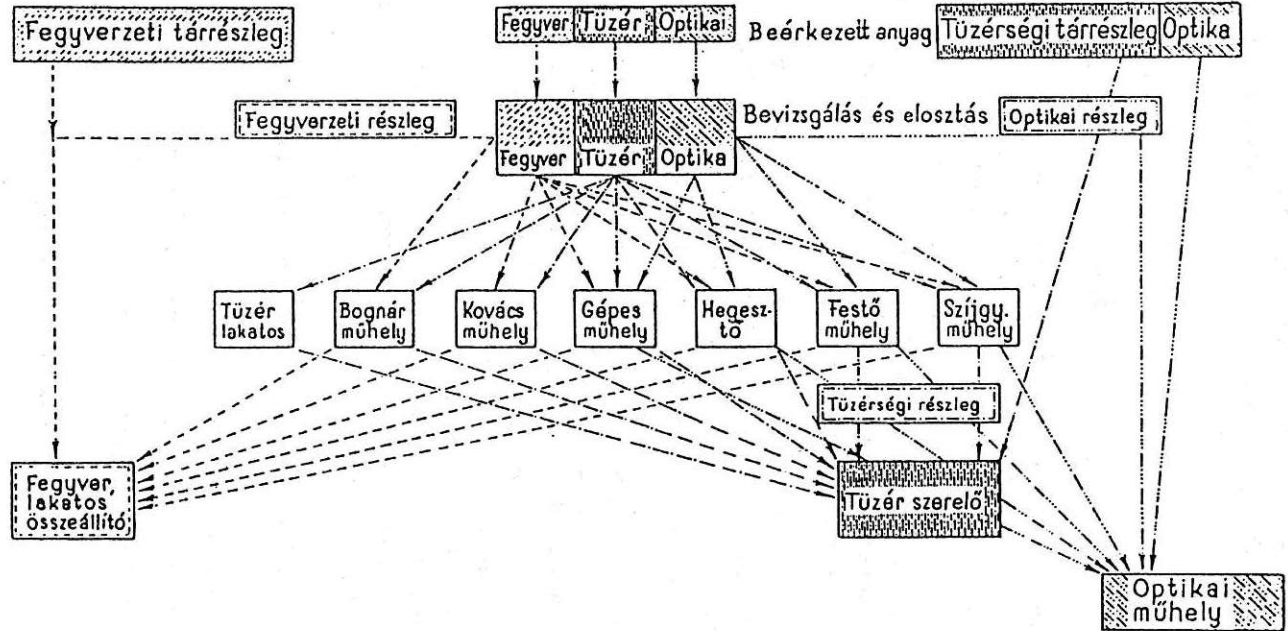

Mozgó javítóműhely telepítése

Mozgó javítóműhely munka- és üzemenete

3. sz. vázlat

A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉDSÉG SZÁLLÍTÓ SZOLGÁLATÁNAK MEGTEREMTÉSE, SZERVEZETI KERETEI

Horváth Attila¹

I. RÉSZ

A Magyar Királyi Honvédség szállító szolgálata két világháború közötti szervezeti fejlődésének áttekintésekor az 1932-es esztendő fordulópontnak tekinthető. Ebben az évben kerültek vissza a rejtés követele kényszerűségéből a más tárcákhoz ideiglenesen áttelepített szervezetek ismételten a Honvédelmi Minisztérium alárendeltségébe, és ekkor határozták el az egymáshoz láncszerűen kapcsolódó utánszállítást végrehajtó szervezetek csökkentését.

A szállító szolgálat létrehozása körülményeinek tárgyalása előtt szükségesnek látszik a "szállító, szállítás" szavak eltérő értelmezése, valamint a szállítás és a közlekedés fogalmának bizonyos fokú keveredése miatt a szolgálat korabeli definíciójának és feladatrendszerének tisztázása.

A szállító szolgálat fogalmát az 1924-ben kiadott **Harcászati Szabályzat** határozta meg és megítélésem szerint ezt célszerű elfogadni, mivel ezen alapszanak a későbbi gyakorlati szabályzatokban, segédletekben, tankönyvekben megjelent definíciók. A szabályzat meghatározása szerint: *"A szállító szolgálat magába foglalja a szállítóeszközök megszervezését, üzemét és karbantartását, amennyiben szükséges, utánpótlását, a szállítónalakat (vasutak és utak) karbantartásának és kibővítésének irányítását, a vasutaknál ezen munkák végrehajtását is. A szállító szolgálat részint a csapatszállítást, részint az utánszállítást bonyolítja le".*²

A katonai szállításokat az alábbiak szerint osztályozták:

- 1.) a szállítás módja szerint,
- 2.) az igénybevett szállítóeszközök szerint és
- 3.) az irányítás módja és a szervezeti típusok szerint.

---

1 Horváth Attila százados, ZMNE Logisztikai tanszék. A tanulmány részlet a szerző kandidátusi értekezés tervezetéből.

2 H. Sz. I. rész. 1. füzet. 30. pont. 34.p.

1.) A szállítás módja szerint:

- vasúti,
- úti-gépkocsi,
- kocsi,
- vízi,
- légi,
- kötélpálya és
- vegyes.³

2.) Az igénybevett szállítóeszközök szerint:

- vasút,
- hajózható vízi utak,
- tábori keskeny nyomtávú vasutak (mozdonyos keskenyvágányú, motoros tábori, lóvonatású tábori és benzin-elektromos tábori vasút) és
- vonat⁴-gépkocsik,
- fogatolt járművek és
- málhásállatok.

3.) Az irányítás módja és a szervezeti típusok szerint:

- vasúti (hajózási) szolgálatra és
- vonatszolgálatra osztották fel.⁵

A Magyar Királyi Honvédség szállító szolgálatának megalakítása és szervezeti felépítése

A szállító szolgálat a szervezés tekintetében azokhoz a szolgálati ágakhoz tartozott, ahol a békehadrend jelentős mértékben eltért a háborús-tól, mivel funkcionális elemeit a mozgósításkor vagy közvetlenül azt meg-

---

3 Berger Károly: A Vezetés Kézikönyve. I–II.köt. Stádium Sajtóvállalat Részvénytársaság Bp. 1930. (a továbbiakban Vezetés Kézikönyve) I. köt. 233. p.

4 Uo.

5 E-1-es H. Sz. 1924. I. rész. 2. füz. 1410–1425. pont 259–269. p.

előzően alakították meg és kezdték el működtetni. A békeszervezetnek az volt az elsődleges feladata, hogy a mozgósítás végrehajtása után életbe lépő **felriasztási** (a továbbiakban "Fr.") hadrend megfelelő kerete legyen, valamint az előírt kiképzéssel megalapozza a **mozgósítás**, a **felvonulás** és a **háború alatti alkalmazás** végrehajtásának lehetőségét.

A trianoni békeszerződés korlátozó rendelkezései kialakításakor a győztes felek e feladatok ellátására akarták alkalmatlanná tenni (alátámasztva ezzel is a tartós támadásra képtelenség koncepcióját, H. A.) a magyar hadsereg szállító szolgálatát. Holott Magyarországon a hadsereg behatárolt lehetőségei, valamint a megváltozott földrajzi viszonyok miatt a felvonulás gyors végrehajtása kiemelt fontossággal bírt, mert csak így lehetett a siker reményében támadást megindítani vagy határmenti területeket kiüríteni.⁶ A békeszerződés által tiltott szervezeteket, így a szolgálathoz tartozókat is át kellett adni más tárcák alárendeltségébe. A szállító szolgálat esetében is a hasonló jellegű szervezési kényszer figyelhető meg, mint pl. a **kiegészítési** és **nyilvántartási** szervek esetében.

A szállító szolgálat szervezetének tárgyalásánál 1921–32 között nem húzok meg éles időbeli határvonalat. **Az alfejezet tagolásának alapjául a szállító szolgálat osztályzása látszik legcélszerűbbnek – azaz vasúti (hajózási)– és vonatszolgálat.** Az egyes szervezetek felépítésének és feladatainak tárgyalásánál szükségesnek tartom a békeszervezet (nyílt és rejtett), valamint az "Fr." hadrend felépítésének szétválasztását.

A román csapatok kivonulása után 1920–ban megszervezték a Nemzeti Hadsereg katonai vasúti (hajózási) hatóságait, és a vasúti alakulat kiépítésére is kísérletet tettek, ugyanis a rendelkezésre álló vasutas pótkeretből felállítottak egy vasútépítő zászlóaljat.⁷

Ezek a kísérletek rövid életűnek bizonyultak, mivel az antant hatalmak tiltakozása miatt a katonai vasúti (hajózási) hatóságokat 1921–ben

---

6 Sikeres védelmi harc megvívására a katonai teoretikusok és vezérkari tisztek a hadsereget alkalmatlannak tartották. Az országot ért támadás estén a határok nyitottsága miatt a védelem fősúlyát a határtól távolabb helyezték.

7 Kormány jelentés: 1919–22. 217.p.

fel kellett oszlatni. A budapesti katonai körlet közvetlen alakulatai között a hadrendben szereplő vasútépítő zászlóaljzat annak ellenére át kellett alakítani hidászanyagszertárrá, hogy a hivatalos elnevezése vasútépítő iskola volt.⁸ A Szövetségi Katonai Ellenőrző Bizottság (a továbbiakban SZKEB.) a későbbiek során hidászanyagszertár szervezetét is a hadsereg szervezetéhez képest túlméretezettnek találta, ezért egy része névleg 1922. július 1-vel a Kereskedelemügyi Minisztérium fennhatósága alá tartozó MÁV Hídanyagszertárává alakult át.⁹ A vasútépítő zászlóalj tisztjeinek, altisztjeinek és anyagának másik részét a Belügyminisztérium fennhatósága alá tartozó rendőrtartalékhoz sikerült rejtve elhelyezni.¹⁰

A Magyar Királyi Honvédség katonai vasúti (hajózási) szolgálat "Fr." hadrendje felvételét biztosító szervezetek és feladataik

A Magyar Királyi Honvédség a katonai vasúti (hajózási) szolgálat irányító szervezeteinek megalakításakor a Monarchiában alkalmazott szervezési elveket vette át.¹¹ A békeszerződés előírásai miatt fellépő rejtési kényszer nyilvánvalóvá tette, hogy a korábban kialakított szervezeti és működési gyakorlatot nem lehet tovább követni. Ezt erősítette meg a SZKEB. kitüntető figyelme, a volt katonai vasúti (hajózási) hatóság alárendeltségébe tartozó, majd a kereskedelemügyi tárcához átkerült szervezetek iránt.

A szállító szolgálatot békében vasúti, hajózási vonatkozásban a HM VI./7.k. (közlekedési) osztály irányította. Az osztály kettős alárendeltségben folytatta tevékenységét. A közigazgatási jellegű ügyekben a honvédelmi miniszternek, a mozgósítással, "Fr."-rel és hadműveleti alkalmazással kapcsolatos kérdésekben a vezérkar főnökének volt alárendelve.¹²

8 HL. Vkf. Eln. VI/1.o. 1999/1/1929. Adatok a honvédség béke és "Fr." helyzetéről 1919-től 1931-ig.

9 Kormány jelentés: 1919-22. 217.p.

10 HL. Vkf. Eln. VI/7.k.o. 50049/ 1929. Tanulmány.

11 Vö.: Németh Ernő: Adalékok az Osztrák-Magyar Monarchia katonai közlekedési és vasúti szerveinek (különös tekintettel a Magyar Királyi Honvédség, a Magyar Királyi Államvasútak) történetéhez és első világháborús szerepléséhez 1868-1918 Kanadidátusi értekezés. Bp. 1994. 105-108. p.

12 HL. HM. Eln. 1/a.o. 113. 219/1931. Szervi Határozványok a Hadi Akadémia és a Vezérkar részére.

Az osztály legfontosabb feladatait az alábbiak szerint lehet összefoglalni:

- a felvonulás szállítással kapcsolatos feladatainak előkészítése,
- a katonai vasúti (hajózási) hatóság és vasúti alakulatok "Fr."-nak előkészítése,
- a vasutak, közutak és a víziutak fejlesztésében a honvédelmi érdekek megfogalmazása és érvényre juttatása,
- a belföldi és külföldi közlekedési hálózat és jármű állomány nyilvántartása és hadműveleti kiértékelése,
- a vasút, út, híd és víziút építésekkel kapcsolatos közigazgatási eljárásban a katonai érdek érvényre juttatása,
- javaslattétel katonai vasúti, hajózási hatóságok és alakulatok szervezetének kialakítására és kiképzésük irányítása,
- a szállítással kapcsolatos – elsősorban vasúti és hajózási – szabályok kialakításában való részvétel.¹³

A katonai felső vezetés a HM. VI./7.k. osztály sokrétű feladatainak ellátását az állomány összetételével is biztosítani kívánta. Már a megalakulástól kezdve sokrétű volt az osztály tisztjeinek végzettsége és besorolása: 4 vezérkari tiszt, 1 hadműveleti tiszt, 3 gyalogsági tiszt, 2 műszaki tiszt, 1 gépkocsi előadó, 1 vonatcsapatbeli tiszt és 1 gazdasági tisztből tevődött össze a 13 tiszt, ezenkívül 3 altiszt és 3 polgári ügykezelő segítette a munkavégzést (összesen 19 fő).¹⁴

Az osztály egyébként a békeszerződés rendelkezéseitől független kettős alárendeltsége lehetővé tette azt, hogy a "Fr." előkészítésével kapcsolatos közlekedési feladatok koordinálását a HM. keretén belül oldja meg. Azonban a tilalom hatálya alá eső szervezetek felügyeletének ellá-

---

13 Uo.

14 HL.HM. Eln. 1.o. 1001/1922. Rendelet a Magyar Királyi Honvédség szervezésére.

tását, a vasút- és hajózási társaságoknál a katonai érdekek érvényesítését a honvédelmi- belügyi és kereskedelemügyi tárca nyílt együttműködésében nem lehetett megvalósítani, ezért szükségessé vált a hatósági jogkörök áttelepítése. A szállító szolgálat "Fr." előkészítő feladatait érintő kérdéskörök, főként a közlekedési hálózattal és társaságokkal kapcsolatos bizalmas ügyek a Kereskedelemügyi Minisztérium felügyelete alá tartozó **Vasúti és Hajózási Főfelügyelőséghez**, a Belügyminisztériumban pedig a VI.-e. (a továbbiakban BM. VI.-e.) osztályokhoz kerültek.¹⁵

A Vasúti és Hajózási Főfelügyelőség az érvényben levő "*Vasútüzleti rendtartás*" 73. §-a és az "*Ideiglenes folyó-, csatorna és tóhajózási rendszabályok*" 107. §-a alapján szervezett és a kereskedelemügyi miniszternek közvetlenül alárendelt hatóság volt. A Főfelügyelőség szükségességét vasúti és hajózási tekintetben a működő vasút- és hajózási társaságok vonalai (kikötői berendezései) állapotának és üzletmenetének felügyeletével, ellenőrzésével indokolták a rend és a biztonság fenntartása érdekében. A hajózással kapcsolatos ügyekben a hajózási társaságok üzletmenetét és állapotát felügyelte.

A valóságban a Vasúti és Hajózási Főfelügyelőség által biztosított lehetőségek alkalmasak voltak arra, hogy a vasutakkal és a hajózással kapcsolatos közigazgatási eljárásokban meghallgatásra kerüljön és a lehetőségekhez mérten érvényesüljön a honvédelmi érdek. A vezérkar e hatóság révén jutott a vasúti járműparkkal és létesítményekkel kapcsolatos olyan adatokhoz, amelyek a hadművelleti tervezés alapjait képezték. A HM. a kereskedelemügyi tárca közvetítésével a felügyelőségen keresztül határozta meg a vasút- és hajózási társaságok felé a hadiforgalom bevezetéséhez elengedhetetlenül szükséges feltételeket, mint például a szénkészlet nagyságát, vízvételi lehetőségeket, rakodókhoz, kikötőkhöz vezető utakat.

A BM VI.-e. osztálya felügyelte a Belügyminisztérium alárendeltségébe tartozó vasútépítő, hidász és vasúti anyagi szervezeteket – felépítésük és működési körülményeik a későbbiek során bővebben lesznek ki-

---

15 A szövegben említett szervezetek fő feladata a katonai érdekek érvényesítése volt, ezt bizonyítja az is, hogy a rejtett szervek nyílt hadrendbe vétele időszakában megszűntek.

fejtve. Az osztály szabályozta a HM. illetékeseivel közösen a BM. VI.e. (!) osztályához rejtett katonai élelmiszer üzemek (raktárak), kirendeltségeik, valamint a Budapesti Ágy- és Gőzmosó és a csapatok között felmerült vasúti szállítások szabályozását.¹⁶

A hadiforgalom bevezetésére irányuló előkészítő munkában fontos szerepet töltöttek be az ún. **körletszállásvezetők** (a továbbiakban **KÖSZÁLL.**). A **KÖSZÁLL.**-ak gyakorlatilag a katonai körletek, majd azok megszűnése után mint a vegyesdandár parancsnokságok vasútügyi előadói folyamatos kapcsolatban álltak az illetékes vasúti üzletvezetőségekkel és vasúti üzletigazgatóságokkal.¹⁷ A körlet szállításvezetők feladata volt a felelősségi területükre eső vonalakon a "Fr." elrendelését követően felálló vonalparancsnokság, pályaudvar parancsnokságok hadtáp berendezéseinek megállapítása¹⁸ és rögzítése a polgári vasúti hatóságok kijelölt képviselőivel.¹⁹ A hadtáp berendezések és vasúti kocsik, katonai berendezési tárgyak békében meghatározott készleteinek meglétét és minőségét meghatározott időnként ellenőrizniük kellett, és az eltérésekről közvetlenül jelentettek a HM. VI./7.k. osztályának. A **KÖSZÁLL.**-ok nyilvántartást vezettek a hatáskörükbe utalt vasutak szállítóképességéről, műszaki állapotáról, a vasúti forgalommal kapcsolatos szabályokról és rendelkezésekről. Az irodai munka kereteiből kilépve időközönként a gyakorlatban tanulmányozták a forgalmi, pályafenntartási és vontatási szolgálat gyakorlati feladatait a főbb pályaudvarokon és csomópontokon.²⁰ A **KÖSZÁLL.**-ok állomáshelyei megegyeztek a vegyesdandár parancsnokságok székhelyeivel. Ez alól azonban kivételt képezett a 2. vegyesdandár **KÖSZÁLL.**, mert az általa felállítandó vonalparancsnokság helyét Budapesten határozták meg. A Duna–Száva–Adria Vasúttársaság Magyarországi vonalainak hossza (573 km.), és vonalvezetése miatt és a

---

16 HL. HM. Eln. 2.o. 124.648/ 1922. A belügyminiszter 21 5.638/ VI.e.–1922 körrendelete a szállítványok kezelésére.

17 E–10–es Utasítás tervezet. A katonai szállítások lebonyolítására vasúton. (a továbbiakban E–10–es Utasítás) 2.§ 2.p.

18 Hadtáp berendezéseken ebben az értelemben a rakodók, szolgálati létesítmények, étkező, itató és beteg tovaszállító állomások felszereléseit értették.

19 A MÁV. Igazgatóság alá a vasútigazgatás területi feladatainak végrehajtására a trianoni békeszerződést követően hat üzletvezetőséget szerveztek, Budapest, Győr, Szombathely, Pécs, Szeged, Debrecen, Miskolc székhelyekkel, a magánvasutaknak csak helyi végrehajtó szervei voltak.

20 HL. HM. Eln. 7.k.o. 10.907/ 1923 A vasúti szolgálat gyakorlati megismerése.

2. vegyesdandár székhelye indokoltta tette egy körlet szállításvezetőség kirendeltség felállítását Székesfehérváron.²¹

A Magyar Királyi Honvédség katonai vasúti (hajózási) szolgálatának "Fr." hadrend szerinti tagozódása és főbb feladatai

A katonai vasúti szállító szolgálat "Fr." szervezeti kereteit a honvédelmi és kereskedelemügyi miniszterek egyetértésével az 1923-ban kiadott J-19-es Ideiglenes Hadiforgalmi Utasításban (a továbbiakban J-19-es Hadiforgalmi Utasítás) határozták meg. Követve az első világháború előtt kialakult szervezési gyakorlatot, katonai vasúti (hajózási) hatóságokra és katonai vasúti alakulatokra (a továbbiakban vasúti alakulatok) osztották fel.

A katonai vasúti (hajózási) hatóságok felosztása és feladatai

A katonai vasúti (hajózási) hatóságokat a vasúti és hajózási forgalom vezetésére szervezték és az alábbi hadrendi elemekből tevődtek össze:

- hadiforgalom főnöke,
- központi szállításvezetőség,
- vasúti vonalparancsnokságok (a továbbiakban vonalparancsnokság),
- pályaudvar parancsnokságok.²²

A katonai vasúti (hajózási) hatóságoknak békében nem volt hadrendileg meghatározható kerete, de beosztottaikat már az "Fr." előkészítésekor kijelölték. Megalakulásukat a honvédelmi miniszter rendelte el az "Fr." parancs kiadását megelőzően, az ún. "honvédelmi készülség" rendszabályainak életbe léptetésével. Működőképességüket az "Fr." parancs kiadásáig el kellett érni.

---

21 HL. Vkf. Eln. VI/7.k.o. 50049/ 1929. Tanulmány.

22 J-19-es Hadiforgalmi Utasítás: 2. pont.

A katonai vasúti alakulatokat a vasútvonalak forgalmának biztosítására és a megrongált állomási, valamint forgalmi berendezések helyreállítására szervezték. A vasúti üzemszázadok és vasúti felépítményszázadok tartoztak e szervezeti kategóriába.²³ Jellegüket tekintve a kórházvonatok, vöröskeresztes segélyvonatok, betegvonatok, rögtönzött betegszállító vonatok, fertőtlenítő vonatok (a továbbiakban mozgó katonai egészségügyi intézetek), páncélvonatok, valamint a vasútépítőszázadok és vasútépítő munkásszázadok nem tartoztak a vasúti hatóságokhoz és vasúti alakulatokhoz, de az alkalmazást tekintve a hadiforgalom főnökének voltak alárendelve.²⁴

A vízszállítások elrendelése esetén a szállítás irányítását a Központi Szállításvezetőség vagy az alárendeltségébe tartozó hajóállomás-parancsnokságok végezték.²⁵

Az "Fr." kezdetétől a Fővezérséghez beosztott hadiforgalom főnöke alárendeltségébe tartoztak a katonai vasúti (hajózási) hatóságok és alakulatok²⁶, aki a hadiforgalom szempontjából rendelkezési joggal bírt az országban található vasúti, hajózási eszközök és a vasúton és vízi úton szállítás és tárolás alatt levő katonai alakulatok felett.²⁷

A Központi Szállításvezetőség a megalakulást követően kettős alárendeltségbe tartozott. Mint a hadrakelt sereg alakulata a hadiforgalom főnökén keresztül a Fővezérségnek, a közigazgatással összefüggő ügyekben pedig a honvédelmi miniszternek volt alárendelve. Feladata volt a honvédelmi szállítmányok irányítása és a katonai vasúti szolgálat ellátásának szervezése és vezetése. A Központi Szállításvezetőség a katonai és polgári szállítás folyamatoságának fenntartása érdekében közvetlenül érintkezett a kormánnyal, a közigazgatási hatóságokkal, a katonai parancsnokságokkal és a vasutakkal.²⁸

---

23 J-19-es Hadiforgalmi Utasítás: 3. pont

24 J-19-es Hadiforgalmi Utasítás: 4. pont

25 Vezetés Kézikönyve I. köt. 239.p.

26 A Fővezérség állandó jellegű katonapolitikai testületként 1920 április 1-én megszűnt a továbbiakban mint a vezérkarból kikülönített szerv irányította a hadrakelt sereg tevékenységét.

27 J-19-es Hadiforgalmi Utasítás: 7. pont

28 Uo. 8. pont.

A Központi Szállításvezetőség az ország összes vasutainak kocsi- és mozdonyparkja felett intézkedési jogkörrel rendelkezett, hatáskörébe tartozott a katonai szállítások irányításának elrendelése. Az alárendeltségébe tartozó katonai vasúti hatóságokat és alakulatokat közvetlenül vagy a vasúti vonalparancsnokságok útján vezette.²⁹

A központi szállításvezetőség szervezetenként katonai és polgári osztályokra, valamint hajózási szállítás vezetőségre tagozódott.³⁰

Állományát a honvédelmi és kereskedelemügyi miniszter, a vasúti igazgatóságok és a hajózási társaságok jelölték ki. **A katonai osztály** döntően a HM. VI./7.k. osztály szervezetéből kijelölt tisztekből alakult meg. Feladata volt a "Fr." elkészítése során jóváhagyott tervek és irányítási elvek szerint a vasutak által rendelkezésre bocsátott segédletek (különböző nyilvántartások és menetrendek) alapján számvetések, menettervek elkészítése, és a Központi Szállításvezetőség alárendeltségébe tartozó katonai vasúti (hajózási) hatóságok és vasúti alakulatok vezetése.

*A polgári osztályokhoz tartoztak:*³¹

- a vasúti osztály,
- mozdony intézőség,
- kocsi intézőség,
- távíró hivatal és
- szaktanácsadók.

A vasúti osztály feladatkörébe tartozott a vasút üzemirányítása, utasítások és rendelkezések kiadása a polgári vasúti hatóságok részére, valamint a vasúti személyzet nyilvántartása, irányítása és pótlása.

A mozdony intézőség tartotta nyilván a vasutak mozdonyait, állapította meg és biztosította a hadiforgalom mozdony- valamint üzemanyag szükségletét.

---

29 Uo. 9–13. pontok

30 Vezetés Kézikönyve: I. köt. 237.p.

31 Uo.

A kocsi intézőség tartotta nyilván az alárendeltségébe tartozó vasúti kocsikat az üzletigazgatóságok székhelyein felállított hadifiók kocsi intézőségei jelentései alapján. A vagonok elhelyezkedése és a szállítási feladatok összevetése után kiadta az intézkedéseket a szerelvények összeállításához szükséges kocsi kiegyenlítésekre.

A Központi Szállításvezetőség a felállítását követően saját, a MÁV Igazgatósága által kijelölt személyzetből álló *távíróhivatallal* rendelkezett a táviratok feladására és fogadására.³²

A hajózási szállítás (a továbbiakban hsz.) vezetőség katonai hajózási szakemberekből és a hajózási társaságok kijelölt képviselőiből, mint a Központi Szállításvezetőség önálló osztálya Budapesten alakult meg külön hírközponttal.³³ A hsz. közvetlenül irányította a honvédségi, főként utánszállítás rendeltetésű víziszállításokat a katonai parancsnokságokkal és a polgári hatóságokkal együttműködésben.

A vonalparancsnokságokat a körlet szállításvezetők állomáshelyein alakították meg, állományuk a kijelölt katonákból és vasúti alkalmazottakból tevődött össze. Közvetlenül a Központi Szállításvezetőségnek voltak alárendelve. A hatáskörükbe utalt vasútvonalakon a vasúti szolgálatot érintő ügyekben parancsadási jogkörrel rendelkeztek a pályaudvar–parancsnokságok és a hadtáptelemek felett, míg a területükön levő páncélvonatok, szállítás és tárolás alatt levő szállítmányok felé rendelkezési joggal bírtak.³⁴

A "Fr." elrendelésekor 60 pályaudvar–parancsnokságot (pup.) állítottak fel, állomáshelyüket már békében közölték a vasútigazgatóságokkal.³⁵ A pályaudvar–parancsnokságok az "Fr." tervekben lefektetettek szerint az egyes vegyesdandár illetékességi területei között *az alábbiak szerint oszlottak el*: Budapest 19, (a felsorolásnál a továbbiakban a pa-

---

32 J-19-es Hadiforgalmi Utasítás: 131. pont

33 HL. Vkf. Eln. VI/1.o. 1999/1/1929. Adatok a honvédség béke és "Fr." helyzetéről 1919-től 1931-ig. Feliasztási Hadrend a mőgöttes országrészbeli alakulatokról c. melléklet.

34 J-19-es Hadiforgalmi Utasítás: 14. pont.

35 HL. Vkf. Eln. VI/7.k.o. 50049/ 1929. Tanulmány

rancsnokságok állomáshelyeit jelölöm meg H. A.), Székesfehérvár 7, Szombathely 6, Pécs 8, Szeged 9, Debrecen 4, Miskolc 7.³⁶ A pup. a vonalparancsnokságnak volt közvetlenül alárendelve. Feladatuk volt a szállítmányok be- és kirakásának irányítása, a pályaudvarokon, állomásokon a katonai rend, fegyelem fenntartása és biztosítása.³⁷

A hajóállomások feladatai megegyeztek a pályaudvar parancsnokságokéval. Az "Fr." tervek szerint az alábbi folyóparti helységekben jelölték ki a *hajóállomások települési helyét*: a Dunán: Gönyű, Komárom, Vác, Budapest, Paks, Dunaföldvár, Mohács, Dunavecse, és Baja; a Tiszán: Szolnok és Szeged, a Dráván: Barcs.³⁸

Az állandó jelleggel működő katonai vasúti (hajózási) hatóság mellett bonyolult forgalmi helyzetekben a torlódások elkerülése érdekében ún. Központi Szállításvezetőség kirendeltségeket és vonalparancsnokság kirendeltségeket állítottak fel a vasúti szállítás szűk keresztmetszetét képező csomópontokon.³⁹

Nem tartozott a szorosan vett katonai vasúti (hajózási) hatóságok közé a "Fr." elrendelése után HM. VI./7.k. osztályból a Központi Szállításvezetőséghez beosztottak kiválása után létrejövő HM. 7.k.o. Az osztály közvetlenül a honvédelmi miniszternek volt alárendelve és a közlekedéssel kapcsolatos közigazgatási, főként egyeztetési feladatokban képezte a miniszter végrehajtó apparátusát.

A Magyar Királyi Honvédség vasúti alakulatainak és az "Fr." elrendelése után a hadiforgalom főnöke alá rendelt hadrendi elemek tagozódása

A vasúti alakulatok, akárcsak a háborús alkalmazást tekintve a hadiforgalom főnökének alárendelt más alakulatok fejlesztésére is csak a SZKEB. 1927-es távozása után kerülhetett sor. Az 1927-es fejlesztési

---

36 HL. Vkf. Eln. VI/1.o. 1999/1/1929. Adatok a honvédség béke és "Fr." helyzetéről 1919-től 1931-ig. Feliasztási Hadrend a mögöttes országrészbeli alakulatokról c. melléklet.

37 J-19-es Hadiforgalmi Utasítás 21.22.23-25 pontok

38 HL. Vkf. Eln. VI/1.o. 1999/1/1929. Adatok a honvédség béke és "Fr." helyzetéről 1919-től 1931-ig. Feliasztási Hadrend a mögöttes országrészbeli alakulatokról c. melléklet.

39 Vezetés Kézikönyve: I. köt. 238. p.

program elfogadásakor a szolgálati ágak közül kiemelt figyelmet szenteltek a vasúti csapatoknak.

A vasúti üzemszázadokat az "Fr." elrendelését követően a korabeli szervezési gyakorlatnak megfelelően a vasúti személyzetből töltötték fel. Feladatuk az olyan vasútvonalak állandó üzemének biztosítása volt, amelyeket a személyzete elhagyott, valamint az elfoglalt területeken az idegen vasúti alkalmazottak kiváltása azokon a szakaszokon, ahol részükről a szabotázs veszélye reálisan fennállt. 1921-től az átszervezés második ütemének kezdetéig (1928-ig) a MÁV. 6 vasúti üzemszázadot, 1928-tól 14-et, majd az 1929-ben megfogalmazott követelmények és tervek szerint 1931-ben már 16-ot bocsátott az "Fr." elrendelését követően a hadsereg rendelkezésére.⁴⁰

Az "Fr." elrendelését követően a vasúti felépítményszázadokhoz besztottakat is a MÁV. biztosította. Feladata volt a megrongált felépítmény és állomás-berendezések helyreállítása, megjavítása, a vasúti forgalom biztosítása. Az ellenőrzés időszakában az átszervezés második üteméig a üzemszázadokhoz hasonlóan 6 vasúti felépítményszázad volt az "Fr." hadrendben, és az 1929-ben megfogalmazott követelmények és tervek szerint a számukat 1931-ben meg kellett kétszerezni.⁴¹

A vasútépítő csapatokat szervezetük és a végrehajtandó feladat jellegéből fakadóan a műszaki fegyvernemhez sorolhatták. A vasútépítők feladata volt a megrongált vasútvonalak, berendezések, műtárgyak, forgalmi és vontatási berendezések helyreállítása, a vágányos közlekedési vonalak, sodronykötélpályák, rakodók és egyéb műtárgyak építése. Felszerelésüknél fogva rendes nyomtávú vasútvonalak építésében való részvételükkel csak kivételes esetben számoltak.⁴²

A vasútépítő csapatokat az 1924 májusában a Rendőr Újonc Iskola (a továbbiakban RUISK.) keretében felállítandó II. tanosztály kereté-

---

40 HL. Vkf. Eln. VI/7.k.o. 50049/1929. Tanulmány

41 Uo.

42 Vezetés Kézikönyve: I. köt. 241 p.

ben szervezték meg 2 vasútépítőszázaddal.⁴³ Az "Fr." hadrendben 2 zászlóalj és 5 vasútépítőszázadot terveztek felállítani.⁴⁴ Az 1927-ben megindult hadseregefejlesztési program tervezésekor a vasútépítő csapatok számottevő fejlesztését is elhatározták. Az átszervezés első ütemében felállították a közlekedési ezred parancsnokságot 2 osztály (zászlóalj) parancsnoksággal és 1 vasútépítőszázaddal. A második ütemben további vasútépítőszázad került a hadrendbe. A rejtési kényszer miatt a közlekedési ezredet békében névleg továbbra is a RUISK.-hoz osztották be.⁴⁵ Az "Fr." hadrendben a vasútépítőszázadok száma már az átszervezés második ütemében a korábbi 5 helyett 8-ra egészült ki.⁴⁶

A közlekedési ezred III. osztályát (zászlóalj) 1921-től kezdődően a békeszerződésben is engedélyezett, a békehadrendben meglévő utász-zászlóaljok hidászszakaszainak összevonásával alakították ki. A hidépítések során előforduló tömegmunkák elvégzésére "Fr."esetére 8 munkásszázadot bocsátottak a zászlóalj rendelkezésére.⁴⁷ Az egyesített hidászszakaszok, bár magukba foglalták a komp- és közúti hídegységeket is, de szervezeti és anyagi fejlesztésüket a többi vasúti alakulathoz hasonlóan egységesen kezelték.

A vasútépítő csapatok esetében a fejlődés nemcsak mennyiségi, hanem minőségi jellege is szembeűnő a 1927–32 közötti időszakban. A közlekedési ezred – a hivatalos elnevezés továbbra is RUISK. maradt – számára Szentendrén laktanyát és a kiképzés tárgyi feltételeinek megteremtése érdekében gyakorlóteret építettek, túllépve az eredetileg tervezett 5.000.000 pengő költséget.⁴⁸

A vasútépítőszázadok számára a feladataik ellátásakor felmerült anyagmozgatási, föld, fa és egyéb tömegmunkák ellátását a vasútépítő munkás-

43 Zakariás Zoltán: Honvéd vasútépítők. Szekér Információs Rt. Kiadási év hely nélküli. 32–33. p.

44 HL. Vkf. Eln. VI/1.o. 1999/1/1929. Adatok a honvédség béke és "Fr." helyzetéről 1919-től 1931-ig.

45 Uo.

46 HL. Vkf. Eln. VI/1.o. 1999/1/1929. A honvédségünk fejlődése a Szövetségi Ellenőrző SZKEB. távozásától 1931-ig.

47 HL. Vkf. Eln. VI/7.k.o. 50049/ 1929. Tanulmány.

48 Uo.

századok végezték. "Fr." elrendelésekor a felállításukat a hadsereg szervezte és biztosította. A hadrendbe "Fr." esetén 1928-ig 10, azt követően 16 vasútépítő munkásszázadot szerveztek.⁴⁹

A vasúti alakulatok szervezetét nem elsősorban az első világháború előtt, illetve annak során szerzett tapasztalatok alapján állapították meg. A hadrendi elemek összetételének kialakításánál a 20-as évek katonai elméletében bekövetkezett fejlődés hatására a mozgó háború hadműveleteiben a vasúti alakulatok várható alkalmazását vették figyelembe.⁵⁰ Abból indultak ki, hogy a jövőben a vasútépítőket főként a hadműveleti terület hátsó határán, a felmerült hadműveletek folytatásához szükséges építési munkáiban és a mögöttes területeken az ellenséges légi erők által kiváltott rombolások helyreállítási munkálataiban alkalmazzák.

A magyar vasúti alakulatok számát és felkészültségét összehasonlítva a szomszéd országok korabeli hasonló szervezeteivel a többi fegyvernemmel és szolgálati ággal ellentétben viszonylagos erőegyensúly figyelhető meg. A hadrendi felépítés nagyságrendjének hasonlósága abból ered, hogy a lehetséges hadszíntér és a várható feladatok egyik országban sem indokolták lényegesen nagyobb vasúti alakulatok kialakítását.

A háborús alkalmazás tekintetében a hadiforgalom főnökének alárendeltségébe tartozó szervezetek közül még a páncélvonatok, és a különböző egészségügyi rendeltetésű vonatok érdemelnek említést. *A páncélvonatokat* (szervezési szempontból a páncéljárműves csapatokhoz tartoztak) az ellenség birtokában levő vasútvonalak, csomópontok, pályaudvarok, rakodók és egyéb műtárgyak rombolására, elfoglalására, valamint a saját csapatok tevékenységének biztosítására alkalmazták. Az első világháborút és a román megszállást követően 10 páncélvonat maradt a hadrendbe, a rejtett tárolás következtében bekövetkezett állagromlás miatt számuk a SZKEB. távozásakor 4-re csökkent.⁵¹

---

49 Uo.

50 A katonai elméletek Magyarországi hatásáról lásd bővebben: Dombrády Lóránd–Tóth Sándor: i. m. 54–57.p.

51 HL. Vkf. Eln. VI/1.o. 1999/1/1929. Adatok a honvédség béke és "Fr." helyzetéről 1919-től 1931-ig.

A vasút kihasználása az egészségügyi szolgálat ellátásában lehetőséget teremtett a tábori körülményeknél jobb infrastrukturális körülmények kihasználására a beteg-tovaszállító állomások révén. *Az egészségügyi rendeltetésű vonatokkal* a sérültek, betegek gyorsabban és jobb ápolási körülmények között kerülhettek a mögöttes egészségügyi intézményekbe.

A mozgó katonai egészségügyi intézetek közül a kórházvonat felszerelése révén alkalmas volt menetközbeni életmentő műtétek és egyéb beavatkozások elvégzésére. Általában a beteg-tovaszállító állomások és a mögöttes kórházak között alkalmazták. A betegvonatokat és a rögtönzött betegszállító vonatokat a kórházvonatok pótlására a gyors orvosi beavatkozást nem igénylő sérültek, betegek tömeges elszállítására szervezték. *A fertőtlenítő vonatok* feladata volt a járványvédelemmel összefüggő, tömegesen jelentkező fertőtlenítési feladatok elvégzése.

Az "Fr." előkészületek titkossága miatt a mozgó katonai egészségügyi intézetek szervezeti fejlődésének teljes körű bemutatására a rendelkezésre álló források alapján nem vállalkozhatom. A megalakulás időszakában a kórházvonatokból 6 fertőtlenítő szerelvényből 1 maradt hadrendben.⁵² Az 1927-ben megkezdett átszervezéssel az "Fr." hadrendbe a Fővezérség közvetlenek állományába 12 kórházvonatot, 12 rögtönzött betegszállító vonatot, 1 fertőtlenítő vonatot, 27 vöröskeresztes segélyvonatot és a hadtest közvetlenekhez 9 betegvonatot terveztek felállítani 1931-re.⁵³

A várható hadszíntér és az ország katonai földrajzi helyzetéből kifolyólag számoltak a sebesültek víziúton történő továbbításával, ezért az "Fr." hadrendbe 3 *kórházhajó* felállításával számoltak.⁵⁴ A hajóállomásokon berendezett rögtönzött beteg-tovaszállító állomásokról elsősorban azok a sérültek és betegek kerültek szállításra, akiknek állapota a szállítás közben várhatóan csak orvosi kezelést igényelt, műtéti beavatkozást nem.

---

52 HL. HM. Eln. 1. o. 1.000/1922 Rendelet a Magyar Királyi Honvédség szervezésére.

53 HL. Vkf. Eln. VI/1. o. 1999/1/1929. A honvédségünk fejlődése a Szövetségközi Ellenőrző SZKEB. távozásától 1931-ig.

54 Uo.

Az egészségügyi rendeltetésű vonatokat 1921–22-ben az ellenőrzés miatt le kellett szerelni. A vonatok nagy részben a Népjóléti és Munkaügyi Minisztérium fennhatósága alá kerültek és a Gyermekvédelmi Liga használatába adták külföldi üdültetések lebonyolításának segítésére.⁵⁵ A leszerelést követően a vonatok anyagát Budapesten az egészségügyi főműhelyben tárolták, de a berendezési tárgyak és felszerelések úgy tönkrementek, hogy javítás után sem lehetett rendeltetésüknek megfelelően használni, és pótlásukra nem állt rendelkezésre megfelelő pénzügyi fedezet.⁵⁶ Az "Fr." szempontjából nem volt megnyugtatóan biztosítva, hogy a gyermeküdültetés céljaira igénybevett vonatok az elrendeléskor az ország területén tartózkodjanak, a MÁV. szakértői azonban garantálták, hogy az utasításokban meghatározott 10. "Fr." napon kiállítják a vonatokat.⁵⁷ A mozgó katonai egészségügyi intézetek felszerelését az 1920-as években nem sikerült megnyugtatóan rendezni, visszatérő problémaként jelentkezett a különböző anyagi témájú értekezleteken.

A cikk II. Része a következő 1997/3. számban kerül közreadásra.

---

55 Kormány jelentés: 1919–22.

56 HL. Vkf. Eln. VI/3.o 33.505/1923. Jegyzőkönyv a 7.k.o.-ban a kórházvonatok felállítására tárgyában tartott értekezésről.

57 Uo.

TARTALOMJEGYZÉK

KATONAI LOGISZTIKA

- Dobó Péter,*
Jároscsák Miklós A felsőszintű logisztikai vezetőszervek kialakításának elgondolása a haderőre-form jelenlegi szakaszában 3
- Szűcs László* Az állami logisztikáról a logisztikai szolgálatok központok (LSZK) ürügyén 34

HADERŐ-FEJLESZTÉS

- Jároscsák Miklós* A haderő átalakításának általános és logisztikai összefüggései 41
- Csabai György* Polgári szükségállapot tervezés a NATO-ban és a Stockholmi Javaslatok (Nemzetközi tapasztalatok) 61

ANYAGI-TECHNIKAI BIZTOSÍTÁS

- Vágner Béla* A területvédelmi ezred háborús alkalmazása ATB-nak főbb sajátosságai 73
- Helmeczi Gusztáv* A közlekedési szolgálat szerepe, fejlesztési lehetőségei az anyagi-technikai (logisztikai) biztosítás rendszerében 95

KIKÉPZÉS-FELKÉSZÍTÉS

- Rádlí Tibor* Gondolatok az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés katonai főiskolán történő bevezetésének lehetőségéről 104
- Tóth András* Szerződéses katonák kiválasztása, katonai és szakmai felkészítése a logisztikai ezrednél 124

KATONAI MINŐSÉGÜGY

<i>Füredi László</i>	Minőségügyi díjak és a minőségi önértékelés összefüggései	128
<i>Szűcs Barna</i>	Védelmi iparunk minőségi követelményei és fejlődésének kilátásai	150
<i>Szűcs Barna, Pálos Emil</i>	Minőségügyi közlemények	166

SZAKÁGI BIZTOSÍTÁS

<i>Németh István, Németh Ernő</i>	Nemzetközi közlekedési kedvezmények, megállapodások és a hazai felsőszintű szabályozások hatása a katonai mozgásokra (közlekedésre)	174
<i>Takács Károly</i>	Az ESZKÖZ-rendszer II.	188

BIZTONSÁGTECHNIKA

<i>MH BTH Ellenőrzési Osztály</i>	Tájékoztató a MH 1996. évi biztonságtechnikai és munkavédelmi helyzetéről	200
<i>Lőrinczy György</i>	A villamos balesetek	221

SZAKELLENŐRZÉS

<i>Varga László</i>	Anyagnyilvántartási fegyelem a számítástechnikai eszközök és anyagok vonatkozásában	229
---------------------	---	-----

SZAKTÖRTÉNET

<i>Gáspár Tibor</i>	Mozgó javítóműhely (Tüzér szeroszlop)	239
<i>Horváth Attila</i>	A Magyar Királyi Honvédség szállító szolgálatának megteremtése, szervezeti keretei I. RÉSZ	246

Szerkesztőség: 1395. BP., Lehel u. 41.

BP. Pf. 423. (Felelős szerkesztő)

Telefon: HM: 56-88, 66-14

Szedés: MH Anyagi-Technikai Informatikai Központ

Kiadja: MH Hadtáp Szolgáltató Központ